

дивізіі. С.М.Буденный прыкрэпляе к нему ордэн Ленина, і мы са знаменем скачэм полевым голомом перед строем.

В многотысячным «ура», моцным артылерыйском салюце слышалася самая сэрчная благодарнасць всего личного состава дивізіі партыі і правительству, отметившим высокую наградой успехи дивізіі в учении и боевой подготовке в мирное время.

После объезда строя с кратким словом к дивізіі абратілся Семен Михайлович. Было заметно его волнение. Да и как же не волноваться! Это выпестованная им дивізія получила самую высокую награду... В заключение состоялось торжественное прохождение частей. После парада у командира дивізіі был обед, на котором Семен Михайлович и старые конармейцы вспоминали эпизоды гражданской войны, походы и отважных героев, которым не довелось дожить до наших дней...

Друкуецца са скарачэннямі па кн.: Жуков Г. К. Воспоминания и размышления. М., 1974. Т. 1. С. 130—142.

З успамінаў А.Дз.Фаміна, былога жыхара Слуцка, які служыў у дывізіі пад камандаваннем Г.К.Жукава

Спешна перакінутая дывізія была ў вельмі складаным становішчы. Не было закончана будаўніцтва казармаў, канюшняў. Дывізію правярыў камандуючы войскамі БВА Убарэвіч, які далажыў наркому абароны Варашылаву аб стане спраў. Пасля гэтага і назначылі камдывам Г.К.Жукава, якія пачаў наводзіць адразу ж парадак у палках. У сваіх выступленнях ён заяўляў, што дывізія павінна стаць і будзе перадавай сярод конніцы Чырвонай Арміі. Асабіста мне даводзілася з Жукавым сустрэцца многа разоў, асабліва, калі дзяжуріў па палку і суправаджаў яго па казармах і канюшнях. Сустрэкаўся і пры іншых абставінах. У лютым 1935 г. я быў у яго ў рэзерве ў якасці пасрэдняка, які па трывозе ноччу паднімаў палкі. Былі сустрэчы яшчэ і восенню 1936 г. на гарнізонным стрэльбішчы, дзе праводзілася інспектарская праверка па стральбе з ручнай зброі на 3000 м. Я быў дзяжурным і на працягу дня знаходзіўся з Жукавым, выконваў яго распараджэнні. У 1936 г. сталі прысвойваць вайсковыя званні: каму давялося прыбаўляць знакі адрознення, а каму — убаўляць. Узніклі пытанні, на

якія Жукаў смела адказаў: «Я таксама зняў адзін ромб, але буду Маршалам Савецкага Саюза».

З успамінаў В.Ф.Золатавай, жыхаркі Слуцка, маці якой, Фёкла Дэмітрыеўна Скібра, была хатняй работніцай у сям'і Г.К.Жукава

Маці мяне часта брала з сабой да Жукавых. Шмат яго памятаю сама, многія расказвала маці. Жылі Жукавы ў двухпавярховым доме па вул. Талстога. Абстаноўка была простая, як ва ўсіх у той час. У маці быў свой пакой. Старэйшая дачка Жукавых Эра вучылася ў СШ № 1, малодшая, Эла, нарадзілася ў Слуцку. Жонка Г.К.Жукава Аляксандра Дзееўна была вельмі добрая і прыгожая жанчына. Мама мая была ціхая, бясхітрасная, нават саромелася есці разам з сям'ёй Жукавых. Але Георгій Канстанцінавіч папрасіў, каб у час яды яна была заўсёды з ім за адным сталом. Быў ён вясёлы, добры, чuly, строі, але справядлівы. Ён вельмі хацеў, каб маці ад цёткі забрала мяне да сябе жыць. Але яна саромелася, а я баялася, бо не зусім добрыя поспехі былі па рускай мове. Жукаў нават прапанаваў наняць настаўніка і сам абяцаў плаціць за навучанне. Мама адмовілася.

Георгій Канстанцінавіч любіў ранкам займацца спортам. Бегаў, абліваўся халоднай вадой, выконваў практыкаванні на турніку. Многа часу праводзіў на службе. У вольны час любіў чытаць. У доме было шмат кніг. Хадзіў на прагулкі з сям'ёй, добра фатаграфаваў і яшчэ любіў танцаваць. У старым будынку Дома афіцэраў па суботах і нядзелях збіраліся на вечары адпачынку сем'і ваеннаслужачых. Танцы пачынаў сам Жукаў. Яго любімы танец — вальс. У 1937 г. Г.К.Жукава перавялі ў Мінск. Перад ад'ездам сям'я Жукавых падарыла нам кнігі, фотаздымкі, якія, на жаль, у гады вайны згарэлі.

У той час, калі Жукаў служыў у Слуцку, ён выбіраўся ў мясцовыя партыйныя і савецкія органы. Так, VII з'езд Саветаў раёна ў 1934 г. выбраў яго членам райвыканкома і кандыдатам у члены прэзідыума райвыканкома. У час святкавання 1 Мая і Кастрычніка на цэнтральнай плошчы горада адбываліся ваенныя парады, якімі камандаваў Г.К.Жукаў.

В.С.Відлога.



Вернутыя імёны

За невялікую гісторыю існавання Савецкай дзяржавы некалькі дзесяцігоддзяў прыпадаюць на найбольш змрочныя яе часы — перыяд сталінскага таталітарызму. Рэпрэсіі, якія бальшавікі прымянялі спачатку супраць палітычных і ідэалагічных праціўнікаў, паступова перакінуліся на саму партыю, а потым і на ўсё грамадства. Ва ўмовах, калі не тое што адкрытая крытыка існуючых парадкаў, але і простая незадаволенасць імі расцэнваліся як злачынства, калі падаўляліся элементарныя чалавечыя правы, а атмасфера падазронасці і страху ўсё больш ахоплівала грамадства, махавік масавых рэпрэсій набіраў абароты і працаваў, як адладжаны механізм. І ўсё гэта адбывалася на фоне выказванняў аб

перамозе сацыялізму, аб клопатах партыі пра чалавека працы і г.д.

Не абмінулі рэпрэсіі і Случчыну. Ніжэй прыводзіцца спіс ураджэнцаў і жыхароў Слуцка і Слуцкага раёна — ахвяр палітычных рэпрэсій. Праз некалькі дзесяткаў гадоў справядлівасць у дачыненні да гэтых людзей была адноўлена: іх рэабілітавалі. Публікацыя гэтага сумнага мартыралога ў кнізе «Памяць» — адзін са шляхоў вяртання з нябыту чэсных імён нашых сучаснікаў. Безумоўна, гэты спіс далёка не поўны: у яго ўвайшлі толькі тыя прозвішчы, што сталі вядомымі стваральнікам кнігі пад час збору і апрацоўкі матэрыялаў для яе. Пошукавая работа ў горадзе і раёне працягваецца.

Ураджэнцы і жыхары Слуцка і Слуцкага раёна, якія падвергліся палітычным рэпрэсіям і пазней былі рэабілітаваны

ГОРАД СЛУЦК

АДАМОВІЧ Антоній, н. у 1890, іерманах-абнаўленец. Арыштаваны 1.4.1933, зняволены на 5 гадоў у ППЛ. Далейшы лёс невядомы.

АДАСЬ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1901, старшы даражны майстар 13-й дыстанцыі пуці чыгункі. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

АПШАР (АНШАР) Майсей Залманавіч, н. у 1888. Асуджаны 17.5.1933 на высылку ў Казахстан тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 20.7.1959.

АКУЛІЧ Васіль Фёдаравіч, н. у 1897, шавец арцелі. Прыгавораны 11.10.1938 да ВМП. Расстраляны 31.10.1938. Рэабілітаваны 5.1.1971.

АЛЬФЯРОВІЧ Баніфачый Герасімавіч, н. у 1882, справавод канцылярый пошты. Асуджаны 7.6.1933, паўторна ў 1934 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 31.3.1989.

АНТАШЭЎСКІ Апанас Фёдаравіч, н. 18.12.1887. Упаўнаважаны Камітэта нарыхтовак СНК БССР па Капыльскім р-не Слуцкай акругі. Асуджаны 17.12.1937. Расстраляны 21.1.1938. Рэабілітаваны 21.6.1989.

АРЦЮШЭЎСКІ Канстанцін Фаміч, н. у 1876 у м. Койданава, санітар Слуцкага ветэрынарнага ўчастка. Асуджаны 20.12.1937. Расстраляны 28.12.1937. Рэабілітаваны 17.8.1962.

АС Меер Абрамавіч, н. у 1890, рахункавод торфаарцелі. Асуджаны 26.5.1938. Расстраляны 22.7.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 21.12.1959.

АСВЯЦІМСКІ Марк Аляксандравіч (1886—1938). Ураджэнец Слуцка. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі ўдзельнік з'ездаў прадстаўнікоў беларускіх нацыянальных арганізацый і партый у Мінску ў сакавіку і ліпені 1917, адзін з кіраўнікоў слуцкай павятовай міліцыі пры мясцовым камісарыяце Часовага ўраду. У 1918 сябар партыі беларускіх эсэраў, адзін з кіраўнікоў Слуцкага беларускага нацыянальнага камітэта. У 1919—1920 член ЦК Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў (БПС-Р), да 1924 ўзначальваў яе павятовы камітэт у Слуцку. Удзельнічаў у культурніцкіх акцыях арганізацыі «Папарацькветка». Прыхільнік збліжэння з бальшавікамі. Двойчы, у 1919 і 1921, часова арыштоўваўся ЧК як эсэраўскі актывіст. У 1924, пасля ліквідацыі БПС-Р, адышоў ад палітычнай дзейнасці. У 1930-я гады працаваў эканамістам Гомельскага тлушчкамбіната. Арыштаваны 11.2.1938, па прыгавору «тройкі» расстраляны 1.11.1938. Рэабілітаваны 13.7.1960.

АСІПОВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1896, памочнік начальніка сувязі 86-га стралковага палка. Прыгавораны да ВМП 25.7.1921. Расстраляны 27.7.1921. Рэабілітаваны 18.11.1992.

АХРАМОВІЧ Іосіф Людвігавіч, н. у 1889, пячнік. Прыгавораны 28.9.1938 да ВМП. Расстраляны 9.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 7.5.1958.

АЧАПОЎСКІ Нічпар Сямёнавіч, н. у 1863, псаломшчык Свята-Міхайлаўскай царквы. Арыштаваны 14.3.1933. Высланы на 3 гады. Лёс невядомы.

БАГДАШЫЦ Пётр Іванавіч, н. у 1889, планавік Слуцкага лесадруўсаюза. Асуджаны 3.11.1937. Рас-

страляны 16.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 2.12.1961.

БАГЛАЕЎ Іван Піліпавіч, н. у 1892, удзельнік барацьбы з польскімі акупантамі на Случчыне ў 1919—1920. У 1937 рэпрэсіраваны, у 1938 расстраляны.

БАРАНАЎ Іван Фаміч, н. у 1905 у Магілёве, начальнік 921-га дарожна-эксплуатацыйнага ўчастка. Асуджаны 22.11.1937. Расстраляны 3.12.1937 у Мінску. Рэабілітаваны 25.8.1958.

БАРАНАЎ Фама Сцяпанавіч, н. у 1893 у Заслаўскім р-не, аператар Слуцкай паптовай канторы. Асуджаны 4.6.1933, паўторна 19.2.1934 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР. Рэабілітаваны 31.3.1989.

БАРАНОЎСКАЯ Ганна Паўлаўна, н. у 1907 у в. Машчыцы, мовазнаўца, працавала мал. навуковым супрацоўнікам Інстытута літаратуры і мовы АН БССР. Арыштавана 24.8.1937, прыгаворана 29.10.1937 да ВМП. Рэабілітавана 13.9.1966.

БАРАНОЎСКАЯ Марыя Пятроўна, н. у 1882, хатняя гаспадыня. Асуджана 26.9.1938. Рэабілітавана 31.3.1989.

БАРАНОЎСКИ Лаўрэнцій Фёдаравіч, н. у 1890, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на высылку ў Казахстан тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 20.7.1959.

БАРАНОЎСКИ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1912, рабочы будаўнічай канторы. Асуджаны 17.12.1937. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.12.1956.

БАРТАШЭЎСКИ Аляксандр Эдуардавіч, н. у 1882 у в. Бязверхавічы, цясляр Слуцкага леспрамгаса. Асуджаны 10.3.1938. Расстраляны 7.4.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 26.12.1959.

БАТАЛІН Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1871, протаіерэй, настояцель Свята-Міхайлаўскай царквы. Арыштаваны 14.3.1933. Высланы на 3 гады ў Казахстан.

БЕЙНЕР Іосіф Станіслававіч, н. у 1906, брыгадзір 13-й дыстанцыі пуці чыгункі. Расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

БЕЛЬСКИ Сяргей Сцяпанавіч, н. у 1900, начальнік чыгуначнай станцыі Слуцк. Асуджаны 15.2.1938. Расстраляны 28.2.1938. Рэабілітаваны 23.4.1957.

БЕРАЗІНСКИ Франц Якаўлевіч, н. у 1880, брыгадзір 13-й дыстанцыі пуці чыгункі. Асуджаны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

БОНДАРАЎ Ігнат Іванавіч, н. у 1911, брыгадзір 9-га акалодка 13-й дыстанцыі пуці. Асуджаны 14.10.1944 на 8 гадоў пазбаўлення волі і на 3 гады пазбаўлення правоў. Рэабілітаваны 23.6.1964.

БОРТНІК Леанід Мацвеевіч, н. у 1925, вальцоўшчык млына «Прагрэс». Асуджаны 30.11.1944 на 10 гадоў ППЛ і 5 гадоў пазбаўлення правоў. Рэабілітаваны 28.1.1958.

БРЖАЗОЎСКИ Арсеній Пятровіч, н. у 1906,



І. П. Баглаеў.

камандзір узвода 11-га сп. Асуджаны 25.11.1939 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 13.7.1960.

БРОСЕЛЬ Вера Генрыхавна, н. у 1882 у Пінску, хатняя гаспадыня. Асуджана 18.3.1930 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах тэрмінам на 3 гады. Рэабілітавана двойчы: 13.7.1989 і 29.10.1992.

БРОСЕЛЬ Міхаіл Вікенцьевіч, н. у 1879 у Гродзенскай губ. Асуджаны ў 1930 на 3 гады пазбаўлення волі. Рэабілітаваны двойчы: 13.7.1989 і 29.10.1992.

ВАЙШВІЛА Леанід Якаўлевіч, н. у 1902, дарожны майстар чыгункі. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ВАРАНЕЦКИ Іосіф Рыгоравіч, н. у 1873. Прыгавораны 26.7.1920 да ВМП. Рэабілітаваны 13.11.1992.

ВЕЙГУЛЬ Іосіф Ягоравіч, н. у 1890 у Латвіі, загадчык Слуцкай нафтабазы. Асуджаны 28.9.1938. Расстраляны 9.10.1938. Рэабілітаваны 15.11.1961.

ВІЛЕНЧЫК Меер Міхелевіч, н. у 1905, рабочы па найме. Асуджаны 10.6.1925 на высылку на Урал на 3 гады. 20.1.1928 пазбаўлены права пражывання ў пэўных населеных пунктах тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 28.5.1992.

ВІШНЕЎСКАЯ Марыя Фамінічна, н. у 1895 у Польшчы, хатняя гаспадыня. Асуджана 17.12.1937. Расстраляна 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітавана 15.6.1959.

ВІШНЕЎСКИ Іосіф Ігнатавіч, н. у 1891 у Польшчы, член Слуцкага акруговага суда. Асуджаны 17.12.1937. Расстраляны 26.12.1937 у Мінску. Рэабілітаваны 15.6.1959.

ВОЛАТ Соф'я Іванаўна, н. у 1871 у в. Замосце, хатняя гаспадыня. Асуджана 9.12.1937. Расстраляна 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітавана 30.3.1989.

ВОЛКАВА (ВОЛК) Дзянісія Ксавер'еўна, н. у 1883, піяністка кінаатэатра. Расстраляна 29.11.1937 у Слуцку. Рэабілітавана 26.6.1959.

ВУСАЎ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1899 у Барысаве, начальнік ДЭУ-921. Асуджаны 1.7.1938. Расстраляны 1.7.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 27.2.1958.

ГАПАНОВІЧ Міхаіл Пятровіч, н. у 1904 у в. Сярэднікі, загадчык справядства аўтатранспартнай





П.Я.Жаўрыд.

роты ў Слуцку. Асуджаны 28.11.1937. Расстраляны 11.12.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.2.1962.

ГАЎРУК Юрый Паўлавіч, н. у 1905 у Слуцку, дацэнт кафедры мовы і літаратуры Магілёўскага педінстытута. Арыштаваны 8.2.1935. Рэабілітаваны 27.2.1958.

ГАЎРЫЧЭНКА Аляксей Сямёнавіч, н. у 1904 у в. Ямнае Кіраўскага р-на, майстар 2-га прарабскага пункта чыгуначнай ст. Слуцк. Асуджаны 20.11.1937. Расстраляны 10.12.1937. Рэабілітаваны 4.3.1958.

ГАНШЭЎСКАЯ Дар'я Сідараўна, н. у 1900 у Бесарабіі, прачка в/ч 6355, якая дыслацыравалася ў Слуцку. Асуджана двойчы: 26.9.1938 на 5 гадоў ППЛ і 11.7.1949. Рэабілітавана 20.3.1989.

ГЕРАСІМОВІЧ Анатоль Дзмітрыевіч, н. у 1911 у в. Устрань. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 5.3.1960.

ГЕРАСІМОВІЧ Арсеній Дзмітрыевіч, н. у 1913 у в. Устрань. Асуджаны 17.5.1933 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 5.3.1960.

ПРЭЛЬ Васіль Васільевіч, н. у 1901, рабочы чыгункі. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ПРОМАЎ (ПРОМ) Васіль Рыгоровіч, н. у 1902 у в. Семурадцы Тураўскага р-на, рабочы камунальнага аддзела Слуцкага гарсавета. Асуджаны 14.10.1937. Расстраляны 26.10.1937 у Мінску. Рэабілітаваны 27.3.1989.

ГРУШЭЎСКИ Уладзімір Лявоньчэвіч, н. у 1893, працаваў галоўным бухгалтарам Бабруйскага мясакамбіната. Асуджаны 29.10.1937. Расстраляны 15.11.1937. Рэабілітаваны 21.11.1957.

ГРЫЦКЕВІЧ Іосіф (Іван) Адамавіч, н. у 1895 у Польшчы, загадчык ларка арцелі інвалідаў у Слуцку. Асуджаны 26.5.1938. Расстраляны 22.7.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 4.12.1958.

ГУСЕВА Таццяна Сігізмундаўна, н. у 1883 у Мазырскім р-не, повар Слуцкага ваеннага шпітала. Асуджана 17.12.1937. Расстраляна 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітавана 19.12.1956.

ДАБРАВольскі Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1895 у в. Обруб Гродзенскай вобл., завуч слускай СШ

№ 1. Асуджаны 7.12.1937. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 9.5.1957.

ДАРАШКЕВІЧ Іосіф Францавіч, н. у 1894, рахункавод. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ДОЎБІК Алена Аляксандраўна, н. у 1892 у в. Грыцэвічы Клецкага р-на, сакратар 2-га ўчастка народнага суда г. Слуцк. Асуджана 17.12.1937. Расстраляна 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітавана 19.12.1956.

ДУБОЎСКИ Фадзей Аляксеевіч, н. у 1889, грузчык чыгуначнай ст. Слуцк. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ДУБОЎСКИ Фёдар Пятровіч, н. у 1898 у в. Барсукі Полацкага пав., упаўнаважаны Слуцкага акруговага АДПУ НКУС БССР. Асуджаны 1.7.1938. Расстраляны 16.9.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 8.3.1958.

ЖАЎРЫД Павел Якаўлевіч, н. у 1889 у фальварку Цецяроўка Слуцкага пав., у 1909 закончыў Слуцкую гімназію, у 1917 — Віленскае ваеннае вучылішча. Працаваў юрысконсультам Слуцкага земаддзела, быў арыштаваны за «сувязь з Дзянікіным». Вызваліўся ў 1919 па амністыі і вярнуўся ў Слуцк, дзе яго абралі старшынёй Слуцкага беларускага нацыянальнага камітэта (БНК). Праводзіў актыўную работу па арганізацыі Беларускай рады Слуцчыны. Быў адным з кіраўніком Слуцкага паўстання 1920. Пасля пераехаў у Вільню, дзе прымаў актыўны ўдзел амаль ва ўсіх беларускіх арганізацыях. У 1923 атрымаў грамадзянства БССР і пераехаў у Мінск, дзе ўладкаваўся на працу ў Белсельпрамсаюз, пазней быў карэктарам у Інбелкультце, з 1929 — стыльрэдактарам газеты «Звязда». 18.7.1930 арыштаваны па справе «Саюза вызвалення Беларусі». Асуджаны 10.4.1931 на 3 гады ППЛ. У 1937 асуджаны на 10 гадоў ППЛ. Пакаранне адбываў у Комі АССР. Памёр у лагера. Рэабілітаваны 10.6.1988.

ЖДАНКО Аляксандр Паўлавіч, н. у 1902 у Слуцку, электраманцёр. Асуджаны 25.10.1938 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 30.7.1957.

ЖОЛУДАЎ Карнілій Максімавіч, н. у 1892 у Віцебску, старшыня Слуцкага акрыўканкома. Асуджаны 28.6.1938. Расстраляны 28.6.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 29.12.1966.

ЗАБЕЛА Фёдар Іванавіч, н. у 1865 у в. Боркі. Асуджаны 8.1.1938. Расстраляны 8.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 14.4.1989.

ЗАСІМОВІЧ Савацій, ігумен Слуцкага Свята-Троіцкага манастыра. Арыштаваны 1.4.1933, высланы на 3 гады ў Казахстан. Лёс невядомы.

ЗАХАРЭВІЧ Генадзь, н. у 1868, протаіерэй, з 1926 настояцель Слуцкага Свята-Успенскага сабора. Арыштаваны 14.3.1933, сасланы ў Казахстан на 3 гады. Лёс невядомы.

ЗАЯЦ Вікенцій Якаўлевіч, н. у 1905 у в. Выніцы, каваль. Асуджаны 5.11.1936. Расстраляны 11.11.1937 ў Слуцку. Рэабілітаваны 20.11.1959.



ЗАЯЦ Парфірый Парфір'евіч, н. у 1879, манеўровы машыніст ст. Слуцк. Асуджаны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ЗДАНКО Пракоп Яўхімавіч, н. у 1879, дыякан Слуцкага сабора. Асуджаны 20.11.1929 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 26.3.1992.

ЗІБЕРТ Вігольд Вячаслававіч, н. у 1895 у Польшчы, тэхнік-наглядчык Слуцкай трыкатажнай фабрыкі. Асуджаны 3.1.1938. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 5.5.1988.

ЗІНДА Цыля Іарайлеўна, н. у 1901 у Мінску, справавод Слуцкага рэўкома. Асуджана 23.9.1921 на высылку за межы Беларусі на 1 год. Рэабілітавана 6.6.1992.

ІАСЯЛЕВІЧ Ліза Шлэмаўна, н. у 1906. Асуджана 10.6.1925 на 3 гады высылкі. 21.8.1925 выслана ў Палесціну. Рэабілітавана 28.5.1992.

ІАХЕЛЬСОН Рахіль Іосіфаўна, н. у 1893, артыстка народнага тэатра г. Слуцк. Асуджана 23.9.1921 на высылку за межы Беларусі на 1 год. Рэабілітавана 6.6.1992.

КАБЫЛЕЎСКИ Міхаіл Карлавіч, н. у 1885, да рэвалюцыі служыў у паліцыі. Прыгавораны 25.7.1920 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 26.3.1992.

КАЛЯДА Васіль Захаравіч, н. у 1911, машыніст вадакачкі. Асуджаны 27.11.1937. Рэабілітаваны 16.1.1989.

КАМЕНШТЭЙН Саламон Давыдавіч, н. у 1895 у Беластоцкім пав., сакратар Слуцкага акруговага камітэта КП(б)Б. Асуджаны 30.10.1937. Расстраляны 31.10.1937 у Мінску. Рэабілітаваны 14.11.1956.

КАРАЛЕЎСКИ Канстанцін Аляксеевіч, н. у 1907. Арыштаваны 30.6.1937. Асуджаны 19.12.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.4.1957.

КАРАСІК Мойша-Міхель Іцкавіч, н. у 1901 у Асіповічах, бухгалтар слускай тарфяной арцелі «Энергія». Асуджаны 26.5.1938. Расстраляны 22.7.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 30.3.1989.

КАРАЧУН Аляксандр Васільевіч, н. у 1904, журналіст. Асуджаны 4.11.1933 на 5 гадоў ППЛ з заменай на высылку ў Заходнюю Сібір на той жа тэрмін. Рэабілітаваны 24.8.1956.

КАЎШУЛЬ Анатоіль Эрнэставіч, н. у 1908 у Германіі, баец 11-га сп, які дыслацыраваўся ў Слуцку. Асуджаны 28.10.1932 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 26.5.1992.

КЕДЫШ (КЕНДЫШ) Яўхім Паўлавіч, н. у 1877 у в. Белічы, вартульнік сямной базы ў Слуцку. Асуджаны 10.3.1938. Расстраляны 7.4.1938.

КЕНДЫШ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1900 у Польшчы, загадчык канцылярыі Слуцкага райвыканкома. Асуджаны 9.12.1937. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 22.9.1958.

КІРЭВА Таццяна Паўлаўна, н. у 1925, сакратар Слуцкага райвыканкома. Асуджана 14.8.1945 на 5 гадоў ППЛ з пазбаўленнем правоў тэрмінам на 2 гады. Рэабілітавана 22.7.1969.

КІСЕЛЬ Адольф Мікалаевіч, н. у 1883 у в. Барок, кур'ер Слуцкага гарсавета. Асуджаны 10.11.1933 на 10 гадоў высылкі, якую адбываў у Мінусінску. Памёр у 1949 у Слуцку. Рэабілітаваны 31.5.1989.

КІСЯЛЕЎ Мітрафан Васільевіч, н. у 1906, дзюжны на чыгуначнай ст. Слуцк. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

КІУЛА Венядзікт Сідаравіч, н. у 1864, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 14.2.1938. Расстраляны 13.3.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 6.5.1989.

КЛІМ Іван Іванавіч, н. у 1903 у Дрысенскім р-не, рабочы. Асуджаны 22.11.1937. Расстраляны 3.12.1937 у Мінску. Рэабілітаваны 25.8.1958.

КЛІМАЎ Абрам Аляксандравіч, н. у 1899 у Пінскім пав., старшыня праўлення Слуцкага жакта. Асуджаны 17.12.1937. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 2.6.1958.

КЛІМАЎ Раман Абрамавіч, н. у 1924 у Слуцку, клапаўшчык арцелі «1 Мая». Асуджаны 16.7.1949 на 25 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 19.10.1966.

КЛЯШЭВІЧ Фёдар Васільевіч, н. у 1874 у Слуцку, касір паштовай канторы. Асуджаны двойчы: 7.6.1933 і 19.2.1934 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 31.3.1989.

КОБЫЗЕЎ Уладзімір Іванавіч, н. у 1895 у г. Грозны, начальнік дарожнага ўчастка. Асуджаны 19.10.1940 на 8 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 28.7.1942. Рэабілітаваны 1.6.1965.

КОЗЫР Надзея Лынічна, н. у 1908 у Літве, касір чыгуначнай ст. Слуцк. Асуджана 27.5.1945 на 10 гадоў ППЛ і 5 гадоў пазбаўлення правоў. Рэабілітавана 29.8.1956.

КОХАН Ігнат Герасімавіч, н. у 1888, іерэй, клірык Слуцкага Свята-Успенскага сабора, арыштаваны 14.3.1933. Высланы ў Паўночны край на 5 гадоў. Лёс невядомы.

КОХАН Іосіф Васільевіч, н. у 1905 у в. Лапацічы, возчык арцелі інвалідаў «Чырвоная Зорка». Асуджаны 21.1.1938. Расстраляны 20.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.5.1961.

КРЫВАДУБСКИ Ігнат Ігнаціавіч, н. у 1894, псаломшчык Слуцкага Свята-Успенскага сабора з 1925. Асуджаны на 3 гады зняволены ППЛ. Лёс невядомы.

КУДЗІНОЎСКИ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1860 у засценку Смалева Слуцкага пав. Прыгавораны 27.7.1920 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 18.9.1922.

КУЛАН Іван Майсеевіч, н. у 1898 у Ганцавіцкім р-не, вартульнік Слуцкага гарсавета. Асуджаны 19.3.1952 на высылку ў Краснаярскі край. Рэабілітаваны 7.1.1960.

КУЛІКОЎСКИ Пётр Паліектавіч, н. у 1896 у Слуцку, бляхар. Асуджаны і расстраляны ў 1938.

КУР'ЯНОВІЧ Якаў Фядотавіч, н. у 1891, камэндант Слуцкай будаўнічай канторы. Асуджаны

26.9.1938. Расстраляны 7.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.7.1958.

ЛАЗАРЭВІЧ Антон Кліменшэвіч, н. у 1882 у Нясвіжы. Асуджаны 14.11.1938 на 8 гадоў зняволення ў ППЛ. Памёр у зняволенні 26.2.1942. Рэабілітаваны 29.1.1959.

ЛАПШЧЫКО Міхаіл Канстанцінавіч, н. у 1896, загадчык склада канторы культатавараў. Асуджаны 11.10.1938. Расстраляны 31.11.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.3.1954.

ЛЕШЧАНКА Марцін Людвігавіч, н. у 1884 у в. Замосце, вартаўнік панчошнай фабрыкі. Асуджаны 22.10.1937. Расстраляны 1.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 21.7.1958.

ЛІСОЎСКИ Аляксандр Іванавіч, н. у 1872, псаломшчык. Арыштаваны 14.3.1933, зняволены на 3 гады ў ППЛ. Лёс невядомы.

ЛІХАДЗІЕЎСКИ Іосіф Іванавіч, н. у 1909 у в. Гарохаўка. Асуджаны 12.6.1945 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 7.4.1960.

ЛОБАН Міхаіл Лявонцэвіч, н. у 1896 у Капыльскім р-не, загадчык базы. Асуджаны 25.9.1938. Расстраляны 7.10.1938. Рэабілітаваны 20.9.1961.

ЛУКАШЭВІЧ Міхаіл Лаўрэнцэвіч, н. у 1870 на Навагрудчыне, святар. Асуджаны 17.6.1927 на пазбаўленне права пражывання ў пазных населеных пунктах СССР тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 21.4.1992.

ЛУК'ЯНЧЫК Мікалай Мікітавіч, н. у 1913 у в. Старшавічы, трактарыст Слуцкага райдарадзела. Асуджаны 15.11.1937. Расстраляны 24.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 24.4.1959.

ЛУК'ЯНЧЫК Мікіта Савіч, н. у 1892 у в. Старшавічы, вартаўнік. Асуджаны 5.1.1937. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 24.4.1959.

МАГЛЕНСКИ Янкель Ёселевіч, н. у 1876, касір арцелі. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў пазбаўлення волі. Памёр у зняволенні ў 1938. Рэабілітаваны 29.12.1988.

МАНДЗЕЛЬ Матуль Мойшавіч, н. у 1906, токар. Асуджаны 19.6.1925 на высылку на Урал на 3 гады. Рэабілітаваны 28.5.1992.

МАРДВІЛКА Пётр Канстанцінавіч, н. у 1875, царкоўны служка. Арыштаваны 14.3.1933. Сасланы ў Казахстан на 3 гады. Лёс невядомы.

МАРКЕВІЧ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1896. Асуджаны 10.11.1929 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 2.3.1992.

МАСКАЛЕНКА Гаўрыла Максімавіч, н. у 1885, начальнік аддзела крымінальнага вышуку. Асуджаны 29.10.1921. Вызвалены, але пазбаўлены права займаць адказныя пасады на працягу 2 гадоў. Рэабілітаваны 7.10.1992.

МАСЛАВА Ніна Мацвееўна, н. у 1920 у Барысаўскім р-не, повар. Асуджана 4.10.1947 на 6 гадоў ППЛ. Рэабілітавана 22.10.1955.

МАСЮК Пракоп Сцяпанавіч, н. у 1899 у в. Папоўцы, рабочы. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 10.1.1959.

МАТАЛЫЦКАЯ Ганна Андрэеўна, н. у 1915. Асуджана 22.7.1935 на высылку за межы рэспублікі. Рэабілітавана 11.7.1962.

МАТАЛЫЦКАЯ Ніна Андрэеўна, н. у 1911, прыбіральшчыца. Асуджана 22.7.1935 на высылку за межы рэспублікі. Рэабілітавана 11.7.1962.

МАЦКЕВІЧ Леанід Канстанцінавіч, н. у 1900 у Чэрвенскім р-не, бухгалтар канторы сувязі ў Слуцку. Асуджаны 21.9.1938. Расстраляны 1.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 26.5.1958.

МІЛАДОЎСКИ Канстанцін Антонавіч, н. у 1881 у Польшчы, кіяскёр. Асуджаны 27.9.1938. Расстраляны 7.10.1937 у Мінску. Рэабілітаваны 7.1.1958.

МІЛЛЕР Ванда Ігнатаўна, н. у 1899, дырэктар гасцініцы. Асуджана 29.3.1938. Расстраляна 29.10.1938. Рэабілітавана 12.10.1960.

МІРАНОВІЧ Сцефаніда Сцяпанавна, н. у 1902, краўчыца. Асуджана 9.11.1937. Расстраляна 21.11.1937 у Слуцку. Рэабілітавана 22.10.1959.

МІСЮЧЭНКА Павел Васільевіч, н. у 1911 у Капыльскім р-не, экспедытар. Асуджаны 19.8.1933 на 2 гады ППЛ. Рэабілітаваны 24.8.1956.

МІХАЙЛАЎ Павел Лукашавіч, н. у 1893 у Польшчы, дырэктар інкубацыйнай станцыі. Асуджаны 17.11.1935 на 8 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 16.3.1960.

МЫСЛІЦКИ Іосіф Серафімавіч, н. у 1892 у Капыльскім р-не, шавец інваліднай арцелі. Прыгавораны 3.11.1938 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 29.4.1959.

МЫШУК Іван Іванавіч, н. у 1882, рабочы чыгункі. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

НІЧЫПЯРОВІЧ Соф'я Сільвестраўна, н. у 1902 у в. Баслаўцы, хатняя гаспадыня. Асуджана 22.9.1938 на 10 гадоў ППЛ. Пасля адбыцця тэрміну пакарання была накіравана на пасяленне ў Краснаярскі край. Рэабілітавана 10.9.1959.

НОВІК Мікалай Ануфрэвіч, н. у 1897 у Чырвонаслабодскім р-не, экспедытар. Асуджаны 17.11.1937. Расстраляны 27.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 26.10.1962.

НОВІК Яўхім Лаўрэнцэвіч, н. у 1858 на Старобіншчыне, бондар. Асуджаны 8.1.1938. Расстраляны 8.2.1938 ў Мінску. Рэабілітаваны 14.4.1989.

НЯМКОВІЧ Леанід Міхайлавіч, н. у 1910, артыст Слуцкага калгасна-саўгаснага тэатра. Асуджаны 17.12.1937. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.4.1959.

НЯЧАЙ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1903, бухгалтар. Асуджаны 17.12.1937. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ОДЗІН Эдуард Андрэевіч, н. у 1896 у Латвіі, ваеннаслужачы. Асуджаны 26.9.1938. Расстраляны 7.10.1938. Рэабілітаваны 15.3.1963.



ПАЛЬЧЫК Пётр Васільевіч, арыштаваны двойчы: у 1932 і 1937. Расстраляны ў 1937 у Слуцку. Рэабілітаваны.

ПАНАМАРОЎ Мікіта Іванавіч, н. у 1910 у Варашылаўградскай вобл., рабочы 116-й аўтарамонтажнай майстэрні г. Слуцк. Асуджаны 8.1.1947 да пазбаўлення волі ў ППЛ тэрмінам на 8 гадоў з пазбаўленнем правоў на 3 гады. Рэабілітаваны 14.6.1961.

ΠΑЊЬКО Канстанцін Канстанцінавіч, н. у 1886 у Пінскім пав., святар. Асуджаны 20.9.1938. Расстраляны 1.10.1938. Рэабілітаваны 15.10.1959.

ПАЎЛОВІЧ Іосіф Антонавіч, н. у 1875, пуцявы абходчык. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ПАЎЛЮКЕВІЧ Васіль Фаміч, н. у в. Бліжня Бандары, урач-педыятр. Рэпрэсіраваны ў 1937. Лёс невядомы.

ПАЎЛЮКЕВІЧ, н. у 1894, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады ППЛ (умоўна). Рэабілітаваны 20.7.1959.

ПАЦЕЙ Дамітрый Піліпавіч, н. у 1885, брыгадзір на чыгунцы. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ПЕЙГАНОВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1889 у Пружанскім пав., раздатчык нафтабазы. Асуджаны 5.11.1937. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 4.3.1958.

ПИГУЛЕЎСКИ Віктар Алексеевіч, н. у 1871, іерэй, клірык Свята-Міхайлаўскай царквы. Арыштаваны 14.3.1933 і выслены ў Казахстан на 3 гады. Лёс невядомы.

ПІСКУНОЎ Фёдар Пятровіч, н. у 1885 у Добрушскім р-не, муляр. Асуджаны 20.11.1940 на 10 гадоў зняволення ў ППЛ. Рэабілітаваны 23.9.1992.

ПЛЬШЭЎСКАЯ Тамара Фёдараўна, н. у 1926 у Любанскім р-не, рахункавод друкарні газеты «За сацыялістычную Радзіму». Асуджана 27.6.1946 на 1 год 6 месяцаў зняволення ў ППЛ. Рэабілітавана 14.10.1957.

ПОНТУС Александр Карлавіч, н. у 1892 у в. Млынка. Асуджаны 17.12.1937. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.6.1959.

ПРАКАПОВІЧ Кандрат Трафімавіч, н. у 1867, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 17.4.1938. Рэабілітаваны 26.12.1959.

ПРАХОРЧЫК Пётр Анісімавіч, н. у 1890, дарожны майстар. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ПУЛЯК Антон Канстанцінавіч, н. у Чырвонаслабодскім р-не, галоўны бухгалтар Слуцкай канторы Белгандлю. Асуджаны 27.12.1937. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.5.1958.

ПЯТРОЎСКИ Ізраіль Мордухавіч, н. у 1896, загадчык базы. Асуджаны 5.11.1937. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 2.7.1957.

РАДЗІЕНАЎ Яўграф Уладзіміравіч, н. у 1905 у Растоўскай вобл., інжынер-будаўнік. Асуджаны



В.Ф.Паўлюкевіч з жонкай і дзецьмі.

25.12.1945 на 7 гадоў пазбаўлення волі. Рэабілітаваны 2.11.1946.

РАЖКОЎСКИ Сцяпан Вацлававіч, н. у 1893 у Нясвіжы. Асуджаны 22.11.1937. Расстраляны 29.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 26.6.1959.

РАЖНІЦКИ Іосіф Аляксандравіч, н. у 1883. Арыштаваны 1.8.1941. Асуджаны 28.9.1941 на 10 гадоў зняволення ў ППЛ. Рэабілітаваны 16.6.1992.

РАЧКОЎСКИ Васіль Раманавіч, н. у 1873, псаломшчык Слуцкай Свята-Варварынскай царквы. Арыштаваны 14.3.1933. Высланы за межы БССР на 3 гады. Лёс невядомы.

РЫТВІНСКИ Іван Андрэевіч, н. у 1899 у в. Сцяпшоўка Грэскага р-на, галоўны бухгалтар Слуцкай акруговай канторы Белпрамгандлю. Асуджаны 5.11.1937. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.4.1958.

РЭМІЗАЎ Александр Антонавіч, н. у 1885 у Оршы, служачы паштова-тэлеграфнай канторы. Асуджаны 7.6.1933 і 19.2.1934 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР тэрмінам на 3 гады (умоўна датэрмінова вызвалены). Рэабілітаваны 31.3.1989.

РЭУТ Іван Іосіфавіч, н. у 1887 у Лепелі, інструктар слускага УВБР-94. Асуджаны 9.12.1937. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.4.1958.

САРОКА Іван Нічыпаравіч, н. у 1916 у в. Малышэвічы, шафёр. Асуджаны 7.8.1937 на 8 гадоў зняволення ў ППЛ. Рэабілітаваны 27.3.1989.

САСНОЎСКИ Серафім Францавіч, н. у 1874, сакратар арцелі інвалідаў. Асуджаны 2.11.1938 на высылку ў Казахстан на 5 гадоў. Рэабілітаваны 19.10.1959.

СЛАБОДНИК Ісак Майсеевіч, н. у 1891 у м. Петрыкаў. Асуджаны 18.3.1930 на 3 гады высылкі ў Паўночны край. Рэабілітаваны 12.7.1989 і ў 1992.

СТАШЭНІН Якаў Мікалаевіч, н. у 1898 у с. Дзяніскавічы Слуцкага пав., дзесятнік будканторы. Асуджаны 3.1.1938. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.3.1958.





М.У. Чыж.

СТАШЭНІНА Марыя Антопаўна, н. у 1904 у Бабруйскім пав., загодчыца дзіцячага садка Слуцкага акруговага аддзела НКУС БССР. Асуджана двойчы: 15.8.1938 на 5 гадоў зняволення ў ППЛ і 1.6.1949 да высылкі ў Краснаярскі край. Рэабілітавана 3.4.1956.

СУЧОК Цімафей Іванавіч, н. у 1900 у в. Агароднікі, электраманцёр. Асуджаны 27.9.1938. Расстраляны 7.10.1938. Рэабілітаваны 24.9.1959.

ТРАЦЦЯК Антон Аляксеевіч, н. у 1875 у в. Заракаўцы Капыльскага р-на. Арыштаваны двойчы: 24.7.1935 і 23.8.1937. Расстраляны ў Слуцку 20.10.1937. Рэабілітаваны 30.4.1989.

ТРУХАН Лука Трафімавіч, н. у 1884 у в. Замошша, інкасатар акруговага спажываўсаюза. Асуджаны 2.12.1937 на 10 гадоў зняволення ў ППЛ. Рэабілітаваны 29.4.1957.

ТУРАВЕЦ Вольга Іванаўна, н. у 1900 у Польшчы, загодчыца дзіцячых ясляў. Асуджана 17.12.1937. Расстраляна 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітавана 6.7.1959.

ТУРКО Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1900 у Польшчы, грузчык леспрамгаса. Асуджаны 14.11.1933 на высылку ў Паўночны край на 3 гады; 14.11.1938 зноў асуджаны на 8 гадоў зняволення ў ППЛ. Памёр у зняволенні 18.1.1942. Рэабілітаваны 7.1.1960.

УГОРЫЦ-АЛЕКСАНДРОВІЧ Рахіль Беркаўна, н. у 1898 у Віцебску, прадавец. Асуджана 3.9.1929 на 3 гады пазбаўлення права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР. Рэабілітаваны 14.3.1992.

УМІНСКІ Уладзімір Людвігавіч, н. у 1894, пуцявы абходчык. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны 19.12.1956.

ХАЦЕНКА Мікалай Пятровіч, н. у 1912 у в. Сярэднікі, цясляр. Асуджаны 9.11.1937. Расстраляны 21.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 9.11.1959.

ХАЦЬКО Якаў Іванавіч, н. у 1889 у в. Іванскія Агароднікі, справавод. Асуджаны 30.12.1937. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 27.10.1989.

ХВАЛЕБНАЎ Аляксандр Васільевіч, праціаёр, настояцель Слуцкай Свята-Васкрасенскай цар-

квы. Арыштаваны 1.7.1927. Высланы ў Марынінскія лагеры. Лёс невядомы.

ХЛЯБЦЭВІЧ Уладзімір Ігнатавіч, н. у 1874, псаломшчык. Арыштаваны 14.3.1933, высланы на 3 гады ў Казахстан. Далейшы лёс невядомы.

ЦЕРНАВЕЦ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1886 у Харкаўскай губ., святар. Асуджаны 20.11.1929 на 3 гады зняволення ў ППЛ. Рэабілітаваны 26.3.1992.

ЦЯРНОВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1883. У 1923—1929 гг. служыў пры царкве Слуцкага Свята-Троіцкага манастыра. Асуджаны ў 1929 на 3 гады турэмнага зняволення. Пасля вызвалення ў 1935 зноў быў арыштаваны. У 1943 пачаў служыць, быў настаіцелем царквы ў Халопенічах Крупскага р-на. Лёс невядомы.

ЧЫГІР Вера Аляксееўна, н. у 1923 у в. Малышэвічы, працавала санітаркай 451-га кавалерыйскага палка, які дыслацыравалася ў Слуцку. Асуджана 21.1.1942 на 10 гадоў зняволення ў ППЛ і 3 гады пазбаўлення правоў. Рэабілітавана 6.2.1957.

ЧЫЖ Міхаіл Уладзіміравіч, н. у 1895 у в. Вялікая Сліва, удзельнік грамадзянскай вайны, рад. 185-га пяхотнага палка. У 1919 начальнік сувязі 71-га стралковага палка. У 1920 член Слуцкага павятовага ваенрэўкома. Працаваў загодчыкам Цэнтральнага аддзела землеўпарадкавання НКЗ Беларусі, загодчыкам земтрэста ў Ленінградзе, намеснікам дырэктара інстытута Дзіпрадтранс. Арыштаваны і расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1957.

ШАМЯЦІЛА Барыс Мікалаевіч, н. у 1900 у сям'і святара, царкоўны служка. Асуджаны 10.11.1929 на 3 гады зняволення ў ППЛ. 28.6.1932 пасля адбыцця тэрміну зняволення высланы ў Заходнюю Сібір на 3 гады. Рэабілітаваны 2.3.1992.

ШАМЯЦІЛА Мікалай Іванавіч, н. у 1877 у в. Обрава Пінскага пав. у сям'і святара, закончыў Мінскую духоўную семінарыю, потым Маскоўскую духоўную акадэмію, быў епіскапам у Слуцку. У 1926 знаходзіўся пад следствам АДПУ «за захоўванне і распаўсюджванне» верша антысавецкага зместу, які напісаў С. Ясенін «Послание «евангелісту» Дем'яну». Справа была спынена. Другі раз быў арыштаваны Слуцкім ДПУ 13.3.1933. Праходзіў ён па справе контррэвалюцыйнай царкоўна-паўстанцкай арганізацыі, якая быццам бы існавала ў Магілёўскім, Крычаўскім, Чавускім, Слуцкім і іншых раёнах Беларусі. Абвінавачваўся ў арганізацыі і кіраўніцтве слускага філіяла гэтай арганізацыі, а таксама правядзенні актыўнай контррэвалюцыйнай агітацыі. Па справе праходзіла 48 чалавек, у тым ліку магілёўскі епіскап Вашчыніскі і віцебскі епіскап Паснікаў. 9.6.1933 Шамяціла быў прыгавораны да 8 гадоў ППЛ. Памёр 19.7.1933.

ШАНТЫР Фабіян Гіларавіч, н. у 1887 у Слуцку, беларускі пісьменнік, публіцыст, грамадскі дзеяч. Арыштаваны 17.4.1920. Расстраляны 25.5.1920. Рэабілітаваны 23.3.1992.



ШАХНОВІЧ Іван Уласавіч, н. у 1898, тэлеграфіст. Асуджаны 7.6.1933 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР на 3 гады. Рэабілітаваны 31.3.1989.

ШКЛЯР Арцём Нікіфаравіч, н. у 1897 у в. Саўчанкі Верхнядзвінскага р-на, старшыня Слуцкага райвыканкома. Рэпрэсраваны 15.2.1938. Рэабілітаваны 8.4.1992.

ШКЛЯРОЎСКАЯ Вольга Якаўлеўна, н. у 1878, хатняя гаспадыня. Асуджана 11.10.1938 на 5 гадоў высылкі ў Казахстан. Рэабілітавана 18.1.1961.

ШЫДЛОЎСКИ Іван Міхайлавіч, н. у 1874 у в. Бокшыцы, земляроб. Прыгавораны 23.2.1930 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 18.7.1960.

ШЫРЫН Іван Яўхімавіч, н. у 1898 у в. Працавічы, цяляр. Асуджаны 30.10.1937 на 10 гадоў зняволення ў ППЛ. Рэабілітаваны 30.4.1960.

ШЫФМАН Іосіф Аронавіч, н. у 1905 у Слуцку. Асуджаны 10.6.1925 на высылку на Урал на 3 гады. 20.1.1928 пазбаўлены права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР тэрмінам на 3 гады. 18.1.1929 атрымаў дазвол выехаць у Палесціну. Рэабілітаваны 28.5.1992.

ЭНЧЫК Франц Адамавіч, н. у 1882, муляр-маставік. Рэпрэсраваны ў 1938. Рэабілітаваны ў 1989.

ЮШКЕВІЧ Антон Адольфавіч, н. у 1907 у м. Кублічы Ушацкага р-на, працаваў загадчыкам кніжнага магазіна. Асуджаны 3.1.1938. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 14.9.1960.

ЮШКЕВІЧ Міхаіл Вікенцьевіч, н. у 1899 у Слуцку. Арыштаваны ў маі 1937 у Кіеве. Загінуў у лістападзе 1941. Рэабілітаваны.

ЯБРОЎ Гдалія Рафаілавіч, н. у 1906 у Слуцку, рабочы па найме. Асуджаны 19.6.1925 на высылку ў Кіркарай на 3 гады. 21.8.1925 заменена высылкай у Палесціну, куды і выехаў у снежні. Рэабілітаваны 28.5.1992.

ЯНОВІЧ Іван Сямёнавіч, н. у 1906 у в. Малая Сліўка, працаваў у Слуцку справаводам аўтатранспартнай роты 4-й сд. Асуджаны 19.12.1937 на 8 гадоў ППЛ. Памёр 7.4.1939. Рэабілітаваны 29.8.1959.

ЯНЧУК Іван Мікалаевіч, н. у 1870 у в. Шабына Гродзенскай губ., служачы магістрата Слуцка. Прыгавораны 27.7.1920 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 18.9.1992.

ЯРХА Віця Майсееўна, н. у 1906 у Слуцку. Асуджана 10.6.1925 на высылку ў Кіркарай на 3 гады, якая была заменена высылкай у Палесціну. Рэабілітавана 21.8.1925.

ЯРШОЎ Іван Фёдаравіч, н. у 1899 у Самарскай губ., адказны за нарыхтоўку торфу на электрастанцыі. Асуджаны 27.12.1937. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.6.1959.

АКЦЫЯРСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АБЕЛЕЦ Мацвей Аляксеевіч (Аляксандравіч), н. у 1891 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Чырвоны шлях». Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.7.1959.

АМБРАЖЭВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1897 у в. Бязверхавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП з канфіскацыяй маёмасці. Памёр у зняволенні 15.12.1945. Рэабілітаваны 9.1.1959.

АРАБІН Рыгор Фёдаравіч, н. у 1909 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.7.1959.

ВАЙТОВІЧ Максім Мікалаевіч, н. у 1897 у в. Бязверхавічы, дзе і пражываў, брыгадзір у калгасе. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937. Рэабілітаваны 9.1.1959.

ВЕЧАР Алена Сцяпанаўна, н. у 1896 у в. Машчыцы, дзе і пражывала, калгасніца. Асуджана 26.9.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітавана 27.7.1963.

ВЕЧАР Аляксандр Іванавіч, н. у 1882 у в. Машчыцы, дзе і пражываў, старшыня калгаса «Памяць Ільіча». Прыгавораны 11.10.1938 да ВМП. Расстраляны 31.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 10.5.1961.

ВЕЧАР Іван Мікалаевіч, н. у 1888 у в. Машчыцы. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны 3.2.1962.

ВЕЧАР Феафіл Міхайлавіч, н. у 1902 у в. Машчыцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.5.1933 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 20.7.1959.

БАРАНОЎСКАЯ Ганна, н. у в. Машчыцы. Працавала ў Інстытуце літаратуры і мовы АН БССР. Прыгаворана ў кастрычніку 1937 да ВМП. Рэабілітавана ў 1966.

БАРАНОЎСКИ Аляксей Васільевіч, н. у 1888 у в. Машчыцы. Закончыў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю (1908) і Віленскі настаўніцкі інстытут (1914). З 1908 настаўнічаў у школах Слуцкага пав., удзельнічаў у нацыянальна-культурнай працы. Пасля заканчэння Вышэйшых курсаў беларусазнаўства (1924) працаваў інспектарам Аршанскага аддзела народнай адукацыі, выкладчыкам Аршанскага педагагічнага вучылішча. Арыштаваны 6.8.1937, а ўжо 20 кастрычніка засуджаны «за шпіёнскую дзейнасць» камісіяй НКУС і Пракуратурай СССР да расстрэлу. Прысуд выкананы ў Оршы 17.1.1938. Рэабілітаваны 21.1.1960.

У.В.Ляхойскі.

БАРАНОЎСКИ Аляксей Ільіч, н. у 1891 у в. Машчыцы. Асуджаны 24.10.1937. Памёр у зняволенні 13.11.1941. Рэабілітаваны 23.6.1964.

БАРАНОЎСКИ Андрэй Юльянавіч, н. у 1895 у засценку Вялікія Машчыцы. Закончыў Слуцкую праваслаўную духоўную семінарыю, у 1914 здаў экстэр-

нам экзамен на званне настаўніка. У 1919 працаваў у Слуцкім ваенным камісарыяце справаводам. З пачаткам савецка-польскай вайны вясной 1919 разам з павятовым ваенным камісарыятам эвакуіраваўся ў г. Рослаўль Смаленскай губерні. Уступіў у Беларускаю партыю сацыялістаў-рэвалюцыянераў. Па заданні партыі вярнуўся на Случчыну, стаў ініцыятарам узаўлення Слуцкага беларускага нацыянальнага камітэта. Пасля заканчэння Мінскіх беларускіх настаўніцкіх курсаў (1920) выкладаў беларусазнаўства ў случкіх школах, у якасці інструктара па нацыянальна-арганізацыйнай і культурна-асветніцкай справах часовага Беларускага нацыянальнага камітэта ў Мінску ствараў у Слуцкім павеце беларускія школы, культурніцкія арганізацыі і кааператывы. Адзін з кіраўнікоў арганізацыі «Папараць-кветка», узначальваў работу яе драматычнага гуртка, быў прыхільнікам супрацоўніцтва з большавікамі. Пасля ўзнаўлення ў павеце савецкай улады ў ліпені 1920 загадваў школьным аддзелам Слуцкага раёкома. У першай палавіне 1920-х гадоў пражываў у Слуцку, працаваў настаўнікам беларусазнаўства, інспектарам акруговага аддзела народнай адукацыі, кіраўніком драматычнай секцыі. У 1921 і 1922 арыштоўваўся. Разам з Міколам Каспяровічам і Алесем Акулікам у 1923 арганізаваў у горадзе 1-ю канферэнцыю па беларусазнаўстве, а ў ліпені — агульнаадукацыйныя курсы, на якіх выкладалі Якуб Колас, Юрка Лістапад і інш. Пасля заканчэння Мінскіх вышэйшых курсаў беларусазнаўства (1924) накіраваны выкладаць у Аб'яднаную беларускую вайсковую школу (АБВШ) у Мінску, адначасова працаваў у ваеннай камісіі Інбелкульту па складанні беларускай вайскавай тэрміналогіі, статутаў і іншай літаратуры. Адзін з удзельнікаў «ліквідацыйнага» з'езда партыі беларускіх эсэраў у 1924. З 1934 па 1938 механік у геадэзічнай майстэрні Наркамата земляробства. Арыштаваны 26.12.1938. Асуджаны камісіяй НКУС і Пракуратурай СССР да ВМП. Расстраляны 1.9.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 4.2.1960.

У.В.Ляхоўскі.

БОЛАЗЬ Дзмітрый Георгіевіч, н. у 1899 у в. Бязверхавічы, дзе і пражываў, манцёр-водаправодчык Слуцкай гарбальніцы. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Рэабілітаваны 20.6.1959.

БОЛАСЬ Настасся Рыгораўна, н. у 1905 у в. Журава, працавала на сельскай гаспадарцы, пражывала ў в. Селішча. Асуджана 17.5.1933 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР тэрмінам на 3 гады. Рэабілітавана 20.7.1959.

ГАПАНОВІЧ Аляксандр Лукіч, н. у 1903 у в. Еўлічы, калгаснік калгаса «Ботвіна». Асуджаны 28.3.1933 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 28.5.1963.

ГАПАНОВІЧ Гля Лукіч, н. у 1897 у в. Еўлічы, калгаснік калгаса «Ботвіна». Асуджаны 28.3.1933 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 28.5.1963.

ГРЭК Павел Ансімавіч, н. у 1878 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, пастух калгаса імя Ільіча. Асуджаны 7.8.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 10.8.1965.

ДОЎБІК Ісай Іванавіч, н. у 1877 у в. Чалевічы. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.4.1989.

ДОЎБІК Сцяпан Тарасавіч, н. у 1890, аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1939. Рэабілітаваны 19.12.1989.

КАЗАК Арсеній Рыгоравіч, н. у 1902 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 13.3.1959.

КАЗАК Афанасій Рыгоравіч, н. у 1892 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 8.1.1938 да ВМП. Расстраляны 3.2.1938.

КАЗАК Марыя Мікітаўна, н. у 1899 у в. Еўлічы, дзе і пражывала, хатняя гаспадыня. Прыгаворана 17.12.1937 да ВМП. Расстраляна 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітавана 19.1.1959.

КАЗАК Мікалай Акімавіч, н. у 1896. Рэпрэсіраваны ў ліпені 1936. Рэабілітаваны ў красавіку 1989.

КАЗАК Мітрафан Рыгоравіч, н. у 1871 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, пастух. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.7.1959.

КАЗАК Прохар Іванавіч, н. у 1899 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны ў 1959.

КАХАНОВІЧ Павел Антонавіч, н. у 1887 у в. Машчыцы. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1960.

КОРЖЫЦ Верамей Іванавіч, н. у 1889 у в. Бязверхавічы, дзе і пражываў, сялянін-аднаасобнік. Асуджаны 27.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 23.3.1989.

КРЫШТАНОВІЧ Сяргей Конаваніч, н. у 1895 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.7.1959.

КУЛЕШ Яўген Пятровіч, н. у 1923 у в. Бязверхавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 3.9.1948 на 25 гадоў ППЛ і 5 гадоў пазбаўлення правоў. Рэабілітаваны 13.8.1955.

КУНЦЭВІЧ Ігнат Васільевіч, н. у 1892. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1960.

ЛЮШЫНСКІ Іван Яўстафіевіч, н. у 1889 у в. Машчыцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 27.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 31.3.1989.

МАТАЛЫЦКІ Васіль Андрэевіч, н. у 1900 у в. Волгіна, калгаснік, пражываў у в. Селішча. Асуджаны 22.7.1935 на высылку за межы БССР. Рэабілітаваны 11.7.1962.

МІХНЕВІЧ Рыгор Мікітавіч, н. у 1903, калгаснік. Арыштаваны ў 1930. Рэабілітаваны 28.6.1961.

МУРАВИЦКІ Аляксандр Юльянавіч, н. у 1886 у в. Селішча, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 23.2.1930 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 18.7.1960.

НЯДЗЕЛЬКА Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1897 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, старшыня калгаса «Чырвоны шлях». Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.7.1959.

РАЖАНЕЦ Фёдар Іванавіч, н. у 1904 у в. Бязверхавічы, дзе і пражываў, чырвонаармеец 4-й сд. Асуджаны 26.9.1940 на 8 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 31.5.1948. Рэабілітаваны 31.8.1970.

РОГАЛЬ Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1892 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 17.12.1959.

САКОВІЧ Несцер Мітрафанавіч, н. у 1895 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 13.3.1954.

СКЛЯР Мікалай Сямёнавіч, н. у 1897 у Польшчы, калгаснік, пражываў у в. Бязверхавічы. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937. Рэабілітаваны 10.1.1959.

ФІЛПОВІЧ Афанасій Алексеевіч, н. у 1900 у в. Еўлічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.7.1959.

ФІЛПОВІЧ Ісідар (Сідар) Сямёнавіч, н. у 1884 у в. Еўлічы. Арыштаваны 8.2.1937. Асуджаны 2.9.1937 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.4.1957.

ФІЛПОВІЧ Канстанцін Ерамеевіч, н. у 1887 у в. Машчыцы. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1980.

ФЯДЗЮШКА Максім Мікітавіч, н. у 1891 у в. Селішча, дзе і пражываў, дзесятнік Слуцкага дарожнага аддзела. Асуджаны 10.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.4.1961.

ЧУХОЛЬСКІ Міхаіл Сафронавіч, н. у 1895 у в. Еўлічы, калгаснік калгаса «Ботвіна». Асуджаны 28.3.1933 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 28.5.1963.

ЯНКОЎСКАЯ Яўгенія Фёдарэўна, н. у 1875 у в. Машчыцы, дзе і пражывала, пенсіянерка. Прыгаворана 14.2.1938 да ВМП. Расстраляна 13.3.1938 у Мінску. Рэабілітавана 10.4.1989.

АМГОВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

АЛЕШКА Васіль Фёдаравіч, н. у 1897 у в. Вясяе, калгаснік калгаса «Краіна Саветаў», пражываў у в. Амговічы. Асуджаны 3.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 17.5.1958.

БАЛАЦЕВІЧ Лявонцій Пятровіч, н. у 1896 у в. Лошыца, працаваў на ўласнай гаспадарцы, пражываў у в. Аступішча. Асуджаны 27.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 29.3.1940.

БЕЛАЗАРОВІЧ Васіль Герасімавіч, н. у 1883 у в. Селішча Старадарожскага р-на, селянін-адна-

асобнік, пражываў у в. Хінолаўка. Прыгавораны 27.12.1937 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.1.1961.

БЕЛАЗАРОВІЧ Канстанцін Герасімавіч, н. у 1879 у в. Хінолаўка, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 27.12.1937 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.1.1961.

БЕЛАЗАРОВІЧ Раман Мікалаевіч, н. у 1890 у в. Сліўка, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Другая пяцігодка». Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 23.11.1960.

БЕЛАЗАРОВІЧ Фёдар Мікалаевіч, н. у 1905, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1938. Рэабілітаваны ў маі 1989.

БРАНАВІЦКІ Капітон Цярэшчэвіч, н. у 1882 на х. Пчольнікі Старадарожскага р-на, калгаснік калгаса «Другая пяцігодка», пражываў у в. Старэва. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937. Рэабілітаваны 23.2.1959.

БРАНІШЭЎСКІ Станіслаў Піліпавіч, н. у 1892 у в. Лявішчы. Арыштаваны 22.9.1937. Расстраляны 1.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 5.3.1959.

ГУТКОЎСКІ Васіль Аляксандравіч, н. у 1900 у в. Старэва, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Другая пяцігодка». Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937. Рэабілітаваны 23.2.1959.

ДУБОВІК Мацей Фёдаравіч, н. у 1891 у в. Старэва, дзе і пражываў, старшыня калгаса «Другая пяцігодка». Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937. Рэабілітаваны 23.2.1959.

ЖАЛУНОВІЧ Антон Іосіфавіч, н. у 1893 у м. Капыль, пражываў у в. Каліта, рабочы Кучынскага лесапільнага завода. Асуджаны 11.11.1938 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 31.3.1989.

ЖАЛУНОВІЧ Цімафей Іосіфавіч, н. у 1896 у м. Капыль, пражываў у в. Хінолаўка, старшыня калгаса «Другая пяцігодка». Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 23.11.1960.

ЖАЎРЫД Іван Андрэевіч, н. у 1872 у в. Хінолаўка, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 27.12.1937 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.1.1961.

ЗАБРОДСКІ Васіль Палікарпавіч, н. у 1891 у в. Хорашава, дзе і пражываў, брыгадзір калгаса імя Шміта. Асуджаны 7.12.1937.

ЗАБРОДСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1892 у в. Хорашава, дзе і пражываў, калгаснік калгаса імя Шміта. Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.10.1959.

ЗУБОВІЧ Пелагея Пятроўна, н. у 1876 у в. Машчыцы, пражывала ў пас. Рубеж, хатняя гаспадыня. Прыгаворана да ВМП. Расстраляна 24.10.1937 у Слуцку. Рэабілітавана 29.6.1959.

ЗУБОВІЧ Фёдар Яфімавіч, н. у 1898 у в. Старэва, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыга-

вораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937. Рэабілітаваны 23.2.1959.

ЗЯНЕВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1899 у в. Барава, пражываў у в. Сліўка, вартаўнік канторы «Заготскот». Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 18.8.1958.

ЛАГВІНОВІЧ Іосіф Цімафеевіч, н. у 1886 у в. Селішча Старадарожскага р-на, пражываў у в. Хінолаўка, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 21.1.1938 да ВМП. Расстраляны 20.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 16.7.1963.

ЛОМЕЦ (ЛАМЕЦ) Дарафей Мацвеевіч, н. у 1910 у в. Падзер, пражываў у в. Старэва, настаўнік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937. Рэабілітаваны 23.2.1959.

МАКАРЭНЯ Васіль Мікалаевіч, н. у 1900 у в. Амговічы, пражываў на х. Ляхава, нарыхтоўшчык слускай канторы нарыхтоўшчыкаў. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.4.1989.

МАКАРЭНЯ Рыгор Сідаравіч, н. у 1896 у в. Амговічы, пражываў на х. Ціхань, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.10.1959.

МАКАРЭНЯ Якаў Мікалаевіч, н. у 1894 у в. Амговічы, пражываў на х. Ціхань, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 31.3.1989.

МАКОЎСКИ Вікенцій Міхайлавіч, н. у 1897 у в. Каліта, дзе і пражываў, машыніст МТС. Прыгавораны 17.11.1937 да ВМП. Расстраляны 27.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 11.8.1958.

МАКОЎСКИ Рыгор Іосіфаніч, н. у 1899 у в. Каліта, дзе і пражываў, калгаснік калгаса імя К.Лібкнехта. Прыгавораны 17.11.1937 да ВМП. Расстраляны 27.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 11.8.1958.

МІРКОЎСКИ Антон Фаміч, н. у 1895. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны.

МІСКЕВІЧ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1901 у в. Лапацічы, пражываў у в. Каліта, калгаснік калгаса імя К.Лібкнехта. Прыгавораны 20.11.1937 да ВМП. Расстраляны 30.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 11.11.1961.

МІХНЕВІЧ Іосіф Іванавіч, н. у 1893 у в. Хорашава, дзе і пражываў, калгаснік калгаса імя Шміта. Прыгавораны 29.3.1938 да ВМП. Расстраляны 25.4.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 21.10.1960.

МІХНЕВІЧ Павел Палікарпавіч, н. у 1896 у в. Хорашава, дзе і пражываў, калгаснік калгаса імя Шміта. Прыгавораны 27.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 21.3.1989.

НАРУЦКІ Сцяпан Васільевіч, н. у 1885. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны 30.9.1989.

ПЕНЯЗЬ Андрэй Сямёнавіч, н. у 1895. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 16.5.1990.

ПЕНЯЗЬ Ануфрый Трафімавіч, н. у 1897. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны 30.4.1989.

ПЕНЯЗЬ Гаўрыла Мацвеевіч, н. у в. Паўлаўка. Рэпрэсіраваны ў 1931. Рэабілітаваны ў 1993.

ПЕНЯЗЬ Іван Мінаевіч, н. у 1898 у в. Амговічы, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Краіна Саветаў». Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.4.1989.

ПЕНЯЗЬ Кацярына Адамаўна, н. у в. Паўлаўка. Рэпрэсіравана ў 1931. Рэабілітавана ў 1993.

ПЕНЯЗЬ Мікіта Андрэевіч, н. у 1894 у в. Амговічы, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Краіна Саветаў». Асуджаны 3.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 17.5.1958.

ПЕНЯЗЬ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1900 у в. Амговічы, дзе і пражываў, калгаснік калгаса імя Кірава. Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.10.1959.

САЛАНОВІЧ Дзясніс Сцяпанавіч, н. у 1872 у в. Хінолаўка, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 27.12.1937 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.1.1961.

СТАСЕВІЧ Афанасій Цімафеевіч, н. у 1897 у в. Хінолаўка, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Другая п'яцігодка». Прыгавораны 27.12.1937 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.1.1961.

СТАСЕВІЧ Карп Мікалаевіч, н. у 1897 у в. Хінолаўка, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Другая п'яцігодка». Прыгавораны 27.12.1937 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.1.1961.

СТАШЭЎСКИ Антон Аляксандравіч, н. у 1898 у в. Каліта, дзе і пражываў, брыгадзір калгаса імя К.Лібкнехта. Прыгавораны 17.11.1937 да ВМП. Расстраляны 27.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 11.8.1958.

ТАРАН Дзмітрый Рыгоровіч, н. у 1889 у в. Амговічы, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Краіна Саветаў». Асуджаны 3.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 24.8.1943. Рэабілітаваны 17.5.1958.

ТАРАН Сяргей Фёдаравіч, н. у 1895 у в. Амговічы, пражываў на х. Ляхава, калгаснік калгаса «Новае жыццё». Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.10.1959.

ЦВІРКО Аляксандр Паўлавіч, н. у 1911, пражываў у в. Старэва. Рэпрэсіраваны ў 1932. Рэабілітаваны ў 1989.

ЦВІРКО Мікалай Пятровіч, н. у 1896 у в. Старэва, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Другая п'яцігодка». Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 23.2.1959.

ШЫДЛОЎСКИ Аляксандр Іванавіч, н. у 1903. Высланы з сям'ёй у 1930. Рэабілітаваны ў 1992.

ШЫЯН Усцін Рыгоровіч, н. у 1897 у в. Амговічы, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Краіна Саветаў». Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.10.1989.

БЕЛІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

АМЯЛЬКОВІЧ Іосіф Дамітрыевіч, н. у 1887 у в. Балотчыцы, пражываў у в. Іванскія Агароднікі, рабочы цагельна-чарапічнага завода. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.6.1961.

АМЯЛЬКОВІЧ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1895 у в. Балотчыцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 21.9.1938 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 28.3.1989.

АМЯЛЬКОВІЧ Пётр Дамітрыевіч, н. у 1899 у в. Балотчыцы, дзе і пражываў, цяляр Слуцкай МТС. Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.6.1961.

БАРОДЗІЧ Павел Фёдаравіч, н. у 1902 у в. Горкі. Рэпрэсраваны ў 1932. Рэабілітаваны ў 1993.

БОЙКА Дзяніс Сцяпанавіч, н. у 1897 у в. Белічы, пражываў у в. Млынкі, возчык Слуцкай каменедрабілі. Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.10.1938.

БОЙКА Пётр Сцяпанавіч, н. у 1872 у в. Белічы, дзе і пражываў, рабочы Слуцкай пякарні. Прыгавораны 24.9.1937 да ВМП. Расстраляны 6.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.12.1957.

БРАНАВІЦКІ Фёдар Захаравіч, н. у 1897 у в. Млынкі, дзе і пражываў, рахункавод калгаса «Новыя Белічы». Асуджаны 7.6.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 2.12.1961.

БРУЙ Феадосій Аляксеевіч, н. у 1881 у в. Чыжоўка, дзе і пражываў, конюх калгаса «Вольная праца». Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 31.3.1989.

ВАСІЛЕЎСКІ Фама (Томаш) Цімафеевіч, н. у 1896 у в. Млынкі, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Новая Млынкі». Прыгавораны 20.9.1938 да ВМП. Расстраляны 1.10.1938. Рэабілітаваны 26.11.1960.

ВЕЧАР Іван Андрэевіч, н. у 1870 у в. Млынкі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 3.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 20.4.1989.

ГАЎРУК Павел Фёдаравіч, н. у 1895. Рэпрэсраваны. Рэабілітаваны 16.1.1989.

ДАНІЛЕЦКІ Аляксандр Вячаслававіч, н. у 1899 у Ашмянскім пав., пражываў ў в. Балотчыцы, шавец арцелі «Іскра». Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 21.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.6.1961.

ЖУК Аляксандр Венядзіктавіч, н. у 1899 у в. Балотчыцы, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 21.10.1938 на 6 гадоў ППЛ з пазбаўленнем праваў на 3 гады. Рэабілітаваны 30.4.1968.

ІЛЫНА (МАТАЛЬЦКАЯ) Ганна Андрэеўна, н. у 1915 у в. Балотчыцы. Рэпрэсравана ў 1935. Рэабілітавана ў 1962.

КАМІНСКАЯ Ганна Мікалаеўна, н. у 1925 у в. Млынкі. Асуджана 3.10.1945 на 4 гады ППЛ. Рэабілітавана 24.5.1974.

ЛЮЦЬКО Якаў Кандрацэвіч, н. у 1894. Рэпрэсраваны ў лютым 1960.

ПАЛЫНЬ Рыгор Аляксандравіч, н. у 1911 у в. Балотчыцы. Рэпрэсраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1992.

ПОНТУС Іван Іванавіч, н. у 1875 у в. Малыя Млынкі, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 8.8.1927 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 14.5.1992.

РЫМАШЭЎСКАЯ Ганна Язэпаўна, пражывала ў в. Балотчыцы. Рэпрэсравана ў 1932. Рэабілітавана ў 1962.

ШАБЕЦЬКА Аляксей Андрэевіч, н. у 1883. Рэпрэсраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў кастрычніку 1961.

ШПАКОЎСКИ Антон Ануфрыевіч, н. у 1882 у в. Млынкі. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1993.

ШУМСКИ Іван Вікенцэвіч, н. у 1890. Высланы з сям'ёй у 1935. Рэабілітаваны ў 1992.

БОКШЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

АЛЬХОВІК Макар Міхайлавіч, н. у 1904 у в. Прошчыцы, калгаснік. Асуджаны 7.3.1933 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 3.11.1960.

БАРЦЭВІЧ Піліп Мікітавіч, н. у 1871 у в. Бокшыцы, калгаснік калгаса «Чырвоная горка». Асуджаны 27.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 20.1.1962.

БРАНАВІЦКІ Іван Лявонцэвіч, н. у 1902 у засценку Гарохаўка, калгаснік калгаса «Чырвоны ўдарнік». Асуджаны 24.10.1937 на 10 гадоў ППЛ.

ГУК Ціхан Антонавіч, н. у 1903, калгаснік. Рэпрэсраваны ў кастрычніку 1950. Рэабілітаваны ў снежні 1964.

ГУРЫНОВІЧ Васіль Васільевіч, н. у 1897 у в. Уланава, працаваў у калгасе «Уперад». Асуджаны 24.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 12.12.1939.

ЗАБЭЛА Соф'я Фёдараўна, н. у 1901, пражывала ў в. Гарохаўка. Рэпрэсравана ў 1933. Рэабілітавана ў 1993.

ЗЕЛЯНКО Ціхан Фёдаравіч, н. у 1900 у в. Бокшыцы, дзе і пражываў, рабочы Слуцкага леспрамгаса. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у лагера 22.9.1942. Рэабілітаваны 3.6.1957.

КАЛЯДА Васіль Захаравіч, н. у 1911 у в. Вялікая Сліва, пражываў на х. Васілінкі, машыніст вадакачкі. Асуджаны 27.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 27.3.1989.

КАПАРЫХА Цімафей Гаўрылавіч, н. у 1902 у в. Бокшыцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны



24.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 2.1.1942. Рэабілітаваны 19.9.1959.

КАРСЮК Міхаіл Іванавіч, н. у 1907 у в. Бокшыцы, радавы 146-га сп 48-й сд. Асуджаны 18.12.1944 на 10 гадоў ППЛ з пазбаўленнем правоў на 5 гадоў. Рэабілітаваны 25.11.1980.

КРАСІНСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1894 у в. Бокшыцы, дзе і пражываў, конюх канторы «Заготскот». Прыгавораны 8.1.1938 да ВМП. Расстраляны 3.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.12.1959.

ЛОПАН Даніла Мікалаевіч, н. у 1885 у в. Саковічы Старобінскага р-на, пражываў у в. Малая Падзер, ветфельчар Слудкага ветучастка. Прыгавораны 20.12.1937 да ВМП. Расстраляны 28.12.1937. Рэабілітаваны 10.8.1962.

МАХЛАЙ Трафім Пятровіч, н. у 1890 у в. Васілінкі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 24.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. 29.3.1940 тэрмін пакарання скарачаны да 5 гадоў. 20.8.1942 зноў асуджаны на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 9.10.1962.

ПАЎЛОЎСКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1875 у засценку Бокшыцы, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 29.10.1921 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 7.10.1992.

ПУЗІНОЎСКАЯ Канстанцыя Францаўна, н. у 1876 на х. Забалац, дзе і пражывала, сялянка-аднаасобніца. Асуджана 5.2.1922 на 2 гады ППЛ. Рэабілітавана 18.11.1992.

ПУЗІНОЎСКАЯ Яўгенія Францаўна, н. у 1891 на х. Забалац, дзе і пражывала, сялянка-аднаасобніца. Асуджана 5.2.1922 на 3 гады ППЛ. Рэабілітавана 18.11.1992.

СУХОЦКІ Станіслаў Аляксандравіч, н. у 1894 у в. Гарохаўка, дзе і пражываў, калгаснік калгаса імя Дзяржынскага. Прыгавораны 7.3.1933 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 3.11.1960.

УЛАШЧЫК Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1903 у засценку Бокшыцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 29.10.1921 на 1 год ППЛ. Рэабілітаваны 7.10.1992.

УЛАШЧЫК Яўгеній Юльянавіч, н. у 1904. Рэпрэсраваны ў 1933. Рэабілітаваны ў 1989.

ШУБА Антон Пятровіч, н. у 1899 у в. Гарохаўка, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 7.3.1933 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 3.11.1960.

ШУМАНСКІ Іван Сцяпанавіч, н. у 1896 у в. Прошчыцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 24.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 11.10.1956.

ШУТ Іван Паўлавіч, н. у 1905. Арыштаваны ў 1936. Рэабілітаваны ў 1960.

ЯЦУК Даніла Міхайлавіч, н. у 1894 у в. Васілінкі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 1.11.1938 да ВМП. Расстраляны 22.11.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.10.1959.

ВЯСЕЙСКИ СЕЛЬСАВЕТ

БАДЫЛІ Іван Данілавіч (н. у 1862) і **Дар'я Аляксандраўна** (н. у 1873), пражывалі ў в. Мялешкі, высланы ў 1930. Рэабілітаваны ў 1992.

БАЛВАНОВІЧ Рыгор Сцяпанавіч н. у 1891 у в. Набушава, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 10.9.1937 на 8 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 6.6.1956.

БАЛВАНОВІЧ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1915. Рэпрэсраваны ў лютым 1934. Рэабілітаваны ў лістападзе 1960.

БАНДАРЭВІЧ Пётр Пятровіч, н. у 1927 у в. Вясяе, дзе і пражываў, памочнік трактарыста. Асуджаны 1.9.1945 на 6 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 31.12.1974.

БРЫЦЦ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1897 у в. Баравуха, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937 у Слудку. Рэабілітаваны 29.6.1959.

ВАЛАТКОВІЧ Ганна Канстанцінаўна, н. у 1901 у в. Болвань Нясвіжскага пав., пражывала ў в. Баравуха, калгасніца. Асуджана 26.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітавана 29.6.1959.

ВАЛАТКОВІЧ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1898 у в. Мялешкі, пражываў у в. Баравуха, калгаснік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 4.12.1937 у Слудку. Рэабілітаваны 29.6.1959.

ГУБЧЫК Аляксей Піліпавіч, н. у 1881 у в. Вясяе, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсраваны ў 1931. Рэабілітаваны 24.4.1993.

ГУБЧЫК Васіль Аляксеевіч, н. у 1917 у в. Вясяе, дзе і пражываў. Рэпрэсраваны ў 1931. Рэабілітаваны 24.4.1993.

ГУБЧЫК Ева Аляксееўна, н. у 1914 у в. Вясяе, дзе і пражывала. Рэпрэсравана ў 1931. Рэабілітавана 24.4.1993.

ГУБЧЫК Марыя Іванаўна, н. у 1888 у в. Вясяе, дзе і пражывала, сялянка-аднаасобніца. Рэпрэсравана ў 1931. Рэабілітавана 24.4.1993.

ГУРЫНОВІЧ Фядора Фоціўна, н. у 1888 у засценку Ліпнікі, дзе і пражывала, калгасніца. Прыгаворана 14.2.1938 да ВМП з канфіскацый асабістай маёмасці. Расстраляна 13.3.1938 у Мінску. Рэабілітавана 23.5.1959.

ДАШКЕВІЧ Васіль Дамітрыевіч, н. у 1886 у в. Баравуха, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937 у Слудку. Рэабілітаваны 29.6.1959.

ДУБОВІКІ Антон Антонавіч, Аляксандра Дзям'янаўна, Віктар Антонавіч, Павел Антонавіч; пражывалі ў в. Ізбудзішча. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1993.

ЖАЎРЫД Віктар Якаўлевіч, н. у 1898 у в. Баравуха, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937 у Слудку. Рэабілітаваны 29.6.1959.

ЖАЎРЫД Павел Рыгоравіч, н. у 1908 у в. Боркі. Рэпрэсраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1989.

ЗАБРОЦКІ Мікалай Віктаравіч, н. у 1903 у в. Набушава, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 25.9.1938 да ВМП. Расстраляны 7.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 23.4.1957.

ЗУБОВІЧ Пелагея Іванаўна, н. у 1876. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітавана 29.6.1959.

ЗУБОВІЧ Яўген Іванавіч, н. у 1876. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 29.6.1959.

ІСКРЫЦКІ Цімафей Георгіевіч, н. у 1901 у в. Ліпнікі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 14.3.1992.

КАВАЛЬСКИ Вікенцій Лявонцьевіч (Вінцук Лявонавіч), н. у 1897 у в. Набушава, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.1.1938 да ВМП. Расстраляны 28.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 4.2.1958.

КАРАБЕЙКА Аляксандр Маркавіч, н. у 1896 у в. Ізбудзішча, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 23.2.1930 да ВМП. Звестак аб выкананні прыговору няма. Рэабілітаваны 18.7.1960.

КАРЦЕЛЬ Агаф'я Сямёнаўна, н. у 1916 у в. Папоўцы. Рэабілітавана ў 1961.

КРАЎЧАНКА Адам Маргтынавіч, н. у 1879. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны 19.4.1989.

МАСКВІНА Аляксандра Іосіфаўна, н. у 1916 у в. Папоўцы. Рэабілітавана.

НЯРОНСКІ Адам Сільвестравіч, н. у 1886 у в. Ліпнікі. Рэпрэсаваны 10.10.1937. Рэабілітаваны 11.1.1989.

ПАРХІМОВІЧ Сцяпан Сафронавіч, н. у 1898 у в. Мялешкі, пражываў у в. Баравуха, калгаснік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937 у Слуцку.

ПАРХІМОВІЧ Сямён Лявонавіч, н. у 1902 у в. Баравуха, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.6.1959.

ПЕНЯЗЬ Трафім Анікеевіч, н. у 1889 у в. Амговічы, пражываў у в. Васількова, калгаснік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 23.10.1941. Рэабілітаваны 27.2.1960.

ПЕРАГУД Георгій Міхайлавіч, н. у 1900 у в. Мялешкі, пражываў у в. Баравуха, калгаснік. Прыгавораны 14.10.1937 да ВМП. Расстраляны 24.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.6.1959.

САК Раман Якаўлевіч, н. у 1900 у в. Вясяя, дзе і пражываў, сакратар Вясейскага сельсавета. Асуджаны 28.12.1937 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 14.1.1966.

САСНОЎСКИ Іван Аляксандравіч, н. у 1896 у в. Набушава, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.1.1938 да ВМП. Расстраляны 28.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 4.2.1958.

СТАСЕВІЧ Фёдар Лукіч, н. у 1899 у в. Селішча Старадарожскага р-на, пражываў у в. Васількова, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 12.10.1959.

СУЧОК Сямён Кузьміч, н. у 1894, калгаснік. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны 16.1.1989.

ХІЛЬКЕВІЧ Арсеній Аляксеевіч, н. у 1899 у в. Бярозаўка, дзе і пражываў, бухгалтар калгаса «Чырвоная Бяроза». Асуджаны 10.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 19.9.1959.

ШТЫЦКО Іван (Іосіф), н. у 1888 у м. Леніна, пражываў у в. Набушава, вартаўнік палявога аэрадрома ў в. Набушава. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП з канфіскацыяй асабістай маёмасці. Расстраляны 15.11.1937 у Бабруйску. Рэабілітаваны 25.4.1959.

ШЫЛОВІЧ Навум Кузьміч, н. у 1899, рабочы саўгаса. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны.

ЮШКЕВІЧ Станіслаў Вацлававіч, н. у 1901 у в. Боркі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 26.7.1920 да ВМП. Звестак аб выкананні прыговору няма. Рэабілітаваны 20.8.1992.

ГАЦУКОЎСКИ СЕЛЬСАВЕТ

АЛЯКСЕЙЧЫК Аляксандр Паўлавіч, н. у 1931 у в. Гацук. Рэабілітаваны.

ДАВДІОЎСКИ Рыгор Лявонцьевіч, жыў у х. Чарцен. Высланы з сям'ёй у 1929. Рэабілітаваны ў 1993.

ЗАГАРОЎСКИ Канстанцін Герасімавіч, н. у 1881, селянін-аднаасобнік. Рэабілітаваны 10.11.1986.

ЗАГАРОЎСКИ Станіслаў Герасімавіч, н. у 1884 у в. Захацинава, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 18.4.1930 на высылку ў Сібір. Рэабілітаваны 10.11.1966.

КАЗЮЧЫЦЫ Мікалай Іванавіч і Марыя Цімафееўна, жылі ў в. Гацук. Рэпрэсаваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1993.

ГРЭСКИ СЕЛЬСАВЕТ

АКІНЧЫЦ Антон Канстанцінавіч, н. у 1901 у в. Старына, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 8.1.1938 да ВМП. Расстраляны 3.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 9.8.1959.

ВАРАНОВІЧ Іосіф Андрэевіч, н. у 1896. Рэпрэсаваны ў сакавіку 1938. Рэабілітаваны ў красавіку 1960.

ВІТКА Аляксандр Апанасавіч, н. у 1900, калгаснік. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў снежні 1964.

ГАЛЯС Іван Ільіч, н. у 1899. Расстраляны. Рэабілітаваны 18.1.1962.

ГАНЧАРЫК Канстанцін Пятровіч, н. у 1899. Рэабілітаваны ў красавіку 1960.

ГУТКОЎСКИ Мікалай Макаравіч, н. у 1886 у в. Забелы. Арыштаваны 17.11.1937. Асуджаны 8.2.1938. Расстраляны 8.2.1938. Рэабілітаваны 7.7.1993.

ДУШЭЎСКИ Іосіф Рыгоравіч, н. у 1900 у в. Сцяпкова, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 29.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 27.7.1957.



Я.Я. Барысавец.

КУДЗЕЛКА Яфім Мікалаевіч, н. у 1902 у в. Грэск, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 26.9.1938 да ВМП. Расстраляны 7.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 2.2.1978.

ЛОСІК Дамітрый Іосіфавіч, н. у 1899. Расстраляны 20.2.1938 ва ўрочышчы Курапаты (Мінск). Рэабілітаваны 30.4.1968.

МІХНЕВІЧ Ляў Мікітавіч, н. у 1892 у м. Грэск, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.8.1960.

МЯЦЕЛЬСКІ Піліп Уладзіміравіч, н. у 1904, сталяр калгаса. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1960.

ПІСАРЫК Васіль Сцяпанавіч, н. у 1891 у в. Грэск. Арыштаваны 22.2.1932. Памёр 2.3.1933. Рэабілітаваны 20.11.1989.

ПІСАРЫК Васіль Фёдаравіч, н. у 1923 у в. Грэск. Рэабілітаваны ў 1991.

СІВЕЦ Іосіф Антонавіч, н. у 1905. Рэпрэсiраваны ў кастрычніку 1930. Рэабілітаваны ў жніўні 1978.

СІДАРОВІЧ Піліп Прохаравіч, н. у 1901 у в. Грэск. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1968.

ЦІШКЕВІЧ Мікалай Кандратавіч, н. у 1894, калгаснік. Рэпрэсiраваны ў верасні 1938. Рэабілітаваны ў верасні 1992.

ЦЭЛІЦА Канстанцін Уладзіміравіч, н. у 1881 у в. Грэск. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабілітаваны.

ШЫБАЙЛА Пётр Лявонцьевіч, н. у 1882, калгаснік. Рэпрэсiраваны ў 1938. Рэабілітаваны ў жніўні 1961.

ЗНАМЕНСКИ СЕЛЬСАВЕТ

АЧАПОЎСКАЯ Алена Міхайлаўна, н. у 1929 у в. Лапацічы. Рэабілітавана ў 1997.

БАРОДЗІЧ Антон Яфімавіч. Рэпрэсiраваны ў верасні 1939. Рэабілітаваны ў сакавіку 1961.

БАРЫСАВЕЦ Якаў Яфімавіч, н. у 1895 на х. Чарнева. Рэпрэсiраваны 9.12.1937. Рэабілітаваны ў 1959.

БАСАЛЫГА Аляксандр Іванавіч, н. у 1899, пражываў у в. Сярэднікі, старшыня калгаса. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1958.

БАЧКО Яўген Аляксандравіч, н. у 1915 у в. Лапацічы. Рэабілітаваны.

БЕЙНЕР Іосіф Станіслававіч, пражываў на ст. Сярэднікі, працаваў на чыгунцы. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1956.

ВАСІЛЕНКА Вікенцій Ігнатавіч, н. у 1883 у в. Буслаўка, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 3.11.1938 да ВМП. Расстраляны 22.11.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 10.5.1961.

ГАПАНОВІЧ Ева Дамінікаўна, калгасніца. Арыштавана ў 1937. Рэабілітавана ў чэрвені 1937.

ГАПАНОВІЧ Марыя Фёдаравна, н. у 1909 у в. Аношкі Капыльскага р-на, пражывала ў в. Сярэднікі, калгасніца. Асуджана 25.9.1938 на 10 гадоў ППЛ, у 1948 выслана ў Новасібірскую вобл. Рэабілітавана 17.1.1956.

ГАПАНОВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1892 у в. Сярэднікі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 22.11.1937 да ВМП. Расстраляны 29.11.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 10.9.1959.

ГАПАНОВІЧ Якаў Пятровіч, н. у 1895. Арыштаваны ў 1933. Рэабілітаваны 5.5.1964.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Пятровіч, н. у 1911. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1989.

ГЕРАСІМОВІЧ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1889 у в. Буслаўка, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 24.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 12.3.1938. Рэабілітаваны 31.12.1960.

ЗАВІСТОВІЧ Баляслаў Іванавіч, н. у 1900 у в. Буслаўка, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 22.9.1938 да ВМП. Расстраляны 3.10.1938. Рэабілітаваны 29.3.1961.

КАРУЛІС Васіль Фёдаравіч, н. у 1904 у в. Сярэднікі, памочнік брыгадзіра трактарнай брыгады Слуцкай МТС. Прыгавораны 25.12.1937 да ВМП. Расстраляны 29.12.1937. Рэабілітаваны 14.1.1960.

КАЧКОЎСКІ Пётр Іосіфавіч, н. у 1899 у в. Лапацічы, дзе і пражываў, брыгадзір калгаса «Пераможца». Прыгавораны 21.1.1938 да ВМП. Расстраляны 28.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 3.9.1959.

КОЗЕЛ Антон Піліпавіч, н. у 1897 у в. Сярэднікі, пражываў у пас. Чырвоная Ніва, калгаснік. Прыгавораны 9.12.1937 да ВМП. Расстраляны 9.12.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 17.12.1957.

КОЗЕЛ Іван Мікітавіч, н. у 1891 у в. Сярэднікі, дзе і пражываў, нарыхтоўшчык Ленінскага сельпо. Прыгавораны 9.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 17.12.1957.

КОРБУТ Іван Іосіфавіч, н. у 1891 у в. Ужа Грэскага р-на, пражываў у пас. Міхайлаўка, калгаснік. Прыгавораны 29.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.12.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 25.9.1962.

КУНТЫШ Якаў Ігнатавіч, н. у 1904 у в. Лапацічы. Рэпрэсiраваны ў 1933. Рэабілітаваны ў 1963.

МАТАЛЫЦКІ Аляксей Федасеевіч, н. у 1921 у в. Сярэднікі, дзе і пражываў. Асуджаны 1.3.1944



на 15 гадоў катаргі з пазбаўленнем правоў на 5 гадоў, канфіскацыяй маёмасці і пазбаўленнем воінскага звання лейтнант. Рэабілітаваны 26.12.1967.

МІХАЙЛОЎСКИ Мікалай Мацвеевіч, н. у 1900 у в. Селішча, пражываў на х. Міхайлаўка. Асуджаны 10.11.1929 на 3 гады ППЛ.

МІХНЕВИЧ Пётр Мацвеевіч, н. у 1901, пражываў у в. Лапачыцы, аднаасобнік. Рэабілітаваны.

ПАПКО Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1893, калгаснік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 31.3.1992.

ПРАТАСЕВИЧ Кірыла Дарафеевіч, н. у 1898 у в. Селішча, пражываў у пас. Міхайлаўка, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 10.11.1929 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 2.3.1992.

ПРАТАСЕНЯ Іван Герасімавіч, н. у 1922 у в. Знамя. Рэабілітаваны ў 1991.

ПРАТАСЕНЯ Павел Цімафеевіч, н. у 1907 у в. Старцэвічы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 30.3.1930 на 5 гадоў ППЛ. У кастрычніку 1950 зноў арыштаваны. Рэабілітаваны 11.5.1992.

ПРЫБЫТАК Рыгор Іванавіч, н. у 1902 у в. Старцэвічы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 25.11.1930 на 5 гадоў ППЛ. 16.6.1934, па адбыцці тэрміну пакарання, пазбаўлены права пражываць у Беларусі і пагранічных раёнах тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 11.5.1992.

РАГАЛЕВИЧ Ліза Сцяпанавуна, н. у 1926 у в. Барок. Рэабілітавана.

РАЖАНЕЦ Андрэй Мікітавіч, н. у 1883 у в. Старцэвічы, пражываў на х. Чарнева, калгаснік. Асуджаны 3.6.1932 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 10.11.1963.

РОГАЛЬ Васіль Рыгоравіч, н. у 1898 у в. Еўлічы, пражываў у пас. Вішнеўка, брыгадзір калгаса «Новы свет». Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 6.7.1959.

РУДКОЎСКИЯ Канстанцін Паўлавіч (н. у 1905) і **Соф'я Паўлаўна** (н. у 1909), пражывалі на х. Чарнева. Высланы ў 1931. Рэабілітаваны ў 1992.

СУМАР Іван Нічыпаравіч, н. у 1902 у в. Старцэвічы, дзе і пражываў, бракоўшчык Слуцкай МТС. Прыгавораны 28.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.12.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 13.9.1961.

ТАДРА Антаніна Якаўлеўна, н. у 1903 у в. Бенькаўцы Навагрудскага пав., пражывала ў в. Ванькоўшчына, калгасніца. Асуджана двойчы: 11.9.1939 на 5 гадоў ППЛ і 1.3.1950 на высылку ў Казахстан. Рэабілітавана 14.8.1956.

УЛАСАВЕЦ Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1876 у в. Лапачыцы. Рэпрэсраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1989.

ХАЦЕНКА Варвара Данілаўна, н. у 1890 у в. Сярэднікі, дзе і пражывала. Прыгаворана 5.11.1937 да ВМП. Расстраляна 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітавана 5.10.1959.

ХАЦЕНКА Раман Якаўлевіч, н. у 1895 у в. Сярэднікі, пражываў у пас. Усход, рахункавод. Прыгавораны 22.11.1937 да ВМП. Расстраляны 29.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 18.8.1956.

ШНЭК Якаў Барысавіч, н. у 1887 у в. Знамя. Рэпрэсраваны ў 1932. Рэабілітаваны ў сакавіку 1993.

ІСЕРНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

БУРАК Соф'я Кузьмінічна, н. у 1894 у в. Вялікае Быкава, дзе і пражывала, калгасніца. Асуджана 17.5.1933 на 3 гады ППЛ (умоўна). Рэабілітавана 20.7.1959.

БУРАК Сцяпан Іванавіч, н. у 1896 у в. Вялікае Быкава, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады ППЛ (умоўна). Рэабілітаваны 20.7.1959.

БЫЧАК Ларыён Сцяпанавіч, н. у 1895 у в. Каты, дзе і пражываў, каваль. Прыгавораны 22.8.1937 да ВМП. Расстраляны 2.9.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны.

ВАЛАТОВІЧ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1900, пражываў у в. Малое Быкава. Рэпрэсраваны ў 1933. Рэабілітаваны ў 1989.

ГРАНЮК-БАЛТРАМЕЕЎ Мікалай Кузьміч, н. у 1913 у в. Вялікае Быкава. Арыштаваны 28.12.1932. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 23.5.1989.

ДУБІНА Іван Акімавіч, н. у 1911, рахункавод калгаса. Асуджаны ў 1938. Рэабілітаваны 27.12.1985.

КАЧУРЫ Фёдар Андрэевіч (н. у 1910) і **Таццяна Лук'янаўна** (н. у 1906), жылі ў в. Вялікае Быкава. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1993.

КЕРЧЭТЫ Васіль Сцяпанавіч (н. у 1871), **Праскоўя Іванаўна** (н. у 1865), **Ганна Васільеўна** (н. у 1918), жылі ў в. Панічы. Рэпрэсраваны ў 1931. Рэабілітаваны ў 1993.

КУРДЗЮКІ Апанас Фёдаравіч (н. у 1860), **Алена Людвігаўна**, **Іван Апанасавіч**, **Сцяпан Апанасавіч**, **Уладзімір Апанасавіч**, жылі ў в. Вялікая Сліва. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1993.

САМУСЕВИЧ Даніла Усцінавіч, н. у 1906 у в. Каты, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 3.1.1938 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.9.1956.

ТАМКОВІЧ Адам Віктаравіч (Вітольдавіч), н. у 1897 у в. Брончыцы Старобінскага р-на, пражываў у в. Панічы, працаваў на будоўлі. Прыгавораны 25.9.1938 да ВМП. Расстраляны 6.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 24.5.1961.

ТАРАСЕВИЧ Антон Іванавіч, н. у 1874 у в. Нежаўка, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 3.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 15.5.1938. Рэабілітаваны 21.4.1989.

ЧЫЖ Андрэй Іванавіч, н. у 1903 у в. Быкава. Асуджаны 4.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 30.9.1992.

ЯРАШЭВИЧ Іван Майсеевіч, н. у 1908. Рэпрэсраваны ў жніўні 1945. Рэабілітаваны ў лютым 1993.



ЯРАШЭВІЧ Іван Пракопавіч, н. у 1882. Рэпрэсiраваны ў 1931. Рэабiлітаваны ў 1992.

КАЗЛОВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВАСІЛЕВІЧ Андрэй Аляксеевіч, н. у 1901 у в. Казловічы, дзе і пражываў, пуцявы абходчык станцыі Слуцк. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 21.12.1938 у Слуцку. Рэабiлітаваны 2.11.1959.

ВАСІЛЕВІЧ Дзмітрый Пятровіч, н. у 1898 у в. Бандары, пражываў у в. Казловічы, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.10.1932 на 5 гадоў ППЛ. Рэабiлітаваны 20.2.1960.

ВАСІЛЕВІЧ Іван Емяльянавіч, н. у 1891, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсiраваны ў сакавіку 1930. Рэабiлітаваны ў жніўні 1989.

ВАСІЛЕВІЧ Лаўрэн Раманавіч, н. у 1889 у в. Казловічы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.10.1932 на 3 гады ППЛ. Рэабiлітаваны 20.2.1960.

ВАСІЛЕВІЧ Нічыпар Канстанцінавіч, н. у 1889 у в. Бандары, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 10.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабiлітаваны 15.10.1960.

ВАСІЛЕВІЧ Піліп Прохаравіч, н. у 1896 у в. Казловічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабiлітаваны 17.11.1962.

ГАРБУЗ Аляксей Казіміравіч. Рэпрэсiраваны ў 1933. Рэабiлітаваны ў 1987.

ГУДКОЎСКІЯ Пётр Канстанцінавіч і Лілія Варфаламеяўна, жылі ў в. Вялікая Сліва. Высланы ў 1930. Рэабiлітаваны ў 1993.

ГУР Навум Сяргеевіч, н. у 1900 у в. Агароднікі, дзе і пражываў, рахункавод калгаса імя Варашылава. Асуджаны 14.11.1938 на 5 гадоў ППЛ. Рэабiлітаваны 20.3.1989.

ДУБІН Захар Апанасавіч, н. у 1892 у в. Ісерна, пражываў у в. Валаты, калгасны вартаўнік. Асуджаны 11.9.1948 на 25 гадоў ППЛ. Рэабiлітаваны 23.5.1953.

ЖУК Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1896 у в. Казловічы. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабiлітаваны ў 1956.

ЖЫВАГЛОД Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1899 у в. Казловічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабiлітаваны 17.11.1962.

ІГНАТОВІЧ Трафім Піліпавіч, н. у 1898 у в. Бандары, дзе і пражываў, клапаўчык калгаса імя Кірава. Асуджаны 10.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабiлітаваны 15.10.1960.

ІГНАТОВІЧ Яфім Сцяпанавіч, н. у 1900 у в. Бандары, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабiлітаваны 15.10.1960.

КАЛЯДКА Захар Фёдаравіч, н. у 1901 у в. Ячава, пражываў у в. Лесуны, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 11.10.1938 да ВМП. Расстраляны 31.10.1938 у Слуцку. Рэабiлітаваны 18.1.1961.

КАЧУР Антон Васільевіч, н. у 1893 у в. Валаты, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 8.1.1938 да ВМП. Расстраляны 3.2.1938 у Мінску. Рэабiлітаваны 16.8.1958.

КАЧУР Раман Іванавіч, н. у 1885 у в. Валаты, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 8.1.1938 да ВМП. Расстраляны 3.2.1938 у Мінску. Рэабiлітаваны 16.8.1958.

КРЫВАДУБСКІ Леў Ануфрыевіч, н. у 1899, пражываў у в. Лесуны. Рэпрэсiраваны ў 1930. Рэабiлітаваны ў 1993.

КУНЦЭВІЧ Вера Антонаўна, н. у 1943 у в. Малая Сліва. Рэабiлітавана ў 1997.

КУНЦЭВІЧ Павел Сцяпанавіч, н. у 1908. Рэпрэсiраваны ў красавіку 1937. Рэабiлітаваны ў верасні 1989.

ЛАГУН Ілья Цімафеевіч, н. у 1891 у в. Казловічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабiлітаваны 17.11.1962.

ЛАГУН Мікіта Кандратавіч. Рэпрэсiраваны ў 1937. Рэабiлітаваны ў 1957.

ЛАГУН Сцяпан Цімафеевіч, н. у 1883 у в. Казловічы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабiлітаваны 17.11.1962.

ЛАГУН Сямён Герасімавіч, н. у 1874 у в. Казловічы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.10.1932 на 3 гады ППЛ. Рэабiлітаваны 20.2.1960.

ЛАГУН Яфім Кандратавіч, н. у 1893. Арыштаны ў 1937. Рэабiлітаваны ў 1957.

ЛЯСУН Сяргей Апанасавіч, н. у 1899 у в. Кляпчаны, пражываў у в. Казловічы, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.10.1932 на 5 гадоў ППЛ. Рэабiлітаваны 20.2.1960.

МАКАРЭНКІ Дзяніс Сцяпанавіч (н. у 1896) і **Домна Данілаўна**, пражывалі ў в. Дальнія Бандары, аднаасобнікі. Высланы ў 1930. Рэабiлітаваны ў 1993.

НОВІК Вольга Яфімаўна, н. у 1923 у в. Бандары. Рэабiлітавана.

ПАСЮК Канстанцін Іванавіч, н. у 1923 у в. Казловічы. Рэпрэсiраваны ў 1948. Рэабiлітаваны ў 1991.

ПАЦКАЙЛІК Ілья Ціханавіч, н. у 1900 у в. Агароднікі, дзе і пражываў, манцёр. Асуджаны 27.11.1933 на 10 гадоў ППЛ. Рэабiлітаваны 22.6.1965.

ПАЦКАЙЛІК Майсей Парфенавіч, н. у 1878 у в. Агароднікі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.5.1933 на пазбаўленне права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР тэрмінам на 3 гады. Рэабiлітаваны 5.3.1960.

РАДЗІЮК Васа Кандратаўна, н. у 1898 у в. Лесуны, дзе і пражывала, калгасніца. Асуджана 11.10.1938 на 5 гадоў ППЛ. Рэабiлітавана 18.1.1961.

РАДЗІЮК Васіль Кандратавіч, н. у 1882 у в. Лесуны, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны

11.10.1938 да ВМП. Расстраляны 31.10.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 18.1.1961.

РАДЗЮК Герасім Адамавіч, н. у 1893 у в. Лесуны, пражываў у в. Навадворцы. Асуджаны 23.10.1931 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 19.9.1991.

РАДЗЮК Лявон Васільевіч, н. у 1907 у в. Лесуны, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 11.10.1938 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 26.8.1941. Рэабілітаваны 18.1.1961.

САВІЦКІ Васіль Георгіевіч, н. у 1901, аднаасобнік. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў чэрвені 1991.

САВІЦКІ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1895, аднаасобнік. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны.

САЛЯНСКАЯ Ніна Мікітаўна, н. у 1925 у в. Вялікая Сліва. Рэабілітавана.

САМУСЕВІЧ Дзяніс Іванавіч, н. у 1883, пражываў у в. Вялікая Сліва. Рэпрэсраваны ў 1941. Рэабілітаваны.

САМУСЕВІЧ Ілья Сямёнавіч, н. у 1891. Рэпрэсраваны ў сакавіку 1938. Рэабілітаваны ў красавіку 1989.

САМУСЕВІЧ Сяргей Яўсеевіч, н. у 1907 у в. Вялікая Сліва, аднаасобнік. Рэпрэсраваны ў 1935. Рэабілітаваны ў 1989.

САМУСЕВІЧ Яфрэм Яфімавіч, пражываў у в. Вялікая Сліва. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1992.

СІНЯГУБ Аляксей Данілавіч, н. у 1895, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1933. Рэабілітаваны 10.8.1963.

СЛАВАШЭВІЧ Уладзімір Васільевіч, н. у 1896, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 22.8.1989.

СТАТКЕВІЧ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1923 у в. Вялікая Падзер. Рэабілітаваны.

ТАРАСЕВІЧ Сямён Фёдаравіч, н. у 1893. Арыштаваны ў 1930. Рэабілітаваны 16.1.1989.

ТРАФІМОВІЧ Васіль Паўлавіч, н. у 1911 у в. Бандары, пражываў у пас. Орэдзж Ленінградскай вобл., настаўнік. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

ТРАФІМОВІЧ Галіна Антонаўна, н. у 1932 у в. Бандары. Рэабілітавана ў 1997.

ТРАФІМОВІЧ Георгій Паўлавіч, н. у 1909. Рэабілітаваны ў 1990.

ТРАФІМОВІЧ Іосіф Пракопавіч, н. у 1890 у в. Бандары, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 10.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 15.10.1960.

ТРАФІМОВІЧ Лідзія Яфімаўна, н. у 1927 у в. Бандары. Рэабілітавана.

ТРАФІМОВІЧ Максім Пракопавіч, н. у 1904 у в. Бандары, ветэрынарны ўрач. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

ТРАФІМОВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1905. Рэпрэсраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў красавіку 1957.

ТРАФІМОВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1905 у в. Бандары, пражываў у Віцебску. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

ТРАФІМОВІЧ Пракоп Мацвеевіч, н. у 1917 у в. Бандары, пражываў у Ленінградзе, студэнт. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

ТРАФІМОВІЧ Сцяпан Пракопавіч, н. у 1897 у в. Бандары, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 10.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 15.10.1960.

ТРАФІМОВІЧ Сямён Паўлавіч, н. у 1913 у в. Бандары, пражываў у пас. Орэдзж Ленінградскай вобл., настаўнік. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

ШЫЛОВІЧ Іван Антонавіч, н. у 1934 у в. Бандары. Рэабілітаваны ў 1997.

ЧАПУРКА Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1891 у в. Агароднікі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 15.11.1938 да ВМП. Расстраляны 29.11.1938. Рэабілітаваны 23.11.1960.

ЧЫЖ Іван Якімавіч, н. у 1902 у в. Вялікая Сліва, пражываў у Ленінградзе. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

ЧЫЖ Міхаіл Уладзіміравіч, н. у 1895 у в. Вялікая Сліва, пражываў у Ленінградзе. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

КІРАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АМЯЛЬКОВІЧ Іосіф Дамітрыевіч, н. у 1887 у в. Балотчыцы, пражываў у в. Іванскія Агароднікі, рабочы цагельна-чарапічнага завода. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Расстраляны 21.12.1938. Рэабілітаваны 28.6.1961.

БАЛОШКА Ульяна Пятроўна, н. у 1900 у в. Кірава, дзе і пражывала, сялянка-аднаасобніца. Асуджана 20.10.1938 на 5 гадоў ППЛ з паражэннем у правах на 3 гады. Рэабілітавана 12.9.1963.

БАРАНОЎСКАЯ Марыя Іванаўна, н. у 1863 у в. Працавічы, дзе і пражывала, працавала на ўласнай гаспадарцы. Асуджана 17.5.1933 на 3 гады ППЛ (умоўна). Рэабілітавана 20.7.1959.

БАЧКО Аўдоцця Рыгораўна. Рэабілітавана ў 1991.

БАЧКО Клаўдзія Аляксеўна. Рэабілітавана ў 1991.

БАЧКО Яўген Аляксеевіч. Рэабілітаваны ў 1991.

БЕРАЗОВСкі Станіслаў Адольфавіч, н. у 1901. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1989.

БОЛАС Настасся Рыгораўна, н. у 1905. Рэпрэсравана ў маі 1933. Рэабілітавана ў ліпені 1959.

БУРАК Мікалай Іванавіч, н. у 1900 у в. Васілінкі, пражываў у в. Навадворцы, калгаснік. Асуджаны 20.5.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 24.5.1958.

ВЕЧАР Ніна Адамаўна, н. у 1914 у в. Навадворцы. Рэпрэсравана ў 1931. Рэабілітавана ў 1992.

ГАРДЗІЕВІЧ Франц Антонавіч, н. у 1889 у в. Новы Двор, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 25.9.1938 да ВМП. Расстраляны 7.10.1938. Рэабілітаваны 15.10.1959.

ГЕРАСИМОВІЧ Мацвей Сямёнавіч, н. у 1887, пражываў ў в. Устрань. Рэпрэсаваны ў 1932. Рэабілітаваны ў красавіку 1993.

ГЕРАСИМОВІЧ Пракоп Трафімавіч, н. у 1901 у в. Устрань, пражываў у Ленінградзе, ветэрынарны ўрач. Расстраляны ў 1937. Рэабілітаваны.

ГУСЦЯРНИК Сава Давілавіч, н. у 1872 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 16.2.1938 на 3 гады высылкі. Рэабілітаваны ў 1963.

ДАБРЫНЕЎСКАЯ Браніслава Уладзіміраўна, н. у 1901, сялянка-аднаасобніца. Рэпрэсавана ў 1933. Рэабілітавана ў маі 1964.

ДАВІДОВІЧ Гляя Сцяпанавіч, н. у 1900 у в. Кляпчаны. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны ў 1962.

ДЗЯНІСАВА Алена Кузьмінічна, н. у 1907 у в. Кляпчаны, дзе і пражывала, аднаасобніца. Рэпрэсавана ў 1930. Рэабілітавана 13.8.1993.

ДЗЯНІСАВА Вера Кузьмінічна, н. у в. Кляпчаны, дзе і пражывала. Рэпрэсавана ў 1930. Рэабілітавана 13.8.1993.

ДЗЯНІСАВА Ганна Якаўлеўна, н. у в. Кляпчаны, дзе і пражывала, аднаасобніца. Рэпрэсавана ў 1930. Рэабілітавана 13.8.1993.

ДЗЯНІСАЎ Кузьма Ягравіч, н. у 1879 у в. Кляпчаны, дзе і пражываў, аднаасобнік. Рэпрэсаваны ў 1930. Рэабілітаваны 13.8.1993.

ДЗЯНІСАЎ Сцяпан Кузьміч, н. у 1905 у в. Кляпчаны, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсаваны ў 1930. Рэабілітаваны 13.8.1993.

ЕЗАВІТ Емяльян Васільевіч, н. у 1887, калгаснік. Рэпрэсаваны ў кастрычніку 1937. Рэабілітаваны ў ліпені 1992.

ЖУК Максім Васільевіч, н. у 1899 у в. Працавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 20.7.1959.

КАДЫШ Міхаіл Анікеевіч, н. у 1869 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 20.5.1933 на пазбаўленне права пражывання ў БССР тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 24.5.1958.

КАРОЛІК Фама Яфрэмавіч, н. у 1889 у в. Кляпчаны, дзе і пражываў, брыгадзір калгаса. Прыгавораны 15.10.1938 да ВМП. Расстраляны 6.11.1938. Рэабілітаваны 15.10.1959.

КІСЕЛЬ Нічыпар Андрэевіч, н. у 1899. Рэпрэсаваны ў 1933. Рэабілітаваны ў 1989.

КОБЕР Ігнат Канстанцінавіч, н. у 1905 у в. Працавічы, дзе і пражываў, калгаснік калгаса «Іскра». Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 20.7.1959.

КОХАН Іван Андрэевіч, н. у 1894 у в. Агароднікі, пражываў у в. Лясішча, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 20.9.1938 да ВМП. Расстраляны 1.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 12.5.1958.

КОХАН Каленік Нічыпаравіч, н. у 1897 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 20.5.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 24.5.1958.

КОХАН Міхаіл Самуілавіч, н. у 1875 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 16.2.1933 да ВМП з канфіскацыйнай маёмасці. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 10.8.1964.

КОХАН Нічыпар Іосіфавіч, н. у 1861 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 10.5.1933 на 3 гады ППЛ (умоўна). Рэабілітаваны 24.5.1958.

КУРЫЛЬЧЫК Пётр Фёдаравіч, н. у 1905 у в. Працавічы, дзе і пражываў, працаваў на сваёй гаспадарцы. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 20.7.1959.



К.Я.Дзянісаў (сядзіць злева) і Г.Я.Дзянісава (сядзіць справа) з сям'ёй.



ЛЮЦКО Акім Піліпавіч, н. у 1897 у в. Працавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 20.7.1959.

ЛЮЦКО Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1893 у в. Працавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 20.7.1959.

ЛЮЦКО Міхаіл Іванавіч, н. у 1903 у в. Працавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 20.7.1959.

ЛЯСУН Антон Іванавіч, н. у 1898, машыніст вадакач. Рэпрэсраваны ў снежні 1937. Рэабілітаваны ў лістападзе 1960.

ЛЯСУН Дзмітрый Пятровіч, н. у 1890, калгаснік. Рэпрэсраваны ў жніўні 1938. Рэабілітаваны ў красавіку 1989.

ЛЯСУН Сяргей Апанасавіч, н. у 1899, аднаасобнік. Рэпрэсраваны ў 1932. Рэабілітаваны ў лютым 1960.

МАГЛЫШ Пётр Мацвеевіч, н. у 1879 у в. Кляпчаны, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны 6.6.1991.

МАГЛЫШ Яфім Пятровіч, н. у 1909 у в. Кляпчаны, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсраваны ў 1930. Рэабілітаваны 6.6.1991.

НОВІК Андрэй Майсеевіч, н. у 1899 у в. Іграева, дзе і пражываў, старшыня калгаса «Слуцк-2». Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 20.7.1959.

НОВІК Андрэй Мікалаевіч, н. у 1899 у с. Доры Мінскага пав., пражываў у в. Новы Двор, калгаснік. Асуджаны 21.10.1937 на 7 гадоў ППЛ і 5 гадоў з пазбаўленнем правоў. Рэабілітаваны 8.9.1965.

НОВІК Вольга Яфімаўна, н. у 1923 у в. Бандары. Рэабілітавана.

ПАЦКАЛІК Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1903, ветэрынарны ўрач. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

ПАЦКАЛІК Сяргей Нічypавіч, н. у 1900 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 20.5.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 24.5.1958.

ПЕКАР Сямён Фёдаравіч, н. у 1902 у в. Абядземль Старобінскага р-на, пражываў у в. Працавічы, калгаснік. Прыгавораны 22.8.1937 да ВМП. Расстраляны 2.9.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 9.1.1987.

ПРАТАСЕНЯ Карней Аляксеевіч, н. у 1897 у в. Быкова, пражываў у в. Працавічы, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.5.1933 на 3 гады ППЛ (умоўна). Рэабілітаваны 20.7.1959.

ПРЫШЧЭПА Іван Сцяпанавіч, н. у 1897 у в. Іграева, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на высылку ў Казахстан на 3 гады. Рэабілітаваны 20.7.1959.

САМУСЕВІЧ Ілья Сямёнавіч, н. у 1891. Рэпрэсраваны ў сакавіку 1938. Рэабілітаваны ў красавіку 1989.

САРАГАВЕЦ Фёдар Кліменцьевіч, н. у 1901 у в. Кляпчаны, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 30.6.1949 на 10 гадоў ППЛ з пазбаўленнем правоў на 3 гады. Рэабілітаваны 27.10.1954.

СКРЫННІК Андрэй Майсеевіч, н. у 1888. Рэпрэсраваны ў студзені 1945. Рэабілітаваны ў ліпені 1992.

СКУЦЭНЯ Сава Мікалаевіч, н. у 1897 у в. Працавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.5.1933 на высылку ў Казахстан на 3 гады. Рэабілітаваны 20.7.1959.

СКУЦЭНЯ Сямён Сцяпанавіч, н. у 1904 у в. Працавічы, дзе і пражываў, кравец арцелі «Прагрэсіўная праца». Асуджаны 3.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 19.8.1960.

СТАНІЛЕВІЧ Іосіф Пятровіч, н. у 1888 у в. Новы Двор, пражываў у в. Лесішча Слуцкага р-на, вартаўнік. Прыгавораны 31.5.1938 да ВМП. Расстраляны 9.8.1938. Рэабілітаваны 1.10.1957.

ТАЛСТОЙ Яўген Сцяпанавіч, н. у 1915 у в. Навадворцы. Рэпрэсраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1992.

ХАЦЬКО-МАРЫН Ігнат Сямёнавіч, н. у 1895 у в. Іванскія Агароднікі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 30.12.1937 да ВМП. Расстраляны 24.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 29.4.1989.

ЧЫЖ Мацвей Нічypавіч, н. у 1909, старшыня калгаса. Рэпрэсраваны ў жніўні 1945. Рэабілітаваны ў чэрвені 1990.

ЧЫПУРКА Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1891, калгаснік. Рэпрэсраваны ў ліпені 1938. Рэабілітаваны ў лістападзе 1960.

ШЧУКА Аляксей Акімавіч, н. у 1907, калгаснік. Рэпрэсраваны ў 1938. Рэабілітаваны ў маі 1989.

ЯКІМОВІЧ Вольга Васільеўна, н. у 1904, калгасніца. Рэпрэсравана ў 1938. Рэабілітавана ў маі 1989.

ЯКІМОВІЧ Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1891 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 20.5.1933 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 24.5.1958.

ЯКІМОВІЧ Дзмітрый Сямёнавіч, н. у 1891 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 20.5.1933 на пазбаўленне права пражывання ў буйных гарадах тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 24.5.1958.

ЯКІМОВІЧ Рыгор Сямёнавіч, н. у 1865 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 20.5.1933 на пазбаўленне права пражывання ў буйных гарадах тэрмінам на 3 гады (умоўна). Рэабілітаваны 24.5.1958.

ЯКІМОВІЧ Цімафей Навумавіч, н. у 1891 у в. Навадворцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 16.2.1933 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 14.12.1940. Рэабілітаваны 10.8.1963.

ЯКІМОВІЧ Цімафей Рыгоравіч, н. у 1898 у в. Навадворцы, бухгалтар Раваніцкага спіртзавода.

Прыгавораны 14.12.1937 да ВМП. Расстралены 11.1.1938 у Магілёве. Рэабілітаваны 25.1.1961.

ЯЛОВА Ніна Адамаўна, н. у 1912 у в. Навадворцы. Рэабілітавана.

ЛЕНІНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АТЛІВАНЧЫК Андрэй Якаўлевіч, н. у 1894 у м. Леніна, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 3.11.1938 да ВМП. Расстралены 22.11.1938. Рэабілітаваны 25.4.1962.

ВАСІЛЕНКА Андрэй Пятровіч, н. у 1857. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны 19.9.1989.

ВАСІЛЕНКА Праскоўя Андрэеўна, н. у 1895 у в. Нявязцы, і двое яе малалетніх дзяцей: **Вера** — 1932 г. н., **Мікалай** — 1935 г. н. Асуджаны 28.9.1938 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 12.2.1940.

ВЕЧАР Іван Антонавіч, н. у 1912 у в. Кажушкі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 2.6.1936 на 4 гады ППЛ. Рэабілітаваны 22.12.1966.

ВЕЧАР Мечыслаў Антонавіч, н. у 1915 у в. Кажушкі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 2.6.1936 на 6 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.12.1966.

ГУЦЬКО Ігнат Пятровіч, н. у 1899 у в. Нявязцы, дзе і пражываў, настаўнік. Асуджаны 10.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 23.7.1960.

ГУЦЬКО Цімафей Ільіч, н. у 1888 у в. Нявязцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 2.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 31.5.1989.

ДАШКЕВІЧ Станіслаў Станіслававіч, н. у 1897 у в. Кажушкі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 2.6.1936 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.12.1966.

ДЗІЧКОЎСКИ Антон Адамавіч, н. у 1886, загадчык малочнатаварнай фермы калгаса імя Маркса. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 2.6.1988.

ДОЎБІК Аляксандр Сафронавіч, н. у 1921 на х. Сеніца. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны 28.7.1993.

ДОЎБІК Вольга Сафронаўна, н. у 1929 на х. Сеніца. Рэпрэсіравана ў 1930. Рэабілітавана 28.7.1993.

ДОЎБІК Ганна Сафронаўна, н. у 1922 на х. Сеніца. Рэпрэсіравана ў 1930. Рэабілітавана 28.7.1993.

ДОЎБІК Марына, н. у 1845 на х. Сеніца. Рэпрэсіравана ў 1930. Рэабілітавана 28.7.1993.

ДОЎБІК Марыя Сафронаўна, н. у 1925 на х. Сеніца. Рэпрэсіравана ў 1930. Рэабілітавана 28.7.1993.

ДОЎБІК Мікалай Сафронавіч, н. у 1926 на х. Сеніца. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны 28.7.1993.

ДОЎБІК Сафрон Яўтрапавіч, н. у 1891 на х. Сеніца, аднаасобнік. Прыгавораны 3.9.1940 да ВМП. Рэабілітаваны 8.6.1992.

ДОЎБІК Соф'я Андрэеўна, н. у 1886 на х. Сеніца. Рэпрэсіравана ў 1933. Рэабілітавана 19.9.1989.

ДОЎБІК Яўстраг Іванавіч, н. у 1876 на х. Сеніца, аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1933. Рэабілітаваны ў 1989.

ДОЎБІК Яфіма Андрэеўна, н. у 1871 на х. Сеніца. Рэпрэсіравана ў 1930. Рэабілітавана 16.11.1992.

ЖАЛЕЙКА Іван Аляксеевіч, н. у 1886 у в. Нязьцы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 10.10.1937 да ВМП. Рэабілітаваны 28.4.1989.

КАЛЕШКА Іван Мікалаевіч, н. у 1882 у в. Падлессе, дзе і пражываў, вартаўнік. Асуджаны 7.8.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні ў 1944. Рэабілітаваны 6.1.1961.

КАЛЕШКА Уладзімір Давыдавіч, н. у 1901 у в. Падлессе, дзе і пражываў, настаўнік Баранавіцкай няпоўнай сярэдняй школы. Прыгавораны 28.11.1937 да ВМП. Расстралены 11.12.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 7.1.1958.

КАНАНОВІЧ Васіль Фёдаравіч, н. у 1894 у в. Нязьцы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.12.1937 да ВМП. Рэабілітаваны 5.4.1989.

КАШАНСКІ Пётр Сільвестравіч, н. у 1891 у в. Леніна, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.10.1936 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 15.5.1959.

КУНТЫШ Фёдар Фаміч, н. у 1894. Рэпрэсіраваны ў маі 1933. Рэабілітаваны ў маі 1963.

ЛЕМЕШ Іван Карлавіч, н. у 1889. Рэпрэсіраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў студзені 1958.

ЛЕМЕШ Кузьма Кузьміч, н. у 1906 у в. Падлессе, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 9.12.1937 да ВМП. Расстралены 22.1.1938. Рэабілітаваны 27.9.1963.

ПРАТАСЕНЯ Рыгор Іванавіч, н. у 1899. Рэпрэсіраваны ў 1936. Рэабілітаваны ў жніўні 1957.

СЯРГЕЕЎ Фёдар Мікалаевіч, н. у 1880 у в. Чудзік Ганцавіцкага р-на, пражываў у в. Дубкі, прыёмшчык на млыне калгаса імя К.Маркса. Асуджаны 1.4.1946 на 8 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 10.11.1961.

ТОЛСЦК Лідзія Акімаўна, н. у 1918 у в. Леніна. Рэабілітавана.

ТУРАВЕЦ Васіль Мікалаевіч, н. у 1891, жьў у в. Леніна. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны.

УЛАСЕВІЧ Якаў Мікалаевіч, н. у 1880 у в. Лапаціцы. Рэпрэсіраваны ў 1938. Рэабілітаваны.

ШАХЛЕВІЧ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1911. Рэпрэсіраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў снежні 1956.

ЯРМАЛІНСКІ Сямён Мацвеевіч, н. у 1886 у в. Нязьцы, дзе і пражываў, аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1933. Рэабілітаваны 15.2.1995.

МАЯЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

БІЛЬДЗЮКЕВІЧ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1927. Рэпрэсіраваны ў 1950. Рэабілітаваны ў 1991.

ГАЎРЫЛОВІЧ Прохар Лявонавіч. Рэпрэсіраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў верасні 1960.

ГЛАДКІ Фёдар Якаўлевіч, н. у 1890. Арыштаваны ў 1932. Рэабілітаваны 4.11.1957.

ГУЗОЎСКИ Аляксандр Аксенцьевіч, н. у 1902. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны.

МІСЮК Іван Давыдавіч, н. у 1898 у в. Шулякі. Рэпрэсаваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1952.

РУДАКОЎСКИ Іосіф Ігнатавіч, н. у 1898. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 31.3.1962.

САНЬКО Мітрафан Іванавіч, н. у 1898 у в. Дзюдзева, дзе і пражываў, возчык Грэскага сельпо. Прыгавораны 12.11.1938 да ВМП. Расстралены 29.11.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 25.5.1959.

СЫЦЬКО Іван Фаміч, н. у 1874. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны.

ТАГАНОВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1887. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў студзені 1961.

ПАЎСТЫНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

АЛЯХНОВІЧ Франц Адамавіч, н. у 1877 у в. Навінкі, пражываў у в. Заграддзе, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітаваны 12.3.1992.

БЫЛНОВІЧ Франц Адольфавіч, н. у 1889 у в. Рабак, дзе і пражываў. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 26.8.1997.

БЫСКВАРКА Вольга Іосіфаўна, н. у 1879 у в. Вераб'ёва, пражывала ў в. Заграддзе, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

БЫСКВАРКА Ганна Міхайлаўна, н. у 1902 у в. Заграддзе, дзе і пражывала, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

БЫСКВАРКА Іван Міхайлавіч, н. у 1906 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, селянін. Асуджаны 20.6.1929 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 12.3.1992.

БЫСКВАРКА Марыя Лук'янаўна, н. у 1909 у в. Вераб'ёва, пражывала ў в. Заграддзе, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

БЫСКВАРКА Мікалай Міхайлавіч, н. у 1902 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, селянін. Асуджаны 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітаваны 24.5.1958.

БЫСКВАРКА Міхаіл Васільевіч, н. у 1879 у в. Вераб'ёва, пражываў у в. Заграддзе, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 12.3.1992.

ГАЛАГУЦКІЯ Васіль Лыч (н. у 1873) і **Вольга Канстанцінаўна**, пражывалі ў в. Заграддзе. Рэпрэсаваны ў 1931. Рэабілітаваны ў 1992.

ДРОБЫШ Адам Сцяпанавіч, н. у 1874 у в. Ленькі Грэскага р-на, пражываў у в. Заграддзе, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 12.3.1992.

ДРОБЫШ Іван Адамавіч, н. у 1907 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, селянін. Асуджаны 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітаваны 24.5.1958.

ДРОБЫШ Магдалена Адамаўна, н. у 1906 у в.

Заграддзе, дзе і пражывала, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

ДРОБЫШ Сцяпан Адамавіч, н. у 1900 у в. Ленькі Грэскага р-на, пражываў у в. Заграддзе, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 5 гадоў ППЛ. 22.9.1933 высланы ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 12.3.1992.

ДРОБЫШ Усціння Сцяпанаўна, н. у 1876 у в. Ленькі Грэскага р-на, пражывала ў в. Заграддзе, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

ЕРМАЛШКІ Адам Якаўлевіч, н. у 1893 у в. Рабак, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 12.5.1961.

ЖУК Васіль Пятровіч, н. у 1889 у в. Паўстынь, дзе і пражываў. Асуджаны 2.6.1933 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 26.8.1961.

ЖУК Іван Дзямідавіч, н. у 1882 у в. Паўстынь, калгаснік. Асуджаны 24.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 29.6.1989.

ЖУК Іван Сідаравіч, н. у 1889 у в. Паўстынь, дзе і пражываў. Асуджаны 2.6.1933 на 3 гады высылкі. Рэабілітаваны 26.8.1961.

ЖУК Пётр Апанасавіч, н. у 1884 у в. Паўстынь, дзе і пражываў. Асуджаны на 3 гады высылкі. Рэабілітаваны 26.8.1961.

ЗЕНЬЧЫК Павел Макаравіч, н. у 1886 у в. Соркава (Сорково), пражываў у в. Заграддзе, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 20.11.1942. Рэабілітаваны 20.10.1958.

КАЗАК Ганна Аляксееўна, н. у 1920 у в. Заграддзе. Рэабілітавана.

КАЗАК Ганна Францаўна, н. у 1879 у в. Ленькі, пражывала ў в. Заграддзе, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

КАЗАК Ева Мартынаўна, н. у 1904 у в. Рудня, пражывала ў в. Заграддзе, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

КАЗАК Казімір Мартынавіч, н. у 1907 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, селянін. Асуджаны 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітаваны 24.5.1958.

КАЗАК Людвіг Сцяпанавіч, н. у 1895 у в. Рудня, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.3.1933 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 15.5.1959.

КАЗАК Марцін Сцяпанавіч, н. у 1868 у в. Рудня Грэскага р-на, пражываў у в. Заграддзе, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 5 гадоў высылкі ў Сібір. Рэабілітаваны 12.3.1992.

КАЗАК Міхаіл Мартынавіч, н. у 1899 у в. Гур'я Грэскага р-на, пражываў у в. Заграддзе, селянін.

Асуджаны двойчы: 13.7.1929 і 11.3.1932 на 3 гады высылкі ў Сібір. Па адбыцці тэрміну пакарання пазбаўлены права пражываць у пэўных населеных пунктах СССР тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 24.5.1958.

КАЗАК Пелагея Міхайлаўна, н. у 1908 у в. Дубнікі, пражывала ў в. Заграддзе, сялянка. Асуджана 12.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 24.5.1958.

КАЗАК Франц Міхайлавіч, н. у 1899 у в. Рудня, пражываў у в. Заграддзе, селянін. Асуджаны 20.6.1929 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 12.3.1992.

КАЦЕЛА Канстанцін Ігнатавіч, н. у 1889 у в. Паўстынь. Асуджаны 2.6.1933 на 3 гады пазбаўлення волі (умоўна). Рэабілітаваны 26.8.1961.

КРУКОЎСКАЯ Еўдакія Фёдараўна, н. у 1894. Асуджана 12.7.1929. Рэабілітавана 24.5.1958.

КРУКОЎСКИ Васіль Мікалаевіч, н. у 1899, пражываў на х. Сахалін. Рэпрэсраваны ў 1929. Рэабілітаваны ў сакавіку 1993.

ЛАБКОВІЧ Сцяпан Адамавіч, н. у 1881 у в. Ленкі, пражываў у в. Заграддзе, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны ў 1992.

ЛЮЦКО Ефрасінія Кандрацьёна, н. у 1890 у в. Лесуны, пражывала на х. Паўстынь, сялянка-аднаасобніца. Асуджана 11.10.1938 на 5 гадоў ППЛ. Рэабілітавана 18.1.1961.

ЛЮЦКО Павел Антонавіч, н. у 1881 на х. Паўстынь, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 11.10.1938 да ВМП. Расстраляны 31.10.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 18.1.1961.

МАТУСЕВІЧ Аляксандра Іванаўна, н. у 1907 у в. Рабак. Рэабілітавана.

МАТУСЕВІЧ Антон Мацвеевіч, н. у 1897. Высланы з сям'ёй у 1930. Рэабілітаваны ў 1992.

МІХНЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1899 у в. Сорагі, пражываў у в. Рабак, калгаснік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 15.1.1943. Рэабілітаваны 18.12.1959.

МІХНЕВІЧ Лья Сцяпанавіч, н. у 1905 у в. Рабак, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 15.6.1993.

ПАРХІМОВІЧ Іван Паўлавіч, н. у 1898 у в. Сорагі, пражываў у в. Рабак, калгаснік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 25.5.1965.

ПІСАРЫК Аркадзь Мартынавіч, н. у 1910 у в. Рабак. Рэпрэсраваны ў 1934. Рэабілітаваны ў 1961.

САЛЯНСКИ Антон Людвігавіч, н. у 1880 у в. Ярэмчы Любанскага р-на, пражываў у в. Рабак, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 15.4.1930 на высылку ў Сібір. Рэабілітаваны 6.8.1965.

САЛЯНСКИ Міхаіл Людвігавіч, н. у 1896 у в. Сліва, пражываў у в. Рабак, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 15.4.1930 на высылку ў Сібір. Рэабілітаваны 6.8.1965.

СТАТКЕВІЧ Мікалай Антонавіч, пражываў у в. Заграддзе. Высланы з сям'ёй у 1929. Рэабілітаваны ў 1992.

СЯЎРУК Антон Ігнатавіч, н. у 1891 у в. Рабак, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.10.1937 на 10 гадоў зняволення. Рэабілітаваны ў 1959.

ХАЎСТОВІЧ Іван Барысавіч, н. у 1902 у в. Паўстынь. Арыштаваны 8.2.1938. Расстраляны 26.3.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 11.5.1963.

ЦВІРКО Клаўдзія Антонаўна, н. у 1937 у в. Рабак. Рэабілітавана.

ЦВІРКО Міхаіл Арсеньевіч, н. у 1930 у в. Рабак. Рэабілітаваны.

ЧАРКОЎСКИ Антон Савіч, н. у 1898 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, калгаснік. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.5.1991.

ЧАРКОЎСКИ Іван Савіч, н. у 1899 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, калгаснік. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.5.1991.

ЧАРКОЎСКИ Мікалай Савіч, н. у 1903 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, калгаснік. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.5.1991.

ЧАРКОЎСКИ Сава Мікалаевіч, н. у 1865 у в. Заграддзе, дзе і пражываў, калгаснік. Расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.5.1991.

ЧЫЖЫК Алена Мікалаеўна, н. у 1927 у в. Заграддзе. Рэабілітавана.

ШЫШКО Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1891, пражываў у в. Рабак. Рэпрэсраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1995.

ПЕРШАМАЙСКИ СЕЛЬСАВЕТ

АКУЛІЧ Аляксандр Якубавіч, н. у 1894 у в. Навіні. Высланы ў 1930. Рэабілітаваны ў 1992.

АЛЯХНОВІЧ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1864 у в. Навіні, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 23.10.1937 да ВМП. Расстраляны 1.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 31.3.1989.

АНТОНАЎ Антон Уладзіміравіч, н. у 1893 у в. Таковішча, пражываў у пас. Крушнікі, вартаўнік Слуцкага райваенкамата. Прыгавораны 11.10.1938 да ВМП. Расстраляны 31.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 30.1.1960.

АНТОНАЎ Валяр'ян Уладзіміравіч, н. у 1895 у в. Крушнік, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 15.11.1938 да ВМП. Расстраляны 29.11.1938. Рэабілітаваны 31.8.1959.

БАРАНОЎСКИ Іосіф Усцінавіч, н. у 1899 у в. В.Баравая, дзе і пражываў, брыгадзір калгаса «Сцяг перамогі». Прыгавораны 26.1.1938 да ВМП. Расстраляны 7.9.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 18.8.1958.

БАРЫСАВЕЦ Іван Максімавіч, н. у 1898 у в. Бранава, пражываў у в. Апаліны, старшыня Грэскага валаснога выканаўчага камітэта. Прыгавораны 3.10.1921 да ВМП. Расстраляны 14.10.1921. Рэабілітаваны 29.10.1992.

ГРАК Дзмітрый Нічыпаравіч, н. у 1892 у в. Гарадзішча, пражываў у в. Ніва, калгаснік. Асуджаны 29.10.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 18.6.1965.

ДАБРЫНЕЎСКАЯ Ванда Вікенцеўна, н. у 1920 у пас. Навінкі, дзе і пражывала, сялянка-аднаасобніца. Асуджана 28.9.1938. Рэабілітавана 27.3.1989.

ДАБРЫНЕЎСКАЯ-ЖАЎРЫД Марыя Антопаўна, н. у 1905 у в. Шантароўшчына, пражывала ў в. Апаліны, свінарка калгаса імя Варашылава. Асуджана 25.2.1933 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітавана 18.12.1959.

ДЗЕХІЯРЭВІЧ Мітрафан Якаўлевіч, н. у 1901, участковы ляснічы Гольчыцкага лясгаса. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 26.10.1962.

ЗЯНЕВІЧ Павел Мацвеевіч, н. у 1872, калгаснік. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны ў красавіку 1989.

КАЛЯДКА Рыгор Акімавіч, н. у 1900 у в. Крушнік, пражываў у Ленінградзе, аграном. Расстраляны ў верасні 1937. Рэабілітаваны.

КАРПОВІЧ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1877. Арыштаваны ў 1933. Рэабілітаваны 16.1.1989.

КОРЗУН Вікенцій Маркавіч, н. у 1881 у в. Клешава, пражываў у в. Апаліны, калгаснік. Прыгавораны 25.2.1933 да ВМП з канфіскацыяй маёмасці і высылкай сям'і тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 18.12.1959.

КОРЗУН Юльян Сцяпанавіч, н. у 1904, калгаснік. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны ў маі 1989.

ЛАБКОВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1897 у в. Вынісцы, пражываў у в. Апаліны, калгаснік. Прыгавораны 25.2.1933 да ВМП з канфіскацыяй маёмасці і высылкай сям'і за межы Беларусі на 3 гады.

ЛЕШЧАНКА Палікарп Дзмітрыевіч, н. у 1894. Рэпрэсаваны ў кастрычніку 1937. Рэабілітаваны ў ліпені 1992.

ЛОЙКА Браніслаў Люцыянавіч, н. у 1899 у в. Вакшаты Капыльскага р-на, пражываў у в. Апаліны, калгаснік калгаса імя Варашылава. Асуджаны 10.2.1933 на 10 гадоў ППЛ з канфіскацыяй маёмасці. Рэабілітаваны 18.12.1959.

МАКОЎСКІ Валянцін Міхайлавіч, н. у 1897, машыніст Кучынскай МТС. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1958.

ПІСАРЫК Марцін Фёдаравіч, н. у 1877. Рэпрэсаваны ў 1934. Рэабілітаваны ў снежні 1960.

УЛАСЕВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1919 у в. Кулікі. Рэпрэсаваны ў 1946. Рэабілітаваны ў 1990.

ФЕДАРОВІЧ Іосіф Паўлавіч, н. у 1886 у в. Покрашава, пражываў у в. Апаліны, калгаснік. Прыгавораны 25.2.1933 да ВМП з канфіскацыяй маёмасці і высылкай сям'і за межы Беларусі на 3 гады. Рэабілітаваны 18.12.1959.

ФЕДАРОВІЧ Ядвіга Іванаўна, н. у 1892 у в. Вынісцы, пражывала ў в. Апаліны, сялянка, праца-

вала на сваёй гаспадарцы. Асуджана 7.6.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітавана 15.8.1958.

ЦВІРКО Браніслаў Іванавіч, н. у 1880 у в. Вакшаты Капыльскага р-на, пражываў у в. Апаліны, калгаснік. Прыгавораны 25.2.1933 да ВМП з канфіскацыяй маёмасці і высылкай сям'і за межы Беларусі на 3 гады. Расстраляны (дата невядома). Рэабілітаваны 18.12.1959.

ЦВІРКО Іосіф Іванавіч, н. у 1882 у в. Вакшаты Капыльскага р-на, пражываў у в. Апаліны, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 7.6.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 15.8.1958.

ЦВІРКО Марыя Іосіфаўна, н. у 1898 у в. Карысьць Старобінскага р-на, пражывала ў в. Апаліны. Асуджана 7.6.1933.

ЮРЭВІЧ Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1902. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны.

ЯЦКО Іван Аляксандравіч, н. у 1898 у в. Жылін Брод. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1989.

ПОКРАШАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

БУДКЕВІЧ Адам Венядзіктавіч, н. у 1912 у в. Рубеж, пражываў у в. Покрашава, нарыхтоўшчык Покрашаўскага спіртзавода. Прыгавораны 28.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.12.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 2.6.1961.

ВОЛАТ Антон Адамавіч, н. у 1896, селянін. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны 30.4.1989.

ВОЛАТ Марцін Якубавіч, н. у 1890, калгаснік. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў кастрычніку 1959.

ВОЛАТ Павел Данілавіч, н. у 1894 у в. Замосце, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 20.11.1959.

ВОЛАТ Фелікс Іосіфавіч, н. у 1893, аднаасобнік. Рэпрэсаваны ў 1934. Рэабілітаваны ў верасні 1989.

ВОЛАТ Фларыян Якаўлевіч, н. у 1894, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсаваны ў 1930. Рэабілітаваны ў сакавіку 1962.

ДЗМІТРЫЕНКА Адам Міхайлавіч, н. у 1912. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны ў маі 1988.

ДРОБУШ (ДРОБЫШ) Антон Андрэевіч, н. у 1895 у в. Вынісцы. Арыштаваны 6.8.1937. Памёр 21.3.1938 у Архангельскай вобл. Рэабілітаваны 5.6.1962.

ДРОБЫШ Адам Сцяпанавіч, н. у 1910 у в. Ленькі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 10—11.11.1936 на 5 гадоў ППЛ з пазбаўленнем правоў на 3 гады. Рэабілітаваны 28.11.1959.

ДРОБЫШ Аляксандр Васільевіч, н. у 1904. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1980.

ДРОБЫШ Сцяпан Іпалітавіч, н. у 1893 у в. Ленькі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 10—11.11.1936 на 4 гады ППЛ. Рэабілітаваны 28.11.1959.

ЖАРСКИ Ніканор Патапавіч, н. у 1906, аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1937. Рэабілітаваны 17.9.1957.

ЗАЯЦ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1907 у в. Вынісцы, дзе і пражываў, сталяр. Прыгавораны 26.2.1938 да ВМП. Расстраляны 2.4.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 9.9.1960.

ЗАЯЦ Андрэй Лаўрэнцьевіч, н. у 1882, аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1989.

ЗАЯЦ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1879 у в. Ленькі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Расстраляны 23.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 20.11.1959.

ЗАЯЦ Вікенцій Казіміравіч, н. у 1881. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 27.4.1988.

ЗАЯЦ Іван Іванавіч, н. у 1892, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 9.5.1959.

ЗАЯЦ Іпаліт Сцяпанавіч, н. у 1901, калгаснік. Рэпрэсіраваны ў 1938. Рэабілітаваны ў снежні 1959.

ЗАЯЦ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1880, калгаснік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 12.3.1960.

ЗАЯЦ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1897, аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў снежні 1960.

КАЗАК Адам Антонавіч, н. у 1887 у в. Рудня, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.3.1933 да ВМП. Звестак аб выкананні прыговору няма. Рэабілітаваны 15.5.1959.

КАЗАК Іосіф Адамавіч, н. у 1907 у в. Рудня, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.3.1933 да ВМП. Звестак аб выкананні прыговору няма. Рэабілітаваны 15.5.1959.

КАЗАК Марыя Іосіфаўна, н. у в. Рудня. Выслана ў 1930. Рэабілітавана ў 1991.

КАЗАК Павел Сцяпанавіч (Емяльянавіч), н. у 1891, калгаснік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 18.4.1981.

КАЗУБОВІЧ Андрэй Іосіфавіч, н. у 1898 у в. Ануфравічы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 9.5.1933 на 3 гады высылкі на працоўнае пасяленне ў Казахстан. Рэабілітаваны 6.9.1961.

КАЛЯДА Адам Антонавіч, н. у 1888 у в. Вынісцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 10—11.11.1936 на 7 гадоў ППЛ з паражэннем у правах на 3 гады. Рэабілітаваны 28.11.1959.

КАЛЯДА Адам Іванавіч, н. у 1899 у в. Рудня, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 20.9.1938 да ВМП. Расстраляны 1.10.1938. Рэабілітаваны 12.4.1960.

КАЛЯДА Антон Казіміравіч, н. у 1888 у в. Вынісцы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 7.12.1937 да ВМП. Рэабілітаваны 31.3.1989.

КАЛЯДА Віктар Мартынавіч, н. у 1894, аднаасобнік. Рэпрэсіраваны ў 1934. Рэабілітаваны ў верасні 1989.

КОБЕЛЬ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1878. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 21.7.1958.

ЛАБКОВІЧ Андрэй Андрэевіч, н. у 1885 у в. Вынісцы. Рэпрэсіраваны ў 1930-я гады. Рэабілітаваны.

ЛАБКОВІЧ Васіль Андрэевіч, н. у 1903 у в. Ленькі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 10—11.11.1936 на 5 гадоў ППЛ з паражэннем у правах тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 28.11.1959.

ЛАБКОВІЧ Міхаіл Іпалітавіч, н. у 1897, калгаснік. Рэпрэсіраваны ў лістападзе 1937. Рэабілітаваны ў сакавіку 1989.

ЛАБКОВІЧ Павел Іпалітавіч, н. у 1906 у в. Ленькі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 10—11.11.1936 на 4 гады ППЛ. Рэабілітаваны 28.11.1959.

ЛАБКОВІЧ Сцяпан Адамавіч. Рэпрэсіраваны ў снежні 1937. Рэабілітаваны ў маі 1989.

ЛЕШЧАНКА Адам Іосіфавіч, пражываў у в. Замосце. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1993.

ЛЕШЧАНКА Аляксандр Адамавіч, н. у 1893. Рэпрэсіраваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1962.

ЛЕШЧАНКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1890 у в. Замосце, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны.

ЛЕШЧАНКА Вікенцій Казіміравіч, н. у 1883, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 15.2.1960.

ЛЕШЧАНКА Іван Антонавіч, н. у 1887 у в. Покрашава, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 20.11.1959.

ЛЕШЧАНКА Людвіг Васільевіч, н. у 1888 у в. Рудня, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.3.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 15.5.1959.

ЛЕШЧАНКА Міхаіл Феліксавіч, н. у 1897 у в. Рудня, дзе і пражываў, старшыня калгаса «Чырвоны Кастрычнік». Асуджаны 17.3.1933 на 10 гадоў ППЛ. Памёр у зняволенні 9.2.1942. Рэабілітаваны 15.5.1959.

ЛЕШЧАНКА Фелікс Пятровіч, н. у 1902 у в. Замосце, пражываў у в. Рудня, калгаснік. Асуджаны 17.3.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 15.5.1959.

ЛЯВОНЧЫК Мікалай Паўлавіч, н. у 1907, рабчы. Рэпрэсіраваны ў 1938. Рэабілітаваны.

МАЛАТОК Пётр Сцяпанавіч, н. у 1898, калгаснік. Рэпрэсіраваны ў сакавіку 1938. Рэабілітаваны ў 1959.

МАЛАТОК Эмілія Андрэеўна, н. у 1893, калгасніца. Рэпрэсіравана ў сакавіку 1938. Рэабілітавана ў 1959.

МІРОНЧЫК Іван Лявонавіч, н. у 1901 у в. Рудня, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.3.1933 да ВМП. Звестак аб выкананні прыговору

няма. Сям'я выслана ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 15.5.1959.

ПАНЧОЎСКІ Сцяпан Маркавіч, н. у 1912 у в. Вынісцы. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1992.

САНЬКО Павел Тамашавіч, н. у 1891, калгаснік. Арыштаваны ў 1933. Рэабілітаваны ў маі 1959.

СЕМЯНОВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1903. Арыштаваны ў 1933. Рэабілітаваны 31.5.1989.

ТАРАСЕВІЧ Аляксандр Адамавіч, н. у 1894 у в. Замосце, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 20.9.1938 да ВМП. Расстраляны 1.9.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 7.9.1959.

ТАРАСЕВІЧ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1910 у в. Замосце, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 20.11.1959.

ФЕДАРОВІЧ Вікенцій Феліксавіч, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1938. Рэабілітаваны 21.4.1989.

ФЕДАРОВІЧ Іосіф Аляксандравіч, н. у 1894 у в. Рудня, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 17.3.1933 да ВМП. Звестак аб выкананні прыгавору няма. Рэабілітаваны 15.5.1959.

ФЕДАРОВІЧ Нічыпар Дамінікавіч, н. у 1885 у в. Покрашава, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 28.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.12.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 7.5.1963.

ФІЛПОВІЧ Вікенцій Восіпавіч, н. у 1895 у в. Рудня, селянін-аднаасобнік. Рэпрэсаваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1960.

ФІЛПОВІЧ Пётр Іосіфавіч, н. у 1914 у в. Покрашава. Рэабілітаваны.

ЧАРНУШЭВІЧ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1900, аднаасобнік. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў лістападзе 1957.

ШКУРСКІ Іосіф Адамавіч, н. у 1897 у в. Вынісцы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 28.11.1937 да ВМП. Рэабілітаваны 17.5.1961.

ШКУРСКІ Міхаіл Васільевіч, н. у 1886. Арыштаваны ў 1934. Рэабілітаваны 16.1.1989.

ШКУРСКІ Павел Аляксеевіч, н. у 1899 у в. Вынісцы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 28.4.1933 на 3 гады працоўнага пасялення. Рэабілітаваны 26.9.1959.

ШКУРСКІ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1883. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 9.9.1960.

ШУМЕЛЬЧЫК Павел Карпавіч, н. у 1900, ляснік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 15.6.1990.

ШЧАРЫЦКІ Браніслаў Уладзіміравіч, н. у 1897 у в. Покрашава, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 23.5.1933 на 3 гады высылкі ў Казахстан. Рэабілітаваны 12.3.1965.

ШЧАРЫЦКІ Вікенцій (Вінцель) Андрэевіч, н. у 1906, калгаснік. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны ў ліпені 1959.

ШЧАРЫЦКІ Вікенцій (Віктар) Апанасавіч, н.

у 1909, калгаснік. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны ў чэрвені 1989.

ШЧАРЫЦКІ Франц Андрэевіч, н. у 1908 у в. Покрашава, дзе і пражываў, каваль. Прыгавораны 5.11.1937 да ВМП. Расстраляны 11.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 20.11.1959.

РАЧКАВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

БАРКОЎСКІ Іосіф Станіслававіч, н. у 1896, пражываў у в. Прыдзіркі. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны.

БОГДАН Рыгор Лявоншэвіч, н. у 1882 у в. Рачкавічы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 17.5.1929 на высылку за межы Беларускай вайскавай акругі і Смаленскай губерні тэрмінам на 3 гады. Рэабілітаваны 28.2.1992.

БРАНАВІЦКАЯ Таццяна Севасцяняўна, н. у 1889 у в. Танежыцы, дзе і пражывала, сялянка-аднаасобніца. Асуджана 26.7.1929 на 3 гады высылкі ў Сібір. Рэабілітавана 21.2.1992.

ВАЛАДКОВІЧ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1886, калгаснік. Рэпрэсаваны ў сакавіку 1933. Рэабілітаваны ў лістападзе 1960.

ВАСІЛЕНКА Андрэй Данілавіч, н. у 1910. Рэабілітаваны ў 1962.

ГАПАНОВІЧ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1892. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 17.10.1958.

ГАПАНОВІЧ Дамітрый Якаўлевіч, н. у 1886, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1937. Рэабілітаваны 4.4.1991.

ГАПАНОВІЧ Ефрасіня Піліпаўна, пражывала ў в. Танежыцы. Рэпрэсавана ў 1931. Рэабілітавана ў 1993.

ГАПАНОВІЧ Пётр Савельевіч, пражываў у в. Танежыцы. Рэпрэсаваны ў 1931. Рэабілітаваны ў 1993.

ГЕДРОЙД Расціслаў Васільевіч, н. у 1918 у в. Новыя Рачкавічы. Рэабілітаваны ў 1991.

ГЕРАСІМОВІЧ Рыгор Паўлавіч, н. у 1900 у в. Танежыцы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 25.9.1938 да ВМП. Расстраляны 29.10.1938. Рэабілітаваны 4.4.1960.

ДЗІЧКОЎСКІ Ларыён Якубавіч, н. у 1907 у в. Танежыцы. Рэпрэсаваны ў снежні 1931. Рэабілітаваны ў 1961.

ДОЎБІК Яўстрат Іванавіч, н. у 1876. Арыштаваны ў 1933. Рэабілітаваны 19.9.1989.

ІСАЕНЯ Павел Лук'янавіч, н. у 1899 у в. Малы Рожан Чырвонаслабодскага р-на, пражываў у в. Кавержыцы. Асуджаны 28.9.1938. Рэабілітаваны 30.4.1988.

КАЛЕСНІК Іван Іванавіч, н. у 1910, калгаснік. Рэпрэсаваны ў жніўні 1949. Рэабілітаваны ў 1968.

КАНАПЛЯНІК Мікіта Сяргеевіч, н. у 1887 у в. Танежыцы. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў 1960.

КАРПОВІЧ Іван Раманавіч, н. у 1897 у в. Чаплічы, дзе і пражываў, стальяр. Прыгавораны

30.10.1937 да ВМП з канфіскацыяй асабістай маёмасці. Расстраляны 1.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 24.9.1960.

КРУКОЎСКИ Васіль Мікалаевіч, н. у 1899 у засценку Кавержыцы, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 5 гадоў ППЛ. 9.12.1932 пазбаўлены права пражывання ў пэўных населеных пунктах СССР. Рэабілітаваны 12.3.1992.

ЛАЗОЎСКИ Адам Аляксандравіч, н. у 1908 у в. Бялевічы. Рэпрэсаваны ў 1940. Рэабілітаваны ў 1958.

ЛЕМЕШ Апанас Іванавіч, н. у 1886. Рэпрэсаваны ў 1933. Рэабілітаваны ў маі 1989.

ЛЕМЕШ Апанас Іванавіч, н. у 1885. Пражываў з сям'ёй у в. Малышэвічы. Высланы ў 1935. Рэабілітаваны ў 1992.

ЛОБАН Піліп Мікітавіч, н. у 1890, калгаснік. Рэпрэсаваны ў верасні 1937. Рэабілітаваны ў снежні 1989.

МАКАРЭЙКІ Анатоль Аляксеевіч, Ганна Іосіфаўна, Марыя Анатольеўна, жылі ў в. Чаплічы. Высланы ў 1935. Рэабілітаваны ў 1992.

НОВІК Ядвіга Іосіфаўна, жыла ў в. Чаплічы. Выслана ў 1929. Рэабілітавана ў 1989.

НОВІКІ Якаў Патапанавіч, Соф'я Сідараўна, жылі ў в. Танежыцы. Высланы ў 1935. Рэабілітаваны ў 1992.

ПАТАЛУЕЎ Іван Аляксандравіч, н. у 1902. Рэпрэсаваны ў кастрычніку 1937. Рэабілітаваны ў 1961.

ПЯТНІЦА Яўген Паўлавіч, н. у 1921. Высланы ў 1929. Рэабілітаваны ў 1968.

РАМАНОЎСКИ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1890 у в. Пятніцы, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 30.10.1937 да ВМП. Расстраляны 1.11.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 8.7.1969.

САБКО Іосіф Антонавіч, пражываў у в. Чаплічы. Высланы з сям'ёй у 1929. Рэабілітаваны ў 1992.

СЯЧКО Сцяпан Давыдавіч, н. у 1893, аднаасобнік. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны ў кастрычніку 1958.

ТАТУР Уладзімір Адамавіч, н. у 1917. Рэпрэсаваны. Рэабілітаваны ў 1986.

ТУРАВЕЦ Мікалай Васільевіч, н. у 1940 у в. Малышэвічы. Рэабілітаваны.

УЛАСАВЕЦ Надзея Антонаўна, н. у 1935 у в. Рачкавічы. Рэабілітавана.

ЧЫПР Андрэй Іванавіч, н. у 1896. Рэпрэсаваны ў сакавіку 1938. Рэабілітаваны ў 1965.

ШУТ Іван Паўлавіч, н. у 1905. Арыштаваны ў 1936. Рэабілітаваны ў 1960.

ЮРКЕВІЧ Іван Рыгоравіч, пражываў у в. Чаплічы. Высланы з сям'ёй у 1931. Рэабілітаваны ў 1993.

ЯРОНСКИ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1893 у в. Малышэвічы. Арыштаваны 22.9.1937, расстраляны 18.10.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 19.10.1959.

СОРАГСКИ СЕЛЬСАВЕТ

АНДРУСЕВІЧ Якаў Іванавіч, н. у 1891 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай у Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

АЧАПОЎСКИ Міхаіл Пятровіч. Рэпрэсаваны ў красавіку 1933. Рэабілітаваны ў ліпені 1959.

БЕЛАЗАРОВІЧ Іосіф Мікалаевіч, н. у 1874 у в. Селішча Старадарожскага р-на, пражываў у в. Волашава. Селянін-аднаасобнік. Асуджаны 7.8.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.7.1961.

ГАРБАЧЭЎСКИ Платон Паўлавіч. Рэпрэсаваны ў лютым 1933. Рэабілітаваны ў студзені 1989.

ГЕРЧЫК Антон Рыгоравіч, н. у 1897 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

ГУРЫНОВІЧ Палікарп Якаўлевіч, н. у 1888 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.2.1938 да ВМП. Расстраляны 13.3.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.12.1959.

ДАМАРАД Ананій Мікалаевіч, н. у 1889. Рэпрэсаваны ў маі 1933. Рэабілітаваны ў студзені 1989.

ЕРМАЛІНСКИ Павел Лявонцьевіч, н. у 1895 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 3 гады высылкі ў Паўночны край. Рэабілітаваны 11.7.1959.

ЕРМАЛІЦКІ Адам Серафімавіч, н. у 1880 у в. Рачкавічы, пражываў у в. Круглае, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 9.12.1937 да ВМП. Расстраляны 22.1.1938 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.5.1959.

ЕРМАЛІЦКІ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1895 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.2.1938 да ВМП. Расстраляны 13.3.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.12.1959.

ЕРМАЛІЦКІ Павел Лявонцьевіч, н. у 1897. Рэпрэсаваны ў красавіку 1933. Рэабілітаваны ў ліпені 1959.

ЗАБРОЦКІЯ Арсеній Васільевіч (н. у 1885), **Вольга Паўлаўна** (н. у 1890), жылі ў в. Аступішча. Высланы ў 1930. Рэабілітаваны ў 1992.

ЗАБРОЦКІ Рыгор Паўлавіч, н. у 1898. Рэпрэсаваны ў кастрычніку 1937. Рэабілітаваны ў лютым 1965.

ЗЯНЕВІЧ Андрэй Васільевіч, н. у 1889. Рэпрэсаваны ў лютым 1938. Рэабілітаваны ў ліпені 1959.

ЗЯНКЕВІЧ Вячаслаў Міхайлавіч, н. у 1899 у в. Волашава, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 20.6.1929 на 3 гады ППЛ. Рэабілітаваны 14.3.1992.

КАПЦЭВІЧ Даніла Іванавіч, н. у 1904 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.5.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.6.1959.

КОРБУТ Гаўрыла Сямёнавіч, н. у 1891 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

МАСАКОЎСКИ Канстанцін Сцяпанавіч, н. у 1906 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.2.1938 да ВМП. Расстраляны 13.3.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.12.1959.

МІХНЕВІЧ Адам Васільевіч, н. у 1889. Рэпрэсаваны ў лютым 1937. Рэабілітаваны ў сакавіку 1990.

НЯРОНСКИ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1900 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 5 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

НЯРОНСКИ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1900 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

ПЯТРОВІЧЫ Іван Антонавіч, Марыя Нічыпараўна, Настасся Іванаўна, жылі ў в. Мелітонава. Рэпрэсаваны ў 1930. Рэабілітаваны ў 1993.

СЯЎРУК Адам Ігнатавіч, н. у 1889 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 14.2.1938 да ВМП. Расстраляны 13.3.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.12.1959.

СЯЎРУК Андрэян Ігнатавіч, н. у 1887. Рэпрэсаваны ў 1938. Рэабілітаваны ў маі 1989.

СЯЎРУК Антон Раманавіч, н. у 1885 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 5 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

СЯЎРУК Васіль Аляксандравіч, н. у 1898 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.4.1933 да ВМП з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Расстраляны (дата выканання прыгавору невядома). Рэабілітаваны 11.7.1959.

СЯЎРУК Міхаіл Васільевіч, н. у 1919 у в. Сорагі. Рэпрэсаваны ў 1946. Рэабілітаваны.

СЯЎРУК Павел Іосіфавіч, н. у 1892 у в. Сорагі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Асуджаны 5.4.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

ШУБА Іосіф Іларыёнавіч, н. у 1895 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 5.4.1933 на 10 гадоў ППЛ з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Рэабілітаваны 11.7.1959.

ШУБА Максім Якаўлевіч, н. у 1897 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны 5.4.1933 да ВМП з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады і канфіскацыяй маёмасці. Расстраляны (дата невядома). Рэабілітаваны 11.7.1959.

ШУБА Сямён Васільевіч, н. у 1891 у в. Сорагі, дзе і пражываў, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 14.2.1938 да ВМП. Расстраляны 13.2.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 19.12.1959.

ЯКАЎЛЕВІЧ Васіль Іосіфавіч, н. у 1886 у в. Сорагі, дзе і пражываў, калгаснік. Прыгавораны



Юрка Лістапад.

5.4.1933 да ВМП з высылкай сям'і ў Паўночны край на 3 гады. Расстраляны (дата невядома). Рэабілітаваны 11.7.1959.

СЯРАЖСКИ СЕЛЬСАВЕТ

АНЦЫПОВІЧ Мікалай Данілавіч, н. у 1930. Рэабілітаваны ў 1991.

БАРЫСАВЕЦ Аляксей Іванавіч, н. у 1889 у в. Бранава, пражываў у в. Паўлаўка, калгаснік. Асуджаны 17.11.1935 на 6 гадоў ППЛ. Памёр у лагеры. Рэабілітаваны 31.10.1968.

БАРЫСАВЕЦ Павел Іванавіч, н. у 1911 у в. Бранава, настаўнік. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны.

ВІШНЕЎСКИ Сяргей Іосіфавіч, н. у 1913 у г. Лодзь (Польшча), дарожны майстар случкага дарожна-эксплуатацыйнага ўчастка № 921. Прыгавораны 29.3.1938 да ВМП. Расстраляны 25.4.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 17.9.1957.

КАЗЛЮЎСКИ Антон Міхайлавіч, н. у 1897 у в. Лучнікі, дзе і пражываў, вартаўнік. Асуджаны 2.12.1937 на 10 гадоў ППЛ. 8.10.1956 тэрмін пакарання зніжаны да 5 гадоў. Рэабілітаваны 30.4.1989.

КАХАНОВІЧ Дамітрый Тарасавіч, н. у 1887 у в. Бранавічы, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 27.11.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 26.7.1958.

КРЫВАДУБСКИ Пётр Іванавіч, н. у 1897 у в. Бранавічы, дзе і пражываў, экспедытар. Прыгавораны 26.9.1938 да ВМП. Расстраляны 7.10.1938 у Мінску. Рэабілітаваны 18.12.1958.

КУЛЕШ Антон Фёдаравіч, н. у 1894, калгаснік. Рэпрэсаваны ў 1937. Рэабілітаваны 11.8.1964.

КУЛЕШ Іван Мікалаевіч, н. у 1915 у в. Лучнікі, дзе і пражываў, электрамеханік. Асуджаны 10.6.1949 на 10 гадоў ППЛ з пазбаўленнем правоў на 3 гады. Рэабілітаваны 3.3.1971.

ЛІСТАПАД Юрка (Георгій Іванавіч), н. у 1897 у в. Варкавічы Случкага пав. Закончыў настаўніцкую семінарыю (1914), працаваў настаўнікам на Случчыне. У 1918 у Мінску закончыў 1-я Беларускай педагогічныя курсы, адзначаўся педагогічнай радай курсаў за добрае валоданне беларускай мовай і веданне гісторыі Беларусі. У 1919 працаваў у мінскіх бела-



рускіх выдавецтвах. Увосень 1919 накіраваны Беларускай школьнай радай Міншчыны школьным інструктарам (рэвідэнтам) на Слуцчыну, дзе з дапамогай Андрэя Бараноўскага і іншых актывістаў нацыянальнага руху ствараў беларускія школы. Актывіста ўдзельнічаў у працы сліцкіх беларускіх арганізацый («Папараць-кветка» і інш.). З 1921 у Заходняй Беларусі, вучыўся на Віленскіх беларускіх настаўніцкіх курсах (адначасова быў іх адказным сакратаром). Пазней інструктар беларускіх школ на Віленшчыне. З лета 1922 у Савецкай Беларусі, у 1923—1925 працаваў выкладчыкам беларусказнаўства на Слуцкіх агульнаадукацыйных педагагічных курсах. У кастрычніку 1925 арыштаваны ГПУ па абвінавачванні ў антысавецкай дзейнасці па так званай лістападаўскай справе. Асуджаны на 5 гадоў зняволення. У 1927 вызвалены. Летам 1930 зноў арыштаваны. Але праз некалькі месяцаў выйшаў на волю. Каб пазбегнуць наступных арыштаў, у ліпені 1933 перасяліўся ў Ржэў, дзе працаваў рахункаводам. У кастрычніку таго ж года быў арыштаваны ГПУ па справе «Беларускага нацыянальнага цэнтра» і ў студзені 1934 асуджаны на 8 гадоў ППЛ. 31 сакавіка 1938 прыгавораны «тройкай» да расстрэлу.

ПРАТАСЕНЯ Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1885 у в. Бранава, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 17.11.1935 на 3 гады зняволення. Рэабілітаваны 31.10.1968.

Гэта не забываецца

ВЕЗЛІ МУЖЫКОЎ НА ЗЕКУ

Арыштавалі Івана Вечара ноччу. Калі ўпіхнулі ў «варанок», там ужо сядзелі аднавяскоўцы Павел Кахановіч, Канстанцін Сінкевіч і Ігнат Кунцэвіч, такія ж сяляне з в. Машчыцы. Усіх чацвярых абвінавачвалі ў нейкай «контррэвалюцыйнай змове». Судзіла іх у 1930 г. «тройка» — пазасудовы орган, які ўжо набіраўся вопыту рэпрэсій. Усіх чацвярых этапавалі на Далёкі Усход. Вечара і Кахановіча загналі на залаты руднік паблізу г. Зея Хабаравскага краю — у канцлагер.

— Тры гады, — успамінае яго сын Яўген Іванавіч, — ад бацькі не было пісьмаў. А сельскія ўлады на маці, Настассю Гаўрылаўну, глядзелі з недаверам, адмовілі ва ўступленні ў калгас, пазбавілі ўласнасці. Бедная жанчына вымушана была з сынамі хадзіць па навакольных вёсках і збіраць «кавалкі» — хто што падасць. Старэйшы, Яўген, яму ішоў дзесяты гадоў, пасвіў у в. Пятніцы кароў і карміўся па дварах.

Нарэшце ў сярэдзіне 1933 г. прыйшло

РУСЕЦКАЯ Тацяна Іванаўна. Рэпрэсіравана ў 1931. Рэабілітавана ў 1993.

РУСЕЦКІ Майсей Сямёнавіч. Рэпрэсіраваны ў 1931. Рэабілітаваны ў 1993.

САВАНОВІЧ Мікалай Пракопавіч, н. у 1897 у в. Бранавічы, пражываў у пас. Спаскі, брыгадзір-палывод. Асуджаны 2.12.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 11.6.1960.

САВАНОВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1883 у в. Лучнікі, дзе і пражываў, брыгадзір калгаса. Асуджаны 15.5.1946. Высланы на Урал. Памёр у лагery ў 1949. Рэабілітаваны 11.5.1963.

ФЕДАРОВІЧ Адам Іванавіч, н. у 1871 у в. Лучнікі, пражываў у в. Бранавічы, селянін-аднаасобнік. Прыгавораны 10.9.1937 да ВМП. Расстраляны 17.9.1937 у Слуцку. Рэабілітаваны 28.3.1989.

ЦІХАМІРАЎ Валянцін Аляксандравіч, н. у 1945 у в. Лучнікі. Рэабілітаваны.

ЧУЙКО Фядот Савіч, н. у 1894 у в. Сорэгі, дзе і пражываў, калгаснік. Асуджаны 26.9.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 12.2.1940.

ЯРАШЭВІЧ Іван Пракопавіч, н. у 1882. Рэпрэсіраваны ў снежні 1931. Рэабілітаваны ў ліпені 1992.

ЯРАШЭВІЧ Сафрон Хірсанавіч, н. у 1896 у в. Бранавічы, дзе і пражываў, грузчык. Асуджаны 2.12.1937 на 10 гадоў ППЛ. Рэабілітаваны 22.3.1989.

доўгачаканае пісьмо. Бацька паведамляў, што застаўся без зубоў, прасіў-маліў прыслаць хоць кавалчак сала, цыбулі. Маці сабрала пасылку. Цяпер ужо, пасля весткі ад бацькі, на яе сталі па-іншаму глядзець — дазволілі ўступіць у калгас.

— Сустрэўся я з бацькам праз 32 гады, — успамінае Яўген Іванавіч. — У 1962 г., пасля вядомай хрушчоўскай «адлігі». Бацька ў адным з пісьмаў прасіў забраць яго: «Я ўжо стары і слабы, вельмі сумую па сваёй вёсцы, па вас, дарагія сыны, унукі, хачу памерці ў сваёй хаце», — пісаў ён.

Сустрэў мяне знясілены хворы мужчына. У ім я з цяжкасцю пазнаў колішняга маладога, жвавага бацьку. Мы абняліся, расплакаліся. Потым бацька павёў мяне ў тую шахту, дзе ён здабываў золата. Спусціліся ў вузкую сырую нару, па ёй ледзь не на чацвярэнных праніклі ў пячору з мокрымі, запляснелымі сценамі. Калі я ўявіў сабе, як там бацька гнуў па 14 гадзін у дзень спіну, мне стала не па сабе. Па яго ўспамінах, некаторыя пажылыя

шахцёры ўзімку і начавалі там на скінутых у кутку лахманнах. Ахова не баялася, што яны ўцякуць — гэта ўжо былі ледзь жывыя шкідлы. Бацьку пасля адбыцця тэрміну было каля сямідзесяці гадоў, таму ён не адважыўся вяртацца дамоў. Набыў хаціну, карову, кавалак зямлі і тым жыў. А рэабілітавалі яго ў 1962 г., пасля вяртання ў родную вёску. Прэзідыум Мінскага абласнога суда сваім рашэннем ад 3 лютага таго ж года прызнаў пастанову «тройкі» ў адносінах да І.М.Вечара «пазбаўленай складу злачынства».

— Як адбілася на лёсе вашай сям’і высылка бацькі? — цікаўлюся ў Яўгена Іванавіча.

— Для маці — трагічна. Я ўжо гаварыў, што яе тры гады не прымалі ў калгас. У маі 43-га партызаны забралі ў нас каня. Яўна праглядаўся нейчы данос — маўляў, сям’я «ворага народа», няма чаго цырымоніцца. У той дзень забралі каня і ў нашай суседкі. Яна пайшла ў Чырвонаслабодскі раён, адшукала каня і прывяла назад. Пры сустрэчы расказала маці, што бачыла там і нашага Сіўку. Не раздумваючы, маці адправілася ў няблізкую дарогу. Але дамоў ужо не вярнулася. Пасля вайны я ездзіў у тэа мясціны, гутарыў з людзьмі, і мне сказалі, што партызаны расстралялі маці, западозрыўшы ў шпіянажы.

А вось як склаўся лёс Яўгена Іванавіча. Служыў да вайны ў Чырвонай Арміі. У канцы чэрвеня 41-га пад Слонімам хадзіў у контратакі на нямецкія танкі з бутэлькамі гаручай вадкасці. Вызваляў Польшчу, пад Бяла-Падыскай быў паранены, пад Кенігсбергам — кантужаны. Пасля вайны настаўнічаў у сельскіх школах. Жыў у Слуцку. Я.І.Вечар памёр у 1995 г.

М.А.Тычына.

«ТЭРАРЫСТЫ» З БАНДАРОЎ

Хата Мікалая Дзямідавіча і Антаніны Пятроўны Васілевічаў прытулілася на ўскрайку в. Дальнія Бандары. Да гаспадароў мы завіталі ў надзеі атрымаць яшчэ адзін штрых да падзей, якія адбыліся ў 1930-я гады на Слуцчыне. У той час бацьку Антаніны Пятроўны — Пятра Іванавіча Трафімовіча — неабгрунтавана рэпрэсавалі. Узрост Мікалая Дзямідавіча і Антаніны Пятроўны дазволіў ім шмат чаго запомніць з тых трагічных дзён.

— Жылі мы на адным з хутароў, жыхары якіх пазней і стварылі цяперашнюю в. Дальнія Бандары, — успамінае Антаніна Пятроўна. — У пачатку 1930 г. бацьку як «кулацкага элемента» выслалі, і ніякіх вестак ад яго мы не атрымлівалі. Малады быў, з 1905 г. Не перадаць словамі нашу радасць, калі ў адзін з вечароў 1932 г. бацька нечакана з’явіўся ў хаце. «Тат, татачка вярнуўся!» — кінулася я да яго. А ён абняў мяне, патрымаў на руках і сказаў: «Памёр твой татак, дачушка, чуеш, памёр». Тады я не зразумела яго слоў, усяго чатыры гады мне было, але запамніла іх на ўсё жыццё...

Намнога пазней Антаніна Пятроўна даведлася, што бацьку ўдалося ўцячы з месца высылкі. Ён разумеў, што яго будуць шукаць, але не мог не пабачыцца з сям’ёй. А каб маленькая дачка нікому не прагаварылася, што ён быў дома, і сказаў ёй тры страшныя словы, якія пазней паўтарала і маці. Колькі часу ён хаваўся, каб ніхто яго не бачыў, а потым з вялікай цяжкасцю дабраўся да Ленінграда. Думаў там уладкавацца, а затым забраць да сябе сям’ю.

А.П.Васілевіч працягвала:

— Нікому не пажадаю таго, што было з намі: з сям’ёй раскулачанага. Неўзабаве нас выселілі з хаты, жылі дзе папала. Маму на працу ў калгас не бралі, давялося ёй хадзіць на чыгунку, на 95-ы кіламетр, грузіць дровы. А што ж было рабіць? У хаце, якую ў нас забралі, ніхто не жыў, у яе ссыпалі зерне. Ужо пасля вайны мы яе выкупілі ў калгасе.

А Пятру Іванавічу затрымацца надоўга ў Ленінградзе не ўдалося, прыйшлося шукаць прытулку ў іншым месцы. Пераехаў у Віцебск, уладкаваўся працаваць на вапнавым заводзе, на вывазцы торфу. Але і тут не давялося пажыць, а неўзабаве згнула апошня надзея на сустрэчу з сям’ёй.

22 лютага 1937 г. П.І.Трафімовіча арыштавалі, а праз месяц па этапе адправілі ў Ленінград. Прыкладна ў гэты ж час былі арыштаваны таксама ўраджэнцы Бандароў браты Яўхім Кандратавіч і Мікіта Кандратавіч Лагуны.

— Сем’і братоў Лагуноў жылі ў адной хаце. Гаспадарка ў іх была добрая, трымалі некалькі кароў, іншую жыўнасць мелі. Але ж і працавалі людзі, як кажучь, дай Бог, — прыпамінае Мікалай Дзямідавіч. — Здаецца

ца, у дваццаць дзевятым іх раскулачылі, жанчын з дзецімі выслалі ў Котлас, а мужчын у іншае месца. Але да 1937 г. ім неяк удалося ўладкавацца ў Ленінградскай вобласці. Яўхім працаваў цесляром у лягасе, а Мікіта, калі не падводзіць памяць, — дырэктарам саўгаса. Таксама жылі без сем'яў...

Паўгода іх трымалі пад следствам: допыты, вочныя стаўкі, турэмныя камеры, зноў допыты... Абвінавачванне ўсім тром было прад'яўлена найцяжэйшае. Вось радкі з дакументаў па справе П.І.Трафімовіча: «...З'яўляючыся ўдзельнікам контррэвалюцыйнай арганізацыі, сістэматычна праводзіў контррэвалюцыйную прапаганду, поўнасьцю падзяляў тэрарыстычныя ўстаноўкі, ухваляў падрыхтоўку тэрактаў над Сталіным і Жданавым». З матэрыялаў следства вынікала, што адным з самых актыўных удзельнікаў контррэвалюцыйнай «арганізацыі» быў Я.К.Лагун. Яго абвінавацілі ў тым, што прапанаваў «членам арганізацыі асабіста ажыццявіць тэракт», гэта значыць, учыніць забойства Сталіна.

Зразумела, з такім абвінавачваннем на літасць разлічваць нельга было. У адзін і той жа дзень, «тэрарысты» з Бандароў былі прыгавораны да вышэйшай меры пакарання. А затым у адзін і той жа дзень, 4 верасня 1937 г., іх расстралялі ў Ленінградзе. П.І.Трафімовіч пасмяротна рэабілітаваны ў 1957 г. У тым жа годзе ў судовым парадку пацверджана неабгрунтаванасць абвінавачвання братаў Лагуноў, якія таксама рэабілітаваны пасмяротна.

Такім чынам, ніхто з нашых трох землякоў не быў ні ворагам народа, ні тэрарыстам. Яны загінулі бязвінна, стаўшы ахвярамі беззаконня і тэрору, ахвярамі свайго трагічнага часу, які не павінен паўтарыцца.

А.Жук.

Я ПАМ'ЯТАЮ ЯГО

Гэта быў вельмі добрабычлівы чалавек, які ўмеў радавацца жыццю нават тады, калі яно было не такім ужо і светлым. Платон Паўлавіч Гарбачэўскі быў суседам і сябрам нашай сям'і. Жыў бедна, у невялікай хаціне, абсаджанай ліпамі і вязами яшчэ яго продкамі. Крыху цясларыў, дапамагаў людзям рамантаваць жыллё, па-майстэрску плёў лапці з ліпавага лыку. Яго гонар — глыбокі калодзеж, зроблены самім гаспа-

даром з дубовых плашак. Блізкія суседзі, вяскоўцы, што жылі наводдаль, проста прахожыя бралі ваду з калодзежа і дзякавалі дзядзьку Платону за яе сцюдзёнасць і чысціню.

Трывожны быў тады час. «Ворагам народа» мог аказацца кожны, хто не выказаў пахвальбу ў адрас Сталіна, не здаў у тэрмін падатак. Па хлуслівым даносе чалавек прападаў без вестак. Асабліва праследваліся так званыя былыя кулакі, веруючыя і сяляне-аднаасобнікі, якія не ішлі ў калгас па сваіх рэлігійных перакананнях. Сем'яў аднаасобнікаў было ў в. Сорагі каля трыццаці. У ліку іх і наша. Непасільныя падаткі і іншыя розныя абкладанні даводзілі да разарэння. Акрамя грашовага падатку, здачы зерня і бульбы патрэбна было здаваць сала, мяса, малако, яйкі і многія іншыя прадукты. Падаткам абкладваліся нават фруктовыя дрэвы. На ўсе віды гэтых абкладанняў устанаўліваўся пэўны тэрмін выканання. Парушэнне тэрмінаў давала падставу прышыць ярлык «ворага народа».

Некалькі разоў упаўнаважаныя ноччу ўрываўліся ў нашу хату. Патрабавалі хуценька паказаць квітанцыі, зьяралі, ці няма пратэрміноўкі. Бацька працаваў суткамні, каб свечасова выканаць усе абкладанні. Расказваць, хто быў ноччу і аб чым пытаў, забаранялася. Людзі аб гэтым ведалі, і амаль ніхто ні аб чым не пытаў. Сяляне страшна баяліся ночы, у асобных сем'ях пачаргова дзяжурылі каля акна. «Чорны воран» з патушанымі фарами павольна, быццам здань, рухаўся па цёмнай вясковай вуліцы. Калі мінаў хату, людзі хрысціліся.

У адну з такіх начэй, здаецца, у 1936 г., «воран» прыпыніўся насупраць хаты Гарбачэўскага. Тры чалавекі ў вайскавай форме ўвайшлі ў двор. Начную цішыню раптам парушыў моцны стук у акно і дзверы. Праз мінуту ў кузаў упіхнулі чалавека. Дзверцы зачыніліся, і машына знікла ў цемры. А раніцою людзі шэптам гаварылі: арыштавалі і навезлі Платона. І задавалі пытанне: за што? Пагаворвалі, што быццам бы ён служыў калісьці ў гусарскім войску.

Суд над арыштаванымі вяршыўся непадалёку ад в. Сорагі ў лясным масіве Смурашчына...

Мы захоўваем у сэрцы памяць аб гэтых бязвінна загінуўшых людзях.

С.Шуба.

Савецка-фінляндская вайна 1939—1940 гг.

Ва ўмовах 2-й сусветнай вайны і ўзмацнення пагрозы фашысцкай агрэсіі Савецкі ўрад неаднойчы спрабаваў палепшыць адносіны з Фінляндыяй. Аднак Фінляндыя пад уплывам Англіі, Францыі, ЗША і фашысцкай Германіі адхіліла прапанаваны Савецкім Саюзам дагавор аб узаемадапамозе і савецкія прапановы адсунуць на захад граніцу на Карэльскім перашыйку ў абмен на ўдвая большую тэрыторыю ў Паўночнай Карэліі. Фінляндыя ўзмацніла работы па ўмацаванні так званай лініі Манергейма, сканцэнтравала на савецкай граніцы да 15 пяхотных дывізіяў. Пяхоту падтрымлівалі 29 караблёў і 270 самалётаў. 30.11.1939 г. пачаліся ваенныя дзеянні. Савецкае камандаванне на фронце працягам 1500 км ад Баранцава мора да Фінскага заліва разгарнула 14-ю, 9-ю, 8-ю і 7-ю арміі. Галоўны ўдар наносіўся па Карэльскім перашыйку. 11—13.2.1940 г. савецкія войскі прарвалі абарону па лініі Манергейма. У ноч на 4 сакавіка па лёдзе Фінскага заліва абышлі і абкружылі г. Выбарг і рушылі да Хельсінкі. Гэта вымусіла ўрад Фінляндыі прасіць міру.

12.3.1940 г. у Маскве быў падпісаны савецка-фінляндскі мірны дагавор. Фінляндыя адсунула на Карэльскім перашыйку граніцу на 150 км ад Ленінграда, уступіла СССР шэраг астравоў у Фінскім заліве, частку тэрыторыі на паўастровах Сярэдні і Рабочы ў Баранцавым моры, перадала ў арэнду паўвостраў Ханка. Дагавор забяспечваў абарону Ленінграда і Мурманскай чыгункі, гарантаваў незалежнасць Фінляндыі.

Вайна працягвалася 105 дзён. У ходзе яе Чырвоная армія атрымала вопыт прарыву ўмацаванага раёна ва ўмовах суровай і снежнай зімы. Набыты баявы вопыт садзейнічаў далейшаму развіццю тактыкі і аператыўнага майстэрства савецкіх Узброеных Сіл, паляпшэнню арганізацыйнай структуры войскаў, зброі і ваеннай тэхнікі, удасканаленню кіравання войскамі і іх баявой падрыхтоўкі.

Удалося ўстанавіць прозвішчы нязначнай часткі воінаў-землякоў, якія загінулі ў гэтай вайне.

Ураджэнцы Случчыны, якія загінулі ў час савецка-фінляндскай вайны 1939—1940 гг.

ГОРАД СЛУЦК

БАНДУРА Афанасій Аляксандравіч, мал. палітрук, загінуў 23.2.1940.

БАРАДЗІН Іван Пятровіч, рад., прапаў без вестак 27.12.1939.

БАРОДЗІЧ Мікалай Сямёнавіч, прапаў без вестак.

ГЕСІК Бер Эльевіч, н. у 1916, рад., загінуў 20.12.1939.

КАРНЕВІЧ Лаўрэнцій Нічыпаравіч, н. у 1912, загінуў у 1939.

КАРОЛЬ Фёдар Ануфрыевіч, н. у 1907, прапаў без вестак 25.12.1939.

КАРПЯЛЕНЯ Іван Фёдаравіч, загінуў 25.12.1939.

ЛЯВОНЧЫК Адам Паўлавіч, рад., загінуў у верасні 1939.

МЕЛЬНІК Шолам Гершавіч, н. у 1919, лейт., прапаў без вестак.

МЕНДЗЯЛЕВІЧ Герман Лейбавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 25.3.1940.

МІРОНЧЫК Гаўрыла Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у верасні 1940.

АКЦЯБРСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЕЎЛІЧЫ

БАРОДЗІЧ Мікалай Сямёнавіч, прапаў без вестак.
ВАСІЛЕНКА Аляксандр Гаўрылавіч, загінуў у 1939.

ГУРБО Фрол Данілавіч, н. у 1903, прапаў без вестак у 1940.

ШЫШКО Макар Давыдавіч, н. у 1910, прапаў без вестак у 1939.

АМГОВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА КАЛІТА

БЫЛІНКА Палікарп Мікалаевіч, н. у 1910, загінуў у 1939.



В.В.Шуманскі.



Я.П.Палазнік.



Т.Л.Дубіна.



М.І.Галец.

ВЁСКА СЛІЎКА

МИСКЕВИЧ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1904, загінуў у 1939.

БОКШЫЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВАСІЛІНКІ

ЛЯВОНЧЫК Адам Паўлавіч, н. у 1909, загінуў у верасні 1939.

ВЁСКА ГАРАДЗІШЧА

ШУМАНСКИ Васіль Васільевіч, н. у 1914, прапаў без вестак у 1939.

ВЁСКА КУХТЫ

ПАЛАЗНИК Якаў Пятровіч, н. у 1911, загінуў у сакавіку 1940.

ВЁСКА МІХЕЙКІ

ВАЙЦАХОВИЧ Мікалай Андрэевіч, н. у 1918, загінуў у 1940.

ШЫЛОВИЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1907, загінуў у 1940.

ВЁСКА ПРОШЧЫЦЫ

БАРТОШЫК Серафім Апанасавіч, н. у 1905, загінуў у 1939.

ВЯСЕЙСКИ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА КРАСНАЕ СЯЛО

КАЛЕДЗІЧ Максім Кірылавіч, н. у 1905, загінуў у 1939.

ВЁСКА МЯЛЕШКІ

СЫЦЬКО Васіль Андрэевіч, н. у 1904, загінуў у 1939.

ВЁСКА ПАПОЎЦЫ

ЗАХАРЭВИЧ Нікадзім Максімавіч, н. у 1914, загінуў у 1939.

ПАЛЯШЧУК Іван Сямёнавіч, н. у 1902, загінуў у 1939.

ГРЭСКИ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ГРЭСК

АСТРОЎСКИ Раман Цімафеевіч, н. у 1902, загінуў у 1939.

ВЁСКА МАРОЗЫ

ДУШЭЎСКИ Іосіф Сцяпанавіч, н. у 1919, загінуў у 1941.

ВЁСКА ШВЯДЫ

ВИТКА Анатолій Пятровіч, н. у 1902, загінуў у 1939.

ВЁСКА ШЫШЧЫЦЫ

БЕНЕШ Міхаіл Іванавіч, н. у 1903, загінуў у 1939.

ПСАРЫК Несцер Цімафеевіч, н. у 1903, загінуў у 1939.

ІСЕРНСКИ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ІСЕРНА

ДУБИНА Трафім Лявонцьевіч, н. у 1906, загінуў у 1939.

ТАПЛЬ Максім Фёдаравіч, н. у 1914, загінуў у 1939.

КАЗЛОВИЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ВЯЛКАЯ СЛІВА

КУРДЗЮК Фёдар Прохаравіч, н. у 1907, памёр ад ран у 1940.

ЧЫЖЫК Аляксандр Яўсеевіч, н. у 1906, загінуў у 1939.

ВЁСКА КАЗЛОВІЧЫ

ВАСІЛЕВІЧ Георгій Данілавіч, н. у 1908, загінуў у 1940.

ГАЛЕЦ Міна Ігнатавіч, н. у 1905, загінуў у 1940.

ЖЫВАГЛОД Дзмітрый Майсеевіч, н. у 1907, загінуў у 1940.

КУЛЕШ Канстанцін Іванавіч, н. у 1914, загінуў у 1940.

СІНЯГУБ Нічыпар Максімавіч, н. у 1908, загінуў у 1940.

ВЁСКА ЛЕСУНЫ

КАЛЯДКА Андрэй Адамавіч, н. у 1905, загінуў у 1939.

КІРАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА АГАРОДНІКІ

ГУР Нічыпар Мікітавіч, загінуў у 1940.

ВЁСКА ІВАНСКІЯ АГАРОДНІКІ

МУРАШКА Дзмітрый Васільевіч, н. у 1912, загінуў у 1940.

ХАЦЬКО Пётр Фаміч, н. у 1911, загінуў у 1940.

ЧЫПУРКА Васіль Антонавіч, н. у 1905, загінуў у 1940.

ЧЫПУРКА Мікалай Дзям'янавіч, н. у 1901.

ВЁСКА ІВАНЬ

НОВІК Цімафей Рыгоравіч, н. у 1905.

ВЁСКА ІГРАЁВА

СУЧОК Фёдар Федасеевіч, н. у 1906.

ВЁСКА КІРАВА

КАРАНЕВІЧ Лаўрэн Нічыпаравіч, н. у 1912, загінуў у 1939.

МІХНЮК Міхаіл Агафонавіч, н. у 1899.

МЯЛЕШКА Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1906.

ВЁСКА КЛЯПЧАНЫ

ГУР Аляксей Ягоравіч, н. у 1919, загінуў у 1940.

ЛЯСУН Іван Лявонцэвіч, н. у 1906, загінуў у 1940.

САРАГАВЕЦ Гаўрыла Васільевіч, н. у 1918, загінуў у 1940.

САРАГАВЕЦ Іван Васільевіч, прапаў без вестак у 1940.

САРАГАВЕЦ Лаўрэнцій Пятровіч, н. у 1905, загінуў у 1940.

ВЁСКА ЛЯСІШЧА

ГРАЧОК Уладзімір Раманавіч, н. у 1913, загінуў у 1939.



Ф.І.Тагановіч.

ВЁСКА МАГЛЫШЫ

ПЕТРАКОЎ Фёдар Іванавіч, н. у 1906, прапаў без вестак.

ЛЕНІНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА ЛЕНІНА

РАЦЬКО Фёдар, н. у 1910, загінуў у 1939.

СКРУНДЗІК Сцяпан Андрэевіч, н. у 1904, памёр ад ран у 1939.

ВЁСКА НЯВЯЗЦЫ

ГУРБО Флор Данілавіч, н. у 1907, загінуў у 1939.

ГУЦЬКО Рыгор Пятровіч, н. у 1906, загінуў у 1939.

САДАЎНІЧЫ Піліп Міхайлавіч, н. у 1904, загінуў у 1939.

ВЁСКА ПАДЛЕССЕ

ЛЕМЕШ Міхаіл Іларыёнавіч, загінуў у 1939.

ВЁСКА УЛЬЯНАЎКА

ВАЙТОВІЧ Іван Нічыпаравіч, н. у 1911, загінуў у 1939.

КАРПЯЛЕНЯ Іван Фёдаравіч, загінуў у 1939.

МАЯЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА КЛЕШАВА

СЫЦЬКО Павел Іванавіч, н. у 1908, загінуў у 1939.

ВЁСКА ЛЕТКАЎШЧЫНА

ТАГАНОВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1901, загінуў у 1939.

ВЁСКА МАЯК

ГАНЧАРЫК Парфен Прохаравіч, н. у 1906, загінуў у 1939.

ХРАМЦЭВІЧ Фёдар Дзянісавіч, н. у 1906, загінуў у 1939.



М.М.Караленка.



С.І.Тоўкач.

ВЁСКА МУСІЧЫ

КАРАЛЕНКА Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1900, загінуў у 1939.

ТОЎКАЧ Сяргей Ільч, н. у 1909, загінуў у 1939.

ХЛЕБКА Мікалай Аляксеевіч, н. у 1895, загінуў у 1939.

ПОКРАШАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА АНУФРАВІЧЫ

НЯМКОВІЧ Міхаіл Пятровіч, н. у 1909, загінуў у 1940.

ВЁСКА ВЫНІСЦЫ

КУДЗЕЛКА Андрэй Пятровіч, н. у 1915, памёр у палоне ў 1939.

ВЁСКА ЗАМОСЦЕ

ЛЕШЧАНКА Адам Іпалітавіч, н. у 1904, загінуў у 1939 у палоне.

ЛЕШЧАНКА Вікенцій Адамавіч, н. у 1913, загінуў у 1940.

ТАРАСЕВІЧ Сцяпан Іпалітавіч, н. у 1915, загінуў у 1940.

ВЁСКА ПОКРАШАВА

ІПЧАРЫЦКІ Вікенцій Браніслававіч, н. у 1920, загінуў у 1939.

РАЧКАВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БЯЛЕВІЧЫ

КАЛЯДА Ануфрый Фёдаравіч, загінуў у 1940.

КОЎЧУР Мітрык Рыгоравіч, н. у 1909, загінуў у 1939.

ПРАКАПОВІЧ Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1903, загінуў у 1939.

ПРАКАПОВІЧ Мікалай Ігнатавіч, н. у 1909, загінуў у 1939.

ПРАКАПОВІЧ Сава Сцяпанавіч, н. у 1907, загінуў у 1939.

СУХАН Самсон Максімавіч, н. у 1901, загінуў у 1939.

ВЁСКА ЛЯДНА

БАРЫСЕВІЧ Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1911, загінуў у 1939.

БОРДАК Мікалай Міхайлавіч, загінуў у 1939.

КАЛАЦКІ Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1914, загінуў у 1939.

КАРОЛЬ Рыгор Лук'янавіч, н. у 1913, загінуў у 1939.

КАРОЛЬ Фёдар Ануфрыевіч, н. у 1907, загінуў у 1939.

МАКАЕД Міхаіл Ціханавіч, загінуў у 1939.

САЛАНОВІЧ Уладзімір Сяргеевіч, н. у 1910, загінуў у 1939.

ВЁСКА МАЛЫШЭВІЧЫ

КАЛАЦКІ Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1904.

КУХЦІК Захар Цімафеевіч, н. у 1904.

ШМАК Міхаіл Іванавіч, н. у 1915.

ЯКУБОВІЧ Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1903.

ВЁСКА НОВЫЯ РАЧКАВІЧЫ

ВАСІЛЕНКА Аляксандр Гаўрылавіч.

ДЗЯМЧУК Мікалай Паўлавіч, н. у 1910.

САНЮКЕВІЧ Іван Міхайлавіч.

ШЫРЫН Аляксандр Іванавіч, н. у 1910.

ВЁСКА РАЧКАВІЧЫ

ЗІНЬКЕВІЧ Мікалай Данілавіч, н. у 1908.

НАВІЦКІ Павел Міхайлавіч, н. у 1908.

ВЁСКА ПЯТНІЦЫ

ПЯТРОЎ Васіль Іванавіч, н. у 1915, загінуў у 1939.

ВЁСКА ТАНЕЖЫЦЫ

ВАЛАДКОВІЧ Якаў Паўлавіч, н. у 1902.

ВЕЧАР Аляксандр Апанасавіч, н. у 1908.

ВЕЧАР Іван Апанасавіч, н. у 1905.

СТАТКЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1908, загінуў у 1940.

СТАТКЕВІЧ Павел Сцяпанавіч, н. у 1918.

СТАТКЕВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1904.

СЯЧКО Аляксандр Васільевіч, н. у 1904.

ВЁСКА ЧАПЛІЧЫ

ВЯРШЭНЯ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1896, загінуў у 1940.

Ураджэнцы Случчыны, якія загінулі ў час савецка-фінляндскай вайны

ВЯРШЭНЯ Уладзімір Іванавіч, н. у 1909, загінуў у 1940.

ПАЛХОЎСКИ Антон Іванавіч, н. у 1901, загінуў у 1940.

УСОВІЧ Уладзімір Піліпавіч, н. у 1926, загінуў у 1940.

ФЯДЗЮШКА Цімафей Сямёнавіч, н. у 1903, загінуў у 1940.

ПАСЁЛАК ЧАПЛІЧЫ

ПЯТРОЎСКИ Уладзімір Антонавіч, н. у 1914, загінуў у 1940.

СОРАГСКИ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА КРУГЛАЕ

БАНДУРА Афанасій Аляксеевіч, н. у 1914, загінуў у 1940.

ВЁСКА СОРАГІ

КАПЦЭВІЧ Аляксандр Васільевіч, н. у 1909, загінуў у 1940.

МАСАКОЎСКИ Іван Сямёнавіч, н. у 1914, загінуў у 1939.

ПАРХІМОВІЧ Пётр Якаўлевіч, н. у 1910, загінуў у 1939.

ТАРАСЕВІЧ Фёдар Васільевіч, н. у 1906, загінуў у 1940.

ЦІШКЕВІЧ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1908, загінуў у 1939.

СЯРАЖСКИ СЕЛЬСАВЕТ

ВЁСКА БРАНАВІЧЫ

КРЫВАДУБСКИ Іван Парфір'евіч, н. у 1915, загінуў у 1940.

КРЫВАДУБСКИ Сцяпан Карнеевіч, н. у 1906, загінуў у 1940.

МАКАРЭВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1901, загінуў у 1940.

МАКАРЭВІЧ Міхаіл Хірсанавіч, н. у 1909, загінуў у 1940.

ВЁСКА ВАРКАВІЧЫ

БАБІНСКИ Міхаіл Кірылавіч, н. у 1912, загінуў у 1939.

ВАЛЕТКА Аляксей Цярэнцьевіч, н. у 1910, загінуў у 1939.

КАСЦЮКЕВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1910, загінуў у 1939.

САВАНОВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1920, прапаў без вестак у 1940.

ВЁСКА ЛУЧНІКІ

ДАНІЛОВІЧ Іван Піліпавіч, н. у 1906, загінуў у 1940.



І.В.Макарэвіч.



М.К.Бабінскі.



І.В.Касцюкевіч.



М.А.Крот.



А.Ф.Шпакоўскі.



М.Я.Астапчык.



Г.Я.Чуйко.

КРОТ Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1913, загінуў у 1940.

ЛІСТАПАД Іван Савіч, н. у 1910, загінуў у 1939.

ШПАКОЎСКИ Андрэй Фёдаравіч, н. у 1905, загінуў у 1940.

ВЁСКА ПАДЛІЦЫ

АСТАПЧЫК Мікалай Якаўлевіч, н. у 1906, прапаў без вестак у 1940.

КОЎШ Павел Міхайлавіч, н. у 1914, загінуў у 1940.

ВЁСКА СЯРАГІ

ГРЫЦКЕВІЧ Васіль Карневіч, н. у 1920, прапаў без вестак у 1940.

ПРАКАПОВІЧ Іван Андрэевіч, н. у 1913, загінуў у 1940.

ЧУЙКО Гаўрыла Яўхімавіч, н. у 1907, загінуў у 1940.

1941

1945

ШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ

Вайна, пачатая 22 чэрвеня 1941 г. фашысцкай Германіяй супраць Савецкага Саюза, стала суровым выпрабаваннем для нашага народа, у тым ліку і для жыхароў Случчыны.

Палітычнае і ваеннае кіраўніцтва Германіі, кіруючыся авантурыстычнай дактрынай «маланкавай вайны», разлічвала магутнымі рассякаючымі ўдарамі буйных танкавых і матарызаваных сіл акружыць і знішчыць галоўныя сілы Чырвонай арміі, выйсці на лінію Архангельск—Волга і за 1,5—2 месяцы пераможна закончыць вайну.

На тэрыторыі Беларусі наступала буйнейшая нямецкая група армій «Цэнтр» у складзе 4-й і 9-й палявых армій, 2-й і 3-й танкавых груп; усяго 50 дывізій, у тым ліку 15 танкавых і матарызаваных, 2 матарызаваныя брыгады. Яе падтрымліваў 2-і паветраны флот — 1,6 тыс. баявых самалётаў.

Случане даведаліся пра пачатак вайны ў 12 гадзін 22 чэрвеня 1941 г. з выступлення па радыё намесніка старшыні СНК, наркома замежных спраў СССР В.М.Молатава.

Згодна з пастановай ЦК КП(б)Б ад 22 чэрвеня 1941 г. «Аб задачах і мерапрыемствах у сувязі з выступленнем па радыё намесніка старшыні СНК СССР В.М.Молатава» ў горадзе і раёне былі прыняты тэрміновыя захады

па пераводзе жыцця на ваенны лад. На ўсіх прадпрыемствах, ва ўстановах, у сельсаветах, калгасах, МТС былі праведзены мітынгі і сходы, на якіх працоўныя выказвалі гнеў і абурэнне ў сувязі з вераломным парушэннем Германіяй пакта аб ненападзенні, упэўненасць у хуткім разгроме агрэсара.

Пачынаючы з 23 чэрвеня ў горадзе і раёне пачалася мабілізацыя ваеннаабавязаных. Але завяршыць яе, як і іншыя мерапрыемствы па перабудове народнай гаспадаркі на ваенны лад, з-за хуткага прасоўвання варажых войскаў поўнаасцю не ўдалося.

Пачатак ваенных дзеянняў на тэрыторыі Беларусі для войскаў Заходняй Асобай ваеннай акругі (з 22 чэрвеня 1941 г. Заходняга фронту) разгортаўся трагічна. Ведучы абарончыя баі, яны пад націскам колькасна перавышаючых сіл праціўніка (на асноўных напрамках гітлераўцы стварылі трайную, а ў некаторых месцах пяцікратную перавагу) вымушаны былі адступаць. Абарона насіла ачаговы характар. Часці прыкрыцця ўступалі ў бой разрознена і неарганізавана. Паблізу напрамкаў галоўных удараў ворага не было моцных рэзерваў. Адсутнасць суцэльнага фронту давала магчымасць танкавым і матарызаваным злучэнням гітлераўцаў абыходзіць вузлы супраціўлення



Помнік каля в. Кучына на брацкай магіле воінаў 14-га механізаванага корпуса, якія загінулі ў чэрвені 1941 г.

нашых войскаў і наносіць ім удары ў флангі і з тылу. У выніку гэтага часці і злучэнні Чырвонай арміі ў шэрагу выпадкаў вымушаны былі змагацца ў акружэнні ці адыходзіць на ўсход.

Слуцка-Бабруйскі напрамак прыкрывала 4-я армія Заходняга фронту, якой камандаваў генерал-маёр А.А.Карабоў. Але яна ўжо ў прыгранічных баях панесла цяжкія страты і яе чатыры аб'яскроўленыя дывізіі з баямі адыходзілі да Слуцка.

Гітлераўскае камандаванне, улічваючы важнае стратэгічнае значэнне Слуцка-Бабруйскага напрамку, сканцэнтравала тут 6 матарызаваных і 4 танкавыя дывізіі 2-й танкавай групы генерала Г.Гудэрыяна, якія імкліва рваліся да Слуцка. Горад абаранялі аб'яссленыя злучэнні 4-й арміі: 6-я і 42-я стралковыя дывізіі, з паўночнага

захаду часці 55-й стралковай дывізіі. Але ўтрымаць Слуцк і раён ад наступаючых варожых танкаў без моцнай супрацьтанкавай абароны пры адсутнасці супрацьтанкавых сродкаў і ўзбраення было немагчыма. Толькі на бліжніх подступах да Слуцка 26 чэрвеня 1941 г. праціўніка змог спыніць мотастралковы полк 30-й танкавай дывізіі палкоўніка С.І.Багданава.

Да 2 гадзін 26 чэрвеня камандны пункт 4-й арміі быў разгорнуты ў Гулевічах. Камендант Слуцкага ўмацаванага раёна палкоўнік Дзянісаў дакладваў, што ў яго распараджэнне перададзены дзве роты і батарэя, якія ахоўвалі ваенныя гарадкі і склады 55-й дывізіі. У горадзе, па яго словах, ходзяць чуткі, што хутка ў горад уступяць немцы. Мясцовыя ўлады часткова эвакуіраваліся, а часткова знішчаюць дзяржаўную маёмасць. Многія жыхары горада, а таксама сем'і каманднага саставу Слуцкага гарнізона адыходзяць лясамі да Мазыра. З учарашняга вечара паўсюдна пачаліся пажары.

Былы начальнік штаба 4-й арміі генерал-палкоўнік Л.М.Сандалаў успамінае: «Когда колонна штаба арміі следовала через Слуцк, город был охвачен пожарами. Тысячи людей вместе с табунами лошадей и гуртами скота спешили к переправе через реку Случь. С чердаков домов вели стрельбу пробравшиеся в город диверсанты... Оборона на реке Случь была очень ненадежна.

Чтобы усилить ее, сделать противотанковой, Коробков приказал полковнику Тутаринову¹ выставить на западной окраине Слуцка, у шоссе и железнодорожного мостов, два отряда механизированного корпуса. Остатки 30-й танковой дивизии во главе с полковником Богдановым отводились во второй эшелон за Слуцк и должны были седлать Варшавское шоссе в восьми километрах восточнее города. Туда же Ту-

¹Палкоўнік І.В.Тутарынаў — начальнік штаба 14-га механізаванага корпуса.



Будынкі ў Слуцку, разбураныя нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў чэрвені 1941 г.

тарінов накіраваў батальён пехоты, сфармаваны з военнаслужачых, адбітых ад сваіх частак...

В течение дня фашистские танковые дивизии при поддержке авиации несколько раз атаковали нас в районе Слуцка, но захватить город и прорваться через реку Случь не смогли. К 18 часам большие потери в танках принудили противника прекратить атаки. Это было достигнуто прежде всего благодаря героизму и самоотверженности отрядов механизированного корпуса, возглавляемых лично Иваном Васильевичем Тутариновым. Немаловажную роль сыграли и заграждения, сооруженные под руководством полковника Прошлякова¹.

В ночь на 27 июня 24-й моторизованный корпус группы Гудериана захватил северную часть Слуцка и военные городки...

С утра 27 июня противник сбил наши войска севернее и южнее Слуцка, потеснил их восточнее реки Случь и полностью овладел городом»².

Такім чынам, абарона пад Слуцкам, нягледзячы на прыцягненне 161-га

запаснога палка і спробы выкарыстаць там рэшткі старога ўмацаванага раёна, аказалася неэфектыўнай. Пасля захопу Слуцка 3-я нямецкая танкавая дывізія генерала Модэля рушыла на Бабруйск. Услед за ёй па Варшаўскай шашы праз Слуцк з разрывам у суткі прайшлі яшчэ тры дывізіі 24-га танкавага корпуса 2-й танкавай групы Гудэрыяна. На Случчыне ўстанавіліся змрочныя часы фашысцкай акупацыі.

У горадзе і на акупіраванай тэрыторыі раёна, як і на ўсёй захопленай тэрыторыі рэспублікі, гітлераўцы ўстанавілі жорсткі акупацыйны рэжым. Асноўны яго сэнс зводзіўся да таго, каб самымі бязлітаснымі сродкамі і мерамі не дапусціць супраціўлення нашага народа, фізічна знішчыць значную частку насельніцтва краіны, а астатніх ператварыць у паслухмяных рабоў.

Яшчэ задоўга да агрэсіі верхаводы Трэцяга рэйха адобрылі распрацаваны гітлераўскім апаратам план падзелу захопленай тэрыторыі. Восенню 1941 г. падзел часова акупіраванай Беларусі быў у асноўным завершаны. Яе этнаграфічна цэласную тэрыторыю за-

¹А.І.Прашлякоў — армейскі інжынер.

²Сандалов Л.М. Пережитое. М., 1966. С. 146—151.

хопнікі гвалтоўна парэзалі на часткі, груба парушыўшы пры гэтым гістарычна склаўшыюся супольнасць тэрыторыі, мовы, культуры беларускага народа. Тэрыторыю рэспублікі па лініі Полацк — Барысаў на ўсходзе, Старыя Дарогі — возера Чырвонае на поўдні, па р. Зальвянка і ўсходнім узлесі Белавежскай пушчы на захадзе вылучылі ў генеральную акругу «Беларутэнія», у склад якой была ўключана і Случчына. Плошча генеральнай акругі складала толькі чвэрць тэрыторыі Беларусі з насельніцтвам 3 138 256 чалавек (па стане на 4 снежня 1941 г.). Паўднёвыя раёны Гомельскай, Палескай, Пінскай, частка Брэсцкай абласцей былі ўключаны ў рэйхскамісарыят «Украіна». Беластоцкая вобласць, паўночныя раёны Брэсцкай і частка Баранавіцкай абласцей адышлі да акругі «Беласток», якая далучалася да Усходняй Прусіі. Частку Ашмянскага, Свірскага, Відзаўскага, Астравецкага, Смаргонскага і Пастаўскага раёнаў далучылі да генеральнай акругі «Літва». Віцебскую, Магілёўскую, большую частку Гомельскай і ўсходнія раёны Мінскай абласцей аднеслі да зоны армейскага тылу груп армій «Цэнтр».

Для ўзмацнення акупацыйнага рэжыму на тэрыторыі Беларусі, у тым ліку і на Случчыне, былі створаны айнзатцкаманды, зондэркаманды, тайная палявая паліцыя (ГФП), паліцыя бяспекі і СД, жандармерыя, фельдкамандатуры, ортскамандатуры і іншыя карныя органы.

Для больш эфектыўнага ажыццяўлення сваёй злачыннай палітыкі акупанты спрабавалі заручыцца падтрымкай мясцовага насельніцтва. Для надання бачнасці мясцовага самакіравання яны стварылі марыянетачную «мясцовую» ўладу — раённыя, валасныя ўправы, у кожнай вёсцы прызначылі старастаў.

Да верасня 1942 г. у Слуцку былі створаны павет, у склад якога ўваходзілі г. Слуцк і Слуцкі раён у складзе 20 валасцей.

У верасні 1942 г. гітлераўцы стварылі Слуцкую акругу — гебітскамісарыят, у якую ўваходзілі Слуцкі, Грэскі, Старадарожскі, Любанскі, Старобінскі, Вызненскі і Капыльскі паветы. Кіраўніцтва акругай ажыццяўлялі гебітскамісар Карл і яго намеснік Клюге.

Гебітскамісарыят складаўся з аддзелаў: прапаганды, працы, фінансаў, прамысловасці, аўтатранспартнага, забеспячэння нямецкага насельніцтва, цэнтральнага гандлёвага таварыства.

Галоўнай задачай аддзела прапаганды з'яўлялася абалваньванне людзей. У яго распараджэнні знаходзіліся група прапагандыстаў, радыёвузел, рэдакцыя «Газеты Случчыны», кіно, так званая гэатральная трупа.

Адзел працы вёў улік працаздольных жыхароў, займаўся камплектаваннем рабочай сілы для прадпрыемстваў і ўстаноў, вярбоўкай людзей у паліцыю. У яго падпарадкаванні знаходзілася рамесная сталярная школа, у якую прымусова было набрана 60 падлеткаў, і г. д. Але асноўным абавязкам гэтага аддзела з'яўлялася адпраўка працаздольных жыхароў на катаржныя работы ў Германію. Праз гэты адзел працы было вывезена ў Нямеччыну 4500 чалавек.

Фінансавы адзел займаўся выключна выкалачваннем з жыхароў шматлікіх падаткаў. Цэнтральнае гандлёвае таварыства знаходзілася пад непасрэдным кіраўніцтвам гебітскамісара Карла, а ўзначальваў яго былы начальнік Слуцкай будаўнічай канторы. Асноўнай задачай гэтай арганізацыі з'яўлялася не развіццё гандлю і забеспячэнне насельніцтва неабходнымі таварамі, а рабаванне жыхароў для забеспячэння нямецкай арміі харчаваннем і вываз народнага добра ў Германію.

Слуцкую гарадскую ўправу ўзначальваў былы выкладчык нямецкай мовы педвучылішча немец па нацыянальнасці Бахман, яго намеснікам быў былы начальнік рамонтнай канторы

Слуцкага жылкіраўніцтва Ліхадзіеўскі. У горадзе пры дапамозе гарадской управы акупантам удалося ўвесці ў эксплуатацыю электрастанцыю, пякарню, пладовавінаробчы завод, лесапільны завод, сельскагаспадарчую майстэрню, мэблевы камбінат, які быў ператвораны ў сталярную майстэрню, маслазавод, млын № 6, гарбарны завод, бойню, каўбасную фабрыку і шэраг іншых дробных прадпрыемстваў. Уся прадукцыя, якая выраблялася гэтымі прадпрыемствамі, паступала толькі для забеспячэння нямецкай арміі. Варта заўважыць, што ўсе гэтыя прадпрыемствы працавалі не на поўную магутнасць, з вялікімі перабыямі. Напрыклад, Слуцкі масласырзавод да вайны перарабляў за суткі 37 т малака, а ў 1943 г. — не больш 5—6 т за суткі.

Для падтрымання свайго «парадку» і барацьбы з партызанамі і падпольшчыкамі гітлераўцы стварылі з мясцовых жыхароў, якія перайшлі да іх на службу, так званую дапаможную паліцыю парадку. Акрамя Слуцка, гарнізоны такой паліцыі былі створаны ва ўсіх буйных вёсках раёна. Вясейскі паліцэйскі ўчастак налічваў 60 чалавек, Раманоўскі — 75, Іванскаагародніцкі — 20, Маласліўскі — 19, Навадворскі — 12 чалавек.

Акрамя паліцэйскіх участкаў, былі створаны так званыя раённыя пасты:

Заградскі нямецкі пост з 20 чалавек, які размяшчаўся ў в. Заграддзе, пост на чыгуначным мосце ў раёне в. Навадворцы.

У самім горадзе Слуцку і ў былых ваенных гарадках размяшчалася да 2000 салдат і афіцэраў.

Ва ўсіх населеных пунктах былі абнародаваны загады акупантаў з пагрозай расстрэлу за парушэнне каменданцкага часу, за ратаванне чырвонаармейцаў, дапамогу партызанам.

Гітлераўцы рабавалі прадпрыемствы горада і раёна, калгасы, сялянскія гаспадаркі. Замест разрабаваных калгасаў стварылі так званыя абшчынным гаспадаркі. Строга сачылі за падзелам зямлі, надзяляючы ёю перш за ўсё тых, хто лаяльна ставіўся да акупацыйных улад, падтрымліваў іх. Сяляне абкладаліся вялікімі падаткамі збожжа, бульбы, мяса, малака, фуражу. У сярэднім кожны селянін са сваёй гаспадаркі павінен быў здаць 12—20 пудоў мяса, з гектара зямлі па 5—6 пудоў збожжа, ад кожнай каровы па 400 л малака, а калі меў дзве каровы, то ад другой па 600 л, з кожнай курыцы па 30 яек. Кожны жыхар горада і раёна абкладаўся падушным падаткам па 120—150 руб. Зямельная рэнта гарадскога жыхара складала да 400 руб., сельскага — 300 руб.

Харчовае забеспячэнне насельніцтва праводзілася па картках. Рабочы прадпрыемства атрымываў па 300 г



На адной з вуліц Слуцка. 1943 г.

хлеба на дзень, а на членаў сям'і па 240 г. Мясa належала па 20 г на суткі, але яно амаль ніколі не выдавалася.

Жыццё працоўных Слуцка стала жабрацкім, сярод жыхароў лютавалі голад, нястача. У горадзе знаходзілася 8000 бежанцаў, якія ўвогуле нічым не забяспечваліся для свайго існавання.

Заробак высокакваліфікаванага рабочага складаў не больш 300 руб., за якія нічога нельга было купіць.

За гады свайго знаходжання ў Слуцку і раёне нямецка-фашысцкія захопнікі знішчылі амаль усё, што было створана мясцовымі жыхарамі за гады савецкай улады.

З першых дзён акупацыі ў горадзе гітлераўцы стварылі два гета, куды саганалі жыхароў яўрэйскай нацыянальнасці. Адно з іх было створана ў кастрычніку 1941 г. на паўднёвай ускраіне горада ў канцы вуліцы Валадарскага і называлася «Нерабочае». У яго былі сагнаны непрацаздольныя яўрэі — інваліды і жанчыны з малымі дзецьмі. Першы расстрэл яўрэяў гета адбыўся ў кастрычніку 1941 г.

28 кастрычніка ў Слуцк прыбыў нямецкі карны атрад, у склад якога ўваходзілі літоўскія нацыяналісты. Яны прыступілі да масавых расстрэлаў яўрэйскага насельніцтва. Расстрэльвалі на вуліцах, у дварах, агародах, дамах. Карнікі хапалі старых, дзяцей, жанчын, запіхвалі ў грузавыя аўтамашыны, адвозілі за 2 км на поўдзень ад в. Селішча ва ўрочышча Гараваха. Усяго ў гэты дзень было расстраляна больш як 8 тыс. мірных жыхароў яўрэйскай нацыянальнасці. У 1957 г. на магіле пастаўлены абеліск. Астатнія вязні гэтага гета былі расстраляны вясной 1942 г.

Частку спецыялістаў з «Нерабочага» гета і членаў іх сямей фашысты перавялі ў другое гета, якое мясцовыя жыхары называлі «Школішча». Яго тэрыторыя складалася з 400 дамоў па

вуліцах Парыжскай Камуны, Школьнай, Бабруйскай, Першай Працоўнай, паўночнай частцы вуліцы Манахава. Гэта было агароджана калючым дротам, ахоўвалася паліцыяй. У кожным доме жыло па некалькі сямей, усяго больш за тры тысячы чалавек.

Яўрэі павінны былі насіць адзенне з нашытай жоўтай шасціканцовай зоркай. Ім забаранялася самавольна пакідаць гета, мяняць месцажыхарства і кватэры, не дазвалялася карыстацца тратуарамі, наведваць культурныя ўстановы, школы. Жылі яўрэі ў цяжкіх умовах, на галодным пайку. Акупанты рабавалі жыхароў гета, адбіралі золата, срэбра і іншыя каштоўнасці. Выкарыстоўвалі яўрэяў на самых цяжкіх фізічных работах, рабочы дзень для іх працягваўся па 12—14 гадзін, многія з іх паміралі з-за нечалавечых умоў жыцця і працы, з-за адсутнасці медыцынскай дапамогі.

8 лютага 1943 г. усіх жыхароў гэтага гета фашысцкія каты расстралялі ў паўкіламетры ад мукамельнага камбіната. У 1958 г. на магіле вязняў пастаўлены абеліск.

Шматлікія канцлагеры, паліцэйска-жандарскія ўчасткі, фашысцкія засценкі, віселіцы — вось што прынеслі з сабой нямецка-фашысцкія захопнікі. Толькі з ліпеня 1941 г. да верасня 1942 г. у Слуцкім канцлагеры загінула ад голаду і розных захворванняў больш як 10 тыс. ваеннапалонных¹. За тры гады акупацыі гітлераўцы расстралялі, закатавалі, павесілі і спалілі 26 307 савецкіх грамадзян, у тым ліку 11 150 жыхароў горада і раёна².

Але крывавае тэрор, разгул насілля, рабаўніцтва не зламалі волю працоўных горада і раёна да барацьбы, не пазбавілі іх веры ў хуткую перамогу.

У складаных умовах нараджаўся, рос і пашыраўся антыфашысцкі рух на Слуцчыне. У справе арганізацыі барацьбы ў тыле ворага з першых дзён

¹Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4683. Воп. 3. Спр. 669. Л. 72.

²Тамсама. Ф. 4902. Воп. 1. Спр. 1. Л. 7.

акупацыі вялікую ролю адыгралі падпольшчыкі-адзіночкі і падпольныя групы, якія накіроўваліся ЦК КП(б)Б. Яны на першых парах узначальвалі зараджэне партызанскага руху на тэрыторыі рэспублікі, у тым ліку і на Слуцшыне. На тэрыторыі Слуцкага раёна са жніўня 1941 г. па ліпень 1942 г. дзейнічала такая група на чале з намеснікам дырэктара па палітчасці Слуцкай МТС Новікавым, якая была накіравана ЦК КП(б)Б з Гомеля. У яе склад уваходзілі намеснік дырэктара па палітчастцы Баўманскай МТС Трушко Фёдар, старшыня калгаса імя Красіна Турленя Майсей, загадчык Ісернскага ДСК Чайкун, старшыня калгаса імя Кірава Жываглод і старшыня калгаса імя Сталіна Жаўрыд. Гэта група пад кіраўніцтвам Ф.Трушко праводзіла вялікую работу сярод жыхароў Велікасліўскага, Казловіцкага і Ісернскага сельсаветаў. У ліпені 1942 г. члены групы, а таксама рахункавод калгаса «Чырвоны Сцяг» Радзюк па даносе здрадніка былі схоплены фашыстамі і пасля катавання расстраляны.

У горадзе і вёсках раёна дзейнічалі шматлікія падпольныя групы і адзіночкі-падпольшчыкі, якія праводзілі значную работу сярод жыхароў.

У 1943 г. гітлераўцы арыштавалі кіраўніка адной з падпольных груп Кузьму Пупкевіча, яго сына і жонку. Пасля катаванняў К.Пупкевіча з сынам павялі на расстрэл. Калі фашыст загадаў яму капаць магілу і даў у рукі рыдлёўку, мужны патрыёт рыдлёўкай забіў немца і разам з сынам уцёк у партызанскі атрад. Яго жонку Юлю фашысты закатавалі¹.

У канцы 1941 г. і ў пачатку 1942 г. у Слуцку і яго наваколлі ўзнікаюць тры падпольныя партыйна-камсамольскія арганізацыі. Ініцыятарамі іх стварэння і кіраўнікамі з'яўляліся А.Дз.Фамін, М.І.Багуноў, А.Ф.Бар-

коўскі, П.Я.Маглышаў, М.І.Відзьякін, Дз.В.Каўшоў. Падпольшчыкі падтрымлівалі сувязь з партызанскімі атрадамі Камарова (В.З.Каржа) Пінскага партызанскага злучэння і імя Фрунзе партызанскай брыгады імя Варашылава Мінскай вобласці. Яны мелі 2 радыёпрыёмнікі, прымалі і распаўсюджвалі зводкі Саўінфармбюро, збіралі і перадавалі партызанам звесткі пра колькасць і дыслакацыю гітлераўскіх часцей, гарнізонаў, мерапрыемствы акупантаў. Падпольшчыкі забяспечвалі партызан дакументамі, вынеслі з нямецкай гарадской друкарні і перадалі партызанам друкарскі шрыфт, фарбу, паперу, пішучую машынку.

Група Фаміна і Багунова абмундзіравала, узброіла і ў лістападзе 1942 г. пераправіла да партызан больш за 20 ваеннапалонных, перадала народным мсціўцам 22 вінтоўкі, 2 пісталеты, 12 гранат і амаль тысячу патронаў. Група П.Я.Маглышава ў снежні 1942 г. і ў пачатку 1943 г. адправіла да партызан 127 ваеннапалонных, зброю, аўтамашыны. Падпольшчыкі летам 1942 г. пад кіраўніцтвам А.Ф.Баркоўскага спалілі аўтарамонтныя майстэрні разам з абсталяваннем і аўтамашынамі, якія былі на рамонце. У ноч на 5 снежня 1942 г. Дз.В.Каўшоў, М.С.Кокін і К.У.Мешчаракоў узарвалі сілавую трансфарматар гарадской электрастанцыі і вузел сувязі. Вясной 1943 г. Г.Дз.Сотнікаў падпаліў склад гатовай прадукцыі Слуцкай мэблевай фабрыкі.

Пры падрыхтоўцы чарговай аперацыі падпольшчыкі былі схоплены фашыстамі і пасля катаванняў расстраляны. Сярод іх М.І.Багуноў, А.Ф.Баркоўскі, М.К.Барысік, браты П.Я., Н.Я.Маглышы і іх бацька Я.Дз.Маглыш, К.У.Мешчаракоў, Н.Р.Радзюк, М.Н.Сакаловіч, К.П.Станкевіч, урач-хірург П.А.Трухан і іншыя, усяго 15 чалавек².

¹Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4683. Воп. 3. Спр. 669. Л. 87.

²Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945: Энцыклапедыя. Мн., 1990. С. 566.

Ужо першыя партызанскія групы і атрады нанеслі адчувальныя ўдары па акупантах. У ліпені 1941 г. партызаны атрада пад камандаваннем М.І.Жукоўскага ўварваліся ў г. Слуцк, разграмілі камендатуру, вывелі са строю пошту і тэлеграф, вызвалілі вялікую групу савецкіх ваеннапалонных, раздалі насельніцтву зерне, муку з млына і прадукты харчавання з прадуктовых складоў¹.

З вясны 1942 г. партызанскі рух на Слуцчыне хутка пашыраўся. Пад уплывам перамогі Чырвонай арміі пад Масквой і актыўных баявых дзеянняў першых партызанскіх груп і атрадаў павялічваўся прыток патрыётаў у рады народных месціцаў. У партызаны ішлі мясцовыя жыхары, чырвонаармейцы, якія трапілі ў акружэнне і ў сілу розных прычын засталіся на акупіраванай тэрыторыі ці збеглі з фашысцкага палону. Да канца 1943 г. на тэрыторыі Слуцкага і суседніх раёнаў былі створаны і актыўна дзейнічалі 20 партызанскіх атрадаў, якія былі аб'яднаны ў 4 партызанскія брыгады.

У жніўні 1942 г. Мінскі падпольны абком КП(б)Б накіраваў групу партыйных работнікаў на чале з сакратаром абкома партыі І.Дз.Варвашэнем у Грэскі раён з задачай распаўсюдзіць свой уплыў на Капыльскі, Слуцкі і Уздзенскі раёны. У групу ўваходзілі А.І.Сцяпанавы, І.К.Жыжык, У.І.Заяц. Група пачала дзейнічаць як міжраённы камітэт КП(б)Б Слуцкай зоны (сакратар І.Дз.Варвашэня). У маі 1943 г. І.Дз.Варвашэня выбыў за лінію фронту і абавязкі сакратара міжрайкома выконвала А.І.Сцяпанавы. Міжрайкомам была прароблена вялікая работа па арганізацыі падпольных райкомаў партыі: Грэскага, Слуцкага, Дзяржынскага, Капыльскага, Краснаслабодскага, Уздзенскага, а таксама Клецкага і Нясвіжскага райкомаў. Выканаўшы

задачу, Слуцкі міжрайком КП(б)Б у ліпені 1943 г. спыніў сваю дзейнасць.

У снежні 1942 г. міжрайком КП(б)Б на базе брыгады імя К.Я.Варашылава стварыў партызанскае злучэнне Слуцкай зоны (камандзір П.П.Капусты). Да снежня 1942 г. брыгада складалася з 9 атрадаў агульнай колькасцю амаль 3 тыс. чалавек. Пры фарміраванні злучэння яна была падзелена на 3: 300-ю імя К.Я.Варашылава, 27-ю імя В.І.Чапаева і 225-ю імя А.В.Суворова.

Злучэнне дзейнічала на тэрыторыі Грэскага, Слуцкага, Капыльскага, Уздзенскага і Краснаслабодскага раёнаў.

У жніўні 1943 г. партызанскае злучэнне Слуцкай зоны было расфарміравана. Да гэтага часу яно складалася з 3 брыгад (21 атрад) агульнай колькасцю больш як 4 тыс. партызан. Атрады «Баявы» і імя Аляксандра Неўскага 300-й брыгады імя К.Я.Варашылава і атрад «За Радзіму» 27-й брыгады імя В.І.Чапаева, а таксама некалькі груп з іншых атрадаў агульнай колькасцю 744 партызаны былі перададзены ў склад партызанскага злучэння Беластоцкай вобласці. Асноўныя яго сілы ўліліся ў злучэнне Мінскай вобласці.

У студзені 1943 г. загадам па партызанскім злучэнні Мінскай і Палескай абласцей на базе асобных атрадаў М.М.Розава, А.І.Патрына, А.Я.Абабківа была створана партызанская брыгада № 64 імя В.П.Чкалава (камандзір М.М.Розаў), якая на дзень злучэння з часцямі Чырвонай арміі 30 чэрвеня 1944 г. складалася з 6 атрадаў (імя Л.М.Даватара, імя М.М.Громава, «Жалязняк», імя Р.І.Катоўскага, імя С.Г.Лазо, імя 14 слуцкіх партызан (агульнай колькасцю 1115 партызан). Брыгада па рашэнні Мінскага падпольнага абкома КП(б)Б была замацавана за Слуцкім раёнам і несла поўную адказнасць за пашырэнне партызанска-

¹Всенародная борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны. Мн., 1983. Т. 1. С. 148.

га руху, арганізацыю масава-палітычнай работы сярод насельніцтва раёна.

Рашэннем Мінскага падпольнага абкома КП(б)Б 29 сакавіка 1943 г. быў створаны Слуцкі падпольны райком КП(б)Б. Сакратаром яго быў зацверджаны І.С.Канановіч. Райком базіраваўся ў партызанскай брыгадзе № 64 імя В.П.Чкалава.

1 верасня 1942 г. быў створаны Слуцкі падпольны райком ЛКСМБ (сакратары Г.М.Абухаў, з 1 кастрычніка 1943 г. П.Д.Локаць), асноўная база якога знаходзілася таксама ў партызанскай брыгадзе № 64 імя В.П.Чкалава.

Значную ролю ў пашырэнні партызанскага руху і ўзмацненні масава-палітычнай работы сярод партызан і жыхароў раёна адыграла стварэнне друкаванага органа падпольнага райкома КП(б)Б газеты «Народны мсцівец» (рэдактар М.Е.Дастанка), першы нумар якой выйшаў 1 красавіка 1943 г. Акрамя газеты ў яе друкарні друкавалася шмат лістовак, адозваў і іншых агітацыйна-прапагандысцкіх матэрыялаў. Сярод іх «Да паліцэйскіх», «Да моладзі», «Да працоўных Слуцкага раёна», «Пісьмо-адозва чэхаславацкіх салдат, якія перайшлі да партызан», і інш.

Усяго ў тыле ворага было выпушчана 78 нумароў газеты «Народны мсцівец» агульным тыражом 37 300 экзэмпляраў і 72 000 экзэмпляраў лістовак і адозваў.

Вакол газеты «Народны мсцівец» быў створаны значны аўтарскі калектыў, які налічваў больш за 120 чалавек. Найбольш актыўнымі сярод іх былі Канановіч, Карнееў, Абухва, Бялько, Скрыллёў, Радкевіч, Радзюк, Верамейчык, Шаўцоў, Рыклін, Луцэвіч і інш. У 1943 г. рэдакцыя газеты выдала зборнік вершаў беларускага паэта А.Астрэйкі, які па заданні БШПР знаходзіўся ў гэты час у тыле ворага, пад назвай «Слуцкі пояс». Зборнік быў добра аформлены.

У атрадах брыгады № 64 імя Чкалава па стане на 1 ліпеня 1944 г. налічвалася больш за 150 агітатараў, якія за ўвесь час барацьбы ў тыле ворага правялі 453 даклады і 750 гутарак сярод партызан на розныя тэмы. Сярод партызан брыгады сістэматычна праводзіліся калектыўныя чыткі кніг і брашур, якія дастаўляліся з савецкага тылу. Гэта «Они сражались за Родину», «Героическая молодежь Ленинграда на страже города революции», «Советская женщина», «Беларусь борется», «Смерть немецким крепостникам», «Василий Теркин», «Генерал Доватор» і інш.

Партызаны брыгады сістэматычна праводзілі масава-палітычную работу сярод насельніцтва раёна і мелі вялікі ўплыў не толькі на большасць населеных пунктаў раёна, але і на г. Слуцк і гарадскі пасёлак Урэчча. За перыяд з 1 красавіка 1943 г. па 1 ліпеня 1944 г. сярод жыхароў раёна было праведзена 837 калектыўных гутарак, 113 дакладаў, 73 мітынгі па пытаннях міжнароднага і ўнутранага становішча Саюза, пра становішча на франтах Айчыннай вайны, захаванне ўраджаю 1943 г., зварот воінаў-беларусаў да партызан, да ўсяго беларускага народа і інш. Лепшымі агітатарамі былі партызаны Чорны, Локаць, Трафімовіч, Горны, Карнееў, Рэзнікаў, Змітровіч, Коней, Тамуркін.

Жыхары раёна былі цесна звязаны з партызанамі, бачылі ў іх асобе сваіх абаронцаў і аказвалі ім усебаковую дапамогу. Яны перадалі партызанам каля 200 вінтовак, 4 кулямёты, шмат патронаў і іншых боепрыпасаў, забяспечвалі прадуктамі харчавання і ўсім неабходным.

Адначасова з гэтым жыхары Слуцкага раёна аказвалі дапамогу ў павышэнні баяздольнасці Чырвонай арміі зборам сродкаў на пабудову танкавай калоны. Толькі ў жніўні 1943 г. яны сабралі ў фонд абароны Радзімы аблігацый дзяржаўнай пазыкі на суму

44 400 рублёў, грашыма 8200 рублёў, 70 рублёў золатам і 40 серабром. Гэтыя грошы мелі не толькі матэрыяльную каштоўнасць, але яшчэ большую маральна-палітычную, бо збіраліся яны ў глыбокім тыле ворага і за кожны ўнесены рубель жахары раёна падвяргалі сябе і членаў сваёй сям'і смяротнай небяспецы. Але нашы людзі не лічыліся з небяспекай, калі размова ішла пра дапамогу Чырвонай арміі ў хутчэйшым разгроме ворага.

Вялікая работа, якая праводзілася падпольным райкомам КП(б)Б, партызанамі, давала свае вынікі. Усенародная барацьба пашыралася і мацнела. З 20 валасцей Слуцкага павета работа нямецкіх улад амаль у паловы з іх была поўнасцю паралізавана і яны знаходзіліся пад кантролем партызан. У астатніх валаснях старшыні не знаходзіліся ў сваіх валасцях, а жылі ў Слуцку ці ў іншых буйных нямецка-паліцэйскіх гарнізонах. На тэрыторыю сваіх валасцей яны маглі з'яўляцца толькі пад аховай паліцыі ці немцаў. У Грэскім раёне амаль усе валасці знаходзіліся пад кантролем партызан.

Жыхары раёна не выконвалі загадаў акупантаў, імкнуліся не выконваць пастаўкі падаткаў, сабатавалі ўсе палітычныя, ваенныя і эканамічныя мерапрыемствы гітлераўцаў. Рабочыя праводзілі дыверсіі на прадпрыемствах, выводзілі са строю машыны і абсталяванне. 24 мая 1943 г. група працаўнікоў Слуцкага масласырзавода пад кіраўніцтвам інжынера цалкам спалілі завод і пайшлі ў партызанскі атрад. На мэблевым камбінаце рабочыя спалілі склад з гатовай прадукцыяй, у ліку якой была мэбля, вырабленая для квартэры гейтскамісара Карла. 6 разоў выводзілася са строю Слуцкая электрастанцыя, а ў маі 1943 г. пасля чарговай дыверсіі група інжынера-тэхніч-

ных работнікаў электрастанцыі на аўтамашыне на чале з галоўным інжынерам з'ехала да партызан.

У партызаны ішлі адзінкамі, групамі і нават сем'ямі. Напрыклад, у маі 1943 г. з в. Вялікая Сліва ў адзін дзень пайшлі ў партызаны 18 чалавек, з в. Нежаўка — 8 чалавек. Толькі за жнівень 1943 г. у партызанскія атрады брыгады № 64 імя Чкалава ўліліся 259 жыхароў Слуцкага раёна¹. За гэты ж месяц са Слуцка і населеных пунктаў Слуцкага раёна збеглі больш за 240 сямей, якія шукалі паратунку сярод народных мсціўцаў. Гэтыя сем'і былі размешчаны ў партызанскай зоне. Для кіраўніцтва работай па захаванні насельніцтва і размеркаванні сямей, якія прыбылі ў партызанскую зону з размяшчэння варожых гарнізонаў, была створана спецыяльная камісія з працэўнікоў партызанскіх атрадаў. У лясках для такіх сямей былі абсталяваны зямлянкі, а шмат якія з іх рассяляліся па вёсках. Да канца 1943 г. пад аховай партызанскіх атрадаў знаходзілася больш за 400 сямей, якія збеглі са Слуцка і іншых фашысцкіх гарнізонаў. Іх колькасць асабліва павялічылася ў 1944 г., калі адступаючыя нямецкія войскі ўзмацнілі тэрор у раёне, праводзілі масавы вываз людзей у Нямеччыну. 27 верасня 1943 г. толькі з аднаго Ісернскага сельсавета пераехалі ў партызанскую зону 60 сямей з усёй сваёй маёмасцю. За верасень у партызанскія атрады брыгады прыбылі 110, за кастрычнік — лістапад — 285 жыхароў раёна².

У снежні 1943 г. у партызанскую брыгаду № 64 імя Чкалава прыбылі 676 жыхароў раёна прызыўнога ўзросту, якія штабам брыгады былі падрыхтаваны і адпраўлены за лінію фронту для папаўнення часцей Чырвонай арміі³.

¹Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 3968. Воп. 1. Спр. 2. Л. 18.

²Тамсама. Л. 25—26, 37, 42.

³Тамсама. Л. 42.

У Грэскім раёне з першых дзён акупацыі на нелегальнае становішча перайшоў загадчык ваеннага аддзела райкома КП(б)Б У.І.Заяц, які з'яўляўся адным з арганізатараў партызанскага руху ў раёне. У жніўні 1942 г. ён быў уключаны ў склад міжрайкома партыі Слуцкай зоны.

2 верасня 1942 г. Мінскі абком КП(б)Б, які знаходзіўся ў Маскве, накіраваў у Грэскі раён у якасці партарганізатара І.І.Пузевіча. Мінскі падпольны абком партыі 12 сакавіка 1943 г. зацвердзіў яго сакратаром Грэскага падпольнага райкома КП(б)Б. 28 мая 1943 г. ЦК КП(б)Б зацвердзіў сакратаром Грэскага падпольнага райкома партыі У.І.Зайца. Падпольны райком КП(б)Б базіраваўся ў партызанскай брыгадзе № 225 імя А.В.Суворова.

Друкаваным органам падпольнага райкома КП(б)Б з'яўлялася газета «Сталінец», першы нумар якой выйшаў 27 чэрвеня 1943 г. Яе рэдактарам быў зацверджаны Т.М.Беразоўскі. Усяго было выпушчана 66 нумароў газеты і 100 розных лістовак агульным тыражом 76 700 экзэмпляраў.

У снежні 1942 г. прыступіў да работы Грэскі падпольны райком камсамола. Яго сакратарамі былі да 1 лістапада 1943 г. П.Я.Папоў, а з 1 лістапада 1943 г. А.М.Сурдо.

Падзеі на фронце, перамогі Чырвонай арміі ставілі перад падпольшчыкамі і партызанамі ўсё новыя задачы. Разгорнутая бітва на Курскай дузе была актыўна падтрымана і слуцкімі партызанамі. Згодна з пастановай ЦК КП(б)Б ад 24 чэрвеня 1943 г. «Аб разбурэнні чыгункі праціўніка метадам «рэйкавай вайны» партызаны брыгады № 64 імя Чкалава толькі за жнівень 1943 г. на чыгунцы Урэчча – Слуцк перабілі 2294 рэйкі, спусцілі пад адхон 4 варожыя эшалоны, падарвалі 2 аўтамашыны, знішчылі 7 км тэлеграфна-тэлефоннай сувязі, спалілі 3 масты на гра-

вейцы, забілі 169 і паранілі 34 гітлераўцаў¹.

Занепакоеныя дзеяннямі партызан у тыле сваіх войскаў, нямецка-фашысцкія захопнікі арганізавалі супраць іх шматлікія карныя аперацыі. У Слуцкім раёне акупантамі былі праведзены карныя аперацыі пад кодавай назвай «Свята ўраджаю I», «Свята ўраджаю II», № 6, «Люты» і інш. У ходзе іх, не дамогшыся перамогі над партызанамі, гітлераўцы палілі вёскі, знішчалі ні ў чым не павінных мірных жыхароў, рабавалі маёмасць, вывозілі людзей на катаржныя работы ў Германію. Ратаваць жыхароў раёна ад знішчэння і вывазу на катаргу з'яўлялася адной з важнейшых задач партызан.

Час гаспадарання гітлераўцаў на Слуцчыне падыходзіў да свайго канца. 23 чэрвеня 1944 г. пачалася Беларуска-Чырвоная наступальная аперацыя Чырвонай арміі, якая мела кодавую назву «Баграціён». Галоўныя сілы 1-га Прыбалтыйскага, 3-га і 2-га Беларускіх франтоў пасля магутнай артылерыйскай і авіяцыйнай падрыхтоўкі перайшлі ў наступленне на віцебскім, аршанскім і магілёўскім напрамках. На наступны дзень па варожых пазіцыях на бабруйскім напрамку абрушылі ўдары войскі 1-га Беларускага фронту дзвюма ўдарнымі групамі. З плацдарма ў раёне Рагачоў – Жлобін рушылі на пазіцыі ворага 3-я і 48-я арміі пад камандаваннем генерал-лейтэнантаў А.В.Гарбатава і П.Л.Раманенкі. На поўдзень ад Парыч – войскі 65-й арміі пад камандаваннем генерал-палкоўніка П.І.Батава і 28-й арміі пад камандаваннем генерал-лейтэнанта А.А.Лучынскага. На гэтым напрамку савецкія войскі ў першы ж дзень наступлення дабіліся значных поспехаў, што дало магчымасць увесці ў бітву 1-ы гвардзейскі танкавы корпус генерал-маёра танкавых войскаў М.Ф.Панова, а на наступны дзень конна-механізаваную

¹Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 3968. Воп. 1. Спр. 2. Л. 18.

групу пад камандаваннем генерал-лейтэнанта І.А.Пліева. Конна-механізаваная група 28 чэрвеня вызваліла Старыя Дарогі і перадавымі атрадамі выйшла на подступы да Слуцка. У цэнтры горада кругавую абарону занялі амаль два нямецкія палкі з танкамі. Досвіткам 30 чэрвеня пасля кароткай артылерыйскай падрыхтоўкі злучэнні 4-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса атакавалі слуцкі гарнізон праціўніка, прарвалі абарону гітлераўцаў на флангах і імкліва прасоўваліся да цэнтры горада. З усходу ў горад уварваліся танкі 219-й танкавай брыгады 1-га механізаванага корпуса. Завязаўся ўпарты вулічны бой.

У 8 гадзін 30 чэрвеня да палка пятохты гітлераўцаў пры падтрымцы артылерыі і танкаў контратакавалі савецкіх воінаў на паўднёва-ўсходняй ускраіне Слуцка і адціснулі часці 9-й кавалерыйскай дывізіі да цэнтры горада. На дапамогу кавалерыстам быў кінуты артылерыйскі полк 15-й стралковай дывізіі 18-га корпуса 65-й арміі. Нямецкая контратака пацярпела паражэнне. З паўночнага ўсходу ў горад уварвалася 35-я мотастралковая брыгада 1-га механізаванага корпуса, а з поўдня Слуцк абышлі часці 3-га стралковага корпуса 28-й арміі.

Атакаванія з некалькіх бакоў гітлераўцы не вытрымалі ўдару і, пакінуўшы на полі бою вялікую колькасць забітых і параненых, пачалі адыходзіць на захад.

Да 11 гадзін 30 чэрвеня Слуцк быў поўнасьцю ачышчаны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 8 часцям і злучэнням (10-й гвардзейскай кавалерыйскай дывізіі, 37-й механізаванай брыгадзе, 1-й асобнай знішчальна-супрацьтанкавай брыгадзе, 218-му, 431-му і 874-му штурмавым авіяцыйным палкам, 53-му асобнаму матарызаванаму пантонна-маставому батальёну і 91-му інжынерна-сапёрнаму батальёну), якія вызна-

чыліся ў баях за г. Слуцк, было нададзена ганаровае найменне «Слуцкіх».

1 ліпеня 1944 г. часці 44-й гвардзейскай стралковай дывізіі 65-й арміі ва ўзаемадзейні з партызанамі 225-й брыгады імя А.В.Суворова вызвалілі Грэск.

У вызваленні Случчыны вялікую дапамогу савецкім воінам аказвалі партызаны. Яны прадстаўлялі часцям Чырвонай арміі падрабязныя разведданыя, рабілі засады на шляхах адступлення нямецкіх войскаў, знішчалі жывую сілу і тэхніку ворага, захоплівалі пераправы праз водныя перашкоды, ва ўмовах панічнага адступлення гітлераўцаў сваімі сіламі вызвалілі населеныя пункты і ўтрымлівалі іх да падыходу савецкіх войскаў, ратавалі жыхароў ад знішчэння і вывазу ў Германію.

З набліжэннем савецкіх войскаў да Слуцкага раёна, дзе гітлераўцы, выкарыстаўшы натуральную перашкоду — раку Случ, арганізавалі даволі моцную абарону і спрабавалі затрымаць наступленне часцей Чырвонай арміі, слуцкая партызанская брыгада № 64 імя Чкалава па ўзгадненні з савецкім камандаваннем заняла пераправу каля населенага пункта Пагост праз р. Случ і сумесна з савецкімі воінамі павяла наступленне на горад і разам з імі штурмам авалодала г. Слуцк¹.

2 ліпеня ў Слуцку адбыўся мнагалюдны мітынг, прысвечаны вызваленню Случчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. На ім прысутнічалі жыхары горада, партызаны, прадстаўнікі вайсковых часцей, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Слуцка, — усяго больш за 3 тыс. чалавек. Мітынг адкрыў сакратар Слуцкага падпольнага райкома КП(б)Б І.С.Канановіч. На ім выступілі намеснік камандуючага 28-й арміі палкоўнік Цыбін, партызаны, партызанкі, прадстаўнікі насельніцтва і лектар палітаддзела 28-й арміі маёр Данскі. У мітынгу прыняў удзел член Ваеннага

¹Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4. Воп. 33а. Спр. 599. Л. 36.

савета 28-й арміі генерал-маёр П.Л.Печарыца.

У сваіх выступленнях жыхары горада выказвалі сардэчную падзяку сваёй вызваліцельніцы Чырвонай арміі і абяцалі аддаць усе сілы і здольнасці, каб хутчэй аднавіць разбураную нямецка-фашысцкімі захопнікамі народную гаспадарку, аказаць дапамогу фронту. «Мы падымем з развалін і папялішчаў наш Слуцк, зноў заквітнеюць багатым ураджаем нашы калгасныя палі. Усе сілы і сродкі мы аддадзім на падтрымку слаўнай Чырвонай арміі, для поўнага разгрому ворага», — гаварылася ў рэзалюцыі, прынятай на мітынг¹.

Гады «гаспадарання» нямецка-фашысцкіх захопнікаў на беларускай зямлі прынеслі незлічоныя страты і пакуты нашаму народу. На тэрыторыі Слуцчыны фашысты спалілі поўнасьцю 23 і часткова 24 вёскі, знішчылі больш за 11 500 мірных жыхароў, у тым ліку 800 жанчын, 14 тыс. ваеннапалонных, вывезлі ў фашысцкае рабства звыш 850 чалавек².

Вялізныя страты нямецка-фашысцкія захопнікі нанеслі жывёлагадоўлі раёна. На калгасных фермах і ў гаспадарках сялян імі было знішчана 3078 коней, 7323 дойныя каровы, 4091 галава маладняку, 8209 свіней, 7770 авечак. Былі разрабаваны і спалены амаль усе школы, 24 бальніцы, 8 ветэрынарных пунктаў, 45 кааператыўных будынкаў, 10 мельніц, 29 клубаў, 287 кароўнікаў і канюшань. У Слуцку гітлераўцы спалілі Дом Саветаў, разбурылі пошту, дзяржбанк, электрастанцыю, педвучылішча, 6 школ, кінатэатр, драмтэатр, летні сад, масласырзавод, пладова-вінаробчы завод, мясакамбінат, хлебапякарню, трыкатажную фабрыку і іншыя прадпрыемствы і ўстановы³.

Пасля вызвалення горада і раёна ад захопнікаў патрэбны былі вялікія на-

маганні, самаадданая праца жыхароў Слуцчыны, каб аднавіць разбураную акупантамі народную гаспадарку, наладзіць нармальныя ўмовы жыцця, аказаць дапамогу фронту ў хутчэйшым заваяванні Перамогі.

Адразу пасля вызвалення раёна ў Слуцку пачаў дзейнічаць райком партыі, які ўзначальваў былы сакратар Слуцкага падпольнага райкома КП(б)Б І.С.Канановіч. Разам з гаркомам КП(б)Б і выканкомам райсавета дэпутатаў працоўных яны прыступілі да аднаўлення разбуранай гітлераўцамі за тры гады акупацыі народнай гаспадаркі. На ўсе важнейшыя пасады ва ўстановы, на прадпрыемствы, у сельскія Саветы і калгасы былі накіраваны былыя партызаны, якія самааддана ўзяліся за справу.

У першую чаргу пачалося аднаўленне органаў савецкай улады. Ужо ў першыя дні ў раёне пачалі працаваць усе раённыя арганізацыі і ўстановы, усе выканкомы сельскіх Саветаў, калгасы, якія аб'ядноўвалі 11 272 гаспадаркі. У калгасах былі адноўлены ўсе канюшні з застаўшыміся ў наяўнасці коньмі, арганізаваны 63 малочна-таварныя фермы, у якіх налічвалася 642 дойныя каровы, 68 быкоў, 37 цялушак і 375 галоў маладняку, 10 авечкагадоўчых, 2 свінатаварныя фермы. У калгаснікаў было закантрактавана 709 цялят. Калгас імя Дзяржынскага Бокшыцкага сельсавета арганізаваў птушкагадоўчую ферму з 500 кур.

З першых дзён вызвалення быў адноўлены трактарны парк раёна, пачалі працаваць 3 МТС: Слуцкая, Баўманская і Кучынская, якія мелі на першых парах 25 трактароў, 7 плугоў, 12 складаных малатарняў, 6 трактарных сеялак.

Вялікую ўвагу райком КП(б)Б і гарвыканком надавалі аднаўленню разбураных прадпрыемстваў Слуцка. Ужо

¹Цэнтральны архіў Міністэрства абароны Расійскай Федэрацыі. Ф.233. Воп. 2374. Спр. 41. Л. 89.

²Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф.845. Воп. 1. Спр. 60. Л. 80.

³Тамсама. Ф. 4. Воп. 33а. Спр. 274. Л. 153.

на другі дзень пасля вызвалення, дзякуючы намаганням былых партызан, пачалі працаваць у горадзе хлебапечкарня, цыгульня, баня. У хуткім часе былі адноўлены і пачалі дзейнічаць сельскагаспадарчая, шавецкая майстэрні, масласырзавод, кравецкая арцель, майстэрня па рамонце гадзіннікаў, фатаграфія, адкрыты магазіны.

Важнейшай задачай гарадскіх улад з'яўлялася аднаўленне электрастанцыі, дырэктарам якой быў прызначаны былы партызан Бачароў. Электрастанцыя магутнасцю 500 кВт·ч была пушчана ў кароткі тэрмін. Рыхтавалася для здачы другая, больш магутная турбіна.

Адразу ж пасля вызвалення пачаў працаваць млын «Прагрэс», які даваў 1000 пудоў мукі за суткі, хуткімі тэмпамі ішлі работы па ўводзе ў дзеянне другой чаргі млына такой жа магутнасці, аднаўляўся гарбарны завод. На млыне «Усход» пачала працаваць лесасілка прадукцыйнасцю 25 кубаметраў піламатэрыялаў за суткі.

У горадзе пачалі працаваць паштамт, тэлеграф, тэлефонная станцыя, радыёвузел на 50 радыёкропак. Была ўстаноўлена тэлефонная сувязь з 6 сельсаветамі раёна, адкрыты бальніца і паліклініка, у якіх працавалі каля 100 чалавек медперсаналу. У Слуцку былі адкрыты і прыступілі да работы 6 школ, пачаўся прыём заяў навучэнцаў у педвучылішча, у якое меркавалася прыняць 500 юнакоў і дзяўчат.

Хуткімі тэмпамі рамантаваўся будынак пад кінатэатр, рамантаваліся жылыя дамы.

З першых дзён вызвалення быў адноўлены і пачаў работу партыйны кабінет пры райкоме КП(б)Б, у якім мелася бібліятэка. Яна налічвала 10 000 экзэмпляраў розных кніг.

Былыя партызаны, якія былі пасланы райкомам КП(б)Б у сельсаветы і калгасы, арганізавалі хуткую ўборку ўраджаю. Па стане на 10 верасня 1944 г.

усе калгасы раёна закончылі касавіцу, сцігаванне. На 10 верасня 1944 г. было ўбрана і абмалочана зерневых з 1833 га і намалочана 16 471 ц зерня, засеяна азімых 1348 га, падрыхтавана пад пасеў 2982 га глебы.

Калгасамі раёна на гэтую ж дату было здадзена хлеба дзяржаве 11 725 ц, ці 86 працэнтаў ад плана. Палова калгасаў раёна на гэты час поўнасцю выканалі свае планы здачы збожжа дзяржаве, у бліжэйшыя дні рыхтаваліся закончыць здачу і астатнія¹.

Трэба мець на ўвазе, што ўсё гэта рабілася ва ўмовах, калі працягвалася цяжкая вайна з фашысцкай Германіяй і мужчыны былі на фронце. Асноўны цяжар работ у Слуцку і раёне, як і па ўсёй Беларусі, лёг на плечы жанчын і падлеткаў. Гэта ў асноўным іх рукамі, іх самаадданай працай праводзіліся першыя работы па аднаўленні народнай гаспадаркі, разбуранай нямецка-фашысцкімі захопнікамі, наладжванні нармальнага ўмоў жыцця, аказанні ўсебаковай дапамогі Чырвонай арміі ў хутчэйшым канчатковым разгроме ворага. «Усё для фронту, усё для Перамогі!» — быў галоўны лозунг таго часу.

Пад гэтым лозунгам жылі і працавалі случане, як і жыхары ўсёй Беларусі, аказваючы дапамогу фронту. Яны свядома ішлі на цяжкія выпрабаванні, нягоды і ахвяры за лёс Радзімы, для дасягнення Перамогі. Рабочыя і служачыя прадпрыемстваў і ўстаноў адлічвалі штотысяч у фонд абароны Радзімы аднадзённы заробак, калгаснікі за кошт грамадскіх гаспадарак і асабістых запасаў накіроўвалі чырвоныя абозы са збожжам, бульбай, агароднінай, уносілі са сваіх асабістых зберажэнняў грошы і каштоўнасці на пабудову баявых самалётаў, танкаў.

Справай усяго народа, у тым ліку і жыхароў Слуцкага раёна, былі клопаты аб параненых воінах Чырвонай арміі. Над шпіталямі, якія размяшча-

¹Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4. Воп. 33а. Спр. 274. Л. 162—163.

ліся на тэрыторыі горада і раёна, бралі шэфства арганізацыі, жанчыны і дзяўчаты. Яны аказвалі дапамогу ў доглядае за параненымі, у іх культурным абслугоўванні, па рамонце і мыцці бязліны і абмундзіравання і г.д.

Адным з праяўленняў патрыятызму жыхароў Случчыны было развіццё донарскага руху. У Слуцку 60 дзяўчат сталі актыўнымі донарамі, якія рэгулярна здавалі сваю кроў для выратавання жыцця параненых¹.

Зямля Случчыны шчодро паліта крывёю сыноў і дачок усіх народаў былога Савецкага Саюза. На тэрыторыі раёна знаходзяцца больш за 70 брацкіх магіл, у якіх пахаваны звыш 1100 воінаў Чырвонай арміі, партызан, якія загінулі пры абароне і вызваленні Случчыны.

Абарону трымалі...

З успамінаў Віктара Эрнэставіча Шомадзі, былога камандзіра 1-й батарэі 84-га лёгкаартылерыйскага палка 55-й стралковай дывізіі генерал-маёра артылерыі ў адстаўцы

...На зыходзе 25 чэрвеня 1941 г. злучэнні 24-га матарызаванага корпуса гітлераўцаў былі спынены часцямі 55-й стралковай дывізіі і атрадам 14-га механізаванага корпуса на рубяжы Слуцкага ўмацаванага раёна. Да раніцы 26 чэрвеня пасля моцнага ўдару авіяцыі танкавыя часці праціўніка прарваліся цераз баявыя парадкі 55-й стралковай дывізіі на рубяжы Слуцкага ўмацаванага раёна і атрада 14-га механізаванага корпуса, якія прыкрывалі Варшаўскую шашу, адцягнушы іх на рубяж Лядна, Малышэвічы, але да 14 гадзін прасунуцца далей не змаглі. У перыяд з 14 да 15 гадзін немцы прарвалі абарону нашых войскаў на гэтым рубяжы, і атрад 14-га механізаванага корпуса з часткай сіл 55-й стралковай дывізіі адышлі на рубяж Сярагі (паўночная ўскраіна г. Слуцк), дзе злучыліся са зводным атрадам 28-га стралковага корпуса, а атрад 55-й стралковай дывізіі быў адкінуты на поўдзень ад шашы.

Задача абароны Слуцка з раніцы 26

цяжкімі шляхамі вайны ў складзе Чырвонай арміі прайшлі тысячы случан. Яны ўнеслі важкі ўклад у разгром нямецка-фашысцкіх захопнікаў і агульную перамогу над ворагам. Звыш 7 тысяч з іх аддалі сваё жыццё за свабоду і незалежнасць нашай Айчыны.

Удзячныя жыхары раёна ніколі не забудуць подзвігаў савецкіх воінаў, партызан і падпольшчыкаў, здзейсненых дзеля жыцця на зямлі. Сведчанне таго — больш за 190 помнікаў, стэл, абеліскаў, пастаўленых на ўшанаванне іх памяці. З пачуццём адказнасці і пашаны мы сёння гаворым: «Нізкі паклон табе, слаўнае пакаленне Вялікай Айчыннай вайны!..».

У.І.Лемяшонок.

чэрвеня была ўскладзена на камандзіра 28-га стралковага корпуса генерал-маёра В.С.Папова.

Да падыходу гітлераўцаў да Слуцка абарону тут займалі: зводны атрад 28-га стралковага корпуса — паўночную частку горада і двухкіламетровы ўчастак на поўнач ад яго; атрад 14-га механізаванага корпуса разам з батальёнам (дзе роты) 161-га запаснога стралковага палка і 120-м гаўбічным палком РГК утрымлівалі паўднёвую частку Слуцка, в. Казловічы; атрад 161-га запаснога стралковага палка — на поўдзень ад в. Казловічы; атрад 30-й танкавай дывізіі — у другім эшалоне на рубяжы вёсак Падарэссе, Валашэва, Сорагі.

Частка сіл 55-й стралковай дывізіі сканцэнтравалася ва Урэчы.

Штаб 28-га стралковага корпуса знаходзіўся ў в. Вясяя, а 14-га механізаванага корпуса — у раёне в. Паўстынь.

Акрамя таго, з адступаючых груп, якія былі затрыманы 14-м механізаваным корпусам каля Слуцка, быў сфарміраваны

¹Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 63. Воп. 16. Спр. 2. Л. 67.



В.Э.Шомадзі ў 1941 г.

атрад з чатырох рот (без артылерыі), які па ўказанні камандуючага 4-й арміяй заняў абарону на рубяжы вёсак Амговічы, Каліта і ўвайшоў у падпарадкаванне 14-га механізаванага корпуса.

На магчымых шляхах руху праціўніка, у першую чаргу на шашы, рабіліся завалы, разбіраліся масты, перакопваліся дарогі. У атрадах 14-га механізаванага корпуса для загароды прыстасоўваліся няспраўныя машыны. Для прыкрыцця найбольш важных загарод фарміраваліся невялікія групы са стралковым узбраеннем і асобнымі супрацьтанкавымі гарматамі.

У выніку прынятых мер рубяжы, якія займалі нашы войскі, былі некалькі ўзмоцнены, і праціўнік на працягу 26 чэрвеня не змог прарваць абарону ў раёне Слуцка, нягледзячы на танкавыя атакі, якія былі падтрыманы авіяцыяй.

У ноч на 27 чэрвеня 3-я танкавая дывізія 24-га механізаванага корпуса немцаў пасля моцных артылерыйскіх удараў і налётаў авіяцыі некалькі разоў атакавала нашы войскі ў раёне Слуцка і ёй удалося адкінуць атрад 28-га стралковага корпуса на ўсход і захапіць паўночную частку горада, але яго далейшае прасоўванне было затрымана на р. Случ.

Рашэннем камандуючага 4-й арміяй з астаткаў 28-га стралковага корпуса і 161-га запаснога стралковага палка быў сфарміраваны зводны атрад, які на аўтамашынах быў перакінуты па Варшаўскай шашы на рубаж р. Пціч для арганізацыі там абароны. Адзін атрад 55-й стралковай дывізіі сумесна з 28-м стралковым корпусам займаў абарону на р. Пціч, а другі абараняў

раён Глуска. З гэтага часу кіраўніцтва часцямі, якія трымалі абарону на рубяжы р. Случ, было ўскладзена на начальніка штаба 14-га механізаванага корпуса палкоўніка І.В.Тутарынава і намесніка камандзіра гэтага ж корпуса па палітычнай частцы палкавога камісара І.В.Насоўскага. Ім падпарадкаваліся тры атрады, якія да раніцы 27 чэрвеня займалі наступныя пазіцыі: перадавы атрад у складзе трох рот, пяці гармат і двух бронеаўтамабіляў сумесна з батальёнам 161-га запаснога стралковага палка займаў абарону па р. Случ ад Варшаўскай шашы да чыгункі Слуцк — Урэча; другі атрад у складзе чатырох рот сумесна з атрадам 22-й танкавай дывізіі арганізаваў абарону на рубяжы Амговічы — Каліта; атрад 30-й танкавай дывізіі пад камандаваннем палкоўніка С.І.Багданава, які знаходзіўся ў другім эшалоне, утрымліваў вёскі Падарэссе, Вялікая Барава, Волашава, Сорагі. Камандны пункт атрадаў размяшчаўся ў раёне в. Каліта.

На досвітку 27 чэрвеня гітлераўцы здзейснілі некалькі моцных авіяцыйных налётаў на баявыя парадкі атрадаў, якія абараняліся ў раёне Слуцка. Пасля гэтага часці 3-й танкавай дывізіі немцаў з некалькіх напрамкаў пачалі масіраванне танкавыя атакі, якія былі падтрыманы моцным артылерыйскім і мінамётным агнём. Асобным групам танкаў праціўніка ўдалося прарвацца за р. Случ, але галоўныя яго сілы былі затрыманы нашымі атрадамі. Каля 10 гадзін гітлераўцы правялі некалькі беспаспяховых атак супраць атрадаў 14-га механізаванага корпуса і 55-й стралковай дывізіі на рубяжы вёсак Амговічы — Каліта і Урэча, але панеслі вялікія страты і прарвацца не змаглі. Тады часці 3-й танкавай дывізіі немцаў абышлі абарончы рубаж Амговічы — Каліта з поўначы і да сярэдзіны дня выйшлі праз Падарэссе ў раён Старых Дарог. Да 18 гадзін танкі праціўніка падышлі да р. Пціч і праз гарэўшы мост прарваліся на яго ўсходні бераг.

У жорсткіх баях у раёне Слуцка ў адной з контратак па-геройску загінуў камандзір 55-й стралковай дывізіі палкоўнік Дзмітрый Іванавіч Іванюк, і камандаванне дывізіяй прыняў начальнік яе штаба падпалкоўнік Тэр-Гаспаран.



Той незабыўны чэрвень 41-га

З успамінаў Міхася Адамавіча Тычыны, жыхара Слуцка

...Той доўгі і трывожны сонечны дзень помніцца лепей, чым тое, што было ўчора. Яно і зразумела: мне тады шоў пятнацаты год, памяць была «ўчэпістая», а падзеі — вельмі ўражлівыя і трывожныя.

Пасля школы я пагадзіўся за працадзень з чверцю пасвіць калгасных коней. У шэсць гадзін раніцы таго чэрвеньскага дня маці мяне пабудзіла, і я хуценька пашыбаваў да канюшні. Недзе праз паўгадзіны стрыножаны мой табун быў ужо за вёскай. Гадзін у восем ці дзевяць з боку Слуцка (туды ад нашай вёскі напрамкі 15 кіламетраў) пачуліся выбухі бомбаў. У неба ў тым баку пацягнуўся шнур чорнага дыму. Затым ужо і над нашай вёскай на невяліччай вышыні, — бо бачны былі жоўтыя канцы крылаў і чорныя крыжы на іх — сталі пралятаць на ўсход чацвёркі і шасцёркі двухматорных бамбардзіроўшчыкаў «Ю-88», а затым і адзіночныя самалёты. Па іх ні разу ні над чыгункай, што праходзіць за 4 кіламетры, ні над шашой-«варшаўкай», да якой 7 кіламетраў, ніхто не страляў. А ў небе за цэлы дзень я не ўбачыў ніводнага нашага знішчальніка. Мяне, хлапчука, які верыў, што Чырвоная армія «всех сильней», а нашы лётчыкі і самалёты лепшыя ў свеце, гэта здзіўляла і засмучала.

Тады ж, 26 чэрвеня, зрэдку ў небе высока праляталі на захад дзевяткі нашых двухматорных бамбардзіроўшчыкаў «СБ» — без прыкрыцця знішчальнікаў. Гадзіны праз 2—3 назад вярталіся па 3—4 машыны.

Гадзін у 10—12 дня праз вёску ў бок Урэчча пачалі ісці адзіночныя і групамі, па 3—4 чалавекі, чырвонаармейцы — стомленыя, у мокрых ад поту гімнасцёрках. На

Подзвіг двух салдат

...26 чэрвеня раніцай перадаваўя злучэнні танкавых і матарызаваных дывізіяў ворага ўварваліся на тэрыторыю Слуцкага раёна. Завязаліся баі каля мястэчка Леніна. Вораг падышоў ушчыльную да Слуцка.

Лічачы, што ў горадзе ўжо няма савецкіх войскаў, немцы накіравалі па Пралетарскай (цяпер Леніна) вуліцы бронетранспарцёры з пяхотай. З паветра іх пад-

пытанні майго дзядулі, дзе немцы, яны адказвалі коратка: «Уже в Слуцке». У аднаго лейтэнанта разрыўной куляй раздрабіла далонь, і вясковая акушэрка Надзя Бараноўская забінтавала яму рану. З размоў вайскоўцаў я падслухаў, што мост пераз Случ спалены, і яны раку пераплывалі. Пазней праз вёску пацягнуліся вайсковыя абозы з параненымі, а недзе гадзін у 16—17 над Слуцкам паўстала чорная сцяна дыму, а з боку в. Вясея сталі далятаць гарматныя стрэлы, кулямётныя чэргі, з неба там пікіравалі нямецкія «Ю-87», ды так нізка, што хаваліся за лесам, што стаяў у паўночным напрамку ад нашай вёскі, а потым, адбамбіўшыся, узмывалі ў неба. Да самага вечара ў тым напрамку чулася страляніна, а потым усё сціхла.

27 чэрвеня паблізу вёсак Стары Гуткоў, Каліта, Кучына з гадзіну грывеў жорсткі бой... Я з вясковымі хлапчукамі хадзіў пазней на поле таго бою сабраць патроны. Узбоч шашы каля пас. Кучына стаяла наша 122-міліметровая гаўбіца, побач, у канаве, блішчэлі кінутыя снарады — штук трыццаць. Непадалёку чарнелі шкілеты трох спаленых грузавікоў ЗІС-5. А на палетку, за шашой, у вочы кінуўся россып зялёных касак, процівагазавых сумак. І ўсюды — патроны ў абоймах, кулямётных лентях. Падышла жанчына і ціха прамовіла: «Вось тут, хлопчыкі, мы два дні збіралі забітых нашых салдацікаў — немцы загадалі». Мы ўбачылі брацкую магілу, дзе іх пахавалі. Над ёй стаяў высокі драўляны крыж. Сваіх немцы пахавалі ў адзіночныя магілы. І хоць карціна нямецкіх могілак парадавала нашы хлапечыя сэрцы, дамоў мы вярталіся азмрочаныя ўсім убачаным.

трымлівалі эскадрыллі самалётаў-знішчальнікаў. Вось ужо бронетранспарцёры з лязганнем імчацца каля ахопленага полымем будынка былога педвучылішча.

Але што гэта? Уперадзе, каля цэнтра горада, маланкай бліснула полымя і амаль у той жа момант пад пярэднім бронетранспарцёрам з грукатам узрываецца артылерыйскі снарад. Ахопленая полымем машына хіліцца на бок, з яе вывалююцца забі-

тыя і параненыя салдаты. За першым урывавам другі, трэці, чацвёрты... Вось ужо з трох бронетранспарцёраў, загарадзіўшых вуліцу, у блакітнае чэрвеньскае неба павалілі слупы чорнага дыму. На маставой валяюцца трупы ворага. З ідучых ззаду бронетранспарцёраў узнялася беспарадкавая страляніна. А гармата пасылала снарад за снарадам у самую гушчыню варожаі калоны...

Гэта два савецкія воіны, прозвішчы іх так і засталіся невядомымі, развярнулі на рагу вуліц Пралетарскай і Валадарскага гармату і сталі біць з яе прамой наводкай па калоне нямецкіх бронетранспарцёраў.

Сустрэўшы супраціўленне, немцы вымушаны былі прыпыніць калону і накіраваць у абход, на вуліцу Урыцкага, некалькі танкаў. Два савецкія салдаты, адзін з якіх быў паранены ў галаву, расстраляўшы снарады, працягвалі весці агонь з кулямёта да апошняга патрона, пакуль чарга з

варожага танка не абарвала жыцці мужных абаронцаў.

Аўтару гэтага артыкула на другі дзень давялося бачыць гармату, з якой вялі агонь салдаты, і тры спаленыя бронетранспарцёры. Мужнасць апошніх абаронцаў Слуцка бачылі браты Шацілы, якія жылі тады ў цэнтры горада. Адзін з іх загінуў на фронце...

Невядомыя салдаты былі пахаваны на рагу вуліцы Пралетарскай і пад'езда да Дома культуры. Усе тры гады акупацыі на магіле ляжаў снарад калібру той гарматы, з якой салдаты вялі агонь па ворагу. Вянон і летам чыясьці невядомая рука прыносіла на магілу жывыя кветкі. Пасля вайны астанкі герояў былі перанесены на брацкія могілкі. Жыхары Слуцка ніколі не забудуць мужных абаронцаў роднага горада.

М. Васілюк.

За сацыялістычную Радзіму. 1957. 13 сак.

Дзве сустрэчы з горадам

З успамінаў Ю. Пограбава, удзельніка баёў за Слуцк, былога танкіста 60-га танкавага палка

Франтавыя дарогі двойчы прыводзілі мяне ў Слуцк. Першы раз у чэрвені 1941 г., другі — у чэрвені 1944 г. Дзве сустрэчы з горадам засталіся ў маёй памяці на ўсё жыццё. 25 чэрвеня 1941 г. мы, танкісты 60-га танкавага палка, з баямі адступалі на ўсход. Здалёку ўбачылі горад Слуцк у полымі пажараў. Занялі абарону. Вечарам 26 чэрвеня фашыстам удалося ўварвацца ў Слуцк. У гэтым баі танк лейтэнанта Краснова, які застаўся без гаручага і боепрыпасаў, тараніў фашысцкі танк. Наш воін знішчыў некалькі варожаў салдат і машын, загінуў сам смерцю героя. А раніцай 27 чэрвеня, калі фашысты захапілі амаль увесь горад, экіпаж нашай «тры-

цацьчацвёркі» пад камандаваннем лейтэнанта Міхаіла Жматчанкі з падбітай машыны веў бой да апошняга снарада.

З бодем у сэрцы пакідалі мы родныя гарады і вёскі. Прайшлі тры цяжкія ваенныя гады, і радасны дзень настаў. Мне выпаў гонар 30 чэрвеня 1944 г. у складзе 54-й гвардзейскай стралковай дывізіі 28-й арміі генерала Лучынскага сумесна з партызанамі вызваляць Слуцк ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Мы бачылі слёзы радасці на вачах людзей, бачылі калоны палонных фашыстаў. Зусім не тымі былі цяпер ужо гэтыя «заваёўнікі свету», якія ўступілі ў Слуцк 1941 года.

Мужнасць невядомага лётчыка

Шпоў шосты дзень Вялікай Айчыннай вайны. Па шасэ на Бабруйск, міма дагараючых каля пасёлка Кучына танкаў і машын з крыжамі на бартах рухаліся на ўсход матарызаваныя калоны ворага.

Рагтам неба над вёскамі Немчае і Муравішчына працарцілі пункціры трасіруючых куль, пачулася глухое ракатанне

буйнакаліберных кулямётаў. Гэта савецкі знішчальнік атакаваў 12 нямецкіх самалётаў. Завязаўся кароткі, але жорсткі бой. Нягледзячы на колькасную перавагу немцаў, савецкі знішчальнік смела атакаваў варожаы самалёт.

Вось што раскажаў відавочца гэтага паветранага бою былы партызан Вялікай

Айчыннай вайны Аляксандр Тарасавіч Зубарык:

— Раніцай 28 чэрвеня 1941 г. савецкі знішчальнік завязаў бой з нямецкімі самалётамі. З першай чаргі ён падпаліў адзін з «юнкерсаў». Сцяравятнік упаў у бліжэйшы лес. Праз некалькі секунд, пакідаючы хвост чорнага дыму, да зямлі пачаў падаць другі «юнкерс», потым трэці... У гэты час у бой уступілі дзве «рамы» (нямецкі двухфюзеляжны самалёт-разведчык). Трапнай чаргой знішчальнік збіў адну «раму», другую

дагнаў і рубануў вінтом. «Рама» нязграбна закружылася і пайшла на пасадку. Але загарэўся і наш самалёт. Ён упаў ва ўрочышчы Жукава Балота ў моцна забалочаным месцы. Матор і абломкі машыны зніклі ў багне. Пасля вайны матор быў выцягнуты разам з астанкамі лётчыка. Больш нічога знайсці не ўдалося.

...Імя героя-лётчыка так і засталася невядомым...

М.Барысевіч.

За сацыялістычную Радзіму. 1957. 23 чэрв.

Акупацыйны рэжым

Акупацыйны рэжым, што быў устаноўлены гітлераўцамі на часова захопленай імі тэрыторыі нашай Радзімы, распрацоўваўся загадзя, яшчэ да нападу на Савецкі Саюз. Галоўныя яго накірункі былі выкладзены Гімлерам у сакрэтным мемарандуме «Некаторыя думкі пра абыходжанне з насельніцтвам на Усходзе» ад 25 мая 1940 г. У ім указвалася, што захопленыя ўсходнія тэрыторыі належыць разглядаць як аб'ект каланізацыі і германізацыі. Акупацыйная палітыка, гаварылася ў гэтым мемарандуме, павінна быць накіравана на тое, каб ператварыць актыўную масу «іншароднага насельніцтва» ў напаўпісьменных рабоў.

Асноўныя палажэнні акупацыйнага рэжыму былі даволі падрабязна выкладзены і ў шэрагу іншых сумна-вядомых дакументаў, у тым ліку ў плане «Барбароса» (канчатковы варыянт выкладзены ў дырэктыве вярхоўнага галоўнакамандуючага ўзброенымі сіламі ад 18.12.1940 г.), які вызначаў стратэгію і тактыку нападу на СССР, генеральным плане «Ост» — праграме каланізацыі тэрыторыі, германіза-

цыі, высялення і знішчэння народаў Усходняй Еўропы, у тым ліку і Беларусі, «Інструкцыі пра асобныя вобласці» да дырэктывы № 21 плана «Барбароса» (13.3.1941 г.), дырэктыве па кіраўніцтве эканомікай у акупіраваных усходніх абласцях і інш. Гэтыя дакументы намерцілі практычныя мерапрыемствы па ўстанавленні акупацыйнага рэжыму на тэрыторыі, якая падлягала захопу. У далейшым яны дапаўняліся загадамі, інструкцыямі галоўнакамандавання ўзброеных сіл і іншых ведамстваў гітлераўскай Германіі, у якіх масавы тэрор, рабаванні, гвалтаванне і забойствы ўзводзіліся ў ранг дзяржаўнай палітыкі.

Асноўны сэнс гэтых жорсткіх, нечалавечых загадаў і інструкцый зводзіўся да таго, каб самымі бязлітаснымі сродкамі і мерамі не дапусціць супраціўлення нашага народа, фізічна знішчыць значную частку насельніцтва краіны. Гэтыя дакументы поўнасьцю развязалі рукі гітлераўскім катам і забойцам, вызваляючы іх ад усялякай адказнасці за здзейсненыя злачынствы.

У.І.Лемяшонак.


Дакументы сведчаць

З АДМІНІСТРАЦЫЙНАГА РАСПАРАДЖЭННЯ № 1 КАМАНДУЮЧАГА ТЫЛАМ ГРУПЫ АРМІЙ «ЦЭНТР» ГЕНЕРАЛА ПЯХОТЫ ФОН ШЭНКЕНДОРФА

7 ліпеня 1941 г.

І.Аб прызначэнні бургамістраў у валасцях

1.На пасады бургамістраў у першую чаргу павінны быць прызначаны палітычна надзейныя і кваліфікаваныя асобы, па магчымасці з ліку беларусаў.



ANORDNUNG
über Sperrstunden

Mit Zustimmung des Reichskommissars für das Ostland setze ich die Sperrzeit im Generalbezirk Weissruthenien in den Städten auf die Zeit vom Dunkelwerden bis zum Hellwerden fest. Zivilpersonen, die während der Sperrzeit ohne zwingende Gründe auf der Straße betroffen werden, werden sofort standgerichtlich erschossen.

Für die Besucher von Theatern und sonstigen kulturellen Veranstaltungen ergeht eine Sonderregelung. Diese Anordnung tritt am 1. November 1941 in Kraft.

Minsk, den 20. Oktober 1941
Der Generalkommissar für Weissruthenien
WILHELM KUBE

РАСПАРАДЖЭНЬЕ
аб аграічэньні хаджэньня
вячэрняю парою

Са згодай Дзяржаўнага Камісара Усходняга Абшару пастаўляю аграічыць час хаджэньня ў гарадах Генэральнай Акругі Беларусі ад сьцягненьня да разьдзеньня.

Асобы цывільныя, якія ў аграічаным часе без уважлівай прычыны будуць спатканыя на вуліцы, будуць зарэзаня на месцы расстраляныя.

Для адведваючых тэатр і іншыя культурныя ўстановы выйдзе асобнае распараджэньне.

Гэта распараджэньне ўваходзіць у сілу ад 1 лістапада 1941 г.

Мінск, 20 кастрычніка 1941 г.
Генэральны Камісар Беларускай Вільгельм Кубэ

ROZPORZĄDZENIE
o ograniczeniu ruchu cywilnego
w czasie od początku zmierzchu
do świtania

Za zgodą Komisarza Rzeczy Ostlandu zarządzam ograniczenie czasu chodzenia po miastach Generalnego Okręgu Białorusi od zmierzchu do świtania.

Osoby cywilne, które w zabronionym czasie spotka się chodzące bez powodu na ulicy, będą natychmiast doraźnie sądem rozstrzelane.

Dla odwiedzających teatr i inne kulturalne imprezy wydane zostanie odrębne uregulowanie.

Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 listopada 1941 r.

Minsk, 20 października 1941 r.
Generalny Komisarz Białorusi
WILHELM KUBE

РАСПОРЯЖЕНИЕ
об ограниченном хождении
вечерней порой

С согласия Государственного Комиссара Восточной Территории постановляю: Ограничить время хождения в городах Генеральной Округи Белоруссии от вечерних сумерек до рассвета.

Лица гражданские, которые в ограниченное время без уважительной причины будут встречены на улице, будут сейчас же Военным Судом расстреляны.

Для посещения театров и других культурных учреждений выйдет особый приказ.

Это распоряжение вступает в силу с 1-го ноября 1941 г.

Минск, 20 октября 1941 г.
Генеральный Комиссар Белоруссии
ВILHELM KUBE

Распараджэньне акупацыйных улад.

2. Бургамістр з'яўляецца прадстаўніком воласці.
3. Ён з'яўляецца службовым начальнікам над усімі асобамі, якія працавалі ў воласці. Ён прымае іх і звальняе з працы.
4. Бургамістр нясе адказнасць за фінансавыя справы воласці.
5. Усе жыхары, якія пражываюць у воласці паводле становішча на 21.6.1941 г., павінны быць нанова ўлічаны і перапісаны бургамістрам.
6. Бургамістры неадкладна павінны паклапаціцца аб тым, каб усе жыхары былі забяспечаны адпаведнымі дакументамі, якія засведчваюць іх асобу: прозвішча і імя, час і месца нараджэння, месца жыхарства, склад сям'і, прафесія, прабыванне і род заняткаў, сацыяльнае паходжанне, веравызнанне, нацыянальнасць, пададанства.
7. Бургамістры прыцягваюць да адказнасці вінаватых за ўчыненыя акты сабатажу ў даверанай ім воласці. Яны павінны ўсімі сродкамі прадухіляць акты сабатажу. У іх абавязкі ўваходзіць ахова прадпрыемстваў, размешчаных на тэрыторыі воласці, асабліва жыццёва важных.

8. Бургамістраў і іх намеснікаў у населеных пунктах, якія налічваюць да 20 000 жыхароў, прызначае мясцовы камендант, а ў населеных пунктах, у якіх звыш 20 000 жыхароў, прызначае камендант палявой камендатуры.

II. Аб забароне пакідання кватэр ў начны час

1. У перыяд з 21.00 да 5.00 раніцы насельніцтву забараняецца пакідаць кватэры.

2. Выключэнні дапускаюцца па пісьмовым дазvole мясцовага каменданта для асоб, якія працуюць у начны час на жыццёва важных прадпрыемствах, дактарамі, акушэркамі, на машынах хуткай дапамогі.

3. Парушальнікі будуць найстражэйшым чынам наказывацца мясцовымі камендантамі. Як дапаможнымі мерамі пакарання могуць быць часовы арышт з абмежаваным харчаваннем, насільнае затрыманне і прыцягненне да працы.

III. Адметныя знакі для яўрэяў і яўрэяк

1. Усе яўрэі і яўрэякі, якія знаходзяцца на занятай рускай тэрыторыі і дасягнуўшы 10-гадовага ўзросту, неадкладна абавязаны насіць на правым рукаве верхняга адзення і сукенкі белую паласу шырынёй да 10 см з намаляванай на ёй сіяніскай зоркай або жоўтую павязку шырынёй да 10 см.

2. Такія павязкамі забяспечваюць сябе самі яўрэі і яўрэякі.

3. Яўрэям катэгарычна забараняецца вітаць.

Парушальнікі будуць найстражэйшым чынам карацца мясцовым камендантам па месцы жыхарства.

VIII. Стварэнне дапаможнай паліцыі

1. Для правядзення паліцэйскіх мер бяспекі бургамістрам даручана прыцягнуць у дапаможную паліцыю надзейных «фольксдойча», беларусаў і, калі такіх няма, тады палякаў і выкарыстоўваць гэту паліцыю са згоды з начальнікамі каманд паліцыі бяспекі.

2. Служачыя дапаможнай паліцыі, якія працуюць у цесным кантакце з мясцовымі айнзатцкамандамі паліцыі бяспекі і СД, могуць падтрымліваць сувязь толькі з мясцовымі начальнікамі паліцыі бяспекі і СД або прызначанымі імі органамі.

3. Служачыя дапаможнай паліцыі носяць белую нарукаўную павязку з надпісам «Дапаможная паліцыя».

4. Мясцовыя камендатуры да 20-га чысла кожнага месяца, а ўпершыню да 20.7.1941 года, паведамляюць пра колькасць і ўзбраенні дапаможнай паліцыі.

Камандуючы тылам групы армій «Цэнтр» фон Шэнкендорф, генерал пяхоты Пераклад з нямецкай.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4683. Воп. 3. Спр. 952. Л. 1—2, 4—5.

Падрыхтаваў У.І.Лемлянон.

ЗАГАД НАСЕЛЬНІЦТВУ

В последнее время начали повторяться случаи саботажа на железной дороге и железно-дор. станциях. При повторении случаев на бесперебойную работу железной дороги, они будут строжайшим образом пресечены. В случае обнаружения саботажников будет привлечена к ответу и штрафа та ближайшая деревня, которая будет расположена к месту происшествия.

Приказ старостам деревень, находящихся в непосредственной близости от жел.-дор.

А. 1. Всех жителей деревни зарегистрировать.

Списки жителей сдать в комендатуру, при отсутствии таковой, сдать в ближайшую деревню, где есть комендатура.

2. П р о ж и в а н и е посторонних крестьян СТРОГО ВОСПРЕЩАЕТСЯ. Обо всех случаях немедленно сообщать в комендатуру.

3. Посторонних (чужих) людей немедленно приводить или сообщать в комендатуру.

Б. Староста обязан оповестить население о нижеследующем:

1. Каждый крестьянин, подошедший меньше чем на 200 м к железной дороге, будет без предупреждения РАССТРЕЛЯН.

2. Всякая езда и движение в 200 м зоне ВОСПРЕЩАЕТСЯ.

3. Всекие полевые работы в зоне 200 м от жел. дороги ВОСПРЕЩАЮТСЯ.

В. 1. Проход в 200 м зоне и по путям разрешен только людям, работающим в Германской армии и имеющим особые повязки на рукавах с надписью и печатью, что эти люди принадлежат к Железнодорожному Корпусу.

Командующий немецкими войсками.

Фонды Слуцкага краязнаўчага музея.

АБ'ЯВА НЯМЕЦКІХ АКУПАЦЫЙНЫХ УЛАД АБ ВЯРБОЎЦЫ НАСЕЛЬНІЦТВА НА РАБОТУ ў ГЕРМАНІЮ

15 студзеня 1942 г.

Великая Германия дает русскому и белорусскому населению, независимо от пола, в возрасте от 17 до 40 лет работу и хлеб. За труд в Германии предоставляется: продовольствие, квартиры и заработная плата в достаточном размере. Кроме этого, за особенно хорошее исполнение работы предусмотрена добавка в виде табака, напитков и т.д.

Остающиеся на их родине семьи будут обеспечиваться по их заявлению и под немецким надзором городскими или волостными управлениями.

Желающие! Немедленно явитесь для приема на работу в Германию, ведь это в вашем собственном интересе.

МЕСТО ЯВКИ: Мужское и женское население города может явиться в учреждение труда бургомистра города.

Женское сельское население, которое желает в Германии поступить на сельскую работу, может явиться в управление бургомистра.

Надзиратель ВЕЙГАНТ

Генерал-лейтенант

Фонды Слуцкага краязнаўчага музея.

НАЙБОЛЬШ БУЙНЫЯ КАРНЫЯ АПЕРАЦЫІ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАў СУПРАць ПАРТЫЗАН І МІРНАГА НАСЕЛЬНІЦТВА НА СЛУЧЧЫНЕ

Назва аперацыі ці яе нумар	Час і месца правядзення аперацыі	Назва воінскіх часцей, якія праводзілі аперацыі. Колькасць знішчаных савецкіх грамадзян
№ 6 (у некаторых документах № 10)	Жнівень 1942 г. Любанскі, Слуцкі раёны Мінскай, Бабруйскага раёнаў Магілёўскай вобл.	3 батальёны 203-й ахоўнай дывізіі
«Свята ўраджаю- I»	Студзень 1943 г. Пухавіцкі, Слуцкі раёны Мінскай вобл.	11 нямецкіх паліцэйскіх і ахоўных батальёнаў, батальён СС Дзірленвангера. Забіта больш за 2 тыс. чалавек, пагнанна ў Германію больш за 1 тыс. чалавек
«Свята ўраджаю- II»	Студзень — люты 1943 г. Капыльскі, Слуцкі, Уздзенскі раёны Мінскай вобл.	13-ы нямецкі паліцэйскі полк СС, айнзатцгрупа Вільке. У ходзе аперацыі забіта 2325 чалавек, каля 300 чалавек захоплены для адгону на фашысцкую катаргу
«Люты»	Люты 1943 г. Лунінецкі, Ляхавіцкі раёны Брэсцкай вобл., Жыткавіцкі раён Гомельскай вобл., Слуцкі, Салігорскі, Капыльскі, Нясвіжскі раёны Мінскай вобл.	3 нямецкія паліцэйскія палкі СС, 4 ахоўныя батальёны, батальён СС Дзірлевангера. Каля 13 тыс. савецкіх грамадзян расстралялі і па-зверску закатавалі фашысты ў ходзе аперацыі. Захапілі каля 17 тыс. галоў жывёлы, разбурылі і спалілі 1900 хат

Нямецка-фашысцкія генацыды на Беларусі (1941—1944). Мн., 1995. С. 359, 365—366.

**НАСЕЛЕННЫЯ ПУНКТЫ СЛУЦКАГА РАЁНА, ЗНІШЧАННЫЯ
РАЗАМ З ЖЫХАРАМІ І АДНОЎЛЕННЫЯ ПАСЛЯ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

Назва населенага пункта	Колькасць напярэдні вайны		Колькасць знішчаных		Дата знішчэння
	двароў	насельніцтва	двароў	насельніцтва	
Адамова	52	223	52	213	люты 1943
Чырвоная Старонка	29	111	24	75	люты 1943
Палікараўка	38	124	38	96	люты 1943
Руднаўка	13	60	13	54	люты 1943

**НАСЕЛЕННЫЯ ПУНКТЫ СЛУЦКАГА РАЁНА, ЗНІШЧАННЫЯ
З ЧАСТКАЙ НАСЕЛЬНІЦТВА І АДРОДЖАННЫЯ ПАСЛЯ
ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

Назва населенага пункта	Колькасць напярэдні вайны		Колькасць знішчаных		Дата знішчэння
	двароў	насельніцтва	двароў	насельніцтва	
Апаліны	48	192	48	31	сакавік 1943
Баравая	17	68	16	7	красавік 1943
Вараб'ёва	20	217	20	33	студзень 1943
Вярбішчына	6	30	6	7	люты 1943
Гольчыцы	201	804	115	24	верасень 1943
Гупіца	27	110	27	6	красавік 1943
Жылін Брод	11	44	11	5	ліпень 1942
Каліта	41	178	36	2	чэрвень 1941
Кошышча	9	35	9	1	снежань 1943
Навінкі	22	89	22	1	люты 1943
Ніва	73	238	72	1	красавік 1943
Новы Гуткоў	52	223	52	2	люты 1944
Падстарэва	7	35	7	6	люты 1943
Паўлаўка	28	134	28	31	люты 1943
Пільня	17	68	17	6	люты 1943
Рудня	70	279	68	25	люты 1943
Стары Гуткоў	41	188	39	2	чэрвень 1941
Старэва	28	131	28	43	люты 1943
Строшава	50	195	50	2	сакавік 1943
Хорашава	23	94	22	—	люты 1943

Нямецка-фашысцкі генацыд на Беларусі (1941–1944). Мн., 1995. С. 40–279.

Сёстры Хатыні

Населеныя пункты Слуцкага раёна, спаленыя разам з жыхарамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны і не адроджаныя ў мірны час

Беразінец, Першамайскі сельсавет. Вёска знаходзілася за 1 км на поўнач ад в. Жылін Брод. Да пачатку вайны жылі 37 чалавек. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загіблі 22 жыхары, вёску (9 двароў) спалілі. Увекавечана ў мемарыяльным комплексе Хатынь.

Гондарава, Амговіцкі сельсавет. Знаходзілася за 3 км на поўнач ад в. Ціхань. Да пачатку вайны жылі 76 чалавек. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загіблі 60 жыхароў, вёску (16 двароў) спалілі.

Увекавечана ў мемарыяльным комплексе Хатынь.

Задоўба, Першамайскі сельсавет. Пасёлак знаходзіўся за 3 км на поўнач ад в. Жылін Брод. Да пачатку вайны жылі 9 чалавек. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загіблі 9 яе жыхароў, пасёлак (4 двары) спалілі. Увекавечаны ў мемарыяльным комплексе Хатынь.

Захацінава, Гацukoўскі сельсавет. Да пачатку вайны жылі 54 чалавекі. У лютым 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі





На гэтым месцы была в. Крушнік.

загубілі 2 яе жыхароў, вёску (14 двароў) спалілі.

Кабыліна Балота, Першамайскі сельсавет. Да пачатку вайны жылі 6 чалавек. 22 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загубілі 65 жыхароў, хутар (2 двары) спалілі.

Краснае, Першамайскі сельсавет. Да пачатку вайны жылі 17 чалавек. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загубілі 5 жыхароў, пасёлак (6 двароў) спалілі.

Крушнік, Першамайскі сельсавет. Вёска знаходзілася за 2 км на поўдзень ад в. Палікараўка. Да вайны жыў 41 чалавек. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загубілі 15 жыхароў, вёску (14 двароў) спалілі.

Лазараў Бор, Амговіцкі сельсавет. Да пачатку вайны жылі 32 чалавекі. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загубілі 20 жыхароў, вёску (8 двароў) спалілі.

Лявішча, Амговіцкі сельсавет. Вёска знаходзілася за 1,5 км на паўднёвы захад ад в. Чырвоная Старонка. Да пачатку вайны жылі 63 чалавекі. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загубілі 50 жыхароў, вёску (12 двароў) спалілі. У 1982 г. на месцы былой вёскі пастаўлена стэла. Увекавечана ў мемарыяльным комплексе Хатынь.

Перавалока, Покрашаўскі сельсавет. Да пачатку вайны жылі 30 чалавек. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загубілі 5 жыхароў, вёску (7 двароў) спалілі.

Пераходы, Першамайскі сельсавет. Вёска знаходзілася за 1,5 км на поўдзень ад в. Жылін Брод. Да пачатку вайны жыў 131 чалавек. 23 лютага 1943 г. нямецка-фашысцкія карнікі загубілі 116 жыхароў, вёску (26 двароў) спалілі. На месцы былой вёскі ў 1979 г. пастаўлены помнік — на насыпным невысокім кургане скульптура жанчыны ў жалобе. На месцы былых хат — помнікі з прозвішчамі загінуўшых. Увекавечана ў мемарыяльным комплексе Хатынь.

З успамінаў Паўла Антонавіча Жураўскага, былога жыхара в. Пераходы

23 лютага 1943 г. на досвітку, калі людзі яшчэ спалі, немцы ўрываўліся ў кожны дом, расстрэльвалі сялян, а затым падпальвалі будынак. Усё трашчала і палыхала, чуліся енкі. Так загінулі і мае дзеці, а старэйшую дачушку карнікі жывой кінулі ў агонь. Так знішчылі яны ўсю вёску. Жудасна, і цяпер часта паўстае перад вачыма тая страшэнная карціна...

З успамінаў Сцепаніды Мікалаеўны Дардынскай, былога жыхаркі в. Пераходы

...У мяне было шасцёра дзяцей, іх усіх немцы расстралялі. У гэты страшэнны час на руках я трымала самага меньшанькага. Куля пранізала дзіцятка і параніла мяне ў плячо. Ад жаху, болю рухнула я на падлогу і страціла прытомнасць. Фашысты запалілі хату. Апрытомнела я, калі агонь ужо

бушаваў ва ўсю. Неяк мне ўдалося выпайці. Твар і валасы абгарэлі, але, сабраўшы ўсе сілы, дапаўзла да лесу. Там мяне ўжо заўважылі свае людзі і падабралі.

Фадзееўка, Першамайскі сельсавет.
Знаходзілася за 1 км на ўсход ад в. Палі-

караўка. Да пачатку вайны жылі 33 чалавекі. 23 лютага 1943 г. фашысцкія карнікі загубілі 9 жыхароў, вёску (11 двароў) спалілі. У 1975 г. на месцы былой вёскі пастаўлена стэла.

3 прамовы А.Н.Цыбулькі на антыфашысцкім мітынгу

Аляксей Нічыпаравіч Цыбулька нарадзіўся ў 1907 г. у в. Белічы. Быў першым сакратаром Беліцкай камсамольскай ячэйкі. Працаваў настаўнікам, зучучам у Слуцку. Яму прысвоена званне «Выдатнік народнай асветы». Памёр у 1986 г.

11 кастрычніка 1942 г. у Маскве адбыўся ўсесаюзны антыфашысцкі мітынг настаўнікаў. Ад Беларусі выступаў А.Н.Цыбулька. Быў прыняты зварот да ўсіх настаўнікаў свету — актыўна змагацца з фашысцкімі захопнікамі, уступаць у партызанскія атрады, не даваць фашыстам спакою ні днём, ні ноччу. Сярод іншых стаяў і подпіс нашага земляка.

Тэкст прамовы А.Н.Цыбулькі быў змешчаны 13 кастрычніка 1942 г. ва «Учительской газете». Мы друкуем яго ў скарачэнні ў перакладзе на беларускую мову.

Дарагія таварышы!

Я — беларускі настаўнік. Гневам і ненавісцю напаўняецца маё сэрца, калі я думаю аб тым, што брудны бот нямецкага фашыста ганьбіць зямлю роднай Беларусі.

Незлічоныя пакуты прынеслі майму народу гітлераўскія разбойнікі. Разбурэнні, смерць пануюць у раней прыгожых і квітнеючых гарадах Беларусі. Спалены і апустошаны вёскі, горкі палын расце на палях. Тысячы людзей расстраляны, павешаны. Тысячы вывезены ў фашысцкую Германію на рабскую, катаржную працу.

Фашысцкія вандалы глумяцца над рэліквіямі беларускай нацыянальнай культуры. Яны варварскі разбурылі і спалілі лепшыя нашы музеі, бібліятэкі, разрабавалі інстытуты, ператварылі школы ў казармы для салдат, у канюшні для коней. Народ ненавідзіць фашысцкіх захопнікаў. Ён ніколі не скарыцца акупантам і па-герой-

ску змагаецца з імі, не баючыся пагроз, насілля, тэрору.

Я ганаруся тым, што ў гэтай мужнай барацьбе разам з усім народам актыўна ўдзельнічаюць беларускія настаўнікі. Тысячы іх партызаняць у лясах Беларусі, многія з'яўляюцца кіраўнікамі партызанскіх атрадаў і сваімі смелымі раптоўнымі налётамі наводзяць паніку на нямецкія гарнізоны. Настаўнікі актыўна працуюць сярод насельніцтва, выкрываючы хлуслівыя абяцанні гітлераўскіх «правіцеляў». Настаўнікі расказваюць народу праўду аб барацьбе Чырвонай арміі з ворагамі, умацоўваюць у масах гарачую веру ў хуткае вызваленне ад крывавага акупантаў.

Гітлераўцы адчуваюць сілу беларускага настаўніцтва, яны стараюцца схіліць яго на свой бок, запрашаюць настаўнікаў на работу, зрабілі спробу адкрыць некалькі школ, але з гэтага нічога не выйшла.

Страціўшы надзею ў магчымасць ператварыць настаўнікаў у сваіх прыслужнікаў, фашысты спрабуюць запалохаць іх зверскімі рэпрэсіямі...

Але ніякія пакуты і сама смерць не спыняюць герояў-настаўнікаў у іх барацьбе з ненавісным ворагам.

Няхай мой голас пачуюць настаўнікі-партызаны, якія можна змагаюцца ў тыле ворага. Таварышы, яшчэ больш бязлігасна знішчайце фашысцкіх звяроў! Узнімайце ўвесь народ на свяшчэнную барацьбу. Верце, не далёка час вызвалення нашай роднай Беларусі ад праклятага немца...

Дакументы сведчаць

З АКТА АБ ЗЛАЧЫНСТВАХ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ АКУПАНТАЎ У СЛУЦКУ І СЛУЦЫМ РАЁНЕ

29 ліпеня 1943 г.

Мы, ніжеподпісавшыяся, прадставітель партызанскага отряда тов. Пичулевский Николай Андреевич бригады им. Чкалова и граждане гор. Слуцка Крутелев Максим Тимофеевич, Личман Борис Афанасьевич, Лимица Александра Александровна, Поддымова Александра Алекс. составили настоящий акт в нижеследующем:



Места массовых расстрелов
взятых Слущкага лагера воен-
напагонных.

Немецко-фашистские мерзавцы с первого дня своего кровавого хозяйничания на временно оккупированной ими территории начали производить кровавую расправу и произвол над мирным населением нашей Белорусской Советской Социалистической Республики. За период своего хозяйничания гитлеровские бандиты зверски замучили и расстреляли сотни и тысячи ни в чем не виновных советских граждан — стариков и детей...

...Немецко-фашистские бандиты за период с 26 июня 1941 г. по 28 июля 1943 г. в г. Слущке и районе произвели следующее:

1. Сожжено живьем военнопленных — 6200 человек.
2. Расстреляно и повешено мужчин и женщин, стариков и детей — 14 350 человек.
3. Угнано¹ в рабство в Германию с города и района — 41 000 человек.

Отправка в рабство производилась насильственным путем через органы жандармерии и полиции. Первым приемным пунктом несчастных граждан, отправляемых в фашистскую неволю, была Слущкая тюрьма. Здесь невольники проходили карантин... Затем их отправляли на автомашинах под охраной в Минск для погрузки в телячьи вагоны.

4. Так, например, только 7 и 8 февраля 1943 г. сожжено живьем 2340 человек и расстреляно 1800 человек. Таким образом только за два дня уничтожено фашистскими катями 4140 человек. Из них мужчин 1000, женщин 1830, стариков 760, детей 550 чел.

Во время этого злодейского акта сожжено и разрушено 124 жилых дома в северо-западной части города.

5. 6 июля 1943 г. совершенно невинную женщину, жительницу гор. Слущка Усович Татьяну Константиновну и ее 6-летнего сына Леонтия следователь Слущкой жандармерии Рунчик и его переводчик негодяй Бодеев вывезли на автомашине за город в район дер. Журово и там их подвергли чудовищным пыткам, а потом убили. Татьяна Усович с левой руки сорвали 4 ногтя, вырвали почти все волосы, затем выстрелили в живот. Мальчику ударом палки переломали правую ногу, а затем отрезали уши в присутствии матери, ожидая ее признания... Изуродованных их бросили на поле, через 2 дня приехали фашистские мерзавцы и зарыли трупы.

6. Тысячи крестьян других районов, приехавших на базар и по другим делам в г. Слущк, вылавливались жандармерией и полицией якобы партизаны, заключались в Слущкую тюрьму, а затем вывозились за город на автомашине и расстреливались.

7. Шеф МТС (ныне ремонтные мастерские) избивает рабочих палкой и угрожает отослать на работы в Германию. 14 апреля 1943 г. он избил Новикова Степана, затем ранил в живот. 19 апреля Новиков скончался.

¹В документе «отослано».

8. Шеф мебельного комбината (ныне его владелец) избивает рабочих палкой, а затем направляет свою собаку...

9. Шеф электростанции избивает палкой жителей города за несвоевременный взнос платы за пользование электроэнергией. 26 июля с.г. была избита до потери сознания гражданка г. Слуцка Шараметьева Евдокия на ее же квартире за то, что она пользовалась электроутюгом, не имея на это немецкой санкции.

Таким образом за этот период гитлеровские бандиты по гор. Слуцку и району уничтожили 50 процентов жилых и общественных построек, убили и сожгли живьем 24 690 чел., из них стариков 3400, детей 4896 чел., угнали на каторгу в Германию из г. Слуцка и Слуцкого района 41 000 чел., заключили в тюрьму и концлагери 11 500 чел.

В виду производства массового убийства и сожжения тысяч советских граждан приложить подробные списки не представляется возможным.

В чем и составили настоящий акт.

Подписи.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 3968. Воп. 1. Спр. 3. Л. 21—22.

Падрыхтаваў У.І.Лемяшонак.

З АКТАЎ КАМІСІІ ПА ўСТАНАЎЛЕННІ І РАССЛЕДАВАННІ ЗЛАЧЫНСТВАЎ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ У СЛУЦКУ

18 верасня 1944 г.

Мы, ніжеподпісавшыся, камісія в составе: председателя комиссии — начальника Слуцкого горотдела НКВД Михалькевича Каспира Бонифатьевича; заместителя председателя горсовета депутатов трудящихся гор. Слуцка Черного Алексея Васильевича; врача-хирурга Слуцкого горздрава Мурашко Игнатия Прохоровича; сотрудника Минской областной чрезвычайной комиссии Утенкова Бориса Митрофановича; ст. землеустроителя Слуцкого райзо Плешевича Николая Петровича составили настоящий акт на нижеследующее:

Нами обследовано место массового расстрела и захоронения немцами советских граждан вблизи военного городка гор. Слуцка, где обнаружены две большие ямы-могилы размера: первая — длина 18 метров, ширина 3 метра; вторая — длина 10 метров, ширина 4 метра.

Вскрытиями ям-могил установлено: ямы полностью заполнены человеческими трупами и скелетами. Врачебно-медицинской комиссией установлено:

— трупы захоронены в 1942—44 гг.;

— среди общей массы трупов есть трупы детей и женщин;

— у большинства трупов в черепах имеются сквозные пулевые отверстия. Все трупы в обеих ямах-могилах расположены в хаотическом состоянии.

Исходя из этого, комиссия пришла к выводу, что все захороненные были расстреляны.

Для определения численности расстрелянных и захороненных нами была определена глубина и кубатура обеих ям-могил, исходя из расчета 5 трупов на кубометр, подсчитано: в двух ямах-могилах захоронено 1410 расстрелянных немцами советских граждан.

На что составлен настоящий акт.

Зав. спецчастью Бобруйского облисполкома (Л.Алферова)

21.VI-48 г.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 60. Л. 38.

19 верасня 1944 г.

Мы, ніжеподпісавшыся, комиссия в составе: председателя комиссии: начальника Слуцкого гор. отдела НКВД Михалькевича Каспира Бонифатовича;

Члены: 1. Зам. председателя городского Совета депутатов трудящихся гор. Слуцка — Черного Алексея Васильевича, 2. Врача-хирурга Слуцкого Горздрава — Мурашко Игнатия Прохоровича, 3. Сотрудника Минской областной Чрезвычайной Комиссии Утенкова Бориса Митрофановича, 4. Ст. землеустроителя Слуцкого Райзо — Плешевича Николая Петровича составили настоящий акт на нижеследующее: Нами обследована окрестность бывшего лагеря военнопленных, который устроили фашисты в расположении военного городка гор. Слуцка. Обследованием установлены две большие ямы-могилы размерами: 1-я — длина 160 метров, ширина 4 метра, 2-я — длина 53 метра, ширина 4 метра. Обе ямы-могилы вырыты в бывшем тире для стрельбы в 200 метрах от военного городка.



Помнік загінуўшым ваеннапалонным на гарадскіх могілках.

Для установлення численности захароненных нами вскрыты в нескольких местах обе ямы-могилы, в которых по всей площади обнаружены человеческие скелеты в несколько рядов. Врачебно-медицинской экспертизой установлено: трупы захоронены в 1941—1943 гг.

Численность захороненных комиссия установила исходя из расчёта на 1 куб./м пять трупов. Таким образом в двух общих ямах-могилах захоронено 12 780 трупов, из которых в первой яме-могиле размерами 160 x 4 x 3 — 9600 трупов, во второй яме-могиле размерами 53 x 4 x 3 — 3180 трупов.

Все захороненные умерли в лагере военнопленных в гор. Слуцке от голода и эпидемии сыпного тифа.

Кроме этого, комиссией установлено: в 1942 г. немцы внутри лагеря сожгли барак с больными сыпным тифом русскими военнопленными. В бараке помещалось около 600 человек.

Всего в лагере военнопленных гор. Слуцка за период с 1941—1944 гг. было замучено, расстреляно, умерло с голода и эпидемии свыше 14 000 человек, что подтверждается показаниями свидетелей.

На что составлен настоящий акт, к акту прилагаются показания свидетелей, план местности и расположение могил.

Председатель комиссии:

Члены: Черный, Мурашко, Утенков, Плешевеня

Настоящий акт заверяем:

Председатель Гор. Совета Депутатов трудящихся

Отв. Секретарь.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 60. Л. 40.

* * *

19 верасня 1944 г.

Мы, нижеподписавшиеся, комиссия в составе: председателя комиссии — начальника Слуцкого горотдела НКВД Михалькевича Каспира Бонифатовича; зам. председателя горродского Совета депутатов трудящихся Черного Алексея Васильевича; врача-хирурга Слуцкого горздрава Мурашко Игнатия Прохоровича; сотрудника Минской областной чрезвычайной комиссии Утенкова Бориса Митрофановича; ст. землеустроителя Слуцкого райзо Плешевеня Николая Петровича составили настоящий акт на нижеследующее:

Нами обследовано место массового расстрела немцами советских граждан в г. Слуцке по ул. Монахова в саду больничного городка.

При обследовании нами обнаружено пять мест захоронения расстрелянных советских граждан, из них две ямы-могилы размерами: первая — длина 20 метров, ширина 3 метра; вторая — длина 10 метров, ширина — 2 метра; три остальных места захоронения являются зигзагообразными щелями, предназначенными для укрытия от воздушных налетов. Размерами: первая — длина 20 метров, ширина 1 метр; вторая — длина 15 метров, ширина 1 метр, третья — длина 9 метров, ширина 1 метр.

Раскрытием ям-могил и щелей комиссией установлено:

Глубина ям-могил равна 2 метрам. Ямы-могилы заполнены трупами на 1,5 метра. Глубина щелей равна 1,75 метра, щели заполнены трупами на 1 метр по всей длине.

Численность захороненных в двух ямах-могилах равна 710 трупам. В щелях захоронено 130 трупов.

Врачебно-медицинской экспертизой установлено: трупы в ямах-могилах и щелях захоронены в 1941 году в хаотическом порядке. У большинства трупов в черепе имеются сквозные пулевые отверстия, следовательно, все захороненные были расстреляны из огнестрельного оружия.

Комиссией установлено: всего в саду больничного городка немцами расстреляно 840 советских граждан, что подтверждается вскрытием ям-могил и щелей, расположенных в саду, и показанием свидетелей...

Председатель комиссии: Михалькевич
Члены: Черный, Мурашко, Утенков, Плешевеня
Верно: зав. спецчастью Бобруйского облисполкома (Л.А.Алферова)

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 60. Л. 39.

Падрыхтавала В.С.Відлога.

ЗАПІСКА НЕВЯДОМАЙ 19-ГАДОВАЙ ДЗЯЎЧЫНЫ СА СЛУЦКА, НАПІСАНАЯ ў 1944 ГОДЗЕ*

«Бора, нас ночку заб'юць, паганья адчуваюць, што ім хутка канец. Я ім у твар сказала, што наша возьме. Бора, ты мяне прабач, што я цябе агарчыла. Ведаеш, не заўсёды так гаворыш і робіш, як хочашца, а я цябе так КАХАЮ, што не ўмею сказаць. Бора, я цяпер прытулілася да цябе, і нічога мяне не палохае, хай вядуць. Учора, калі вельмі білі, я пра сябе паўтарала: «Боранька, я ім нічога не сказала — не хачу, каб яны чулі тваё імя. Боранька, ты бывай, дзякуй табе за ўсё».

З АКТА РАЁННАЙ КАМІСІІ ПА ўСТАНАЎЛЕННІ І РАССЛЕДАВАННІ ЗЛАЧЫНСТВАЎ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ У ВЁСЦЫ ЛЕНІНА СЛУЦКАГА РАЁНА

27 верасня 1944 г.

Мы, ніжеподпісавшыся, комиссия в составе:

Председатель комиссии: начальник Слуцкого ГО НКВД Михалькевич Каспир Бонифатович.

Члены: 1. Зам. пред. Райсовета депутатов трудящихся Воробей Адам Антонович.

2. Врач-хирург Слуцкого Горздрава Мурашко Игнатий Прохорович.

3. Землеустроитель Слуцкого райземотряда Голуб Юрий Иванович.

Составили настоящий акт на нижеследующее:

Нами обследована яма-могила, расположенная в Глиницах, рядом с русским кладбищем, м-ко Ленино Слуцкого р-на.

Обследованием установлена одна яма-могила размером длина 7 метров, ширина 4 метра. Для установления численности захороненных нами была вскрыта яма-могила, в которой были обнаружены неразложившиеся человеческие трупы.

Врачебно-медицинской экспертизой установлено: трупы захоронены в 1942 г.

Численность захороненных комиссия установила исходя из расчета 1 куб. метр на 5 трупов. Таким образом в яме-могиле 140 трупов.

Яма-могила $7 \times 4 \times 1 \times 5 = 140$ трупов.

Среди расстрелянных обнаружены трупы женщин, детей и мужчин. У большинства трупов в черепе имеется сквозное пулевое отверстие. Следовательно, все захороненные были расстреляны из огнестрельного оружия.

На что составлен настоящий акт. К акту прилагаются показания свидетелей, план местности и расположения могил...

Настоящий акт заверяем: Пред. Слуцкого райсовета депутатов трудящихся Розов

Отв. Секретарь Финьке

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 60. Л. 43.

З АКТА РАЁННАЙ КАМІСІІ ПА ўСТАНАЎЛЕННІ І РАССЛЕДАВАННІ ЗЛАЧЫНСТВАЎ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ НА ТЭРЫТОРЫІ ІВАНСКАГАРОДНІЦКАГА СЕЛЬСАВЕТА СЛУЦКАГА РАЁНА

29 верасня 1944 г.

Мы, ніжеподпісавшыся, комиссия в составе: председатель комиссии: начальник Слуцкого ГО НКВД — Михалькевич Каспир Бонифатович;

*Запіска была напісана на лістку, вырваным са шывтка. Упершыню была надрукавана ў газеце «Комсомольская правда» 1 студзеня 1945 г. Потым у зборніку «Гавораць загінуўшыя героі».

Члены: 1. Зам. пред. Райсовета Депутатов Трудящихся — Воробей Адам Антонович. 2. Врач-хирург Слуцкого Горздрава — Мурашко Игнатий Прохорович. 3. Землеустроитель Слуцкого Райземотдела — Голуб Юрий Иванович.

Составили настоящий акт на нижеследующее:

Нами обследовано место массового расстрела немцами советских граждан в урочище «Гороваха» Ив. Огородницкого сельсовета Слуцкого р-на.

Расследованием установлено 7 ям-могил размерами: 1-я — длина 40 метров, ширина 3 метра; 2-я — длина 51 метр, ширина 3 метра; 3-я — длина 25 метров, ширина 6 метров; 5-я — длина 9 метров, ширина 3 метра; 6-я — длина 34 метра, ширина 3 метра; 7-я — длина 26 метров, ширина 3 метра.

Все ямы-могилы вырыты в глинищах и кустарнике на расстоянии от 40 до 150 метров от Екатерининского тракта.

Для установления численности захороненных, нами были вскрыты все ямы-могилы, в которых по всей площади обнаружены человеческие трупы, сложенные в несколько рядов в глубоком залегании.

Врачебно-медицинской экспертизой установлено: трупы захоронены в 1941—1942 гг.

Численность захороненных трупов комиссия установила исходя из расчета 1 куб./м на 6 трупов. Таким образом в 7-ми ямах-могилах захоронено 8712 человек, из которых в 1-й яме — 144 чел., 2-й — 1836 трупов, в 3-й — 1800 трупов, в 4-й — 1152 трупа, в 5-й — 324 трупа, в 6-й 1224 трупа, в 7-й — 936 трупов.

Комиссией установлено, что у большинства трупов в черепе имеются сквозные пулевые отверстия. Следовательно, захороненные расстреляны из огнестрельного оружия. Среди общей массы трупов есть трупы женщин и детей.

Кроме этого, в силосной яме дер. Селище немцы сожгли около трех тысяч советских граждан. На месте сожжения остались железные бочки из-под горючего. Таким образом, в районе Ив. Огородницкого с-совета в урочище «Гороваха» и силосной яме немцами расстреляно и сожжено 11 712 советских граждан.

На что составлен настоящий акт. К акту прилагаются показания свидетелей, план местности и расположения ям-могил.

Председатель комиссии:

Члены:

Настоящий акт заверяем: Пред. Райсовета Депутатов Труд. (Розов)

Отв. Секретарь:

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 60. Л. 42.

Падрыхтавала В.С.Відлога.

З АКТА РАЁННАЙ КАМІСІІ ПА ЎСТАНАЎЛЕННІ І РАССЛЕДАВАННІ ЗЛАЧЫНСТВАЎ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ НА ТЭРЫТОРЫІ БЫЛОГА ГРЭСКАГА РАЁНА

30 сакавіка 1945 г.

Мы, ніжеподпісавшыся, члены камісіі па расследаванню і ўстаноўленню злодзейнай нямецка-фашыстскіх захватчыкоў в іх составе прадседатэля камісіі сакратаря Гресскага РК КП(б)Б т. Заяц Владимир Иванович, зам. прадседатэля камісіі — прадседатэля Гресскага райісполкома т. Коледа Анатолий Матвеевич, члены камісіі: начальнік Гресскага РО НКВД т. Болонов Александр, военком Гресскага райвоенкомата т. Кореньков Семен Тарасович, начальнік Гресскага НКГБ т. Наталов, зав. Гресским Райзо т. Жорончик Пётр Федорович, зав. Гресским райздравотделом т. Брановец Степан Иванович, редактор райгазеты «Сталинец» т. Березовский Тарас Михайлович, ответственны сакратарь камісіі, сакратарь Гресскага Райісполкома т. Тишкевич Александр Александрович составили настоящий акт в нижеследующем:

Материалами следствия комиссия установила: немецко-фашистские захватчики, ворвавшись в Гресский район и подобрав себе из местных предателей сообщников, занялись поголовным истреблением советских граждан разного возраста, пола и национальности. Методы истребления применялись разные: расстрел, повешение, сожжение. Наравне со взрослыми зверскому истреблению подвергались и дети.

Очевидец варварских действий немецко-фашистских захватчиков и их сообщников по истреблению советских граждан показывает:

1. Свидетель Юнец Михаил Васильевич из дер. Бор Пуховского с/с рассказывает: В февралe м-це 1942 г. в колхоз «Случь» Поликарковского с/с приехал отряд немцев и полицейских, которые оцепили дер. Рудновку, Вербищина, Переволоку, Адамова, Поликарровку и, собрав жителей этих деревень и загнав их в колхозные постройки, подожгли их вместе с живыми людьми. Из горевших построек слышны были страшные крики горевших мужчин, женщин, стариков и детей. Этот раз немецкими варварами было сожжено живыми 235 чел. советских граждан.

2. Свидетели Острейко Надежда Николаевна дер. Фадеевка Поликарковского с/с рассказывает: В 1942 г. я была арестована немцами вместе со своей семьей и когда нас конвоиры вели в м. Гресск мимо дер. Поликарровка, которая в это время горела, я сама видела как немцы расстреливали стариков и детей и трупы их бросали в огонь, а малых ребятишек заживо на штыках бросали в огонь. Такую же картину я видела в дер. Адамова. В этих двух деревнях было только сожжено немецкими извергами 241 человек советских граждан.

Комиссия считает, что по Гресскому району немецко-фашистскими властями было сожжено ни в чем неповинных советских граждан, стариков, женщин и детей до 585 человек (пятьсот восемьдесят пять) и расстреляно 1124 человека советских граждан.

Немецкими властями Гресского района путем облав насильственно вывезено в немецкое рабство 570 человек советских граждан Гресского района.

Председатель комиссии Заяц

Зам. пред. комиссии Колета

Члены комиссии: Кореньков, Болонов, Наталов, Корончик, Барановец, Березовский.

Отв. секретарь комиссии Титкевич.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 60. Л. 24.

Падрыхтаваў У.І.Лемяшонак.

РАШЭННЕ ВЫКАНКОМА СЛУЦКАГА РАЁННАГА САВЕТА ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ АБ ВЫНІКАХ РАБОТЫ ПА ЎДАКЛАДНЕННІ ЗВЕСТАК АБ ЗЛАЧЫНСТВАХ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ НА ТЭРЫТОРЫІ РАЁНА Ў 1941—1944 ГГ.

3 чэрвеня 1969 г.

Рассмотрев материалы комиссий по уточнению преступлений немецко-фашистских захватчиков на территории района в период Великой Отечественной войны, исполком районного Совета депутатов трудящихся

Р Е Ш А Е Т:

1. Считать установленным, что на территории Слуцкого района немецко-фашистскими захватчиками в 1941—1944 годах:

а) полностью уничтожено деревень — 23, в них дворов — 705, населения — 792 чел., угнано в рабство — 25 человек;

б) частично сожжено — 24 деревни, уничтожено в них населения — 396 человек, угнано в рабство — 90 человек;

Кроме указанного в остальных 177 населенных пунктах сожжено 411 дворов, уничтожено жителей — 293 чел., угнано в рабство — 46 чел.

в) на фронтах Великой Отечественной войны погибло 4498 чел. уроженцев Слуцкого района, в партизанских отрядах и в подполье погибло 250 человек.

Председатель исполкома Райсовета депутатов трудящихся В.Голуб

Секретарь исполкома Райсовета депутатов трудящихся М.Смельчук

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4683. Воп. 3. Спр. 764. Л.1.

З ДАКЛАДНОЙ ЗАПІСКІ СТАРШАГА НАВУКОВАГА СУПРАЦОЎНІКА ІНСТЫТУТА ГІСТОРЫІ ПАРТЫ ПРЫ ЦК КПБ У.І.ЛЕМЯШОНКА НАМЕСНІКУ ДЫРЭКТАРА ІНСТЫТУТА П.П.ЛІПЛУ

29 чэрвеня 1969 г.

с 20 по 26 июня 1969 г. выезжал в командировку по уточнению населенных пунктов Минской области, которые были уничтожены немецко-фашистскими оккупантами вместе с их жителями и не восстановлены в настоящее время¹.

¹Гэты матэрыял рыхтаваўся па заданні першага сакратара ЦК КПБ П.М.Машэрава для падрыхтоўкі мемарыяльнага комплексу Хатынь.

... В Слуцком районе таких деревень четыре: Гондарево, Переходы, Березинец, Лявище. В дер. Гондарево жителей сжигали в каждом доме отдельно. Здесь же на пепелищах они и похоронены. Могилы огорожены и на них родственники поставили памятники с именами погибших. Вот надпись на одном из них: «Довнар Г. 74 г., Довнар М. 72 г., Довнар Л. 26 г., Алиновская М. 37 г., Гутковская Я. 22 г., Гутковская А. 9 г., Алиновский Л. 7 г. В 1943 г. убиты немцами».

На одном из памятников стоит дата 23/1-1943 г. Три могилы без памятников — старые кресты сгнили.

Дер. Лявище сожжена вместе с жителями в феврале 1943 г. Имеется памятник, на котором написано: «д. Лявище сожжена немецко-фашистскими захватчиками в 1943 г. Одновременно зверски убиты и сожжены семьи: Аранович Казимир Адамович, семья и родные — 10 человек.

Денисевич Мартин Яковлевич, семья — 4 человека.

Яскевич Константин Казимирович, семья 4 человека.

Неглюй Александр, семья 6 человек.

Неглюй Адам Филимонович, семья — 2 человека.

Паходня Юстин Кондронович, семья — 6 человек.

Вечная память погибшим».

Деревня Переходы уничтожена вместе с жителями 23 февраля 1943 г. Жители сжигались отдельно в каждом доме. Здесь же, на месте пепелищ, они и захоронены. Четко выделяются возвышения на местах бывших домов, посреди которых огороженные могилы, на каждой стоит массивный дубовый столб с вырезанными именами погибших.

Вот надпись на одном из них:

«Зверски убиты и сожжены немецко-фашистскими оккупантами:

Тарасевич Елена Бонифаевна

Тарасевич Иван Вас. 53 г.

Тарасевич Михаил Васильевич 42 г.

Тарасевич Софья Ипполитовна 32 г.

Тарасевич Иван Иванович 13 л.

Тарасевич Нина Ивановна 9 л.

Тарасевич Наталья Михайловна 7 год

Тарасевич Шура Михайловна 5 год

Тарасевич Михаил Иванович 3 года

Тарасевич Тая Михайловна 2 года

Трухановская Софья Ивановна 70 год».

В конце бывшей улицы деревни насыпан курган и сооружен обелиск.

Деревня Березинец. На месте бывшей деревни общая огороженная могила с крестом. Метрах в 200-х сейчас находится Слуцкий лесозавод.

...Хорошо сохранившиеся пепелища деревень Переходы Слуцкого района и Хадька Солигорского района можно было бы использовать для создания мемориального комплекса.

В.Лемешонок.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4683. Воп. 3. Спр. 771. Л. 147—154.

Крывавы час

З успамінаў Айзіка Майсеевіча Рывіна, 1911 г.н., і Рыгора Юдалевіча Шмярковіча, 1900 г.н., былых жыхароў Слуцка

Мы абодва нарадзіліся і выраслі ў Слуцку. Працавалі ў родным горадзе. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны ў Слуцку шмат пражывала яўрэяў, дзесьці каля 14 тысяч чалавек. Калі пачалася вайна, эвакуіравацца змаглі нямногія. У першыя дні акупацыі ў горадзе фашыстамі было створана гета, куды была сагнана большая ча-

стка яўрэйскага насельніцтва, якое бязлітасна расстрэльвалі. Ужо на трэці дзень акупацыі на базарнай плошчы яны забілі 15 чалавек.

Першы масавы расстрэл яўрэйскага насельніцтва адбыўся ў пачатку кастрычніка 1941 г., калі з так званага «Рабочага гета», што размяшчалася па вуліцы Вала-

дарскага, было вывезена ў Гараваху (лясок непадалёку ад Слуцка) звыш 500 чалавек. У асноўным гэта былі старыя, якіх там расстралялі. Вывезлі іх падманым шляхам. Жандары перад тым, як пагрузіць іх на машыны, казалі, што паедуць капаць за горадам бульбу. І ўсе каштоўныя рэчы (залатыя пярсцёнкі, часы, бранзалеты) яны павінны па спісу здаць на захоўванне. На машыны фашысты ўскінулі рыдлёўкі і кашы. Аднак з гэтай «бульбы» ніхто не вярнуўся.

У канцы гэтага ж месяца адбыўся яшчэ адзін расстрэл. Каля будынка гарадскога Савета фашысты выстраілі цэлую калону накрытых грузавікоў, пачалі хапаць яўрэяў і заганяць на машыны. Іх таксама завезлі ў Гараваху, дзе былі ўжо выкапаны ямы. Людзей раздзелі дагала. Лепшае адзенне адкідвалася асобна ад горшага. У гэты дзень было расстраляна каля 5, а можа і больш 5 тысяч дарослых, старыкоў і дзяцей.

У красавіку 1942 г., гэта было якраз вялікае яўрэйскае свята, з рабочага гета (вул. Валадарскага) пешшу пагналі людзей у лес. Іх было многа, некалькі соцень. Па дарозе многія падалі, іх дабівалі.

Але самы вялікі расстрэл яўрэяў пачаўся ў лютым 1943 г. На гэты раз было знішчана гета, якое размяшчалася ў раёне цяперашняй сярэдняй школы № 6 аж да фабрыкі хімчысткі. Тут знаходзілася звыш 3 тысяч чалавек. Яўрэям, якія маглі працаваць, у дзень выдавалі паёк — 200 грамаў хлеба, а на ўтрыманца ўсяго толькі 50. Мы добра памятаем, што раніцай 8 лютага да варот гета пачалі з'язджацца грузавікі. Фашысты акружылі яго з усіх бакоў. Людзей пачалі выводзіць і, як быдла, заганяць на машыны. Чуўся плач, стогны, стрэлы. На гэты раз іх завезлі ў в. Мохарты, дзе да вайны быў квасільны пункт. У першай палове дня туды было адпраўлена звыш 500 чалавек. А пасля абеда фашысты падпалілі гета. Крывавае зарыва паднялося над Слуцкам. Гарэлі дамы разам з людзьмі. А той, хто хацеў выбегчы, папа-



Помнік на магіле ахвяр фашызму ва ўрочышчы Гараваху.

даў пад кулямётныя чэргі. Тры дні бушаваў пажар. Потым тое, што засталася ад няшчасных, вывезлі на санях у Сёлкі, дзе да вайны была звалка. Людскія косці доўга валяліся аж да вясны. Толькі вясной фашысты распарадзіліся закапаць астанкі людзей.

Для рабочых гета быў устаноўлены так званы «крывавы час». Пасля працы людзей строілі каля банка (на вуліцы Урыцкага) і бягом гналі да вуліцы Валадарскага. Там яны расчышчалі пляцоўку, потым зноў бягом — на насілках з яўрэйскіх могілак неслі помнікі на фундаментах. Людзі не выпрымоўвалі, падалі. На іх пускалі сабак, білі... Вось які «новы парадак» устанавілі карнікі на нашай роднай зямлі.

Дакументы сведчац

З РАПАРТА КАМІСАРА СЛУЦКАЙ АКРУГІ КАРЛА ГЕНЕРАЛЬНАМУ КАМІСАРУ БЕЛАРУСІ В.КУБЭ АБ ЗНІШЧЭННІ ЯЎРЭЯЎ У СЛУЦКУ

30 кастрычніка 1941 г.

Что касается самого способа проведения акции, я должен с глубоким прискорбием отметить, что он граничил с садизмом. Сам город во время акции представлял собой ужаса-



ую картину. С неопишуемой жестокостью, как со стороны немецких полицейских, так и со стороны литовских партизан, еврейское население, а также немало белорусов, были выведены из домов и согнаны в одно место. Повсюду в городе была стрельба, и на некоторых улицах валялись трупы евреев. Мало того, что с еврейским населением, в том числе и с ремесленниками, обращались по-зверски прямо на глазах у белорусского населения, но и само белорусское население точно также подвергалось избиванию резиновыми дубинками и прикладами. Вырваться из облавы белорусам удавалось лишь с большим трудом. О еврейской акции я уже не говорю, скорее это напоминало революцию. И сам я, и все мои подчиненные весь день были в гуще происходящего, пытаюсь спасти хотя бы некоторых. Неоднократно мне приходилось буквально с пистолетом в руке выгонять с предприятий немецких полицейских и литовских солдат. Такое же задание я дал и своим жандармам, однако из-за сильной стрельбы им часто приходилось покидать улицы, чтобы не попасть под пули. Вообще, вся картина была более чем ужасной. После полудня на улицах, тут и там, осталось множество подвод с лошадьми без хозяев, так что я должен был поручить городским властям немедленно позаботиться о повозках. Как впоследствии было установлено, это были повозки евреев, получивших от вермахта задание возить амуницию. Амуницию попросту вынули из телег и увезли, а о самих повозках забыли.

При расстреле, производившемся за городом, я не присутствовал. Поэтому о жестокостях, имевших место там, я ничего не скажу. Отмечу только, что в течение долгого времени после того, как могилы были засыпаны землей, оставшиеся в живых пытались из них выбратья. Относительно экономического ущерба замечу, что сильнее всего пострадала кожевенная фабрика. Здесь работали 26 специалистов. 15 лучших специалистов из этого числа было расстреляно, 4 других спрыгнули на ходу с машины и скрылись, еще 7 бежали и не были пойманы. Предприятие ныне едва может продолжать работу. В тележной мастерской работало 5 тележников. Из них четверо расстреляны, и теперь поддерживать производство должен один человек. Не осталось таких ремесленников, как столяры, кузнецы и т.д. До сего дня я так и не смог получить полного отчета. Как я уже упомянул вначале, семь ремесленников следовало пощадить. Однако сегодня, по-видимому, почти во всех семьях не хватает по несколько человек. Отовсюду поступают сообщения, из которых с очевидностью следует, что в одних семьях нет самого ремесленника, в других — нет жены, в третьих отсутствуют дети. Так что почти все семьи пострадали. Сомнительно, чтобы в этих обстоятельствах оставшиеся ремесленники работали с охотой и качеством их работы было соответствующим, тем более что их успели жестоко избить. Белорусское население, чье полное доверие мы завоевали, пребывает в растерянности. Хотя люди напуганы и не отваживаются открыто высказывать свое мнение, есть основание полагать, что этот день не забудт. Я считаю, что пройдет еще немало времени, прежде чем мы вернем утраченное доверие населения.

В заключение считаю нужным указать на то обстоятельство, что полицейский батальон в ходе акции занимался неслыханным грабежом, причем не только в еврейских, но и в белорусских домах. Все пригодное как, например, сапоги, кожу, ткань, золото и прочие ценности полицейские (литовские партизаны) забирали с собой. По сведениям, полученным от солдат вермахта, у евреев часто прямо на улицах срывали с рук часы, жесточайшим образом снимали кольца с пальцев. Главный казначей сообщил, что у одной еврейской девушки полиция потребовала 5000 рублей за освобождение ее отца. Эта девушка должна была обехать весь город, чтобы раздобыть деньги. В самом гетто есть отдельные бараки, которые гражданские власти заполнили вещами евреев и забили гвоздями, но полиция взломала и разграбила эти бараки. Даже в казарме, где расквартирована воинская часть, были выломаны для костра оконные рамы в двери. Хотя я во вторник, в первой половине дня, имел по поводу грабежей объяснение с адъютантом командира и в ходе этих переговоров мне было обещано, что ни один полицейский более не появится в городе, спустя несколько часов я был вынужден арестовать двух литовских партизан в полном вооружении, застигнутых за грабежом. В ночь со вторника на среду батальон покинул город и двинулся в направлении Барановичей. Население воспряло духом только тогда, когда весть об этом распространилась по всему городу.

Доклад окончен. В скором времени я прибуду в Минск, чтобы изложить дело устно. В настоящее время я больше не в состоянии проводить еврейские акции. Сначала все должно успокоиться. Я надеюсь, что в самом скором времени нам удастся установить порядок и,

несмотря на все трудности, снова оживить экономику. Я прошу только об одном: чтобы меня навсегда избавили от встреч с этим полицейским батальоном.

Карл.

Трагедия евреев Белоруссии в 1941—1944 гг. Сборник материалов и документов. Второе исправленное и дополненное издание. Мн., 1997. Л. 90—91.

ЗАГАД НАЧАЛЬНИКА ПАЛЦЫП БЯСПЕКІ І СД БЕЛАРУСІ АБ ЗНІШЧЭННІ ЯЎРЭЯЎ У СЛУЦКУ

Мінск, 5 лютага 1943 г.

8 и 9 февраля 1943 г. наша служба производит в г. Слуцке переселение¹ проживающих там евреев. В этой операции примут участие персонально названные ниже сотрудники службы...

Руководит операцией оберштурмфюрер СС Мюллер.

Участники операций собираются 7 февраля 1943 г. в 11.15 в нижнем коридоре служебного здания для отъезда, который состоится в 11.30. Обед — в 10.30.

Автоколонну будет возглавлять штурмбанфюрер СС Бредер. Из состава отделов в операции участвуют следующие офицеры, унтер-офицеры и солдаты.

Отделы I—II

оберштурмфюреры СС Кауль и Бербах, гауптштурмфюреры СС Мадекер и Шнейдер, унтерштурмфюреры СС Вертгольц, Мюллер, Юнкер, Шмидт, Вихерт, штурмшарфюреры СС Краузе, Цемани, шарфюрер СС Краузе, роттвахмайстер Альтман, роттенфюреры СС Николь, Гайгер, Грюнер, Штрессингер, Эггер, Фишер, обершарфюрер СС Генперт, рядовой СС Крафт, вахтмайстеры Кранке, Мишке.

Отдел III

гауптштурмфюреры СС Шлегель, Фридрих, унтерштурмфюрер СС Экк, гауптшарфюрер СС фон де Гольц, роттенфюрер СС Шрамм, переводчики Юлик и Кровец.

Территория переселения

На территории переселения имеются две ямы. У каждой ямы работает по одной группе из 10 офицеров и солдат, которые меняются каждые 2 часа: 8—10, 10—12, 12—14, 14—16.

Яма I

1-я группа

штурмбанфюрер СС Бредер (руководитель), оберштурмфюреры СС Кауль и Мербах, гауптштурмфюрер СС Шнейдер, унтерштурмфюреры СС Вертгольц, Мюллер, Юнкер, штурмшарфюрер СС Фритц, роттенфюреры СС Гайгер и Грюнер.

2-я группа

гауптштурмфюрер СС Шлегель, обершарфюреры СС Бургер, Зекингер, Брандлмайер, гауптшарфюрер СС Хюттнер, обершарфюрер СС Веллер, унтершарфюрер СС фон Толь, шарфюрер СС Рексхаузер, цугвахмайстер Эксмер, унтершарфюрер СС Хермер.

Яма II

1-я группа

оберштурмфюрер СС Мюллер, унтерштурмфюрер СС Экк, гауптштурмфюрер СС Фридрих, вахмайстер Кранке, гауптшарфюрер СС фон дер Гольц, роттенфюреры СС Шрамм, Штрессингер, Эггер, Цемани, Фишер.

2-я группа

оберштурмфюрер СС Освальд, гауптшарфюрер СС Рюбе, унтерштурмфюрер СС Шмидт, гауптшарфюрер СС Крайманн, обершарфюреры СС Шут, Герсбергер, Поклер, унтершарфюрер СС Штрагманн, обершарфюрер СС Крамер, унтершарфюрер СС Гетман.

Охрану территории переселения обеспечивает унтерштурмфюрер СС Пирре... За автотранспорт в период подготовки в Минске, на пути в Слуцк и во время перевозки евреев из гетто до территории переселения отвечает унтерштурмфюрер СС Вихер. Одновременно он же обеспечивает доставку боеприпасов. На месте переселения патроны выдают рядовой СС Крафт и роттвахмайстер Альтман.

Отдел IV

оберштурмфюрер СС Мюллер, штурмшарфюрер СС Фритц, гауптшарфюрер СС Эриг, обершарфюреры СС Бухнер, Кремер, Бургер, Зекингер, Гетман, унтершарфюреры СС фон

¹Так фашистские каты называли расстрэл яўрэяў.

Толь, Рексхаузер, Зернер, оберштурмфюрер СС Освальд, обершарфюреры СС Румшевитц, Брандлмайер, унтершарфюрер СС Штратманн, переводчики Зиссас, Соколовский, Натаров, Айзуце, Горшков, Михельсон, техперсонал: Бунте, Замтц, Томсоне, Зипельс, Мешак, Реннис, Эглитис, Кубулинс, Аушкане, Викенс.

Отдел V

гауптшарфюреры СС Крайманн, Цойшель, Кюттнер, обершарфюреры СС Веллер, Герсбергер, Шут, Поклер, гауптшарфюрер Рубе, переводчик Красковский, вспомогательные рабочие Озолс и Плаукс.

Проведение операции в Слуцке.

Гетто

Оцепление и охрана гетто осуществляются полицией порядка. За сбор имущества евреев отвечает гауптштурмфюрер СС Мадекер, которому придаются в помощь два сотрудника (Крузе, Бухнер), два переводчика (Михельсон, Натаров)...

Сбором евреев в гетто руководит штурмбанфюрер СС Грааф. Ему придается пять отрядов... Отрядами руководят: Краузе, Николь, Генкерт, Эриг, Беллер, Цойшель. Транспортировка евреев к месту переселения производится на шести грузовых машинах... Размещением и питанием офицеров и солдат ведает оберштурмфюрер СС Кауль.

Штраух, оберштурмбанфюрер СС.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 206. Л. 44—47.

3 ДЗЁННИКА ГАЎПТШТУРМФЮРЭРА СС ВІЛЬКЕ

Воскресенье 7.2.43. 11.30 выезд всего отряда в Слуцк на 24 машинах.

16.30 прибытие — размещение в нар. школе (Рыночная ул.)

18.00 — переговоры об операции в гетто. Новое распределение отряда до 2-х часов ночи.

Понедельник 8.2.43. 4 часа подъем, 4.30 построение. 4.45 выступление, 5 часов начало операции в гетто. Очень хорошее начало. Выгоняется 1300 евреев (говорят, что их 3100), после обеда г.к. (гебитскомиссар) Карл решается на сожжение. (Примерно 300—400 евреев выходят из своих бункеров). Майор д-р Куфриту удален из гетто.

Бригаденф (юрер) фон Готтберг в гетто, оберфюрер Гартманн.

20 часов выступление в обратный путь. Спал как убитый.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 845. Воп. 1. Спр. 206. Л. 54.

Падрыхтаваў У.І.Лемяшонак.

Гісторыя газетным радком

Па старонках газеты «Народны мсцівец», органа Слуцкага падпольнага РК КП(б)Б

11 красавіка 1943 г.

РЭЖЫМ РАБСТВА, ТЭРОРУ І НАСІЛЛЯ

Нельга пералічыць зверскія ўчынкi гітлераўскіх кравапійцаў, нельга пералічыць імёны нашых людзей, якія загінулі ад рукі нямецкіх катаў. Яны, ап'янеўшыя ад народнай крыві, шукаюць новых повадаў, каб знішчыць беларускі народ.

У акупіраваных немцамі раёнах ходзіць эпідэмія тыфусу. Усё насельніцтва, захварэўшае на тыф, немец бязлітасна знішчае. Так, у г. Слуцку ім спалена каля 2000 чалавек.

Сэрца сціскаецца ад болю, калі бачыш, што робіць вораг з нашым народам...

25 красавіка 1943 г.

НА ПРАВАХ РАБОЎ

У германскую няволю мяне забралі прымусова. Мы ехалі тыдзень. Вагонаў ніхто не адкрываў. Харчавання не давалі. Толькі калі нявольнікі, разламаўшы вагон, уцякалі, тады ў вагон, як звяры, урываўліся немцы і білі да паўсмерці тых, хто застаўся.

Нас завезлі ў горад Хэмнес. У лагеры ўжо было 9 тысяч мужчын, жанчыны былі ў другім лагеры. Ён быў агароджаны калючым дротам, кругом стаялі кулямёты, ноччу лагер асвятлялі пражэктары.

Спалі на сырой зямлі ў сваім адзенні. У 5 гадзін раніцы ўсіх паставілі ў калону

і пад канвоем пагналі на работу — вазіць на сабе тачкі зямлі. Такая катаржняя работа працягвалася да 7 гадзін вечара.

Абяссленыя, збітыя гумавамі палкамі, пад вартай звярталіся мы ў лагер. Па дарозе многія гублялі сілы, падалі і больш не ўставалі: іх прыстрэльвалі. Увесь час галадалі. На суткі выдавалі па 230 грамаў хлеба, спечанага з сушаных буракоў і бульбяной шкарлупы, і конаўку гарачай вады. Ад такой працы штодзённа памірала 50—70 чалавек. Так загінулі Васіль Белавус, Статкевіч і Барысенка з Любаншчыны. На правах рабоў, катаржнікаў жывуць і працуюць нашы браты і сёстры, прымусова ўвезеныя ў Германію.

З рызыкай для жыцця мне ўдалося ўцячы з фашысцкай няволі. Зараз са зброяй у руках знішчаю праклятага ворага за зверскія здзекі над нашым народам.

В.Несцераў, партызан.

3 чэрвеня 1943 г.

ТАКИМ СТАЎ СЛУЦК

... Зусім другім стаў Слуцк цяпер. Фашысцкія варвары разбурылі, зруйнавалі прыгожыя пабудовы горада. Глядзіш і не верыш сваім вачам, што гэта ранейшы Слуцк. Замест прыгожых дамоў — груды развалін, руіны, папалішчы, заросшыя бур'янам і чартапалохам.

Горад абязлюдзеў. Сотні людзей кінуты ў турмы, многія расстраляны, павешаны і спалены. Тысячы случан увезены ў нямецкае рабства. Астаўшыся ў жывых гараджане церпяць голад, здзекі і пабоі фашысцкіх катаў.

Слуцк стаў горадам смерці, голаду. У пакутах і муках случчане ні на мінуту не трацяць надзей на вызваленне ад фашысцкіх разбойнікаў. Многія з іх уходзяць у партызанскія атрады, каб бязлітасна знішчаць немчуру.

Паддымаў.

6 чэрвеня 1943 г.

РАБСКАЯ ПРАЦА

120 чалавек рабочых працуюць на случкім мэблевым камбінаце. Большасць з іх гэта падросці 14—16 гадоў. Гаспадар камбіната немец Саксамаер немаверна здэкуецца з рабочых. У гэтага ката ёсць сабака аўчарка. За малейшы прасгупак, а часта і без віны, ён збівае рабочых, сабака кусае іх. Нядаўна Саксамаер збіў рабочага Алісейчыка Пятра, аўчарка парвала воп-

ратку і пакусала яго. 7 дзён Пётр не мог падняцца.

Па спіне кожнага рабочага пахадзіў кнут...

М.Курасава.

13 чэрвеня 1943 г.

НОВЫЯ НАМЕРЫ ЛЮДАЕДАЎ

... На Слуцчыне фашысты ўжо закатавалі і забілі дзiesiąткі тысяч нявінных людзей. Сляды сваіх крываваых злачынстваў яны імкнуцца захаваць. Але ад народа нічога не захаваеш, ён ведае ўсё. Яму вядома, што больш як тысячы савецкіх грамадзян забілі і закапалі фашысцкія каты ў саўгасе Вясея (маёнтак Махорты), тысячы людзей закатавалі, расстралялі і закапалі жывымі ў Жураўскім лесе, у Слуцку на двары быўшых дзетясляў па Манахавай вуліцы, у ціры 11 палка, каля скотабазы, у Бязверхавічах, на амговіцкіх могілках і г.д.

Зараз у Слуцку фашысцкія людаеды рыхтуюцца да новага масавага знішчэння людзей. Яны ўжо пабудавалі гэта каля шашы Масква — Варшава, абгарадзілі яго дротам у 7 радоў, пакапалі ямы-рвы для новых нявінных ахвяр.

Свае каварныя намеры гітлераўцы хочучь скрыць, для чаго яны праводзяць у горадзе мітынгі, пускаюць у ход хлусню, ашуканства і правакацыю...

Іван К.

20 чэрвеня 1943 г.

У ЗАСЦЕНКАХ ФАШЫСЦКАЙ ТУРМЫ

Камеры случкай турмы заўсёды перапоўнены. Нямецкія бандыты штодзённа сюды кідаюць лепшых сыноў і дачок Слуцчыны, каб пасля зверскіх распраў і нечалавечых здзекаў спыніць іх жыццё. Кожны дзень гітлераўскія галаварэзы вывозяць з турмы дзiesiąткі людзей у Журава і там іх расстрэльваюць. Знішчэнне людзей гітлераўцы ўсякімі спосабамі ўкрываюць. Яны гавораць, што ўвезеныя з турмы людзі адпраўлены ў Германію ці на далейшае следства ў Мінск і г.д.

Мне нядаўна ўдалося выравацца ад смерці з фашысцкіх кіпцюроў. За час знаходжання ў турме я перанёс многа пабояў, здзекаў, увесь час галадаў. Кат турмы Калантай штодзённа ўрываецца ў камеры і гумавай палкай збівае да паўсмерці нявольнікаў. Я з'яўляўся сведкай, калі кат-

бандыт збіў да непрытомнасці случкага папа Шахновіча, урача Трухана...

Гітлераўцы ўвялі такі парадак, што кожны нявольнік за катаванні і здзекі плаціць фашысцкім катам па 10 рублёў у суткі...

Барыс М.

4 ліпеня 1943 г.

... Над Случчынай распасцерлі свае крываваыя рукі гітлераўскія бандыты. Акруговы камісар Карл, яго разбойніцкая банда, розныя эзэсы, саксамаеры, каптайны, грынервельдэры, бірманы п'юць кроў случан, уводзячы «новы парадак».

... Нядаўна фашысцкія душагубы наляцелі на вёску Кублішча і па-бандыцку расстралялі 8 сялянскіх сямей — 35 невіноўных старыкоў, жанчын і дзяцей.

На месцы стаяўшых дамоў вёскі Адамова — папялішчы, на якіх стаяць крыжы. У агні згарэла 274 чалавекі.

У Грэскім раёне немцы спалілі ў агні 350 сялян з вёскі Палікараўка, 70 сялян вёскі Фадзееўка, насельніцтва вёсак Беразінец і Жылін Брод.

Згарэўшыя ў агні не могуць нам казаць аб сваіх муках. Але мы знаём, як маленькія дзеці абнімалі маленькімі ручкамі шыю мацеры і як маці ўжо з загарэўшыміся на галаве валасамі апошні раз прыціскала да грудзей малютку, развітваючыся з ёй у полымі агню...

17 кастрычніка 1943 г.

... З вёсак Вяліка-Сліўскага сельсавета немцы забралі 358 кароў, 104 свінні, 137 авец, 442 куры, 117 тон хлеба, 353 тоны бульбы, 57 каней. Бандыты пазайздросцілі на наша адзенне, абутак. Ад сялян забрана 100 кажухоў і аўчын, 12 адзеялаў, 150 цёплых шапак, 10 жаночых мехавых пальто, 225 жаночых плаціў.

Раней у вёсцы была школа, бальніца, радзільны дом, клуб. Зараз іх няма. Усё знішчана разбойнікамі-немцамі.

Васіль С., селянін.

...Нямецкія драпежнікі да паследняй ніткі абрабавалі калгас, жыхароў вёскі ... забралі 142 каровы, 27 авец, 17 свіней, 223 птушкі, 167 тон хлеба, 342 тоны бульбы, 14 лепшых каней, 12 калёс. Не размінуліся грабежнікі і з маёмасцю сялян. Яны забралі 17 веламашын, 182 аўчыны, 21 кажух і іншае адзенне, абутак... Па-зверску рас-

правіліся з 58-гадовым Фёдарам Жываглад, Пятром Жываглад, Райкіс, Мендэлевіч, Віннік Я. Угналі з родных мясцін у нямецчыну 13 чалавек...

Барыс В.,
селянін вёскі Казловічы

... Случк ператвораны ў разбойніцкае догава, у пляц шыбеніц і расстрэлаў. Многія будынкі ператвораны ў турмы. Шмагпавярховае памяшканне педагагічнага тэхнікума кожны дзень папаўняецца ні ў чым не павіннымі случанамі.

19 снежня 1943 г.

Днямі гітлераўскія мярзотнікі ўтварылі новае злачынства над мірным насельніцтвам вёскі Крупенікі. Нямецкія душагубы ўварваліся ў вёску, забралі ўсе рэчы і маёмасць, сялян пагрузілі на машыны, на вуліцу выгналі ўсё насельніцтва. Пад пагрозай смерці гітлераўцы пасадзілі на машыны мужчын, жанчын, старыкоў, дзяцей і вывезлі з вёскі.

Каля Случка людзеда па-зверску расправіліся з бязвінным мірным насельніцтвам. Старыкоў і дзяцей расстралялі, а працаздольных угналі на катаргу ў Германію.

11 ліпеня 1943 г.

ФАШЫСЦКІЯ МАХЛЯРЫ

... У Случку створана фашысцкая «ўстанова», названая «Акруговая біржа працы». На справе гэта не біржа працы, а біржа ганебнага ашуканства насельніцтва Случчыны, біржа прымусовай пастаўкі рабоў на катаржныя работы ў Германію. Я працаваў на гэтай біржы круговым «вербаўшчыком», і мне вядомы ўсе жульніцкія прадзелкі махляроў фашысцкай біржы.

Нас, работнікаў біржы, на сакрэтнай нарадзе немцы папярэдзілі, каб мы распаўсюджвалі хлусню аб тым, што народу ў Германію жывецца багата і шчасліва.

Мне і Казубскаму Барысу было даручана выяўляць фізічна здаровых людзей, складаць на іх спіскі і накіроўваць у паліцыю і пры яе дапамозе вылаўліваць моладзь і адпраўляць у Германію. З інструктажа я даведаўся, што на катаргу ў Германію павінна быць адпраўлена 25 працэнтаў працаздольнага насельніцтва Случчыны.

Ужо адпраўлена са Случкага раёна толькі за 1943 г. 2400 хлопцаў і дзяўчат. Уся адпраўка ўтваралася прымусова.

«Завербаваныя» ведалі, што яны едуць на катаргу, пагэгаму многія стараліся адкупіцца. Рабапрадавец, галоўны махляр біржы Геккер бярэ падкупы золатам, гарэлкай, салам...

А.Лемеш.

18 ліпеня 1943 г.

.. Нібы на медагляд, немцы выклікалі ў Слуцк 35 чалавек з Вялікай Слівы і 11 чалавек з Нежаўкі. Добра знаючы намеры

фашысцкіх разбойнікаў, сяляне гэтых вёсак на медпункт не пайшлі. Тады нямецкі афіцэр разам са старастай Вяліка-Сліўскай воласці зрабілі аблаву на сялян гэтых вёсак, прыехаўшых на базар. Злавілі 15 чалавек і загналі ў турму для адпраўкі ў Германію.

Такія аблавы ў Слуцку бываюць часта.

Дзіма К.

Змагаліся ў тыле ворага

На акупіраванай нямецка-фашысцкімі захопнікамі Слуцчыне ўжо ў першыя месяцы вайны, як і прадугледжвала дырэктыва ЦК КП(б)Б, пачалі ўзнікаць падпольныя і баявыя групы для барацьбы з акупантамі. «Новы парадак» гітлераўцаў, здзекі, рабаванне і знішчэнне людзей паскорылі гэты працэс. І ўжо ў хуткім часе ў горадзе і на тэрыторыі раёна дзейнічала добра наладжаная сістэма патрыятычнага падполля, разгарнулася партызанская барацьба.

МЕЖРАЙОННЫЙ КОМИТЕТ КП(б)Б СЛУЦКОЙ ЗОНЫ (8.1942—7.1943)

В августе 1942 года Минский подпольный обком КП(б)Б направил группу партийных работников во главе с секретарем обкома партии И.Д.Варвашеней в Гресский район с задачей распространить свое влияние на Копыльский, Слуцкий и Узденский районы. В группу входили: А.И.Степанова, И.К.Жижик, В.И.Заяц. Группа стала действовать как межрайонный комитет КП(б)Б Слуцкой зоны¹.

В марте 1943 года межрайком КП(б)Б утвердил И.К.Жижика секретарем Копыльского райкома КП(б)Б. Вместо него в состав межрайкома был введен командир партизанской бригады им. К.Е.Ворошилова Ф.Ф.Капуста.

В мае 1943 года И.Д.Варвашеня выбыл за линию фронта.

В июне 1943 года обязанности секретаря межрайкома партии исполняла А.И.Степанова.

Межрайком КП(б)Б Слуцкой зоны 7

апреля 1943 года утвердил состав организованных им подпольных райкомов партии: Гресского, Дзержинского, Копыльского, Краснослободского, Слуцкого, Узденского, а также Клецкого и Несвижского и уполномоченного межрайкома по Ляховичскому району Барановичской области.

Межрайком КП(б)Б прекратил свою деятельность в июле 1943 года

СОСТАВ МЕЖРАЙКОМА КП(б)Б

Секретарь — Варвашеня Иван Денисович («В.Петров»; 8.1942—4.1943).

И.о.секретаря — Степанова Александра Игнатьевна (6.1943—7.1943).

Члены межрайкома: Жижик Иван Климентьевич (8.1942—20.3.1943), Заяц Владимир Иванович (8.1942—7.1943), Степанова Александра Игнатьевна (8.1942—7.1943), Шестопалов Николай Анисимович (21.12.1942—7.1943), Капуста Филипп Филиппович (20.3.1943—7.1943).

Печатный орган межрайкома КП(б)Б — газета «Патриот Родины».

Выпускалась с 1 января 1943 года. Решением Минского подпольного обкома КП(б)Б от 26 июня 1943 года издание газеты прекращено. Материальная ее часть (типография и др.) передана Копыльскому райкому.

Редактор — Клюйко Константин Николаевич.

Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941—1944): Краткие сведения об организации, структуре и составе. Мн., 1975. С. 155—156.

¹Состав межрайкома КП(б)Б был представлен на утверждение в ЦК КП(б)Б В.И.Козловым 30 августа 1942 года.

СЛУЦКИЙ ПОДПОЛЬНЫЙ МЕЖРАЙКОМ ЛКСМБ (18.7.1942—22.11.1943)

18 июля 1942 года ЦК ЛКСМБ сформировал в советском тылу и направил через линию фронта в Минскую область межрайонный подпольный комитет для руководства комсомольской работой в городе Слуцке, Гресском, Копыльском, Краснослободском, Любанском, Слуцком, Старобинском, Стародорожском и Узденском районах. На месте Слуцкий межрайком пополнялся новыми членами.

В ноябре 1943 года межрайком был упразднен. Комсомольской работой в Слуцкой зоне стал руководить Минский подпольный обком комсомола.

Межрайком базировался в партизанских формированиях Слуцкой зоны.

СОСТАВ ПОДПОЛЬНОГО МЕЖРАЙКОМА ЛКСМБ

Секретари: Попов Петр Емельянович¹ (18.7.1942—22.11.1943), Пармон Сергей Игнатъевич (1.1.1943—22.11.1943).

Члены межрайкома: Клезович Иван Андреевич — заместитель секретаря (18.7.1942—22.11.1942), Обухов Генрих Михайлович² (1.8.1942—1.2.1943), Богушевич Николай Семенович (21.3.1943—22.11.1943), Чижов Николай Александрович (1.2.1943—22.11.1943).

Связной ЦК ЛКСМБ с межрайкомом — Дешевова Николай Федорович (18.7.1942—1.3.1943).

Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941—1944): Краткие сведения об организации, структуре и составе. Мн., 1976. С. 191—192.

СЛУЦКИЙ ПОДПОЛЬНЫЙ РАЙКОМ КП(б)Б (29.3.1943—30.6.1944)

Образован Минским подпольным обкомом КП(б)Б 29 марта 1943 года. Секретарем его был утвержден И.С.Кононович.

Райком КП(б)Б базировался в партизанской бригаде № 64 им. В.П.Чкалова (комбриг Н.Н.Розов, сентябрь 1943 — март 1944 года П.И.Смирнов; комиссар А.В.Львов, с июня 1943 года И.С.Кононович).

СОСТАВ ПОДПОЛЬНОГО РАЙКОМА КП(б)Б

Секретарь — Кононович Ипполит Сильвестрович (29.3.1943—30.6.1944).

Члены райкома: Львов Алексей Васильевич (29.3.1943—26.8.1943), Степанова Александра Игнатъевна (29.3.1943—10.1943), Ковалев Сергей Иванович (14.4.1943—15.6.1943), Гуринович Семен Иванович (20.4.1943—30.6.1944), Короневич Степан Федорович (17.8.1943—31.12.1943), Воротников Владимир Андреевич (31.12.1943—30.6.1944), Достанко Николай Евкович (23.4.1944—30.6.1944).

Печатный орган подпольного райкома КП(б)Б — газета «Народны мсцівец».

Редактор — Достанко Николай Евкович.

Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941—1944): Краткие сведения об организации, структуре и составе. Мн., 1975. С. 175—176.

СЛУЦКИЙ ПОДПОЛЬНЫЙ РАЙКОМ ЛКСМБ (1.9.1942—30.6.1944)

С августа 1942 года комсомольской работой в районе руководили уполномоченный ЦК ЛКСМБ по Слуцкому району П.И.Урбан и его помощник И.Н.Стефик. Комсомольским организатором в Слуцком районе с июня 1942 года работал П.Д.Локоть. Подпольный райком комсомола приступил к работе 1 сентября 1942 года. Его основная база находилась в 64-й партизанской бригаде им. В.П.Чкалова (командиры Н.Н.Розов, П.И.Смирнов, комиссары А.В.Львов, И.С.Кононович) в Слуцком районе.

СОСТАВ ПОДПОЛЬНОГО РАЙКОМА ЛКСМБ

Секретари: Обухов Генрих Михайлович (1.9.1942—1.10.1943), Локоть Петр Демьянович (1.10.1943—30.6.1944), секретарь по пропаганде — (1.9.1942—1.10.1943), Трофимович Алексей Алексеевич — секретарь по пропаганде (1.10.1943—30.6.1944).

Члены райкома: Урбан Петр Иванович (1.9.1942—1.12.1942), Радкевич Михаил Михайлович (12.4.1943—30.6.1944), Шепель Анатолий Дмитриевич (12.4.1943—30.6.1944), Жук Петр Семенович (12.4.1943—1.8.1943), Тамуркин Николай Тимофеевич (1.6.1943—30.6.1944).

Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941—1944): Краткие сведения об организации, структуре и составе. Мн., 1976. С. 213—214.

¹П.Е.Попов одновременно работал секретарем Гресского подпольного райкома ЛКСМБ.

²Г.М.Обухов одновременно являлся секретарем Слуцкого подпольного райкома комсомола.

**ГРЕССКИЙ ПОДПОЛЬНЫЙ РАЙКОМ
КП(б)Б (12.3.1943—29.6.1944)**

В 1941 году на нелегальное положение перешел заведующий военным отделом райкома КП(б)Б В.И.Заяц, который явился одним из организаторов партизанского движения в Гресском районе. В августе 1942 года он был включен в состав межрайкома партии Слуцкой зоны.

2 сентября 1942 года Минский обком КП(б)Б (в Москве) направил в Гресский район парторганизатором И.И.Пузевича. Минский подпольный обком партии 12 марта 1943 года утвердил его секретарем Гресского подпольного райкома КП(б)Б. 28 мая 1943 года ЦК КП(б)Б утвердил секретарем Гресского подпольного райкома партии В.И.Зайца.

Подпольный райком КП(б)Б базировался в партизанской бригаде им. А.В.Суворова (комбриг Л.П.Стефанюк, с июня 1943 года И.В.Арестович, с сентября А.М.Коледа; комиссар П.И.Разувакин, с июня 1943 года И.М.Рожков, с августа В.И.Заяц).

СОСТАВ ПОДПОЛЬНОГО РАЙКОМА КП(б)Б

Секретари: Пузевич Иосиф Иванович (12.3.1943—28.5.1943), Заяц Владимир Иванович (28.5.1943—29.6.1944).

Члены райкома: Басакович Антон Михайлович (12.3.1943—17.8.1943), Коледа Анатолий Матвеевич (12.3.1943—12.5.1943, 30.6.1943—29.6.1944), Разувакин Павел Ильич (12.3.1943—30.6.1943), Юдицкий Иван Сафронович (12.3.1943—29.6.1944), Арестович Иван Васильевич (12.5.1943—29.6.1944), Скивицкий Григорий Александрович (12.5.1943—29.6.1944), Минович Антон Тимофеевич (17.8.1943—29.6.1944), Пузевич Иосиф Иванович (30.6.1943—29.6.1944).

Печатный орган подпольного райкома КП(б)Б — газета «Сталинец».

Редактор — Березовский Тарас Михайлович.

Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941—1944): Краткие сведения об организации, структуре и составе. Мн., 1975. С. 162—163.

Партызанскія фарміраванні, якія дзейнічалі на тэрыторыі Слуцкага раёна

64-я БРИГАДА им. В.П.ЧКАЛОВА

Создана в январе 1943 г. приказом по партизанскому соединению Минской и

**ГРЕССКИЙ ПОДПОЛЬНЫЙ РАЙКОМ
ЛКСМБ (1.12.1942—1.7.1944)**

До создания подпольного райкома комсомола комсомольской работой в районе руководил (с августа 1942 года) Слуцкий подпольный межрайком комсомола, секретарь которого П.Е.Попов одновременно являлся уполномоченным ЦК ЛКСМБ по Гресскому району и секретарем Гресского подпольного райкома комсомола. На этой должности П.Е.Попов оставался до ноября 1943 года. Уполномоченным ЦК ЛКСМБ по Гресскому району работал также П.И.Урбан (8.1942—12.1942). Гресский подпольный райком комсомола как коллегиальный орган приступил к работе в декабре 1942 года. Его основная база находилась в 225-й партизанской бригаде им. А.В.Суворова (командиры Л.П.Стефанюк, И.В.Арестович, А.М.Коледа, комиссары П.И.Разувакин, И.М.Рожков, В.И.Заяц) в Гресском районе.

**СОСТАВ ПОДПОЛЬНОГО РАЙКОМА
ЛКСМБ**

Секретари: Попов Петр Емельянович (1.12.1942—1.11.1943), Сурдо Аркадий Николаевич (1.11.1943—1.7.1944), Березовский Тарас Михайлович — секретарь по пропаганде (1.12.1942—29.6.1943), Юрьев Тимофей Игнатьевич — секретарь по пропаганде (29.6.1943—1.7.1944).

Члены райкома: Сурдо Аркадий Николаевич (1.1.1943—1.11.1943), Березовский Тарас Михайлович (29.6.1943—1.7.1944), Юрьев Тимофей Игнатьевич (12.1942—29.6.1943), Урбан Петр Иванович (1.12.1942—1.1.1944), Гаврилович Павел Анисимович (19.4.1943—1.7.1943), Крицкий Казимир Люцианович (19.4.1943—30.5.1943), Лях Дмитрий Митрофанович (4.1943—5.9.1943, погиб).

Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941—1944): Краткие сведения об организации, структуре и составе. Мн., 1976. С. 200—201.

Полесской областей на базе отдельных отрядов Н.Н.Розова, А.И.Патрина, А.Е.Абабкова. Позже они соответственно

названы им. М.М.Громова, им. Л.М.Доватора, «Железняк». В мае — августе 1943 г. организованы отряды им. Г.И.Котовского, им. С.Г.Лазо, им. 14-ти слущких партизан.

Бригада действовала в Любанском, Слуцком, Стародорожском и Старобинском районах.

Соединилась с частями Красной Армии 30 июня 1944 г. в составе 6 отрядов общей численностью 1115 партизан.

Командиры бригады: Розов Николай Николаевич (январь 1943 — сентябрь 1943, март 1944 — июнь 1944), Смирнов Петр Иванович (сентябрь 1943 — март 1944, и.о.).

Комиссары: Львов Алексей Васильевич (январь 1943 — июнь 1943), Кононович Ипполит Сильвестрович (июнь 1943 — июнь 1944).

Начальник штаба — Воротников Владимир Андреевич (январь 1943 — июнь 1944).

Отряд им. Л.М.Доватора

Организован в августе 1941 г. из партийно-советского актива Любанского района и группы советских военнослужащих, попав-

шей в окружение. В конце 1941 г. к отряду присоединились группы Н.Я.Шикунова и А.Т.Чайковского. 24 августа 1943 г. ему присвоено имя Л.М.Доватора. До января 1943 г. действовал самостоятельно.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 135 партизан.

Командиры отряда: Патрин Алексей Иванович (август 1941 — август 1943), Був Владимир Степанович (август 1943 — март 1944), Баранов Григорий Яковлевич (март 1944 — июнь 1944).

Комиссары: Чайковский Корней Тихонович (сентябрь 1942 — январь 1943), Жуков Иван Николаевич (январь 1943 — август 1943), Кореневич Степан Федорович (август 1943 — июнь 1944).

Начальники штаба: Був Владимир Степанович (август 1942 — август 1943), Попов Петр Иванович (август 1943 — июнь 1944).

Отряд им. М.М.Громова

Образован в сентябре 1941 г. в Любанском районе из группы военнослужащих, местных коммунистов и комсомольцев. В декабре 1941 г. к нему присоединилась



Партизаны бригады им. Чкалова ў час адпачынку.

Партызанскія фарміраванні, якія дзейнічалі на тэрыторыі раёна

група военнаслужачых П.И.Столицы. 14 августа 1943 г. отряду присвоено имя Героя Советского Союза летчика Михаила Михайловича Громова. До января 1943 г. действовал самостоятельно.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 307 партизан.

Командиры отряда: Розов Николай Николаевич (сентябрь 1941 – январь 1943), Смирнов Петр Иванович (январь 1943 – сентябрь 1943), Кудашев Алексей Иванович (сентябрь 1943 – март 1944), Столица Петр Иосифович (апрель 1944 – июнь 1944).

Комиссары: Львов Алексей Васильевич (ноябрь 1941 – январь 1943), Столица Петр Иосифович (январь 1943 – апрель 1944), Мысливчик Николай Григорьевич (апрель 1944 – июнь 1944).

Начальники штаба: Стекленин Николай Фомич (январь 1943 – август 1943), Ковалев Сергей Иванович (август 1943 – сентябрь 1943), Романов Николай Константинович (сентябрь – июнь 1944).

Отряд «Железняк»

Создан в июле 1942 г. на базе инициативной группы, выделенной в июне 1942 г.

отрядом Н.Н.Розова, и из патриотов Любанского района. 24 августа 1942 г. отряду присвоено имя «Железняк». До января 1943 г. действовал самостоятельно.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 200 партизан.

Командиры отряда: Абабков Анатолий Ефремович (июль 1942 – октябрь 1943), Тараканов Владимир Сергеевич (октябрь 1943 – ноябрь 1943, и.о.), Никитин Анатолий Леонидович (ноябрь 1943 – июнь 1944).

Комиссары: Тараканов Владимир Сергеевич (июль 1942 – сентябрь 1943), Шепель Анатолий Дмитриевич (сентябрь 1943 – январь 1944), Шевцов Федор Степанович (январь 1944 – июнь 1944).

Начальники штаба: Чеглаков Василий Павлович (июль 1942 – ноябрь 1943), Королев Михаил Никифорович (ноябрь 1943 – июнь 1944).

Отряд им. Г.И.Котова

Сформирован в мае 1943 г. из жителей д. Переспа Любанского района и инициативной группы, выделенной бригадой в марте 1943 г.



Уручэнне ўзнагарод партызанам атрада імя Катоўскага брыгады імя Чкалава. 1943 г.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 145 партизан.

Командир отряда — Букий Дмитрий Дмитриевич (май 1943 — июнь 1944).

Комиссар отряда — Корнеев Дмитрий Корнеевич (май 1943 — июнь 1944).

Начальник штаба — Веревкин Николай Григорьевич (май 1943 — июнь 1944).

Отряд им. С.Г.Лазо

Организован в августе 1943 г. из жителей дд. Пласток Любанского и Уречье Слуцкого районов.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 121 партизана.

Командиры отряда: Стекленив Николай Фомич (август 1943 — апрель 1944, погиб), Кузнецов Илларион Андреевич (апрель 1944 — июнь 1944).

Комиссары: Кузнецов Илларион Андреевич (сентябрь 1943 — апрель 1944), Гришков Иван Филиппович (апрель 1944 — июнь 1944).

Начальники штаба: Кобзарь Макар Филиппович (август 1943 — октябрь 1943), Чеглаков Василий Павлович (ноябрь 1943 — июнь 1944).

Отряд им. 14-ти слуцких партизан

Образован в августе 1943 г. из партизанских групп Н.Д.Белько и М.И.Луцевича, которые действовали с начала 1942 г. в дд. Иссерно, Процавичи Слуцкого района, и жителей окрестных деревень.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 155 партизан.

Командиры отряда: Белько Николай Данилович (август 1943 — апрель 1944, погиб), Корако Прохор Ефимович (апрель 1944 — июнь 1944).

Комиссар — Змитрович Федор Ефимович (август 1943 — июнь 1944).

Начальник штаба — Новицкий Александр Иванович (август 1943 — июнь 1944).

225-я БРИГАДА им. А.В.СУВОРОВА

Создана в декабре 1942 г. приказом штаба партизанского соединения Слуцкой зоны на базе отрядов им. А.В.Суворова, им. С.М.Буденного и им. М.В.Фрунзе бригады им. К.Е.Ворошилова. Позже организованы отряды им. Ф.Э.Дзержинского, им. С.М.Кирова, им. Н.А.Островского, им. К.К.Рокоссовского, им. В.П.Чкалова и им. 26-летия Октября. В конце сентября 1943 г. отряды им. С.М.Кирова, им. Ф.Э.Дзержинского, им. С.М.Буденного, им. К.К.Рокоссовского переданы на формирование 95-й бригады им. М.В.Фрунзе.

Бригада действовала в Гресском и Слуцком районах.

Соединилась с частями Красной Армии 29 июня 1944 г. в составе 5 отрядов общей численностью 1040 партизан.

Командиры бригады: Стефанюк Леонид Петрович (декабрь 1942 — июнь 1943), Арестович Иван Васильевич (июнь 1943 — сентябрь 1943), Коледа Анатолий Матвеевич (сентябрь 1943 — июнь 1944).

Комиссары: Разувакин Павел Ильич



Партизаны бригады имя Суворова прымаюць прысягу. 1942 г.

(декабрь 1942 — июнь 1943), Рожков Иван Митрофанович (июнь 1943 — август 1943), Заяц Владимир Иванович (август 1943 — июнь 1944).

Начальники штаба: Прыгунов Кузьма Андреевич (февраль 1943 — сентябрь 1943), Тимошенко Митрофан Матвеевич (сентябрь 1943 — июнь 1944).

Отряд им. А.В.Суворова

Образован в июле 1942 г.

В мае 1942 г. по заданию Минского подпольного обкома КП(б)Б из отряда М.П.Константинова выделилась организаторская группа во главе с В.И.Зайцем, которая в июле на базе подпольных групп, действовавших в Гресском районе с 1941 г., создала отряд. До 9 декабря 1942 г. отряд действовал в составе бригады им. К.Е.Ворошилова.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 209 партизан.

Командиры отряда: Стефанюк Леонид Петрович (июль 1942 — декабрь 1942), Шпаковский Владимир Евстафьевич (декабрь 1942 — январь 1944), Шпаковский Иван Федорович (январь 1944 — июнь 1944).

Комиссары: Заяц Владимир Иванович (июль 1942 — август 1942, июнь 1943 — сентябрь 1943), Качков Петр Васильевич (август 1942 — ноябрь 1942), Емельянов Нил Денисович (ноябрь 1942 — июнь 1943), Богушевич Николай Семенович (сентябрь 1943 — июнь 1944). Начальники штаба: Шпаковский Владимир Евстафьевич (август 1942 — декабрь 1942), Тимошенко Митрофан Матвеевич (январь 1943 — август 1943), Меньшиков Анатолий Иванович (сентябрь 1943 — декабрь 1943), Соколовский Юлиан Иосифович (декабрь 1943 — июнь 1944), Кулеш Иван Устинович (июнь 1944).

Отряд им. М.В.Фрунзе

Сформирован в октябре 1942 г. в результате объединения прибывших по заданию ЦК КП(б)Б и советского тыла отряда «Истребитель» (организован в июле 1942 г.; командир — Степанов Николай Степанович, комиссар — Минович Антон Тимофеевич) и групп: диверсионных Пузевича, И.Г.Филимоненко, А.А.Хоняка, инициативной И.В.Арестовича, выделенной бригадой им. К.Е.Ворошилова, и ди-

версионно-разведывательной Н.А.Куприянова. До 8 декабря 1942 г. отряд действовал в составе бригады им. К.Е.Ворошилова.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 318 партизан.

Командиры отряда: Арестович Иван Васильевич (октябрь 1942 — июнь 1943), Айларов Алексей Андреевич (июнь 1943 — ноябрь 1943), Прыгунов Кузьма Андреевич (ноябрь 1943 — июнь 1944).

Комиссары: Куприянов Н.А. (октябрь 1942 — февраль 1943), Коледа Анатолий Матвеевич (февраль 1943 — сентябрь 1943), Прыгунов Кузьма Андреевич (сентябрь 1943 — ноябрь 1943), Корончик Петр Федорович (ноябрь 1943 — февраль 1944), Юдицкий Иван Софронович (февраль 1944 — июнь 1944).

Начальники штаба: Тороп Кирилл Степанович (октябрь 1942 — ноябрь 1942, и.о.), Прыгунов Кузьма Андреевич (ноябрь 1942 — февраль 1943), Минович Антон Тимофеевич (февраль 1943 — июнь 1943), Сертаков Сергей Степанович (июнь 1943 — июнь 1944).

Отряд им. Н.А.Островского

Создан 3 августа 1943 г. в Гресском районе на базе инициативной группы во главе с Б.И.Богдановичем, А.Березовским, Г.К.Светицким (погиб), выделенной бригадой 28 мая 1943 г.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 168 партизан.

Командиры отряда: Богданович Борис Иванович (август 1943 — сентябрь 1943), Шпаковский Иван Федорович (сентябрь 1943 — январь 1944), Шпаковский Владимир Евстафьевич (январь 1944 — июнь 1944).

Комиссары: Шпаковский Иван Федорович (август 1943 — сентябрь 1943, и.о.), Михайлов Алексей Михайлович (сентябрь 1943 — февраль 1944), Корончик Петр Федорович (февраль 1944 — июнь 1944).

Начальник штаба: Ходосов Анатолий Афанасьевич (август 1943 — июнь 1944).

Отряд им. В.П.Чкалова

Организован 1 сентября 1943 г. из партизан, выделенных отрядом им. А.В.Суворова.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 116 партизан.

Командир отряда — Забудько Василий Григорьевич (сентябрь 1943—июль 1944).

Комиссары: Столер Семен Яковлевич (сентябрь 1943—декабрь 1943), Царик Игнатий Николаевич (декабрь 1943—июнь 1944).

Начальники штаба: Тимошенко Митрофан Матвеевич (сентябрь 1943), Филиппов Сергей Михайлович (сентябрь 1943—декабрь 1943), Лизюков Евгений Ильич (декабрь 1943—февраль 1944), Гапонов Тимофей Яковлевич (февраль 1944—июнь 1944).

Отряд им. 26-летия Октября

Образован в начале декабря 1943 г. на базе инициативных групп, выделенных 30 сентября 1943 г. отрядами им. А.В.Суворова, им. В.П.Чкалова, им. Буденного.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 204 партизана.

Командир отряда — Гаврилович Павел Анисимович (сентябрь 1943—июнь 1944).

Комиссар — Столер Семен Яковлевич (декабрь 1943—июнь 1944).



Помнік каля в. Ленькі на месцы бою групы партызан (са жніўня 1943 г. — атрад імя М.А.Астроўскага), якія 10.6.1943 г. знішчылі нямецкі дот, яго варту, захапілі зброю і боепрыпасы.

Начальники штаба: Яроцкий Михаил Михайлович (декабрь 1943—март 1944), Витко Антон Афанасьевич (март 1944—июнь 1944).

95-я БРИГАДА им. М.В.ФРУНЗЕ

Создана 27 сентября 1943 г. приказом штаба партизанского соединения Минской области из отрядов им. С.М.Кирова, им. Ф.Э.Дзержинского, им. С.М.Буденного, им. К.К.Рокоссовского, выделенных 225-й бригадой им. А.В.Суворова. Позже образован отряд им. А.А.Матросова.

Бригада действовала в Гресском и Слуцком районах.

Соединилась с частями Красной Армии 29 июня и 2 июля 1944 г. в составе 5 отрядов общей численностью 1032 партизана.

Командир бригады — Арестович Иван Васильевич (сентябрь 1943—июнь 1944).

Комиссар — Минович Антон Тимофеевич (сентябрь 1943—июнь 1944).

Начальник штаба — Потапенко Семен Петрович (сентябрь 1943—июнь 1944).

Отряд им. С.М.Буденного

Образован в марте 1942 г. группой партийно-советских работников и молодежи д. Прусы Копыльского района. До мая 1942 г. действовал самостоятельно, затем — в составе бригады им. К.Е.Ворошилова. С декабря 1942 по сентябрь 1943 гг. — в составе 225-й бригады им. А.В.Суворова.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 207 партизан.

Командиры отряда: Изюмский Михаил Николаевич (март 1942—август 1943), Коновалов Гавриил Андреевич (август 1943—июнь 1944).

Комиссары: Янковский Михаил Григорьевич (март 1942—октябрь 1942), Разувакин Павел Ильич (октябрь 1942—декабрь 1942), Скивицкий Григорий Александрович (декабрь 1942—апрель 1944), Лукашевич Федор Викентьевич (апрель 1944—июнь 1944).

Начальники штаба: Забудько Василий Григорьевич (март 1942—июнь 1942), Скивицкий Григорий Александрович (июнь 1942—декабрь 1942), Баричев Алексей Федорович (декабрь 1942—август 1943), Кругликов Герасим Литманович (август 1943—декабрь 1943), Панчук Георгий Андреевич (декабрь 1943—май

1944), Ясючэня Николай Харитонович (май 1944 – июнь 1944).

Отряд им. Ф.Э.Дзержинского

Сформирован 19 июня 1943 г. в 225-й бригаде им. А.В.Суворова из партизан 2-й роты отряда им. М.В.Фрунзе.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 236 партизан.

Командир отряда: Лизюков Евгений Ильич (июнь 1943 – декабрь 1943), Кочанов Иван Игнатьевич (декабрь 1943 – июнь 1944), Айларов Алексей Андреевич (июнь 1944).

Комиссары: Минович Антон Тимофеевич (июнь 1943 – сентябрь 1943), Юдицкий Иван Софронович (сентябрь 1943 – декабрь 1943), Кругликов Герасим Литманович (декабрь 1943 – июнь 1944).

Начальники штаба: Просеной Андрей Павлович (июнь 1943 – октябрь 1943), Махлай Михаил Тимофеевич (октябрь 1943 – декабрь 1943), Цветков Михаил Алексеевич (декабрь 1943 – июнь 1944).

Отряд им. С.М.Кирова

Организован 19 июня 1943 г. в 225-й бригаде им. А.В.Суворова из партизан 3-й роты отряда им. М.В.Фрунзе.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 266 партизан.

Командир отряда – Макаревич Николай Иванович (июнь 1943 – июнь 1944).

Комиссар – Артеменко Иван Федотович (июнь 1943 – июнь 1944).

Начальники штаба: Барейченко Андрей Германович ((июнь 1943 – март 1944, погиб), Бусел Владимир Павлович (март 1944 – июнь 1944).

Отряд им. К.К.Рокоссовского

Создан 19 сентября 1943 г. на базе инициативной группы (12 чел.), выделенной 225-й бригадой им. А.В.Суворова 5 июня 1943 г., и из жителей Гресского района. 27 сентября 1943 г. включен в состав 95-й бригады им. К.К.Рокоссовского.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 160 партизан.

Командир отряда – Фомин Александр Дмитриевич (сентябрь 1943 – июнь 1944).

Комиссар – Родченко Виктор Дмитриевич (сентябрь 1943 – июнь 1944).

Начальник штаба – Конник Александр Кузьмич (сентябрь 1943 – июнь 1944).

Отряд им. А.М.Матросова

Образован в декабре 1943 г. из партизан, выделенных отрядами им. С.М.Кирова и им. Ф.Э.Дзержинского.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 125 партизан.

Командир отряда – Локонцев Иван Семенович (декабрь 1943 – июнь 1944).

Комиссары: Лукашевич Федор Викентьевич (декабрь 1943 – апрель 1944), Скивицкий Григорий Александрович (апрель 1944 – июнь 1944).

Начальники штаба: Лапеч Иван И. (декабрь 1943 – апрель 1944), Чесаков Александр Дмитриевич (апрель 1944 – июнь 1944).

БРИГАДА им. К.Е.ВОРОШИЛОВА

Создана в мае 1942 г. на базе отдельных отрядов им. С.И.Буденного, им. Г.И.Котовского, им. Н.А.Щорса, им. В.И.Чапаева. Позже организованы отряды им. Г.К.Жукова, им. М.В.Фрунзе, «Боевой» и влит отдельный отряд им. А.В.Суворова. В декабре 1942 г. на основании распоряжения начальника ЦШПД Слуцкий подпольный межрайком КП(б)Б развернул бригаду в партизанское соединение Слуцкой зоны, а из ее отрядов создал новые бригады: 300-ю им. К.Е.Ворошилова, 225-ю им. А.В.Суворова и 27-ю им. В.И.Чапаева.

Бригада действовала в Узденском, Дзержинском, Копыльском, Гресском, Слуцком, Краснослободском районах.

На день расформирования насчитывала около 3 тыс. партизан. Командир бригады – Капуста Филипп Филиппович (май 1942 – декабрь 1942).

Комиссар – Жижик Иван Климентьевич (июль 1942 – декабрь 1942).

Начальник штаба – Игнащенко Петр Захарович (май 1942 – декабрь 1942).

101-я БРИГАДА им. АЛЕКСАНДРА НЕВСКОГО

Создана в июне 1943 г. на основании приказа штаба партизанского соединения Минской области из отдельных отрядов В.Т.Меркуля (позже им. И.В.Сталина) и Д.Т.Гуляева (позже им. Д.Т.Гуляева), 4-го (позже им. Н.И.Бондаровца), им. И.Н.Хорсеева. Одновременно были организованы отряды им. П.С.Ломейко, им. Н.Петренко. Позже создан отряд им. И.М.Бондаренко.

Командиру бригады Д.Т.Гуляеву присвоено звание Героя Советского Союза.

Бригада действовала в Старобинском районе.

Соединилась с частями Красной Армии 1 июля 1944 г. в составе 4 отрядов общей численностью 1300 партизан.

Командиры бригады: Гуляев Дмитрий Тимофеевич (июнь 1943—сентябрь 1943, погиб), Курильчик Николай Демьянович (сентябрь 1943—июль 1944).

Комиссар — Меркуль Василий Тимофеевич (июнь 1943—июль 1944).

Начальники штаба: Поляков Сергей Михайлович (июль 1943—сентябрь 1943, погиб), Игнащенко Петр Захарович (сентябрь 1943—июль 1944).

ОТДЕЛЬНЫЙ ОТРЯД М.И.ЖУКОВСКОГО

Образован в июле 1941 г. в Краснослободском районе из партийно-советского актива во главе с секретарем райкома КП(б)Б М.И.Жуковским и группы пограничников, попавших в окружение. От-

ряд насчитывал около 60 партизан. В боях с противником понес большие потери и в ноябре перестал существовать.

Командир отряда — Жуковский Максим Иванович (июль 1941—сентябрь 1941, погиб).

ОТДЕЛЬНЫЙ ОТРЯД М.П.КОНСТАНТИНОВА

Сформирован в июле 1941 г. из группы партийно-советского актива Гресского района во главе с В.И.Зайцем и не вышедшей из вражеского тыла группы военнослужащих под руководством М.М.Либенкова. В сентябре 1941 г. к отряду присоединилась группа военнослужащих во главе с генерал-майором М.П.Константиновым. Вначале действовал самостоятельно, в марте 1942 г. вошел в партизанское соединение Минской области.

В октябре 1942 г. расформирован.

Командиры отряда: Либенков Михаил Михайлович (июль 1941—сентябрь 1941), Константинов Михаил Петрович (сентябрь 1941—март 1942), Коновалов Павел Михайлович (март 1942—июль 1942), Скляр Даниил Абакумович (июль 1942—).

Комиссар — Заяц Владимир Иванович (июль 1941—май 1942).

ОТДЕЛЬНЫЙ ОТРЯД «АРТУР»

Начал организовываться в апреле 1942 г. на базе диверсионно-разведывательной группы (9 чел.) И.Ф.Золотаря, прибывшей из советского тыла.

Отряд действовал в Борисовском, Смолевичском, Крупском, Толочинском, Оршанском районах и в г.Минске.

Соединился с частями Красной Армии 2 июля 1944 г. общей численностью более 300 человек.

Командир отряда — Золотарь Иван Федорович («Артур») (апрель 1942—июль 1944).

ОТДЕЛЬНЫЙ ОТРЯД «МЕСТНЫЕ»

20 марта 1942 г. в тыл противника вышла диверсионно-разведывательная группа (23 чел.). Прибыв в Логойский район, она пополнилась местными партизанами и развернулась в отряд.

Командиру отряда С.А.Ваупшасову присвоено звание Героя Советского Союза.



Помник каля в Панічы на месцы гібелі Дз.Ц.Гуляева.

Арганізатары і кіраўнікі падполля і партызанскага руху на Слуцчыне

Отряд действавал в Логойском, Смоленском, Борисовском, Червенском, Пуховичском, Узденском районах Минской области.

Соединился с частями Красной Армии в июле 1944 г.

Командир отряда — Ваупшасов Станислав Алексеевич (март 1942 — июль 1944).

ОТДЕЛЬНЫЙ СЛУЦКИЙ ОТРЯД

Организован в июле 1941 г. из партийно-советского актива Слуцкого и Копыльского районов. В декабре 1941 г. группа отряда (50 чел.) вышла за линию фронта.

Командир отряда — Пашун Ф. А. (июль 1941 — декабрь 1941).

Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 — июль 1944). Краткие сведения об орг. структуре партизанских соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их личном составе. Мн., 1983. С. 408; 414—417, 425—428, 440; 446—448; 509—510.

ГРУПА ПАЛІТРУКА КУРГАНАВА

Арганізавана ў ліпені 1941. Дзейнічала ў раёне в. Жылін Брод Слуцкага р-на. Была звязана з падпольнай групай Грэскай бальніцы, якую ўзначальваў Ю. Войчык. Камандзір групы старшы палітрук В (У). С. Курганаў, які загінуў у лістападзе 1941 у баі каля в. Пераходы.

Арганізатары і кіраўнікі падполля і партызанскага руху на Слуцчыне

АРАСТОВІЧ Іван Васільевіч, нарадзіўся 4.12.1909 г. у в. Рабак. У Чырвонай Арміі з 1931 г. Удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі ў 1939 г. З чэрвеня 1941 г. на Заходнім фронце. У жніўні 1941 г. па заданні Мінскага падпольнага абкома КП(б)Б займаўся арганізацыяй партызанскага атрада. З чэрвеня 1942 г. кіраўнік дыверсійнай групы, памочнік камандзіра. З кастрычніка 1942 г. камандзір партызанскага атрада, у чэрвені — верасні 1943 г. — партызанскай брыгады 225-й імя А. В. Суворова, у верасні 1943 г. — чэрвені 1944 г. — партызанскай брыгады 95-й імя М. В. Фрунзе, адначасова член Грэскага падпольнага РК КП(б)Б. У 1944—1963 гг. быў на савецкай і гаспадарчай рабоце. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі (двойчы), Айчын-

ГРУПА ЛЕЙТЭНАНТА ФУРМАНАВА

Створана ў ліпені 1941 з ліку воінаў Чырвонай Арміі, трапіўшых у акружанне. Дзейнічала ў Слуцкім раёне. Камандзір лейтэнант Фурманаў. У лістападзе 1941 г. накіравалася на ўсход з мэтай прабрацца да фронту.

СПЕЦГРУПА «ЮЖНЫЕ» НКВД БССР

Пачынала фарміравацца ў кастрычніку 1943 г. у Маскве. Дзейнічала на акупіраванай тэрыторыі Слуцкага, Грэскага, Капыльскага і Старадарожскага раёнаў з 13 кастрычніка да 1 ліпеня 1944 г. Базіравалася пры партызанскай брыгадзе імя В. П. Чкалава. Налічвала 17 чалавек. Камандзір — капітан Левых Мікалай Ксенафонтавіч, нам. камандзіра па дыверсійнай рабоце Ц. Я. Ермаловіч. Група займалася ў першую чаргу зборам разведданных, праводзіла дыверсійную работу, інфармавала насельніцтва аб стане на франтах. Членамі групы былі падарваны тры паравозы, бронемашына, танк, 6 грузавых аўтамашын, тры масты, 1250 м чыгуначнага палатна, знішчана 70 фашыстаў, з іх 7 афіцэраў. 1 ліпеня 1944 г. злучылася з часткамі Чырвонай Арміі.

Фонды Слуцкага краязнаўчага музея.

най вайны I ступені, медалямі. Памёр 30.7.1978 г.

ВАЙЦАХОВІЧ Сяргей Рыгоравіч, нарадзіўся 20.3.1903 г. у в. Сярагі. У 1932 г. закончыў Камуністычны універсітэт Беларусі. Быў на партыйнай рабоце, з красаві-



С. Р. Вайцаховіч.



У.І.Заяц.



І.С.Канановіч.



А.І.Сцяпанова.



А.Дз.Фамін.

ка 1941 г. сакратар Пінскага абкома КП(б)Б. З 23.4.1943 г. да ліпеня 1944 г. другі сакратар Пінскага падпольнага абкома КП(б)Б. У 1944—1947 гг. сакратар Пінскага абкома КП(б)Б. Яго імем названа вуліца ў Пінску. Памёр 3.9.1977 г.

ЗАЯЦ Уладзімір Іванавіч, нарадзіўся 22.9.1911 г. у в. Гацук. З 1930 г. на партыйнай і гаспадарчай рабоце. З ліпеня 1941 г. у тыле ворага, арганізатар і кіраўнік Грэскага партыйна-камсамольскага падполля, адначасова камандзір партызанскай групы, з ліпеня 1941 г. камісар атрада, у жніўні 1942 г. — ліпені 1943 г. член Слуцкага падпольнага міжрайкома КП(б)Б, у маі 1943 г. — чэрвені 1944 г. сакратар Грэскага падпольнага РК КП(б)Б, у жніўні 1943 г. — чэрвені 1944 г. камісар партызанскай брыгады 225-й імя А.В.Суворава. Пасля вайны да 1964 г. знаходзіўся на партыйнай, савецкай, адміністрацыйна-гаспадарчай рабоце. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны I ступені, медалямі. Памёр 5.7.1980 г.

КАЛЯДА Анатоць Мацвеевіч, нарадзіўся 13.3.1905 г. у в. Шышчыцы. Быў на

савецкай рабоце ў Грэскім раёне. З чэрвеня 1941 г. у Чырвонай арміі. У жніўні 1942 г. камандзір аддзялення ўзвода ў партызанскім атрадзе, з лютага 1943 г. камісар атрада. У верасні 1943 г. — чэрвені 1944 г. камандзір партызанскай брыгады 225-й імя Суворова. Адначасова член Грэскага падпольнага РК КП(б)Б. У 1944—1979 гг. быў на савецкай і адміністрацыйна-гаспадарчай рабоце. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга (двойчы), Айчыннай вайны I і II ступеней, медалямі.

КАНАНОВІЧ Іпаліт Сільвестравіч, нарадзіўся 21.4.1908 г. у в. Кукавічы Капыльскага раёна. Скончыў ВПШ пры ЦК КПСС (1953). З 1935 г. на савецкай і партыйнай рабоце. З лістапада 1941 г. на фронце. У лістападзе 1942 г. — ліпені 1944 г. член Мінскага падпольнага абкома КП(б)Б. З сакавіка 1943 г. упаўнаважаны БШПР, у сакавіку 1943 г. — чэрвені 1944 г. сакратар Слуцкага падпольнага РК КП(б)Б, адначасова з чэрвеня 1943 г. камісар партызанскай брыгады 64-й імя В.П.Чкалава. Пасля вайны сакратар Слуцкага райкома, Бабруйскага абкома КП(б)Б, старшыня Гродзенскага аблвыканкома, намеснік старшыні камісіі дзяржаўнага кантролю Савета Міністраў БССР. З 1963 г. на прафсаюзнай рабоце. Член ЦК КП(б)Б у 1952—1966 гг., член Рэвізійнай камісіі КПБ у 1949—1971 гг. Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР у 1958—1962 гг., Вярхоўнага Савета БССР у 1951—1959 гг. Памёр 2.10.1974 г. Імем І.С.Канановіча названа вуліца ў Слуцку.

СЦЯПАНАВА Аляксандра Ігнатаўна, нарадзілася ў 1906 г. у Ленінградзе. Да Вялікай Айчыннай вайны працавала другім сакратаром Слуцкага райкома КП(б)Б, была членам Мінскага абкома партыі. З ліпеня 1941 г. член Мінскага падпольнага абкома партыі. Са жніўня 1942 г. па ліпень 1943 г. член міжрайкома КП(б)Б Слуцкай зоны. У чэрвені — ліпені 1943 г. выконвала абавязкі сакратара міжрайкома, з сакавіка па кастрычнік 1943 г. адначасова член Слуцкага падпольнага райкома КП(б)Б. У пасляваенныя гады на партыйнай і савецкай рабоце. Узнагароджана ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны I ступені, медалямі. Памерла ў 1973 г.

ФАМІН Аляксандр Дзмітрыевіч, нарадзіўся ў 1911 г. у г. Вятлуга Ніжагарод-

скай вобл., Расія. У 1929 г. закончыў мясцовую школу. Працаваў намеснікам сакратара райкома камсамола, службы ў Чырвонай арміі. Быў камандзірам узвода, батарэі, начальнікам штаба асобнага конна-артылерыйскага дывізіёна. У свой час яму давалася служыць у дывізіі, якой камандаваў Г.К.Жукаў (у 1933 – 1937 гг. дывізія дыслацыравалася ў Слуцку). У Вялікую Айчынную вайну адзін з кіраўнікоў партыйна-камсамольскай падпольнай групы ў Слуцку. З лістапада 1942 г. камандзір партызанскага атрада імя К.К.Ракасоўскага

партызанскай брыгады імя М.В.Фрунзе.

У пасляваенны час актыўна ўдзельнічаў у аднаўленні разбуранай гаспадаркі Слуцчыны. Быў намеснікам старшыні райвыканкома, намеснікам дырэктара па палітчастцы Слуцкай МТС, старшынёй калгаса «Праўда», дырэктарам гархарчпрамкамбіната. У 1982 г. пайшоў на адпачынак, але прымаў актыўны ўдзел у грамадскай рабоце. Узнагароджаны ардэнамі Чырвонага Сцяга, Айчынай вайны II ступені, многімі медалямі. Памёр у 1986 г.

Дакументы сведчаць

З ПАВЕДАМЛЕННЯ САВЕЦКАГА ІНФАРМБЮРО АД 18 ЖНІЎНЯ 1941 г.

Партызанскія отряды, дзействуючыя ў зоне г. Слуцка, акупіраванага немцамі, ствараюць ісклучительныя труднасці для фашыстаў. Ізо дня ў дзень партызаны ўнічужаюць немцкія транспарты з боепрыпасамі, горючым і прадольствам, істребляюць немцкіх разведчыкаў, сувязістаў, адставіх ад сваіх частей немцкіх солдат і дае аддільныя падраздзелы фашыстскай арміі. Немецкае камандаванне неаднократа прадпшысвала военному коменданту Слуцка ліквідаваць партызанскія отряды як «совершенно нетерпимые, особенно в районе прохождения важнейшей шоссейной магистрали». Меры, прынятыя комендантам, ні к чаму не прывелі. У пачатку жніўня фашыстскі комендант быў вынуждзены дакладаваць камандаванню, што «партызанскія отряды растуць колькасна, а ўзбраенне іх удлашчаецца: нападение на нашы транспарты і войскі совершаюцца ў самых неаджданных месцах і сваім адчаянным характарам опрокидываюць всякое прадставленне о нормальных военных операциях». Палучыўшы гэта донесенне, германскае камандаванне зноў абязало коменданта ў «дзятдзневны сроку полноста ліквідаваць все партызанскія отряды, чего бы это ни стоило».

Сообщение Советского информбюро. М., 1944. Т. 1. С. 154.

ПАСТАНОВА БЮРО СЛУЦКАГА ГАРКОМА КПБ АБ ПРЫЗНАННІ ДЗЕЙНАСЦІ ПАРТЫЙНА-КАМСАМОЛЬСКІХ ПАДПОЛЬНЫХ ГРУП У СЛУЦКУ ў 1941—1943 гг.

22 студзеня 1976 г.

Бюро горкома КПБ адзначае, што на аснове воспоминаний непасрэдных удзельнікоў і дакументаў, існуючых у архівах, устаноўлена, што ў г. Слуцку ў перыяд яго вярхоўнай акупацыі немцамі-фашыстскімі захапчыкамі дзействалі падпольныя групы, створаныя ў д. Новодворцы, на аўтарэмантных мастэрскіх, узле сувязі і гарадскай электрастанцыі.

Ініцыятарамі стварэння падпольных груп у г. Слуцку явіліся камуністы А.Д.Фомін, М.І.Богунов, А.Ф.Борковскі, камсомольцы П.Я.Маглыш, Н.І.Відыякін і Д.В.Ковшов.

У жніўні 1941 года сфарміравалася ядро падпольнай групы ў прылеглай к гораду д. Новодворцы ў галаве з камуністамі А.Д.Фоміным і М.І.Богуновым, ў якую затым вошло 18 чалавек. Гэтая група дзействала да сакавіка 1943 года.

У сакавіку 1941 года па сакавік 1943 года на аўтарэмантных мастэрскіх дзействала камсомольская група П.Я.Маглыша ў складзе 8 чалавек.

У сакавіку 1941 года па сакавік 1942 года на узле сувязі і гарадскай электрастанцыі дзействала партыйна-камсомольская група, створаная Н.І.Відыякіным і Д.В.Ковшовым ў складзе шасці чалавек.

Агульнае кіраванне дзейнасцю падпольных груп ажыццяўлялася галоўным абразом кіраваннем партызанскага атрада Комарова (В.З.Коржа) праз А.Д.Фоміна, які асабіста знаў і меў сувязь з кіравацельцамі друтых груп П.Я.Маглышам і Н.І.Відыякіным.

В то же время каждая группа в отдельности имела связь с партизанскими отрядами, дислоцировавшимися в лесах Слуцкого и соседних районов.

Бюро горкома КПБ постановляет:

1. Признать деятельность подпольных групп в г. Слуцке, созданных в д. Новодворцы, на авторемонтных мастерских, на узле связи и городской электростанции.
2. Считать непосредственными руководителями групп:
 - партийно-комсомольской, созданной в д. Новодворцы, — Фомина Александра Дмитриевича и Богунова Максима Ивановича;
 - комсомольской, действовавшей на авторемонтных мастерских, — Маглыша Петра Яковлевича;
 - партийно-комсомольской, действовавшей на узле связи и городской электростанции, — Видякина Николая Ивановича и Ковшова Дмитрия Витальевича.
3. Утвердить справку о деятельности и списке состава подпольных групп, представленные комиссией содействия сбору воспоминаний участников событий времен Великой Отечественной войны.
4. Просить Минский обком КПБ утвердить настоящее постановление.

Секретарь Слуцкого горкома КПБ А. Мартысюк

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4902. Воп. 1. Спр. 1. Л. 5—6.

ПАСТАНОВА БЮРО МІНСКАГА АБКМА КПБ АБ СЛУЦКАЙ ПАПДПЛЬНАЙ ПАРТЫЙНА-КАМСАМОЛЬСКОЙ АРГАНІЗАЦЫІ (кастрычнік 1941 — сакавік 1943 г.)

26 кастрычніка 1976 г.

1. Признать на основании документов и материалов, представленных Слуцким горкомом КПБ, Слуцкую подпольную партийно-комсомольскую организацию (октябрь 1941 — март 1943 г.).
2. Направить материалы о деятельности подпольной организации и списки ее членов в партийный архив Института истории партии при ЦК КПБ.
3. Поручить Слуцкому горкому КПБ продолжить работу по уточнению списочного состава подпольной организации.

Секретарь Минского обкома КП Белоруссии И. Поляков

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4902. Воп. 1. Спр. 1. Л. 1.

З ДАВЕДКІ РАЁННАЙ КАМІСІІ АБ ДЗЕЙНАСЦІ ПАПДПЛЬНЫХ ПАРТЫЙНА-КАМСАМОЛЬСКИХ ГРУП У Г. СЛУЦКУ ў ПЕРЫЯД ЯГО ЧАСОВАЙ АКУПАЦЫІ 1941—1944 гг.

...К концу 1941 г. и в начале 1942 г. в городе, а затем и в деревнях района возникают подпольно-патриотические организации.

Инициаторами создания их в г. Слуцке явились коммунисты А.Д.Фомин, М.И.Богунов, А.Ф.Борковский, комсомольцы П.Я.Маглыш, А.И.Видякин и Д.В.Ковшов...

ПОДПОЛЬНАЯ ПАРТИЙНО-КОМСОМОЛЬСКАЯ ГРУППА ПОД РУКОВОДСТВОМ А.Д.ФОМИНА И М.И.БОГУНОВА (октябрь 1941 г. — март 1943 г.)

В июле 1941 г. часть, в которой служил А.Д.Фомин, попала в окружение в районе г. Могилева... Фомин решил идти в Слуцк, где жила его теща...

В середине сентября 1941 г. в поисках связи с партизанами А.Д.Фомин со своим соседом Дубинко Василием отправляется в д. Летковщина к родственникам Дубинко — Липницкому Антону Леопольдовичу, коммунисту, бывшему работнику Вилейского облисполкома.

Через несколько дней в д. Летковщина к Липницкому пришел бывший зав. военным отделом Гресского РК КПБ Заяц Владимир Иванович, оставленный в районе для организации подпольной и партизанской борьбы. Липницкий познакомил А.Д.Фомина с В.И.Зайцем.

В.И.Зяец порекомендовал А.Д.Фомину пока оставаться в г. Слуцке, подбирать надежных людей для подпольной работы и отправки в партизаны...

В конце сентября Фомин встретил своего бывшего сослуживца по 21-му казачьему

кавалерийскому полку Богунова Максима Ивановича («Митяй»)... Богунов М.И. сообщил Фомину, что в д. Козловичи живут знакомые им обоим командиры Советской Армии Трофимович Алексей Алексеевич и Лобанов Константин.

Примерно в то же время Фомин встретил оставшегося в г. Слуцке бывшего военнослужащего Сотникова Георгия Дмитриевича, а в октябре 1941 г. Барковского Александра Федоровича, которые также изъявили желание вести активную борьбу с оккупантами.

В ноябре 1941 г. на квартире у Барковского А.Ф. собрались коммунисты: Фомин А.Д., Богунов М.И., Барковский А.Ф., Хирин П.И. На этом совещании обсудили вопрос об организации подпольной работы. Общее руководство подпольной работой было возложено на Фомина А.Д. На Богунова было возложено руководство подпольщиками в д. Новодворцах. Фомину также было поручено к весне 1942 г. еще раз встретиться с В.И.Зайцем и договориться с ним о приеме в партизанский отряд группы патриотов, подготовленной подпольной организацией.

В октябре 1941 г. М.И.Богунов знакомит А.Д.Фомина с семьей Станкевичей, проживающей в д. Новодворцы. Станкевич Константин Павлович, его жена Надежда Михайловна, и ее сестра Морозова Нина Михайловна дают согласие войти в подпольную организацию, а их квартира становится конспиративной квартирой организации. Второй конспиративной квартирой была квартира А.А.Трофимовича в д. Козловичи.

В конце 1941 г. Богунов М.И.познакомил А.Д.Фомина с комсомольцем Радюком Николаем Герасимовичем, который к этому времени создал вокруг себя группу патриотов из комсомольцев и молодежи д. Новодворцы...

Таким образом уже к середине октября 1941 г. сформировалось ядро организации в составе А.Д.Фомина, М.И.Богунова, А.Ф.Борковского, К.П.Станкевича, В.М.Кадьша...

В декабре 1941 г. на квартире у К.П.Станкевича в Новодворцах происходит встреча А.Д.Фомина с Ф.Ф.Дубовиком, прибывшим в г. Слуцк по поручению начальника разведки партизанского отряда В.З.Коржа (Комарова) Гаврилы Петровича Стешица. После этой встречи устанавливаются постоянные прочные связи с партизанским отрядом В.З.Коржа.

В декабре 1941 г. на квартире у Борковского происходит встреча и знакомство А.Д.Фомина с Петром Яковлевичем Маглышем, руководителем подпольной комсомольской организации в г. Слуцке, ядро которой составляли рабочие бывшей машинно-тракторной мастерской...

В феврале 1942 г. была попытка установить связь с Минским подпольем. С этой целью туда посылался Григорий Орел, но эта попытка не увенчалась успехом...

К лету 1942 г. в состав подпольной организации входило 18 человек, в т. ч. членов и кандидатов в члены партии — 5, членов ВЛКСМ — 7, беспартийных 6 человек.

Таким образом, по своему составу это была партийно-комсомольская подпольная организация.

Осенью 1941 г. К.П.Станкевич, работавший на немецких военных складах в д. Новодворцы, познакомился с одним из военнопленных, работавших на этих складах. Это был Пак Абрам Борисович (псевдоним Шпак Владимир Петрович). А.Б.Пак был руководителем большой группы военнопленных (до 20 человек), которые искали связи с партизанами с целью перехода в партизанский отряд...

В течение зимы военнопленные раздобыли два пистолета и шесть гранат. Ядро группы Пака А.Б. составляли Стрелец Иван Данилович — политрук, Максименко Иван (он же Шер Аркадий) — лейтенант, Бектемиров Николай — лейтенант, Зелинский Евгений.

Группа под руководством Н.Радюка собрала 22 винтовки, 2 пистолета, 12 гранат и около 1000 патронов. Все это пошло на вооружение тех патриотов, которые направлялись в партизанские отряды.

Подпольной организации удалось в 1942 г. и в начале 1943 г. осуществить несколько диверсионных актов. А.Ф.Борковский работал автомехаником в немецких авторемонтных мастерских.... Летом 1942 г. он и его товарищи сожгли помещение мастерских вместе с оборудованием и находившимися в ремонте автомашинами...

В ночь с 6 на 7 ноября 1942 г. А.Д.Фомин, А.Ф.Борковский и А.А.Трофимович вывели в Слуцком городском парке Красный флаг, который развивался на 4-метровом шесту до полудня 7 ноября...

Весной 1943 г. подпольщик Сотников Г.Д. поджег склад с готовой продукцией на Слуцкой мебельной фабрике...

Летом 1942 г. в целях получения информации о предполагаемых карательных и иных мероприятиях полиции и оккупантов подпольная организация приняла решение послать на работу в Слуцкую полицию подпольщиков Николая Радюка и Михаила Соколовича. Выполняя задание подпольной организации, они проделали большую работу, своевременно информировали организацию о мероприятиях полиции, о дислокации и численности немецких гарнизонов, доставая бланки необходимых документов...

В полиции Н.Радюк «прослужил» до марта 1943 г., а затем во избежание ареста ушел в партизанский отряд Губина. Погиб в бою с оккупантами 19 ноября 1943 г. в д. Колки Гомельской области. М.Соколович по доносу предателя был арестован и расстрелян оккупантами вместе в М.И.Богуновым, П.Я.Маглышем и др. по пути из Слуцка в Минск.

Большую патриотическую работу проводил член подпольной организации Александр Романович Прохоров, который работал переплетчиком Слуцкой городской типографии, открытой немецкими властями...

Патриотическая деятельность Прохорова продолжалась до мая 1944 г., когда он был арестован, а затем отправлен на каторжные работы во Францию...

22 ноября 1942 г. подпольщики вывели из Слуцка большую группу (более 20 человек) военнопленных и доставили их в партизанский отряд В.З.Коржа. Вместе с этой группой в отряд ушел и А.Д.Фомин. Руководство оставшимися подпольщиками возглавил М.И.Богунов...

По заданию командования партизанского отряда В.З.Коржа подпольщики совместно с группой П.Я.Маглыша готовили крупную диверсию с целью уничтожения верхушки оккупационных властей в Слуцке, в т. ч. гебитскомиссара, начальника жандармерии, начальника окружной полиции и других... Но операция сорвалась. Начались аресты. Сначала был арестован Врублевский, затем П.Я.Маглыш, М.Н.Соколович, А.Ф.Борковский, а позднее почти все члены подпольной организации П.Маглыша.

Избегавшие ареста подпольщики М.И.Богунов, К.П.Станкевич, А.М.Станкевич, Н.М.Морозов, Н.Г.Радюк ушли в партизаны... М.И.Богунов решил вернуться в Новодворцы, чтобы вывезти в партизанскую зону семью В.М.Кадыша. Но по пути из Новодворцев попал на полицейскую засаду и был арестован вместе с женой и двумя детьми Кадыша, а затем расстрелян вместе с группой П.Я.Маглыша у д. Самохваловичи по пути в Минск.

После этого в Слуцке остались и продолжали работу лишь Г.Д.Сотников, А.Р.Прохоров, П.И.Хирин, с которыми А.Д.Фомин продолжал поддерживать связь и направлять их работу. В мае 1943 г. ушли в партизанский отряд Г.Д.Сотников и П.И.Хирин, а в мае 1944 г. был арестован А.Р.Прохоров.

Будучи в партизанских отрядах слуцкие подпольщики также проявили себя настоящими патриотами. А.Д.Фомин командовал партизанским отрядом им. Рокоссовского бригады им. Фрунзе и был награжден орденом Красного Знамени.

А.А.Ходосов был начальником штаба отряда им. Н.Островского бригады им. Суворова и награжден орденом Отечественной войны I степени.

Орденом Отечественной войны I степени был награжден также В.М.Кадыш.

А.А.Трофимович был партизаном, а затем секретарем Слуцкого подпольного РК ЛКСМБ. Награжден медалью «За отвагу» и «Партизану Отечественной войны» I степени.

А.Б.Пак был командиром взвода разведки отряда. Награжден орденом Красной Звезды.

Г.Д.Сотников был партизаном отряда им. Н.Островского бригады им. Суворова. Награжден тремя медалями.

Медалями были награждены ставшие партизанами подпольщицы А.М.Станкевич и Н.М.Морозова.

КОМСОМОЛЬСКАЯ ГРУППА П.Я.МАГЛЫША (декабрь 1941 г. — март 1943 г.)

Великая Отечественная война застала Петра Яковлевича Маглыша под г. Белостоком, где он проходил службу в армии... Будучи раненым попал в плен, но вскоре бежал. В октябре или в начале ноября 1941 г. появился в г. Слуцке и устроился на работу в немецкие авто-



Сям'я Маглышаў. Стаіць
справа П.Я.Маглыш.

ремонтные мастерские (на базе Слуцкой МТС), где работал его отец Я.Д.Маглыш... П.Я.Маглыш включается в подпольную борьбу. Первыми его помощниками становятся отец и сестра Надежда...

В начале 1942 г. П.Я.Маглыш устанавливает связь с партизанским отрядом Дунаева (Тараховича И.Н.) и в марте 1942 г. проводит совместно с группой партизан операцию по экспроприации Слуцкого банка... Во время этой операции было захвачено награбленное фашистами золото, серебро, большое количество советских денег. Все это затем было отправлено на «Большую землю» в фонд обороны страны. На эти средства была построена авиаэскадрилья «Партизан Слуцка».

В мае 1942 г. П.Маглыш вместе с А.Д.Фоминим осуществляют поездку в Старобинский район в дер. Сухая Миля, где лично встречаются с В.З.Коржом и начальником разведки отряда Стешищем...

В феврале 1942 г. группа П.Маглыша осуществила крупную диверсию — поджог немецкого автогаража...

В декабре 1942 г. П.Маглыш на трех немецких автомашинах отправляет в партизанский отряд 32 военнопленных, которые благополучно прибыли туда и стали партизанами.

В начале 1943 г. еще одна большая группа военнопленных была освобождена на разъезде 95-го километра и отправлена вместе с захваченными автомобилями в партизанский отряд им. Фрунзе.

В ноябре 1942 г. группа Маглыша осуществила взрыв склада на мелькомбинате...

ПАРТИЙНО-КОМСОМОЛЬСКАЯ ГРУППА Н.И.ВИДЯКИНА — Д.В.КОВШОВА, ДЕЙСТВОВАВШАЯ НА ЭЛЕКТРОСТАНЦИИ И УЗЛЕ СВЯЗИ (декабрь 1941 г. — декабрь 1942 г.)

К началу декабря 1941 г. начала складываться подпольная группа на узле связи. Здесь работали расконвоированные военнопленные радиотехники Дмитрий Ковшов, Леонид Голов, Владимир Нилус...

Вскоре Д.В.Ковшов знакомится с бывшим летчиком Н.И.Видякиным, который бежал из лагеря военнопленных и жил нелегально под фамилией Боколенков. Видякин входил в группу, которая готовилась уйти к партизанам. Руководил группой старший политрук, фамилию которого установить не удалось. В состав группы входило до 20 человек... К концу января 1942 г. все приготовления были закончены... Но из-за какой-то случайности часть членов группы, в их числе и старший политрук, провалилась. Последовали аресты и расстрелы. Н.И.Видякину и Д.В.Ковшову пришлось на время вернуть работу. Летом 1942 г.



М.І.Відзякін.



Дз.В.Каўшоў.

Видякин устроился работать механиком на табачную фабрику....

В конце ноября 1942 г. в г. Слуцк вместе с М.Д.Пшеничным прибыла связная М.И.Батурина и передала Д.В.Ковшову задание подпольного обкома КП(б)Б взорвать электростанцию и узел связи. Для этой цели она привезла 7 магнитных мин....

Видякин поручил произвести минирование основных узлов электростанции дежурному технику главного щита Н.С.Кокину и технику химической очистки воды К.В.Мещерякову... 5 декабря 1942 г. все мины были заложены. Как и предусматривалось, две мины были поставлены под силовые трансформаторы, одна — на колеччатый вал дизеля и одна — под цистерну с нефтью.

На узле связи Д.В.Ковшов заложил две мины в аккумуляторную, добавив к ним 8 кг толу....

...Гебиткомиссар Слуцка доносил в Минск генеральному комиссару Белоруссии Кубз: «В ночь с 6 на 7 декабря 1942 года в Слуцке произошло два взрыва: около 20 часов сильный взрыв и около 1 часа ночи взрыв меньшей мощности. Взрывы произошли на электростанциях. Обе сильно повреждены. Трансформаторная подстанция полностью разрушена...

В докладной, очевидно, умышленно изменялась дата проведения операции и не упоминается, что полностью разрушен также и узел связи.

На следующий день начались аресты. Инженера электростанции Пикуса и работников почты А.Голова и В.Нилуса, которые не ушли в партизаны, расстреляли без всякого расследования их вины...

Н.И.Видякин до января 1943 г. был связным партизанского отряда им. Кирова бригады им. Фрунзе. 8 февраля 1943 г. прибыл в партизанскую бригаду им. Суворова. В октябре 1943 г. был отправлен на «Большую землю», зачислен в 142-й гвардейский штурмовой авиационный полк и погиб в бою 1 июля 1944 года...

Выводы:

На основании вышеизложенного районная комиссия содействия сбору воспоминаний участников событий времени Великой Отечественной войны делает заключение, что в городе Слуцке и прилегающей к нему деревне Новодворцы в 1941—1943 годах действовали как наиболее организованные три подпольные группы:

- партийно-комсомольская группа под руководством А.Д.Фомина и М.П.Богунова (октябрь 1941—март 1943 гг.);
- комсомольская группа П.Я.Маглыша (декабрь 1941—март 1943 гг.);
- партийно-комсомольская группа Н.И.Видякина и Д.В.Ковшова (декабрь 1941—декабрь 1942 гг.)...

Предлагаемую справку комиссия считает документом, в сжатой форме отражающим действия трех наиболее организованно оформленных подпольных групп в городе Слуцке.

Комиссия:

Криваль М.С. — зав. отделом пропаганды и агитации райкома КПБ.

Дубовик В.В. — секретарь райкома ЛКСМБ

Ляпустин А.А. — зам. председателя горисполкома

Колета Н.В. — зам. председателя райисполкома

Никольский М.А. — директор ШРМ № 1 г. Слуцка

Кирюхин Г.А. — научный сотрудник краеведческого музея

Стукало П.К. — начальник IV отделения горвоенкомата

Пранович П.К. — работник райотдела КГБ

Тишкевич В.Н. — зам. редактора районной газеты «Шлях Ильича».

Секретарь Слуцкого райкома КПБ А.Мартысюк

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4902. Воп. 1. Спр. 1. Л. 7—28.

**СПІС ЧЛЕНАЎ ПАДПОЛЬНЫХ ГРУП, ЯКІЯ ДЗЕЙНІЧАЛІ
Ў СЛУЦКУ Ў 1941—1943 гг.**

**1. ПАРТЫЙНО-КОМСОМОЛЬСКАЯ ГРУППА А.Д.ФОМИНА —
М.И.БОГУНОВА**

1. БОГУНОВ Максим Иванович, р. в 1914 г. в д. Поповка Кошарского р-на Ростовской обл., русский, член КПСС с 1940 г., военнослужащий.

Октябрь 1941 год. Вместе в А.Д.Фоминим был одним из организаторов и руководителей подпольной организации. Проводил патриотическую работу среди молодежи в д. Новодворцы. Вместе со Станкевичем слушал и распространял сводки Совинформбюро, помогал отправлять красноармейцев, бежавших из лагеря военнопленных в партизанский отряд. В марте 1943 г. попал на полицейскую засаду у д. Козловича, когда вез семью Кадыша в партизанский отряд, был арестован и расстрелян гитлеровцами.

2. БОРКОВСКИЙ Александр Федорович, р. в 1907 г. в д. Веска Краснослободского р-на Минской обл., белорус, член КПСС с 1930 г., военнослужащий.

Октябрь 1941 год. Работал в немецких авторемонтных мастерских, распространял среди рабочих советские газеты и листовки. Осуществлял диверсионные акты. В июне 1942 года участвовал в поджоге мастерских. В марте 1943 года арестован гитлеровцами и расстрелян по дороге в г. Минск.

3. КАДЫШ Василий Минович, р. в 1909 г. в д. Новодворцы Слуцкого р-на, белорус, кандидат в члены КПСС с 1940 г., рабочий вагоно-ремонтного завода в г. Минске.

Октябрь 1941 г. Работая на немецких продовольственных складах в Новодворцах рабочим, вступил в связь с группой советских военнопленных (А.Б.Пака), передавал им сводки Совинформбюро, готовил их к уходу в партизанский отряд. Принимал участие в приобретении радиоприемника. С лета 1942 года на его квартире была явка для партизанских связных. 2 февраля 1943 г. ушел в партизанский отряд В.Губина.

4. МОРОЗОВА Нина Михайловна, р. в 1913 г. в д.Новодворцы Слуцкого р-на, белоруска, беспартийная, домохозяйка.

Октябрь 1941 г. Вместе со своей сестрой Станкевич Н.М. являлась хозяйкой явочной квартиры. Во время встреч подпольщиков и работы радиоприемника обеспечивала охрану дома от проникновения посторонних. В марте 1943 года вместе с семьей Станкевич ушла в партизанский отряд Губина.

5. ПАК Абрам Борисович, р в 1918 г. в с. Купель Волочического р-на Винницкой обл., еврей, член ВЛКСМ, военнослужащий.

Декабрь 1941 год. Участвовал в распространении сводок Совинформбюро среди военнопленных, работавших на складе, и в организации их ухода в партизанский отряд. В ноябре 1942 года вместе с группой военнопленных убыл в партизанский отряд им. Ленина.

6. ПРОХОРОВ Александр Романович, р в. 1910 г. в г. Осиповичи Могилевской обл., белорус, беспартийный, столяр-переплетчик Слуцкого гарнизонного Дома Красной Армии,

Декабрь 1941 год. Работая в немецкой типографии переплетчиком, Прохоров А.Р. снабжал подпольщиков бумагой, шрифтом, мастикой, которые затем переправлялись партизанам. Кроме того, передавал фамилии авторов антисоветских статей, печатавшихся в оккупационной газете, бланки паспортов, продовольственные талоны. Передал Фомину канцелярскую печатную машинку. В мае 1944 года был арестован и направлен на работу в Германию, а затем во Францию.

7. РАДЮК Александр Герасимович, р. в 1922 г. в д. Новодворцы Слуцкого р-на, белорус, член ВЛКСМ с 1938 г., рабочий.

В феврале 1942 года в составе подпольной комсомольской группы Н.Радюка вошел в состав организации. Принимал активное участие в сборе оружия, распространении сводок Совинформбюро и листовок среди жителей д. Новодворцы. Подготовил к уходу в партизаны патриотов — жителей д. Новодворцы Бобуревич И.Е., Кулик С.П., Хиль В.И. В мае 1943 года ушел в партизанский отряд.

8. РАДЮК Николай Герасимович, р. в 1924 г. в д. Новодворцы Слуцкого р-на, белорус, член ВЛКСМ с 1939 г., учащийся.

Октябрь 1941 г. Создал подпольную группу в составе 5 человек, которая в феврале 1942 года вошла в состав подпольной партийно-комсомольской организации. Связь с группой поддерживалась через М.И.Богуну. По заданию организации поступил служить в слущкую полицию, получал там необходимую информацию о действиях полиции, которая затем

передавалась в партизанский отряд Комарова. Распространял советские газеты, листовки, сводки Совинформбюро. 1 марта 1943 года ушел в партизанский отряд Губина Полесского соединения. Погиб в бою 19 ноября 1943 г.

9. РАДЮК Евгений Герасимович, р. в 1927 г. в д. Новодворцы Слуцкого р-на, беспартийный, колхозник.

В июле 1942 г. вместе с братьями вошел в подпольную организацию. Принимал активное участие в сборе оружия и распространении сводок Совинформбюро и выполнял поручения по связи между подпольщиками. В марте 1943 года ушел в партизанский отряд. Умер в 1964 году.

10. РАДЮК Леонид Герасимович, р. в 1929 г. в д. Новодворцы Слуцкого р-на, белорус, беспартийный, учащийся.

В июле 1942 года вместе с братьями вошел в подпольную организацию. Принимал участие в сборе оружия, распространении сводок Совинформбюро и др. советских материалов. В марте 1943 года ушел в партизанский отряд.

11. СТАНКЕВИЧ Константин Павлович, р. в 1905 г. в д. Шуляки Слуцкого р-на, белорус, беспартийный, военнослужащий.

Октябрь 1941 г. Работал среди советских военнопленных на немецких складах, обеспечил их подготовку и отправку в партизанский отряд. С мая 1942 года на его квартире находился радиоприемник, через который принимались, записывались, а затем распространялись сводки Совинформбюро и другие сообщения советского радио. С июня 1942 г. на его квартире была явка для связных партизанских отрядов Комарова и Губина. Погиб в бою 24 января 1944 года.

12. СТАНКЕВИЧ Надежда Михайловна, р. в 1910 г. в д. Новодворцы Слуцкого р-на, белоруска, беспартийная, домохозяйка.

Октябрь 1941 г. Вместе с мужем Станкевичем К.П. принимала активное участие в работе подпольной организации. Являлась хозяйкой явочной квартиры, где также хранился радиоприемник. Во время совещаний руководителей организации и их встреч с партизанскими связными обеспечивала охрану дома от проникновения посторонних. Ушла в партизанский отряд Губина вместе с мужем и детьми в марте 1943 года.

13. СОТНИКОВ Георгий Дмитриевич, р. в 1918 в г. Покотиловка Талды-Курганской обл., русский, член ВЛКСМ, военнослужащий.

Октябрь 1941 г. После установления связи с А.Д.Фоминным достал радиоприемник и установил его на квартире Александра Федоровича, где жил сам. Принимал сводки Совинформбюро и распространял их среди населения. Летом 1942 г. по заданию Фомина купил в еврейском гетто второй радиоприемник за 1500 марок, который был установлен сначала на чердаке производственного здания завода «Пролетарий» («Металлист»), а затем в квартире Станкевича К.П. В мае 1943 г. организовал поджог склада готовой продукции мебельной фабрики. В мае 1943 г. убыл в партизанский отряд им. Островского.

14. СОКОЛОВИЧ Михаил Никитович, р. в 1919 г. в д. Новодворцы Слуцкого р-на, белорус, член ВЛКСМ с 1936 г., военнослужащий.

Будучи в рядах Советской Армии попал под Киевом в окружение и в ноябре 1941 г. пришел на родину в д. Новодворцы, где через А.Радюка в феврале 1941 года был привлечен к подпольной работе, а затем вместе с А.Радюком направлен на работу в Слуцкую полицию. В начале марта 1943 года был арестован и расстрелян.

15. ТРОФИМОВИЧ Алексей Алексеевич, р. в 1916 г. в д. Козловичи Слуцкого р-на Минской обл., белорус, член ВЛКСМ с 1936 г., военнослужащий.

Октябрь 1941 г. Проводит агитационно-массовую работу среди патриотически настроенной молодежи д. Козловичи. В мае 1942 г. вместе с А.Д.Фоминным ходил на связь в партизанский отряд Комарова (Коржа В.З.) в д. Сухая Миля. С мая 1942 г. на его квартире была установлена явка, куда приходили партизанские связные (Александр Шаула и др.). В январе 1943 г. ушел в партизанскую бригаду им. Чкалова.

16. ФОМИН Александр Дмитриевич, р. в 1911 г. в г. Ветлуга Горьковской обл., русский, член КПСС с 1939 г., военнослужащий — офицер Советской Армии.

Октябрь 1941 г. Руководитель подпольной партийно-комсомольской организации, один из ее организаторов. Выбыл 22 ноября 1942 года в партизанский отряд Коржа В.З. (Комарова) в Старобинский район. В течение 1943 года по заданию командования партизан неоднократно приходил в г. Слуцк на связь с подпольщиками.

17. ХИРИН Петр Иванович, р. в 1911г., русский, член КПСС, военнослужащий.

Октябрь 1941 г. Вместе с Прохоровым А.Р. достал пишущую машинку, передавал руководителям подпольной организации бумагу, типографскую краску, шрифты. Ушел в партизанский отряд им. Суворова в сентябре 1943 года.

18. ХОДОСОВ Анатолий Афанасьевич, р. в 1916 в г. Красная Стрелица Хомутовского р-на Курской обл., член ВЛКСМ с 1934 г., военнослужащий.

Май 1942 г. Занимался сбором оружия (раздобыл две винтовки с патронами) и подготовкой советских патриотов к уходу из города в партизанский отряд. В феврале 1943 года убыл в партизанский отряд Комарова (Коржа В.З.).

II. КОМСОМОЛЬСКАЯ ГРУППА П.Я.МАГЛЫША

19(1). БОРИСИК Мария Кузьминична, р. в 1924 г. в д. Михейки Слуцкого р-на, белоруска, член ВЛКСМ с 1940 г., учащаяся.

Август 1942 г. Член подпольной группы. Распространяла сводки Совинформбюро, листовки, осуществляла связь между подпольщиками. Арестована и расстреляна оккупантами в марте 1943 года.

20(2). МАГЛЫШ Петр Яковлевич, р. в 1919 г. в д. Ворковичи Слуцкого р-на, белорус, член ВЛКСМ с 1936 г., военнослужащий.

Декабрь 1941 г. Руководитель и организатор подпольной антифашистской группы в авторемонтных мастерских (МТМ). Арестован и расстрелян оккупантами в марте 1943 года.

21(3). МАГЛЫШ Яков Дмитриевич, р. в 1888 г. в д. Ворковичи Слуцкого р-на, белорус, беспартийный, рабочий Слуцкой машинно-тракт. маст. (МТМ).

Декабрь 1941 г. Активный участник подпольной антифашистской группы. Вместе с сыном участвовал в проведении многих диверсий против оккупантов (поджог автомобильного гаража, освобождение и отправка советских военнопленных к партизанам и др.). Арестован и расстрелян оккупантами в марте 1943 года.

22(4). МАГЛЫШ Надежда Яковлевна, р. в 1912 г. в д. Ворковичи Слуцкого р-на, белоруска, член ВЛКСМ с 1928 г., служащая.

Декабрь 1941 г. Активный член подпольной группы. Вместе с братом участвовала в организации антифашистской борьбы, подборе единомышленников, доставала и переправляла к партизанам медикаменты, с декабря 1942 года осуществляла связи с партизанским отрядом Коржа. Убита оккупантами при аресте 9 марта 1943 года на улице Ленина в г. Слуцке.

23(5). МАГЛЫШ Екатерина Тимофеевна, р. в 1891 г. в д. Ворковичи Слуцкого р-на, белоруска, беспартийная, домохозяйка.

Декабрь 1941 г. Хозяйка явочной квартиры, в которой с октября 1942 года по февраль 1943 года находился радиоприемник и проходили встречи подпольщиков и партизанских связных. В марте 1943 в связи с разгромом подпольной группы прекратила работу.

24(6). ТРУХАН Павел Алексеевич, р. в 1910 г. в д. Сельцо Старобинского р-на Минской обл., белорус, беспартийный, врач Слуцкой горбольницы.

Август 1942 г. Член подпольной группы. Передавал медикаменты и перевязочные материалы для партизанского отряда Коржа, давал фиктивные справки о болезни гражданам города с тем, чтобы освободить их от угона на фашистскую каторгу. Арестован и расстрелян оккупантами в марте 1943 года.

III. ПОДПОЛЬНАЯ ПАРТИЙНО-КОМСОМОЛЬСКАЯ ГРУППА

Н.И.ВИДЯКИНА – Д.В.КОВШОВА

25(1). ВИДЯКИН Николай Иванович, р. в 1914 г. в с. Дегилевка Рузаевского р-на Мордовской АССР, русский, член ВЛКСМ, военный летчик, мл. лейтенант.

Руководитель и организатор подпольной группы. Принимал участие в разработке всех операций. Проводил широкую устную антифашистскую пропаганду, организовывал распространение листовок в городе. Подготовил исполнителей диверсии на электростанции, лично инструктировал их о порядке проведения операции. После ухода непосредственных исполнителей диверсии в партизанскую бригаду им. Калинина стал связным партизанского отряда им. Кирова, бригады им. Фрунзе. В ноябре 1943 года был переправлен на «Большую землю», зачислен в 142 гвардейский штурмовой авиационный полк и погиб в бою 15 июля 1944 года.

26(2). ЕВДОКИМОВА (ГУЗ) Анна Михайловна, р. в 1917 г. в д. Верхнийская Яхшинского р-на Кемеровской обл., русская, член ВЛКСМ, дежурная цитового управления.

Июнь 1942 г. — член подпольной группы. К подпольной работе была привлечена Кокиным Н.С., который работал на электростанции дежурным техником на главном щите управления. Распространяла листовки в городе, вела устную антифашистскую пропаганду, через знакомых добывала соль, бумагу, керосин, медикаменты, мастику, которые затем через Кокина и других лиц переправлялись в партизанский отряд.

Принимала активное участие в проведении диверсий на электростанции в сентябре и в декабре 1942 года. Затем была связной партизанских отрядов им. Лазо и им. Громова бригады им. Чкалова.

27(3). КОВШОВ Дмитрий Витальевич, р. в 1920 г. в д. Истра Московской обл., русский, член ВЛКСМ, техник Московского радицентра Купавна.

Июнь 1942 года — руководитель группы. Руководил подпольной группой с июня по декабрь 1942 года. Работал техником на узле связи, слушал радиопередачи из Москвы, рассказывал подпольщикам их содержание, распространял листовки и советские газеты, лично отремонтировал и передал два радиоприемника в партизанские бригады им. Чапаева и им. Фрунзе. Лично пронес магнитные мины на территорию электростанции и передал их Кокину и Мещерякову, сам же осуществил диверсию на узле связи. Затем ушел в партизанский отряд им. Пархоменко бригады им. Калинина.

28(4). КОКИН Николай Степанович, р. в 1913 г. в г. Смоленск, русский, канд. в члены КПСС, военный техник 2-го ранга.

Июнь 1942 года — член подпольной группы из числа военнопленных, работал дежурным техником распределительного щита на электростанции, вовлечен в подпольную группу Видякиным Н. В свою очередь привлек к подпольной работе Гуз А.М., у которой некоторое время жил на квартире. Передавал ей листовки и газеты для распространения в городе, вел устную антифашистскую пропаганду, передавал партизанам через Видякина Н.И. медикаменты, бумагу, керосин, мастику и др. 5 декабря 1942 года заминировал два силовых трансформатора, цистерну с нефтью, коленчатый вал двигателя вспомогательной электростанции. После совершения диверсии вместе с другими участниками ушел в партизанский отряд им. Пархоменко, бригады им. Калинина.

29(5). МЕЩЕРЯКОВ Константин Владимирович, р. в 1919 г. в г. Бийск Алтайского края, русский, член ВЛКСМ, не установлено.

Мещеряков К.В. из числа военнопленных, работал техником химической очистки воды на электростанции. К подпольной работе привлечен Видякиным Н.И. Вместе с Кокиным Н.С. в сентябре 1942 г. слили масло из емкостей, предназначенное для доливки трансформаторов, что привело к остановке электростанции. 5 декабря 1942 года заложил четыре магнитные мины на электростанции и после совершения диверсии вместе с другими участниками ушел в партизанский отряд им. Пархоменко бригады им. Калинина. Погиб в бою 10 июля 1943 года.

30(6). РОДЧЕНКО Надежда Дмитриевна, р. в 1912 г. в д. Ныхаевка Милковского р-на Ворошиловградской обл., украинка, беспартийная, повар столовой в г. Слуцке.

Июнь 1942 г. — член подпольной группы. Распространяла листовки в г. Слуцке, осуществляла сбор информации среди населения города, вела наблюдение за местами дислокации вражеских гарнизонов. Способствовала установлению связи группы с партизанским отрядом им. Суворова.

КОМИССИЯ:

М.Криваль — заведующий отделом пропаганды и агитации РК КПБ

В.Дубовик — секретарь райкома ЛКСМБ

А.Ляпустин — заместитель председателя горисполкома

Н.Колета — заместитель председателя райисполкома

Г.Кириухин — научный сотрудник краеведческого музея

М.Никольский — директор ШРМ № 1 города Слуцка

П.Пранович — работник райотдела КГБ

П.Стукало — начальник IV отделения горвоенкомата

В.Тишкевич — зам. редактора райгазеты «Шлях Ільіча»

Секретарь Слуцкого Райкома КПБ (А.Мартысюк)

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4902. Воп. 1. Спр. 1. Л. 30—38.

**З УСПАМНАЎ АЛЯКСАНДРА ДЗМІТРЫЕВІЧА ФАМІНА,
БЫЛОГА ПАДПОЛЬШЧЫКА СЛУЦКА, КАМАНДЗІРА
ПАРТЫЗАНСКАГА АТРАДА ІМЯ К.К.РАКАСОЎСКАГА**

8 сакавіка 1945 г.

О СЛУЦКОМ ПОДПОЛЬЕ

26 июня 1941 года немецко-фашистские войска захватили город Слуцк.

Внезапный захват города не позволил многим советским людям эвакуироваться в советский тыл или вступить в ряды действующей Советской Армии. Кроме того, в городе нашло себе приют большое количество убежавших из плена военнослужащих, а также раненые бойцы и командиры, которых укрывали от немцев жители города. Убийство и массовые расстрелы советских людей начались с первых дней хозяйничания немцев в городе. Сначала немцы расстреливали людей в самом городе, около тюрьмы на ул. Монахова, затем перенесли место расстрела на урочище Гореваха в 7 км западнее города. На каждом телеграфном столбе, домах и заборах немцами были расклеены тысячи объявлений, которые грозили каждому смертной казнью, кто не будет выполнять приказы немецких властей, кто будет укрывать солдат и командиров Советской Армии, кто вздумает бороться против немецкой армии. В январе м-це 1942 г. неизвестный советский человек вошел в жандармское управление города Слуцка, увидел одного жандарма, ударил кулаком, свалил его с ног и начал его избивать с возгласами: «Вот вам Москва», «Вот вам Россия», «Отступайте, проклятые фашисты». На другой день нападающий был повешен на телеграфном столбе с привязанной к нему дощечкой с надписью: «Я наказан за то, что поднял руку против немца».

С наступлением весны в лесах вокруг города Слуцка партизанская борьба стала более активной. Почти ежедневно в бывшую мебельную артель города поступают от немцев заказы на изготовление гробов.

В апреле м-це 1942 г. немцы направляют в Любанский район крупные военные части,двигающиеся на фронт на борьбу против партизан. Свыше двадцати дней немцы прочесывали, окружали и блокировали леса — но тщетно и безрезультатно. Все же для устрашения и для показа населению, что они жестоко расправились с «любанскими бандитами», немцы взяли где-то на складе несколько подвод стуженного оружия, провезли его по городу и показали несколько пленных, колхозников, взятых из лесных деревень.

В начале мая м-ца 1942 г. на Пролетарской улице города было повешено свыше 30 человек советских граждан, у каждого повешенного на груди висела дощечка с надписью «Я — партизан», «Я помогал партизанам», «Я укрывал партизан».

Обеспокоенные развернутой партизанской борьбой немцы этими виселицами хотели устроить народ, ослабить его волю к борьбе против захватчиков. Но не разгадали душу советского человека фашисты. Террор и виселицы еще больше поднимали ненависть к захватчикам и не устроили людей. Десятками уходили они в леса, в партизанские отряды.

Еще в самом начале оккупации в городе и районе существовали многочисленные подпольные группы, некоторые из них имели радиоприемники, принимали сводки Совинформбюро, распространяли их среди населения. Но группы действовали разрозненно — многие не могли найти связи. Более активной подпольной организацией была группа, в которую входили Маглыш Петр, Борковский Александр, Дубовик Федор, Станкевич Константин, Богунов Дмитрий, Кадыш Василий и я, Фомин Александр. Маглыш и я в июне м-це 1942 года в Старобинском районе, уйдя из города в лес, в р-не д. Сухая Миля встретились с представителями отряда Комарова (Корж). Рассказав о положении в городе и районе, о том, что многие хотят с оружием в руках бороться против немецко-фашистских захватчиков, но еще никак не могут найти себе применение, командование предложило нам вернуться в район города и развернуть там более активную подпольную работу. Представители отряда для связи с нами периодически будут проникать в город и посещать нашу явочную квартиру, которая была установлена в г. Слуцке на Колхозной улице, № 13, — квартира Маглыша Петра. Кроме этого, Маглыш был научен простейшим способам диверсионной работы. Пришлось вернуться обратно в район гор. Слуцка, взяв с собой партизанской литературы. Вскоре, через несколько дней, на квартиру Маглыша прибыл представитель отряда Комарова сельский врач д. Долгое Старобинского р-на Кучинская и партизан отряда Васильева Александр Шауло. Кроме диверсий, которые нужно было организовать Маглышу, мне было поручено войти в связь с военнопленными и организовать их побег в партизан-

ский отряд. Через Богунова и Станкевича пленным мною было переправлено несколько листовок и газета «Известия» за 29 июня 1942 г. Побег был организован, и в ночь с 21 на 22 ноября пленные прибыли в Орликовские леса, захватив с собой даже со склада оружие. Через два дня побег совершили в этом же направлении военнопленные, работающие в расположении Слуцкого моторо-ремонтного завода, которые разгромили их охрану, взяли с собой оружие, завели три автомашины и прибыли в лес. После побега военнопленных немецкий комендант города собрал всех ранее отпущенных и не успевших убежать военнопленных и угнал из Слуцка в Барановичи.

На 7 ноября 1942 г. нашей подпольной группой были вывешены несколько красных флагов, и один минированный с двухметровым полотнищем на четырехметровом древке мною был поставлен в центре города на городском стадионе, который развевался до 12 часов дня 7 ноября. На флаге было написано на белорусском и немецком языках «Да здравствует Советская Белоруссия!», «Смерть немецким оккупантам!».

ГИБЕЛЬ ПОДПОЛЬЩИКОВ

После побега военнопленных оставаться в городе и в деревнях района мне было слишком трудно и опасно.

С несколькими товарищами пришлось уйти в отряд и оттуда руководить подпольем. Маглыш собирался уйти в лес, в партизаны, наделав в городе много шума. Им уже была ранее сожжена авторемонтная мастерская и склад, готовился поджог и вывоз документов из гекбкомиссариата и жандармерии. Все для этого было подготовлено. Но главная фигура этой операции, работающая в полиции «капралом», Врублевский, который должен быть начальником караула в гекбкомиссариате, перед заступлением на пост передал не вполне надежным и проверенным «полицаям» листовки с обращением Правительства БССР ко всем, кто служит немцам, о переходе на борьбу с немцами. Полицан передал листовки начальнику полиции, после чего операция и организация была провалена. Начались аресты. Арестован Маглыш Петр и его отец, врач-хирург Трухан, Ворковский и другие, всего 15 человек. Вскоре всех их повезли в город Минск на военно-полевой суд. Недоезжая до г. Минска, на шоссе в Самохваловичах Маглышу удалось развязать себе руки и нескольким товарищам, броситься на охрану, но силы оказались неравными. Слуцкие подпольщики, возглавляемые Петром Маглышем, погибли в неравной борьбе.

Но партизанам связь с городом необходима. Из города для партизан необходимо достать нужное для борьбы оружие, боеприпасы, медикаменты, сведения о противнике, его намерениях, а также помочь вырваться советским людям. В городе также нужно было противопоставить наглой фашистской агитации свою, советскую, правдивую о положении на фронте, в Советском Союзе, чего ждут тысячи горожан.

С прибытием в партизанскую бригаду им. Суворова Гресским подпольным райкомом партии была мне поставлена задача, — выполняя Постановление февральского Пленума ЦК КП(б)Б о более смелом проникновении в город, создать в Слуцке новую подпольную организацию, которая бы работала по заданию подпольного райкома. Кроме этого, секретарь райкома т. Заяц обязал меня во что бы то ни стало добыть в Слуцке типографского шрифта, мастики и бумаги для развертывания работы многотиражного органа подпольного райкома газеты «Сталинец». Задание райкома я сумел быстро выполнить. Вследствие провала подпольной организации Маглыша необходимо было учесть уроки и давать подпольщикам отдельные задания, не знакомя их с другими, также работающими по заданиям партизан. В немецкой типографии работал рабочим советский гражданин Прохоров. Он дал мне подписку, что будет работать на партизан и выполнять их любое задание. За пять дней после получения задания Прохоровым было похищено у немцев 20 кгр. шрифта, 20 килограмм мастики и 100 кгр. бумаги, которую пришлось на подводе доставить в партизанскую бригаду им. Суворова. В течение целого года Прохоровым направлялась в лес бумага, так необходимая для развертывания агитационной работы.

Выполняя постановление райкома КП(б)Б о создании нового партизанского отряда мною принимались все меры для ведения большой агитационной работы в г. Слуцке и деревнях, прилегающих к городу. Город регулярно получал советские газеты, тысячи листовок, которые наклеивались на видных местах, передавались из рук в руки.

Когда в Слуцк прибыла словацкая дивизия, буквально через несколько дней в ее часть было направлено множество листовок, воззваний и обращений к словацким солдатам, пос-

ле чего большое количество словацких солдат пошли в партизаны, а дивизия в целом оказалась бороться против партизан и была вскоре отправлена в Словакию.

Поражение немецких войск на советско-германском фронте поколебало немецких вояк. Осенью 1943 г. в бригаду им. Фрунзе прибыло поодиночке три немца и среди них офицер по фамилии Баер (инженер в прошлом) родом из Кельна. Свой приход в партизанский отряд им. Рокоссовского немец Баер ознаменовал пригоном грузовой автомашины с 10 тысячами винтовочных патронов, доставил 25 ручных гранат, 2 автомата, 4 винтовки, 800 кг бензина и др. Командование отряда проверило его на одной боевой операции. Около м. Уречье партизаны отряда, используя знание немецкого языка и офицерскую выправку Баера, захватили без единой потери ДЗОТ, уничтожили его гарнизон, захватили все оружие и боеприпасы.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4683. Воп. 3. Спр. 654. Л. 1—6.

ВСТРЕЧА СО СЛОВАКАМИ

В мае месяце 1943 г. из Хойник прибыла словацкая дивизия с целью борьбы с партизанами. Разместилась она в основном в 14-м военном городке и других. Жители Слуцка сообщили, что таких солдат они еще не видели: очень хорошо относятся к нашему народу, в открытую ругают немцев, проходя строем по городу, распевают нашу песню «Катюша». В больничном городке г. Слуцка, в детском отделении произошло первое знакомство со словаками. Они доложили, что в Хойницком районе, где они стояли, много словаков ушло в партизаны. Ушел и их начальник штаба полка. Боясь ухода других, их перебросили в Слуцк. Я об этом подробно доложил подпольному райкому партии, был составлен текст-воззвание к словацким солдатам. Вскоре словаки из этих листовок узнали, что в этих местах много партизан и сказали, что их борьба с партизанами будет очень пассивной: «Действуйте, мы вас не тронем». И действительно, когда все словацкое соединение вышло на борьбу с партизанами в район Уречья, мимо их позиций прошли сотни партизан — огня по ним они не открывали. Вскоре десятки словаков ушли из Слуцка, ушли в партизанские отряды, готовился к переходу целый батальон, но, боясь полного разложения, немцы по тревоге подняли словацкое соединение и перебазировали в район Минска. От словацких солдат мы получили много оружия, включая автоматы, а также много патронов и гранат. Уход их со Слуцка не позволил нам выполнить ряд мероприятий.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4902. Воп. 1. Спр. 1. Л. 120—121.

Падрыхтаваў У.І.Лемяшонак.

ДАНЯСЕННЕ КАМАНДАВАННЯ ПАРТЫЗАНСКОЙ БРЫГАДЫ ІМЯ А.В.СУВОРАВА ПРА ДЫВЕРСІЮ ПАДПОЛЬШЧЫКА НА МАСЛАСЫПРАЗАВОДЗЕ ў СЛУЦКУ 23 МАЯ 1943 г.

Не раней 1 ліпеня 1944 г.

Начальником штаба отряда им. Островского Ходосовым Анатолием Афанасьевичем через связных были завербованы работники маслосырозда в г. Слуцке механик завода Асветимский, пом. механика Шишкин и слесарь-электрик Сидоренко работать на партизан и выполнять задания командования отряда.

В момент, когда эти работники Асветимский, Шишкин и Сидоренко подозревались немецкими властями в работе с партизанами, начальником штаба отряда Ходосовым была поставлена задача взорвать завод и переходить в партизанский отряд. Для выполнения этого задания им через связных была передана маломагнитная мина. Диверсия совершилась путем короткого замыкания линии высокого напряжения при помощи часового механизма. Всего было сделано 18 точек короткого замыкания в более уязвимых местах завода. Кроме того, под водонапорной башней была установлена магнитная мина электрического действия с целью взорвать водонапорную башню и убить немецкого шефа, квартира которого находилась рядом с водонапорной башней.

По уходу рабочих с завода механик Асветимский, пом. механика Шишкин, слесарь-электрик Сидоренко остались на заводе под предлогом проверки водонапорной сети. В это время места каждой точки (точки были подготовлены раньше) замыкания полили бензином для лучшего воспламенения и установили часы. Часовой механизм был установлен на 23.00 23 мая 1943 года, а сами с завода вышли в 20.00.

Ровно в 23.00 23 мая 1943 г. произошел взрыв, водонапорная башня обрушилась, в каждой точке возникли очаги пожаров.

В результате диверсии маслосыров завод сгорел, все механическое оборудование выведено из строя.

Асветимский, Шипкин, Сидоренко, выполнив задание, 24 мая 1943 г. прибыли в партизанский отряд.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 3500. Воп. 4. Спр. 183. Л. 18, 38, 41.

Падрыхтавала В.С.Відлога.

Баявыя памочнікі партызан

С первыми заморозками в родной дом явился Митрофан Филимонович Герасимович с двумя пистолетами, топографической картой. Глухими стежками пришел он из глусских лесов, где попал в окружение. Патриоты стали тянуться к нему. Он предложил им приступить к активной борьбе с немцами и их прихвостнями.

Договорились печатать листовки и распространять их среди населения. На складе бывшей МТС подобрали металлические валки, шестеренки, затем сделали деревянный стол, раму, выгравировали текст «Смерть фашистам» с карикатурой на Гитлера.

Выгравировать доску оказалось делом несложным. Петр Герасимович* был профессиональным художником и мастером деревянной гравюры. Быстро нашлась сухая груша. Заготовили торцовые доски. В мастерских бывшей МТС нашлась хорошая сталь. Из нее изготовили гравировальные штихели. Отыскалась и краска — остатки от политотдельской типографии. Готов был и печатный станок. Можно было начинать работу. Однако чертеж станка был неточен, допущены ошибки в расчетах. Пробный оттиск получился растянутым. Стол и верхний валик двигались с разными скоростями. Пришлось станок спрятать в огороде, прикрыв разным хламом. Ничего не оставалось другого, как печатать листовки вручную. Первую, вторую и третью партии листовок, отгиснутых вручную в гумне Николая Герасимовича, отца Петра, отнесли в Слуцк. Митрофан Герасимович передал пачку листовок Петру Феофиловичу, Александру Федоровичу и Виктору Федоровичу Амельковичам. Часть из них он распространил среди военнопленных и в гарнизоне словацкой воинской части...

Весной 1942 года полицейские нагрянули в деревню Старчицы, произвели повальный обыск и нашли радиоприемник. Арестовали бывшего замполита Танежицкой МТС Михаила Ивановича Кунчевского и по дороге в Красную Слободу расстреляли. Иван Курлович, прятанный радиоприемник, избежал расстрела.

К этому времени число патриотов-единомышленников увеличилось. Фельдшер Михаил Семенович Гапанович, житель деревни Чаплицы Константин Алексеевич Герасимович и тракторист бывшей Танежицкой МТС Терентий Тимофеевич Засадых, как и другие, обзавелись оружием. Кроме пистолетов добыли несколько винтовок, гранат, ракетницу, бинокль, чистые бланки службой управы, паспорта, образцы печатей разных немецких организаций.

В апреле 1943 года над патриотами нависла угроза ареста. Внезапно в деревню Танежицы нагрянула служба полиция. Она оцепила дом Митрофана Филимоновича и, не застав его на месте, потребовала указать, где он. Выскользнув незаметно из дома, шестилетний племянник Володя быстро примчался к сестре Митрофана Анне, где он в это время находился, и сообщил, что полиция оцепила дом и требует его. Огородами Митрофан Филимонович пробрался на другой конец деревни, затем в Старчицы, а оттуда в лес.

В тот же день в деревне Чаплицы схватили Константина Алексеевича Герасимовича. Через несколько дней арестовали и Михаила Семеновича Гапановича. Не ожидая ареста, ушли в лес патриоты из Слуцка Петр Феофилович, Александр Федорович и Виктор Федорович Амельковичи, а также Терентий Засадых из Танежиц. В Танежицах остались Петр Герасимович и

*Герасимовіч Пётр Мікалаевіч, вядомы беларускі мастацтвазнаўца і графік, нарадзіўся ў в. Танежыцы.

Василий Гапанович. Они скрывались недалеко от дома.

Прошла неделя, вторая. Полиция не являлась. Значит предатель назвал не все фамилии. Петр и Василий оставались связными. Они по-прежнему выполняли поручения Митрофана Герасимовича, который часто с ними встречался.

30 мая 1943 года патриоты были потрясены гибелью группы партизан во главе с Митрофаном Герасимовичем. Группа нарвалась на засаду старобинской полиции. В бою погибли Митрофан Филимонович Герасимович, Петр Феофилович, Александр Федорович и Виктор Федорович Амельковичи, Терентий Тимофеевич Засадыч и Нина Антоновна Новик. Утром родные подобрали тела убитых и похоронили.

С приходом в зону Краснослободского района 12-й кавалерийской бригады имени Сталина для танежицких патриотов начался новый период. Однажды бригада расположилась в деревне Танежицы. Начальник особого отдела Григорий Николаевич Ладутько и уполномоченный особого отдела 755-го отряда Алексей Варыгин и встретился с Герасимовичем и Гапановичем. Он передал им листовки и газеты, письмо от Григория Ладутько. Варыгин попросил их попутно с разведкой и распространением листовок добыть для бригады немного соли и мыла.

Ольга Васильевна Макаревич и Янина Францевна Энчик работали в Слуцкой больнице, обслуживавшей гражданское население. Медикаментов отпускалось в обрез. В городе аптек не было. Количество больных не уменьшалось, а с каждым днем все увеличивалось. Выход один — накапливать постепенно. Сегодня — йодная настойка, завтра — вата, бинты, пластырь, на третий день — сульфидин, марганцовокислый калий, на четвертый — глюкоза, стрептоцидовая пудра и другое. Нашлись немецкие врачи, готовые поменять медикаменты на яйца, мед, сало. Приходилось покупать и на оккупационные марки, которыми снабжал разведчиков особый отдел бригады.

Перед этими товарищами стояла задача — выявлять вражескую агентуру в зоне городских поселков Красная Слобода, Старобин, города Слуцка, местечка Семежево, собирать сведения о передвижении противника по железной дороге Осиповичи — Барановичи и шоссе Москва — Варшава, а также о гарнизонах противника, их вооружении и укреплении. В целях предотвращения и провала связь с каждым в отдельности поручили осуществ-

лять только Петру Герасимовичу и Василию Гапановичу.

Нам нужны были подлинные документы фашистских оккупационных властей. Александр Длугашевский отлично справился с этой задачей, добыв чистые бланки слущкой управы, гебитскомиссариата и управления Небенштелле (управление государственными сельскохозяйственными именными) с помощью знакомых девушек, работавших в этих организациях. Ему же удалось достать образцы круглых печатей и красную мастику, которой, как правило, пользовались немцы. Петр Герасимович с образцов изготовил печати. Оттиски их даже через лупу нельзя было отличить от оригиналов. Теперь можно было снабжать необходимыми документами товарищей, направлявшихся в опасный путь...

В середине октября в Танежицы приехал уполномоченный особого отдела 755-го отряда Алексей Варыгин и встретился с Герасимовичем и Гапановичем. Он передал им листовки и газеты, письмо от Григория Ладутько. Варыгин попросил их попутно с разведкой и распространением листовок добыть для бригады немного соли и мыла.

Когда через неделю Моторкин и Герасимович приехали в Слуцк, Ольга Васильевна и Янина Францевна подготовили коробки с медикаментами. Разведчики передали слущким товарищам листовки и газеты, уложили в солому коробки с медикаментами, прикрыли их сверху немецкими брошюрами и двинулись в обратный путь. Проехали благополучно.

Друкеўца па вадле кн.: М а л ь ц е в С.И. *Когда опасность рядом.* 2 изд. Мн., 1977. С. 185—195.

«Прачытай і перадай другому»

Пад такім грыфам з'яўляліся ў гады Вялікай Айчыннай вайны лістоўкі, звароты да насельніцтва, падпольныя газеты і іншыя выданні на Случчыне. Іх чакалі ўсе. З 1 студзеня 1943 г. пачала выходзіць газета «Патрыёт Радзімы» — орган Случкага міжрайкома партыі. У красавіку таго ж года Случкім падпольным райкомам партыі быў наладжаны выпуск раённай газеты «Народны мсцівец». Рэдактарам быў М.Е. Дастанка.

У вераб'ёўскіх лясах вясной 1943 г. пачала выходзіць газета «Сталінец» — орган Грэскага падпольнага райкома партыі. Спачатку рэдактарам быў П.С. Цвірка, потым Т.М.Беразоўскі. З чэрвеня 1943 г. газета пачала выходзіць рэгулярна, адзін раз у тыдзень. Яе тыраж быў 1000—1500 экзэмпляраў. Праз дзень-два выпускаліся лістоўкі з паведамленнямі Саўінфармбюро.

Для выданняў партызанскіх друкарняў выкарыстоўвалася любая папера. На звычайным лістку вучнёўскага сшытка надрукаваны быў зварот «Да моладзі Грэскага раёна», а на вокладцы сшытка — лістоўка «Моладзь Случчыны». Пускаліся ў ход абгортачная папера, шпалеры, розныя бланкі і г.д.



Партызанская друкарня. Куток экспазіцыі Случкага краязнаўчага музея.

На старонках партызанскіх газет змяшчаліся матэрыялы з заклікамі да ўсенароднай барацьбы супраць захопнікаў, матэрыялы, якія раскрывалі звырыную сутнасць акупантаў. «Зверствы гітлераўцаў» — пад такім загаловам у газеце «Народны мсцівец» пісалася: «...У вёсцы Белічы нямецкія каты на 6 аўтамашын набралі мірных жыхароў як заложнікаў, лёс іх застаўся невядомы. У вёсцы Цараўцы гітлераўскія людзеі расстралялі 85-гадовага Мікіту Караневіча і 65-гадовую Вольгу Караневіч». Змяшчаліся таксама загады, прамовы членаў урада, весткі з фронту і інш. У газеце «Народны мсцівец» было надрукавана пісьмо ўрэцкіх партызан да працоўных Случчыны. У ім расказвалася аб крываваых здзеках фашыстаў над мірнымі жыхарамі Урэчча.

Не толькі гранатай і куляй білі ворага народныя мсціўцы. Яны білі фашыстаў трапным словам, карыкатурай, вострым партызанскім гумарам. На старонках газеты «Народны мсцівец» змяшчаліся карыкатуры-малюнкi партызана А.Залатога, якія, як правіла, суправаджаліся трапнымі радкамі:

Эх, прыйшло Адольфу гора,
Хоць з Еўропы кінся ў мора,
Яно хутка так і будзе,
Досыць свет кашціць паскудзе!

Друкаваліся вершы беларускіх паэтаў — Я.Купалы, Я.Коласа, А.Астрэйкі і іншых, а таксама народных мсціўцаў, якія спрабавалі свае сілы ў літаратуры. Партызан атрада «Жалязняк» В.Харытонаў пісаў:

Врагу, случанин, дерзко мсти
Своей несокрушимой силой!
Лютому зверу на пути
Пусть будет Случчина
могилой!

Вялікае месца ў прапагандзе і агітацыі займалі лістоўкі, простыя і даступныя, яны хутка адгукаліся на тэму дня. Толькі ў друкарні газеты «Народны мсцівец» іх было выпушчана 72 тыс. экзэмпляраў.

Партызанскі друк адыграў вялікую ролю ў барацьбе з фашызмам.

В.С. Відлога.

Лістоўка клікала на подзвіг

Праз нялёгка выпрабаванні ў час вайны давялося прайсці Аляксандру Раманавічу Прохараву, але ён застаўся верны свайму абавязку.

Склалася так, што А.Р.Прохараў застаўся ў Слуцку, занятым фашыстамі. Сустрэча з былым ваеннаслужачым П.Хірынным, якога Прохараў ведаў яшчэ да вайны, дапамагла яму знайсці сваё месца ў той грозны час. Прохараў уладкаваўся на работу ў друкарню, праз некаторы час з дапамогай Хірына сустрэўся з А.Дз.Фамінным, і была ўстаноўлена сувязь з партызанамі.

Гісторыя газетным радком

Па старонках газеты «Сталінец», органа Грэскага РК КП(б)Б

8 верасня 1943 г.

Поспехі Чырвонай Арміі на франтах Айчыннай вайны, гераічныя і бессмяротныя подзвігі яе байцоў і камандзіраў натхняюць партызан атрада Барыса* на баявыя подзвігі ў барацьбе з ворагам.

Група партызан пад кіраўніцтвам тав. Т. замініравала дарогу Слуцк — Урэчча. На падложаную партызанамі міну ўз'ехала нямецкая аўтамашына. У выніку ўзрыва знішчана аўтамашына, 2 жандары і 3 паліцэйскія, якія ехалі на ёй.

Другая група партызан гэтага атрада пад кіраўніцтвам камсамольца тав. П. таксама замініравала дарогу, па якой праходзіла аўтакалона машын ворага. На міне ўзарвалася адна аўтамашына з каштоўным ваенным грузам.

Сурдо,
нам. камісара па камсамолу.

* * *

Натхнёныя поспехамі Чырвонай Арміі на франтах Вялікай Айчыннай вайны нашы аднасьляччаны імкнучыся як найлепш закончыць гаспадарчы год. Мы ўжо закончылі ў асноўным уборку і часткова абмалацілі ўраджай. Наступіла пара сеяць. І сеяць трэба як найбольш, бо новы ўраджай будзем убіраць без страху перад нямецкімі акупантамі. Яны дажываюць апошнія дні, і недалёка той час, калі фашысцкую погань наша Чырвоная Армія выганіць з Беларусі.

Гітлераўцы збіліся з ног, але так і не змаглі даведацца, як трапілі лістоўкі ў горад. Праўда, яны звярнулі ўвагу на паперу: такая была ў друкарні. Учынілі допыт А.Прохараву, які працаваў там, але нічога не маглі даведацца, і адпусцілі яго.

Не адна лістоўка была надрукавана на паперы, якую здабываў А.Прохараў. Удзельнік партызанскай барацьбы А.І.Бродскі расказваў, што матэрыялы і папера з друкарні трапілі і на Капыльшчыну.

Г. Яўсееў.

Цяпер у нас разгарнулася падрыхтоўка глебы і сеў азімых. Мы заклікаем усіх сялян нашага раёна засеяць у тэрмін і як найбольш азімых. Застаўшыся ад пасеву хлеб патрэбна захаваць для Чырвонай Арміі і партызан. Мы на агульным сходзе пастанавілі — ні грама хлеба немцам.

Павел І., Донісь Т., Лазар Л.,
Віктар Л., Лёдзя Л., Павел Т.,
сяляне вёскі Б.

18 кастрычніка 1943 г.

РЫХТУЕМСЯ ДА СУСТРЭЧЫ
З РОДНАЙ ЧЫРВОНАЙ АРМІЯЙ

Поспехі Чырвонай Арміі на франтах Айчыннай вайны натхняюць партызан атрада імя Фрунзе на яшчэ большую барацьбу з азвярэлай немчурой. Камандзір аддзялення Васіль К. з групай партызан на дарозе Урэчча — Кучын знішчылі нямецкую аўтамашыну, матацыкл і забілі 14 немцаў, у тым ліку дваіх афіцэраў.

* * *

Партызаны і партызанкі атрада імя Суворова, прачытаўшы зварот Мінскага Абласнога Камітэта КП(б)Б да партызан і партызанак, да ўсіх працоўных часова акупіраванай немцамі Мінскай вобласці, прызвалі партызан і партызанак нашай зоны падрыхтаваць падарункі да свята, мацней біць па тылах ворага.

Абавязальства партызан падмацоўваюцца канкрэтнымі справамі. Камандзір

*Маецца на ўвазе атрад імя М.А.Астроўскага 225-й брыгады імя А.В.Суворова.

аддзялення Васіль Л. з групай партызан у 5 чалавек на днях замінараваў адзін участкак шашы Слуцк — Мінск. На міне ўзарвалася нямецкая аўтамашына з салдатамі.

Група партызан Уладзіміра Ч. парвала 3400 метраў сувязі, ўзяла з сабой 800 метраў палявога кабеля, узарвала мост на дарозе Слуцк — Мінск і перакапала шашу. У выніку праведзенай аперацыі рух немцаў быў спынены на 10 гадзін.

Партызаны і партызанкі атрада жывуць баявым жыццём, яны днём і ноччу наносзяць удары па ворагу. Народныя мсціўцы заяўляюць: «Мы прыкладаем усе сілы, каб яшчэ больш помсціць ворагу, гэтым мы дапаможам наступаючай Чырвонай Арміі наблізіць час вызвалення нашай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх акупантаў».

Т.Беразоўскі.

* * *

Моладзь вёскі С. аказвае вялікую дапамогу народным мсціўцам у іх барацьбе з ворагам. Яна перадае звесткі аб прасоўванні праціўніка, аб яго намерах і планах. Акрамя гэтай работы маладыя хлопцы і дзяўчаты гэтай вёскай перадалі партызанскаму атраду 48 вінтовак, 4 кулямёты, 6 бінокляў, 100 пар абмундзіравання...

Пяркоўскі.

* * *

У нас покуль яшчэ арудуюць немцы і паліцэйскія, якія гавораць, што немцы і надалей будуць тут. Але мы гэтаму не верым, мы верым, што скоро нас вызваліць Чырвоная Армія ад гэтай пакуты. У глыбокім тыле, хаваючыся ад немцаў, мы падрыхтоўваем падарункі воінам Чырвонай Арміі і дастойна іх сустраэнем.

Дуна К., жыхарка м. Грэск.

Падрыхтавала В.С.Відлога.

Грэскае партыйна-камсамольскае падполле

Дзейнічала з ліпеня 1941 г. да чэрвеня 1944 г. у Грэскім раёне пад кіраўніцтвам Грэскага падпольнага РК КП(б)Б (з сакавіка 1943). Арганізатар і кіраўнік У.І.Заяц. Каля 80 чалавек, у т. л. 10 камуністаў і 4 камсамольцы, 4 групы: у бальніцы в. Грэск — кіраўнік Ю.Г.Войчык, в. Стараселле — А.В.Вадап'ян, в. Гацук — Заяц, в. Вобчае (Сялецк) — І.І.Каско. Падпольшчыкі вялі сярод насельніцтва палітычную работу, распаўсюджвалі зводкі Саўінфармбюро, перадавалі партызанам звесткі пра рух варагага транспарту, папярэджвалі іх пра карныя аперацыі акупантаў, памагалі зброяй, медыкаментамі. Сістэматычна парушалі тэлефонную сувязь праціўніка, спалілі некалькі мастоў на

шашэйных дарогах, напалі на апорны пункт акупантаў у в. Вобчае, захапілі асоб з прадуктамі і пераправілі партызанам 3 т збожжа, 4,5 т бульбы, 6 пудоў солі, пусцілі пад адхон эшалон з жывой сілай і тэхнікай варага.

У барацьбе з ворагам загінулі: Аляксандр Аляксандравіч Бурак, Анатоль Аляксандравіч Бурак, А.М.Бурак, Е.І.Бурак, Ю.Г.Войчык, А.А.Дзямідовіч, Л. Кавалёва, А.А.Каляда, А.В.Каляда, Ю.М.Каляда, А.М.Каспяровіч, А.В.Клебановіч, І.В.Клебановіч, В.А.Нямковіч, У.І.Рухлевіч, Ф.Р.Тарасевіч, А.П.Хацько.

А.Б.Розаў.

Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945: Эцыклапедыя. Мн., 1990. С. 181.

Канстанцінаўцы

У жніўні 1941 г. у Вароніцкіх балотах была ўтворана партызанская група. Яе арганізаваў былы загадчык аддзела Грэскага РК КПБ В.І.Заяц. У групу ўваходзіў таксама былы інструктар Грэскага РК КПБ Т.М.Беразоўскі. Неўзабаве група партызан напаткала групу байцоў і камандзіраў на чале з генерал-маёрам Міхаілам Пятровічам Канстанцінавым. Генерал Канстанцінаў быў у першыя дні вайны паранены і аказаўся ў тыле варага. Калі кры-

ху падлячыўся, з групай байцоў рушыў на ўсход. Гэтая дарога і прывяла іх да першых грэскіх партызан.

Аб'яднаная група налічвала 17 чалавек. Амаль усе мелі зброю. Размясціліся на ўзвышшы, якое акружалі балоты. Былі зямлянкі, назіральны пункт, адкуль праглядваліся ўсе падыходы. Падтрымлівалася цесная сувязь з жыхарамі навакольных вёсак, якія забяспечвалі групу прадуктамі.

Праз Т.М.Беразоўскага была ўстаноў-

лена сувязь з падпольнай антыфашысцкай арганізацыяй у Грэску, якой кіраваў урач Юрый Войчык. Актыўнай памочніцай яго была медсястра Ірына Каліноўская. Падпольшчыкам удалося накіраваць у лес дзесяткі чалавек, многія з якіх сталі потым героямі партызанскай барацьбы. Гэта кулямётчык Іван Чалыгін, разведчык Аркадзій Малчанаў, Пётр Лахно, Анатолій Нікалаеў і інш. Па ініцыятыве бальнічнай падпольнай арганізацыі ў грэскіх лясах з ліку параненых салдат Савецкай Арміі быў створаны партызанскі атрад «Бальнічны». Узначаліў яго палітрук Віктар Курганаў. Атрад трымаў цесную сувязь з падпольшчыкамі праз Ірыну Каліноўскую.

Восенню 1941 г. у падпольную арганізацыю акрамя Войчыка і Каліноўскай уваходзілі медсёстры Феня Тарасевіч, Марыя Пяткевіч, Ліда Кавалёва, Зіна Маскалевіч. Сярод іх быў і афіцэр Савецкай Арміі М.М.Лебянкоў. Пасля выздараўлення ён быў перапраўлены ў групу Канстанцінава.

У пачатку лютага 1942 г. у Грэск прыбылі гестапаўцы, а ўслед за імі — карны атрад. Гестапаўцам удалося арыштаваць Феню Тарасевіч, Лиду Кавалёву, Галю Жук. Пасля жудаснага здзеку падпольшчыц расстралялі. Юрый Войчык быў арыштаваны ў Слуцку 11 чэрвеня 1942 г. Ён ехаў за медыкаментамі для партызан. Праз два дні яго ў ліку 32 іншых патрыётаў гітлераўцы расстралялі. Ірына Каліноўская пайшла ў групу генерала Канстанцінава.

Дзейнасць групы генерала Канстанцінава не давала спакою немцам ні днём, ні ноччу. Фашысты пачалі пошукі партызан. Даведаўшыся, што адзін з партызан — Тарас Беразоўскі — бывае ў сваіх бацькоў, фашысты пайшлі на хітрыкі. Калі Т.М.Беразоўскі прыйшоў да бацькоў за прадуктамі, у хату зайшлі два чалавекі, апранутыя ў цывільную вопратку. Яны назваліся партызанамі з Капыльскага раёна, гаварылі, што іх атрад разбіты немцамі, і прасілі праз Беразоўскага звязацца з мясцовымі партызанамі. Беразоўскі запозрыў нядобрае, адказаў, што пра партызан нічога не ведае. Тады яго папрасілі, каб ён правёў іх у суседнюю вёску. Па дарозе Беразоўскі заўважыў у прыдарожных кустах узброеных людзей, многія з якіх былі апрануты ў нямецкую форму. Яны



М.П.Канстанцінаў.

растлумачылі, што апрануты многія ў нямецкую форму для маскіроўкі. Але Беразоўскі здагадаўся, што гэта ворагі. І калі адзін закурываў і прапанаваў Беразоўскаму, той прыпыніўся, узяў цыгарэту. Нямецкі прыслужнік чыркнуў запальніцай і паднёс яе да цыгаркі Беразоўскага. Беразоўскі з усей сілы ўдарыў ворага і кінуўся наўцёк да лесу. Правакацыя не ўдалася.

Тады гітлераўцы вырашылі знішчыць групу Канстанцінава з дапамогай права-



Помнік каля в. Крывая Града ў гонар партызанскага атрада М.П.Канстанцінава.



катара. Аперачыю па ліквідацыі групы партызан немцы назначылі на 14 лютага 1942 г. На досвітку з Грэска выйшаў атрад немцаў. Ворагі рухаліся па дарозе Асіповічы — Бабоўня. Дайшоўшы да в. Палікараўка, яны павярнулі на лясную дарогу, у той бок, дзе, на іх думку, размяшчалася партызанская група. Немцы былі апрапунты ў белыя халаты, а іх праваднік, здраднік і правакатар — у простую вязковую вопратку.

Партызанскі назіральнік, які амаль пастаянна сядзеў на хвой, паведаміў пра

У семнаццаць юнацкіх гадоў

Грозны 1941 год. Разбурэнні, смерць, голад прынеслі захопнікі на Случчыну.

Аляксею Караку тады было семнаццаць. Цёмнай ноччу ў хаце Каракі збіраліся аднагодкі Аляксея. Часта прыходзілі сюды камсамольцы Іван Капацэвіч, Міша Карака. Хлопцы шчыльна завешвалі поспілкамі вокны, дамаўляліся, што рабіць.

Расла сям'я камсамольцаў-падпольшчыкаў у в. Ісерна. Няраз, калі вёску ахутвала цемь, ціха скрыпелі вароты гумна, што стаяла крыху наводшыбе ад хаты Іосіфа Пекара. Тут збіраліся падпольшчыкі. Месца зручнае — побач рэчка, хмызнякі.

— Першае наша заданне, — сказаў Мікалай Бялько, — дастаць зброю, што ў рацэ Случ каля моста. Потым будзем выконваць даручэнні партызан.

Часта ісернскіх падпольшчыкаў наведвалі лясныя салдаты.

Камсамольцаў Мікалая Бялько, Аляксея Караку, Іосіфа Пекара, Івана Капацэвіча, Сяргея Бялько, Мікалая Караку, Мікалая Самусевіча, Віктара Караку, Мішу Караку, Івана Шаблюку ведалі многія

Ямпальскія патрыёты

Гарбуноў Віктар, два браты Габа — Аляксей і Іван, Жукавы Дзмітрый і яго жонка, Каплан Соф'я, Кульгін Ігнат, Белы Мікалай, Федаркоў Мікалай, Салавей Надзея — усе яны з Ямпаля. Нянавісць да гітлераўцаў прывяла іх у рады барацьбітоў з ворагам. Лясным салдатам добра была вядома падпольная дзейнасць хутарскога хлопчыка Колі Федаркова. Ён дастаўляў народным мсціўцам друкарскі

набліжэнне ворагаў. Партызаны падрыхтаваліся да сустрэчы, падпусцілі немцаў на блізкую адлегласць і адкрылі агонь. Ніводнаму гітлераўцу не ўдалося выратавацца ад трашных партызанскіх куль.

Неўзабаве пасля гэтага група Канстанцінава пакінула грэскія лясы і перайшла ў Любанскі раён, дзе ўлілася ў адзін з атрадаў партызанскага злучэння Мінскай вобласці.

У.Кулік.

Шлях Ільіча. 1967. 12 снеж.

жыхары, але пра іх падпольную дзейнасць толькі здагадваліся.

Фашысцкія агенты напалі на след.

— Цяпер, хлопцы, наша дарога ў партызаны, заставацца ў вёсцы небяспечна, — сказаў Мікалай Бялько.

На лясной паляне сабраліся юныя падпольшчыкі. Тут былі і многія аднавяскоўцы. Усе згадзіліся арганізаваць новы партызанскі атрад. Назвалі яго імем 14 слупкіх партызан. Камандзірам стаў Мікалай Бялько.

Пачаліся вогненныя дарогі партызанскага атрада. Білі фашыстаў і ў Случкім, і ў Любанскім, і ў Старобінскім, і ў Старадарожскім раёнах. Мужнасцю заўсёды вызначаўся камандзір атрада Мікалай Данілавіч Бялько. Толькі незадоўга перад вызваленнем Беларусі жыццё партызанскага камандзіра абарвала варожае куля.

За смерць баявога сябра жорстка помсцілі ворагу партызаны. Многія з атрада імя 14-ці слупкіх партызан дайшлі з баямі да Берліна, штурмавалі рэйхстаг...

У.Цішкевіч, М.Сейрук.

Шлях Ільіча. 1967. 28 кастр.

шрыфт, фарбу, паперу і ўсё іншае для выпуску падпольнай газеты. Трынаццацігадовы Коля Федаркоў праславіўся як выдатны лясны салдат.

Патрыётамі Радзімы на хутары былі таксама сястра Федаркова — Ніна Андрэеўна са сваім мужам Аляксеем Антонавічам Габа і інш. А што ведаюць у нас пра гэта, або аб трагедыі, якая здарылася на гэтым хутары ў верасні 1943 г.?

... Астраўком у вялікім калгасным садзе выглядаў хутар з некалькіх доўгіх драўляных дамоў. Стук у шыбы вокнаў па начах не палохаў жыхароў. Яны ведалі, што гэта просіць дапамогу хто-небудзь з цяпеўшых бедства людзей. Нікому з іх не адмаўлялі ў дапамозе, хоць ведалі, якой небяспецы падвяргаюць сябе.

Многія з жыхароў хутара былі падпольшчыкамі. Яны падтрымлівалі сувязь з гарадамі, працуючы па заданні партызанскага атрада імя Ракасоўскага. Здабывалі і перадавалі вінтоўкі, патроны, іншыя боепрыпасы. Акрамя таго, накіроўвалі ў лес акружэнцаў і тых, хто вырываўся з палону, зрабілі свае кватэры месцамі сувязі партызан са Слуцкім падполлем.

Былы камандзір партызанскага атрада імя К.К.Ракасоўскага А.Дз.Фамін раскажаў пра тое, як 3 мая 1943 г. з партызанамі Анатолям Афанасьевічам Ходасавым і Рыгорам Кандратавічам Свянціцкім на х. Ямпаль узялі ў палон трох паліцаў, якія былі ў поўным узбраенні.

Знікненне паліцаў выклікала перапалох у ворагаў. Хтосьці данёс, што іх схапілі на хутары. Абстаноўка складалася такая, што далей заставацца партызанскім сувязным у Ямпалі было нельга. У адну з ліпеньскіх начэй 1943 г. 8 жыхароў хутара, абышоўшы гітлераўскія засады і пасты, раніцай апынуліся ў размяшчэнні партызанскага атрада імя Ракасоўскага.

Не вярнуліся ў родныя хаты з вайны Ігнат Кулыгін, Аляксей Габа, Дзмітрый Жукаў, Фёдар Лысенка, Мікалай Белы. Іх прозвішчы ў мармуры і граніце помнікаў. Адзіная жывая сведка ямпальскай трагедыі былая партызанка Вялікай Айчыннай вайны, інвалід першай групы Надзея Іванаўна Салавей расказвае:

— Пасля таго як мужчыны падаліся ў партызаны, хутар усё больш часта сталі наведваць паліцаі. Карнікі нечакана наляцелі на Ямпаль, акружылі дамы і нікога не выпускалі адсюль. Усіх жыхароў сагналі да месца стаяўшых трох аўтамашын і сілком пагрузілі ў кузавы. На кожнай па баках сядзелі са зброяй напачатковае ворагі.

У тую раніцу мяне дома не было. Начавала ў сяброўкі і, калі выйшла ад яе і накіравалася на хутар, на цяперашняй вуліцы 14 партызан сустрэла машыну з людзьмі. «Нашы!» — крыкнула я і пабегла за імі. Сястра Аня са слязамі крыкнула

мне: — «Усіх забралі, усіх! Запомні гэты дзень! Адпомсці!»

Адзін з паліцаў вырашыў праявіць да мяне «добрыя пачуцці» і стаў адрываць мае рукі ад кузава, гаворачы: «Шалёная, адыдзі, табе жыцц надаеда?»

Энс гэтых слоў я зразумела пазней, калі следам за машынамі пабегла да турмы, якая паглынула маіх сясцёр з маленькімі дзецьмі на руках, старых жанчын Сцефаніду і Марыю Гарбуновых, маладых жанчын Ганну і Ніну Габа, Соф'ю Каплан і іншых. Каля дваццаці чалавек жыхароў Ямпалья былі кінуты ў гэты дзень за турэмныя кратаы, а пазней расстраляны.

Праз расчынення вароты Надзя ўбачыла на турэмным двары акрываўленую Матрону Салавей, жанчыну, якая замяніла ёй маці. Надзі і году не было, калі асірацела. Бацька — Іван Іванавіч пасля смерці жонкі ажаніўся з Матронай. Яна і выгадала Надзю і яе трох сясцёр, а калі настаў час ў школу пайсці, дзяўчынка пераехала жыць у Ямпаль.

Як толькі на Слуцчыне пачалі дзейнічаць партызаны, Матрону са сваім мужам сталі сувязнымі. Матрону схапілі паліцаі на Мінскай шашы, калі яна ішла з даручэннем камандавання партызан атрада імя Ракасоўскага да ямпальскіх патрыётаў, і кінулі ў турму. Колькі гітлераўцы ні катавалі жанчыну, нічога ад яе пра партызан не даведаліся. Івана Іванавіча Салаўя схапілі жандары ў час баявой аперацыі. Яго і жонку Матрону павесілі ў адзін дзень.

— З дапамогай сувязных народных месціцаў, — працягвала расказ Надзея Іванаўна, — я 28 верасня 1943 г. стала радавой партызанскага атрада імя Ракасоўскага брыгады № 95 імя Фрунзе. Мяне прызначылі ў гаспадарчую роту.

Знясіленая горам дзеўчына пасля прастануды доўга хварэла. У в. Ржаўка, дзе стаяла партызанская ахова, яна праляжала больш за месяц. І калі абставіны складваліся так, што не хапала людзей для выканання тэрміновых заданняў, Надзея Салавей станавілася ў баявыя рады. У ліпені 1944 г., калі родную Беларусь ачысцілі ад гітлераўцаў і партызаны злучыліся з часцямі Чырвонай арміі, Надзея Салавей пачала працаваць у народнай гаспадарцы...

С.Дубярштэйн.

Шлях Ільіча. 1976. 1 вер.

Шлях да партызан

Нелегко был путь к партизанам и медицинской сестры Ирины Гордеевны Калиновской, моей первой помощницы. Родилась она в местечке Старосельцы Белостокской области. Каторжной была жизнь белорусов под гнетом помещичье-буржуазной Польши. Тяжело было белорусским детям получить образование, еще труднее — найти работу. Родители Ирины решили наперекор всем трудностям вывести дочь «в люди». Способная девочка окончила Старосельскую среднюю школу, поступила в фельдшерское училище в Вильно. За учебу надо было платить, а денег родители не имели. Ирина пошла работать санитаркой в городскую больницу.

Несмотря на все трудности, Ирина успешно окончила фельдшерское училище, поступила работать в Белостокскую городскую больницу, а перед самой войной перешла в военный госпиталь. Самым большим событием в жизни молодого фельдшера было установление советской власти в районах бывшей Западной Белоруссии. Теперь она наконец смогла забрать к себе родителей, зажить счастливо. Но счастье это было недолгим. Началась война. В первый же день в госпиталь стали поступать раненые, а 26 июня был получен приказ эвакуироваться.

Ирина сопровождала машину с ранеными в Минск. Были уже недалеко от города, когда узнали страшную весть: в столице враг, дорога перерезана немецкими танками. Те, кто мог самостоятельно передвигаться, ушли через леса и болота на восток. Но в машине были и тяжело раненые. Ирина решила остаться с ними, разделить их участь.

Захватив машину, немцы направили ее в Слуцк. Так они очутились в селе Шищицы. Здесь добрые люди накормили раненых и их смелую проводницу, переодели всех в гражданскую одежду и посоветовали Ирине везти людей в Гресскую больницу. Сказали, что главврач больницы Юрий Георгиевич Войчик в беде не оставит.

Ирина послушалась совета. Юрий Георгиевич действительно тепло принял раненых, разместил их по палатам вместе с больными местными жителями. Предложил работать Ирине в больнице санитар-

кой. Жить она стала у медсестры Фени Тарасевич, матери троих детей. Работала самоотверженно, делала все, чтобы поскорее поставить на ноги своих раненых. Но позже стала выполнять и другие обязанности.

Юрий Георгиевич Войчик создал подпольную группу, куда кроме Ирины вошли и другие медработники: Лида Ковалева, Аня Соболевская, Феня Тарасевич, Мария Паткевич, Галина Жук, Иван Клебанович со своей семьей. Подпольщики стали понемногу активизировать свои действия.

В обязанности Ирины входило держать связь с людьми, которые доставали оружие для бойцов, направляемых после выздоровления к партизанам. Винтовки и боеприпасы она получала в деревне Поликарровка у подпольщиков Виктора Тишкевича и Василия Матусевича. Оружие приносила домой в разобранном виде. А ночью приходили выздоравливающие, собирали его и уносили в больницу. Ирине не раз приходилось спать на койке, где под матрасом лежало оружие.

В сентябре 1941-го бывшие раненые организовали под Греском партизанский отряд. Командиром стал Виктор Курганов. В армии он был политруком. Комиссаром — Алексей Тишкевич. С этим небольшим отрядом Ирина держала постоянную связь, информировала его о всех намерениях и делах фашистов в гресском гарнизоне.

В начале октября немцы привезли в больницу тяжело раненого лейтенанта Михаила Михайловича Лебенкова. Прикрывая отход партизан, он был ранен в грудь и руку, потерял сознание и был схвачен фашистами. Положение раненого казалось безнадежным. Несколько суток он не приходил в сознание, но каждый день немцы справлялись о состоянии лейтенанта. Они надеялись получить от него сведения о расположении партизанского отряда и его численности. Весь персонал больницы ухаживал за Лебенковым, делал все, чтобы спасти ему жизнь. И он выжил, стал поправляться. А в своих докладах немецкому офицеру главврач сообщал, что раненый в плохом состоянии, вот-вот умрет.

Когда лейтенант пришел в себя, Юрий Георгиевич рассказал ему о подпольной

группе, попросил помочь установить связь с партизанским отрядом. Лебенков дал пароль для явки, указал местонахождение отряда. На встречу с комиссаром была направлена Ирина. Встретились они в деревне Гацуки. Ирина рассказала комиссару о том, что Лебенков у них в больнице, поправляется, но не сегодня-завтра немцы могут взять его на допрос.

Тут же был разработан план возвращения Лебенкова в отряд. Ирина должна была переправить его из больницы в деревню

Байер раскрывает тайны

Как-то командир одного из отрядов Александр Фомин получил записку. «Шефа машинно-тракторной станции обер-лейтенанта Байера словно подменил кто, он начал лояльно относиться к местным жителям», — писала слущкая подпольщица Валентина Алейник. Фомин, в недавнем прошлом армейский офицер, отнесся к сообщению подпольщицы настороженно. Посоветовался с Арестовичем. Тот сказал, что надо присмотреться к немцу. В Слуцк послали партизан-связных. Они передали подпольщикам задание командира бригады — как можно ближе познакомиться с Байером, выяснить его взгляды и намерения.

Валентина Алейник работала в местной больнице. Ей приходилось часто обращаться к шефу машинно-тракторной станции по разным делам: то помочь в заготовке дров, то достать нужные лекарства, то выделить для врача автомашину. Таким образом они познакомились. Байер не скрывал страха, когда говорил о наступлении советских войск, которые начали освобождать восточные районы Белоруссии. Как-то он высказал даже мысль, что навряд ли Германии удастся остановить натиск Красной Армии.

— Пропала Германия, — с отчаянием проговорил он.

— А стоит ли об этом жалеть, господин обер-лейтенант? — спросила подпольщица.

— Вам, конечно, нечего жалеть. Вы рады. А каково мне?

— Вы никогда не задумывались, что вместо нынешней Германии может быть создана другая, не похожая на эту?

— Какая же?

Камень. Лебенков благополучно вернулся к своим.

На следующий день главврач доложил немцам, что больной убежал. Гитлеровцы заподозрили неладное. Они установили слежку за Ириной. Чтобы отвести подозрение от остальных членов группы, Юрий Георгиевич разрешил ей уйти в партизаны. Решение оказалось своевременным.

Друкеўца паводле кн.: Д р у я н И. Клятву сдержали. Мн., 1975. С. 115—118.

— Ну хотя бы такая, которая не будет больше посылать вас в чужие страны...

Байер долго молчал, опустив голову.

— Народ устал, — наконец сказал он. — Никому нет дела до новой Германии.

— Напрасно вы так считаете. Настоящие немецкие патриоты думают иначе.

— Я не знаю таких патриотов.

Подпольщица, усмехнувшись, сказала:

— Вам могут помочь найти к ним дорогу.

Байер только пожал плечами.

Ночь Алейник провела у соседней, опасаясь, что обер-лейтенант арестует ее. Но Байер не собирался этого делать. Назавтра он позвал Валентину к себе и, когда подпольщица переступила порог кабинета, приветливо пригласил ее сесть.

— Я мог бы передать вас в руки оккупационных властей, — начал он задумчивым голосом, — но ваша смерть не спасет ни меня, ни мою Германию. Кто же будет ее строить?

— Есть патриоты, которые поведут за собой немецкий народ. Присоединяйтесь к ним, господин обер-лейтенант. Тогда вам не придется с тревогой думать о завтрашнем дне.

Вскоре подпольщица передала в штаб бригады новую записку: «Байер дал согласие на встречу».

В Слуцк отправился Александр Фомин. Встреча была назначена в доме № 13 по улице Вечеркевича. После короткого знакомства обер-лейтенант сказал Фомину:

— Мое решение перейти на вашу сторону обдуманно до конца, и я хочу доказать это делом. Так вот, меня переводят отсюда: я назначен на должность руко-

водителя хозяйства, которое раньше принадлежало Киселевичской МТС, что рядом с Бобруйском. Дайте мне шофера, и мы попробуем что-нибудь привести партизанам.

В Бобруйск Байер поехал с Николаем Анохиным. А вскоре, как и было условлено, обер-лейтенант «случайно» наскочил на партизанскую засаду у деревни Кучино, и наши бойцы взяли его в плен. В качестве трофея партизанам досталась автомашина, груженная оружием, боеприпасами и продуктами питания.

В штабе бригады Байер рассказал, что в районе Кельна, где он недавно побывал в отпуске, видел большое военное строительство. Знакомые офицеры говорили ему, что там возводятся стартовые площадки для обстрела Лондона «чудо-снарядами». Идут разговоры о том, что новые снаряды-ракеты будут применены и на Восточном фронте. Обер-лейтенант передал также сообщение о том, будто Гитлер готовит специальный десант для нападения на Тегеран, где в скором времени соберутся руководители союзных держав.

Сообщение Байера вскоре подтвердил и другой немецкий военнопленный — Рудольф М., инженер по образованию. До того как попасть в Белоруссию, Рудольф М. служил в ракетных войсках на территории Германии. Он многое знал и о стартовых площадках снарядов-ракет «ФАУ-2», и о самих ракетах.

Подпольный обком партии передал ценные сведения начальнику Центрального штаба партизанского движения П.К. Пономаренко. Байера и Рудольфа М. самолетом отправили в Москву.

Но фронт требовал от партизан не только разведанных. По указанию штаба Западного фронта народные мстители провели ряд операций по разрушению мостов на дорогах. Так, за пять дней августа 1942 г. было взорвано шесть мостов на Варшавском шоссе и на шоссе Осиповичи — Бобовня. Был также взорван железнодорожный мост на участке Слуцк — Уречье. В сентябре того же года партизаны уничтожили восемь мостов через реки Случь и Весейку, а в ночь на 5 декабря Коновалов, Шестиков, Осокин, Носов и Сурда спалили мосты у Красной Горки и Бокшиц, что на шоссе Минск — Слуцк.

В 1943 г. партизаны Арестовича приня-

ли участие в «рельсовой войне». В соответствии с планом, который был разработан штабом нашего соединения, бригада совершила тяжелый переход к своему участку на железной дороге Брест — Москва. На рассвете 11 августа партизаны заняли позиции вдоль перегона между станциями Фаниполь и разъездом Волковици. Смелой атакой была выбита из дзотов охрана дороги. Минеры подложили под рельсы взрывчатку. Загремели взрывы. Около тысячи рельсов были выведены из строя. Трое суток понадобилось гитлеровцам, чтобы восстановить движение на этом участке железной дороги.

Партизаны-фрунзенцы ни на один день не давали покоя врагу. Иван Васильевич Арестович был сторонником небольших по масштабу, но дерзких и стремительных налетов на противника. И нередко он комплектовал до десятка групп по несколько человек и рассылал их на задания во все концы района. Случалось, что в один и тот же день в одном месте взрывался мост на шоссе, в другом горел вражеский продовольственный склад, в третьем партизанская засада уничтожила автомашину неприятеля, в четвертом появлялись листовки во вражеском гарнизоне. Все это сильно тревожило фашистов. Немецкий комендант Слуцка не раз доносил в Минск о большом скоплении партизан в гресских лесах, хотя там действовали две средние по размерам бригады — имени Фрунзе и имени Суворова. Вот несколько выдержек из боевого журнала фрунзенцев.

28 ноября 1942 г. Рота под командованием Н.Макаревича разгромила фашистский гарнизон на торфозаводе «Радичево» близ Слуцка, захватила продовольственный склад и освободила 38 советских военнопленных. Роты под командованием Е.Лизюкова и Н.Степанова разгромили немецкое имение в деревне Весей Слуцкого района, захватили большое количество скота — коров, лошадей, овец, свиней. Часть скота была роздана населению.

5 декабря 1942 г. Группа партизан проникла в Слуцк и сожгла склад мельницы «Прогресс».

15 декабря 1942 г. Рота под командованием Георгия Авдюкевича устроила засаду на дороге Уречье — Кучино. В бою было уничтожено 15 гитлеровцев, в том числе 5

офицеров, сожжены легковая и грузовая автомашины, захвачены трофеи.

8 ноября 1943 г. Группа партизан во главе с начальником штаба Прыгуновым проникла во вражеский гарнизон в деревне Горки, сняла ночные караулы и уничтожила немало фашистов. 14 гитлеровцев было захвачено в плен.

19 января 1943 г. Рота Е. Лизюкова совершила налет на языльский гарнизон. Вскоре налет был повторен и гарнизон полностью разгромлен.

Гитлеровское командование не могло примириться с поражениями и большими потерями. Несколько раз предпринимались крупные карательные экспедиции против партизан. В конце января 1943 г. для

блокады леса были брошены многочисленные подразделения пехоты при поддержке авиации, танков и артиллерии. Фрунзенцы то в одном месте, то в другом навязывали карателям бои, изматывали их силы, а потом, совершив смелый ночной маневр, вышли возле деревни Застаричи в тыл противнику и неожиданным ударом разгромили одно из его подразделений. Массовый героизм проявили партизаны бригады имени Фрунзе и во время блокадных боев в июне 1944 г. Народные мстители помогли частям Красной Армии освободить город Слуцк.

Друкеўца паводле кн.: М а ч у л ь с к и й Р. Н. Вечный огонь. 3 изд. Мн., 1978. С. 301 — 304.

На Мінскай шашы

Пахмурнай майскай раніцай па Мінскай шашы нетаропкай хадюю ішлі два хлопцы ў панашанай сялянскай вопратцы. Адзін нес на плячы касу, а другі — граблі. Міма, абдаваючы дымам і гарам, праносіліся калоны нямецкіх грузавікоў.

Зброя патрэбна была як паветра. У нашай партызанскай групе «Іванчы» было ўжо чалавек 20, а зброі не хапала. Ішоў 1943 год. Тое, што засталася са зброі на палях бітвы, партызаны падабралі. Патрэбна было ўзбройвацца за лік ворага. З гэтай мэтай і папрасілі ў начальніка штаба Рыгор Свінціцкі і разведчык Васіль Рудкоўскі дазволу на «свабоднае паляванне». Разлік быў такі: спыніць на шашы нямецкую аўтамашыну, перабіць экіпаж і ўзяць зброю. Справа была рызыкаўная. Але хлопцы на ўсё гатовы.

...Час ішоў да паўдня, патак машын стаў радзець. Нарэшце за паваротам партызаны ўбачылі грузавік, які стаяў на абочыне дарогі.

— Вось гэты будзе наш! — усхвалявана сказаў Рыгор Свінціцкі.

Падышоўшы бліжэй, убачылі сядзеўшага ў кабінэ афіцэра. Салдат-шафёр стаяў на каленях, мяняючы задняе кола ў машыне. У кузаве быў нагруджаны калочы дрот.

— Ты бі шафёра, а я афіцэра, — сціснуў локаць Рудкоўскага Свінціцкі. — Стрэльць разам, ва ўпор!

Параўнаўшыся з машынай, Рыгор выхапіў пісталет і рвануў ручку кабінэ.

— Іх бін афіцэр! — у жаху крыкнуў фашыст, паказваючы рукою на пагоны.

— Тым лепш! — адказаў партызан і выстраліў.

Убачыўшы зброю ў руках сялян, шафёр кінуўся бегчы і пасля стрэлу Рудкоўскага рухнуў у канаву.

У кабінэ хлопцы ўзялі дзве вінтоўкі і пісталет сабітага обер-лейтэнанта. Спаліць машыну не паспелі — удалечыні паказалася чарговая калона. Да рэчкі, за якой была партызанская зона, некалькі кіламетраў чыстага поля. І наўрад ці смельчакам удалося б выратавацца. Але недалёка пасвіліся коні. Разрэзаўшы нажом пугу, Рудкоўскі дапамог таварышу сесці на каня, ускочыў сам — выручыў спрыт цыркавога артыста. Народныя мсціўцы хутка памчаліся да лесу. І калі на шашы ўзнялася страляніна, партызаны былі ўжо ў сваёй зоне.

Абодва адважныя партызаны не дажылі да Перамогі. Смерцю храбрых загінулі яны ў баях з акупантамі. Пахаваны каля в. Жылін-Брод у брацкай магіле, куды мы, іх баявыя таварышы, прыносім кветкі ў светлы дзень Вялікай Перамогі.

Б. Багдановіч, былы камандзір групы «Іванчы» партызанскай брыгады імя Суворова.

Шлях Ільіча. 1982. 3 ліп.

Партизанская хроника

...Конные разведчики донесли, что гарнизон в Белой Луже получил подкрепление и, по-видимому, что-то готовит. Вскоре прибыли артиллеристы с тремя пушками.

Мы выслали несколько разведывательных групп в район Буда Греская и в район деревни Шищицы узнать, что делается в гарнизонах противника. Возвратившись, они доложили, что оккупанты готовятся к выступлению. Оставались неясными только направления их выступлений.

Теперь днем и ночью возле вражеских гарнизонов лазили наши разведчики.

Партизанами бригады имени Суворова были получены новые данные: гарнизоны Греска и Слуцка тоже готовятся к карательным действиям против партизан и населения... Было ясно, что немцы решили произвести нападение одновременно всеми окружающими партизанскую зону гарнизоны.

Преградить оккупантам дорогу мы выслали все три роты, а группу Кузнецова оставили для обороны лагеря. И вот в трех местах в лесу Княжий Ключ завязались бои. Потеряв около трех десятков убитыми, противник отступил.

...С юга от Слуцка и Старых Дорог фашисты начали наступление на бригаду имени Фрунзе. С запада от Греска, Белой Лужи, Шищиц, Буда Греской против нашего отряда и бригады имени Суворова выступили три полка пехоты с танками и пушками.

Для удобства руководства обороной комбриг Коледа передал в мое распоряжение два отряда: имени Фрунзе и имени Суворова. Усиленные группы разведчиков вступили в перестрелку с передовыми подразделениями противника. Мы с командирами приданных отрядов решили выдвинуться вперед, к берегу реки Случь. К рассвету достигли шоссе Осиповичи — Бобовня. В районе сожженного моста мы остановились.

Здесь приняли решение занять линию обороны на флангах отряда имени Фрунзе и имени Суворова, а наш отряд должен был расположиться по обеим сторонам шоссе. Западный берег Случи и подступы к сожженному мосту заминировали.

Над нашими головами пронеслись две эскадрильи бомбардировщиков с черны-

ми крестами. Сзади нас грохнули взрывы, и опять наступила тишина. Мокрые, только что переплывшие на лошадях реку, прискакали разведчики Васильева и Терновский. Валя быстро направилась к нам, в ее сапогах хлюпала вода.

— Из Шищиц вышли гитлеровцы, с ними танки и артиллерия, — быстро доложила она.

Передав через связных последние приказание командирам, я сел на своего Орлика и поехал осматривать линию обороны. Все лежали, укрывшись под деревьями, в ямах, замаскировавшись. В канаве находились минометные и противотанковые расчеты. Рядом, возле станкового пулемета, словаки Штефан Качалка и Рудольф Заяц что-то разъясняли своим бойцам. Подойдя к Рудольфу, я спросил:

— Не отступите?

— Ни за что!

— Этот сектор очень важен. Подпускайте противника до самого моста...

На другом берегу послышался гул моторов. Рудольф с Качалкой залегли у пулемета, а я поскакал на командный пункт.

Далеко между болотами вилась белой лентой шоссе. Вскоре на нем одна за другой показались несколько точек. В бинокль я увидел, что к нам приближались вражеские мотоциклисты. Они ехали медленно, оглядывая близлежащие кусты. Но вот они въехали на минное поле. Там поднялся столб земли и пыли. Один из мотоциклистов быстро развернулся, выпустил несколько очередей и помчался назад. В то же время на шоссе показались три танка и самоходная пушка. Первый танк остановился около разбитого мотоцикла, потом дал газ и устремился вперед. Под его гусеницами разорвалась мина. Танк вздрогнул всем корпусом, завертелся на месте, затем заглох. Остальные танки и две пушки открыли огонь по нашему расположению: за танками развернулась пехота.

Снаряды разрывались позади нас. Мы не отвечали. Гитлеровцы продвинулись к реке. Самоходная пушка, обьехав поврежденный танк, приблизилась к мосту. Я поддал команду: «Огонь!»

Ударили минометы, противотанковые ружья. Огонь партизан прижал гитлеровцев к земле. От танков отскакивали ярко

светящиеся искры. Враг огрызнулся огнем, попятился назад и начал окапываться. Я опять посмотрел в бинокль.

Далеко на шоссе показалась автоколонна. Она остановилась. Солдаты выпрыгнули из машины. Заметив противника, Козлов, посмотрев в бинокль, выбрался из укрытия и побежал к пулеметчикам, которые находились возле шоссе. Пулеметчики открыли меткий огонь по автоколонне. Солдаты противника бросились было врассыпную, и гитлеровским офицерам пришлось немало потрудиться, чтобы восстановить порядок. Через поле, прикрываясь кустами, подошли к реке новые силы гитлеровцев. Перед нами стояла более чем в три раза превосходящая численным составом и боевой техникой группировка. Кругом свистели пули, рвались снаряды.

...Гитлеровцы начали общее наступление. Первые вражеские подразделения переправились через реку, но, не успев закрепиться на нашем берегу, были уничтожены. Бой затих. Мы немного перекусили. С наступлением сумерек выслали разведчиков... На рассвете противник открыл артиллерийский огонь... Неожиданно артиллерия замолкла. Гитлеровцы на всех участках вновь начали атаки. Они бросились к реке...

Под вечер разведчики сообщили, что противник крупными силами закрыл нам отход через шоссе Бобруйск — Слуцк и Минск — Слуцк. Других путей к отступлению у нас не было. Необходимо пробиться силой.

...Как только наши отряды стали отходить, фашисты бросились в атаку, стали нажимать на группу прикрития, но наскочили на мины и, потеряв три подводы с боеприпасами, с десятков своих солдат и проводника, отстали. Нам удалось оторваться.

В районе деревни Кошели остановились на отдых. Через час прибыла бригада имени Суворова. Несмотря на тяжелые бои, настроение было бодрое, боевое... Мы

двинулись вперед, в Воробьевский лес. В пути наша разведка выяснила, что немецкие войска снимаются, значит карательная операция заканчивается.

В Гресском районе мы встретились с партизанами бригады имени Фрунзе, которые рассказали, что в ночь на 3 июня бригада отошла за шоссе Осиповичи — Бобовня.

На рассвете следующего дня с целью дезорганизовать противника и сорвать его планы бригада силами отрядов имени Буденного, Рокоссовского и Дзержинского перешла в наступление в районе деревень Обчее и Селец. Это наступление было неожиданным для гитлеровцев, и бригада, воспользовавшись растерянностью противника, оторвалась от него, зашла в тыл вражеской группировке, нанесла ей сильные удары.

Так, 9 июня 1944 г. группа партизан отряда имени Рокоссовского в районе деревни Жилин Брод отбила у противника большой обоз, взяла в плен несколько гитлеровцев.

На следующий день рота партизан отряда имени Кирова напала на вражескую автоколонну на участке дороги Мелитово — Щитковичи в районе деревни Красная и уничтожила десять автомашин, при этом было убито и ранено восемнадцать гитлеровцев. Подразделения бригады имени Фрунзе, оказавшись в тылу наступавших против партизан вражеских войск, дезорганизовали их своими смелыми и энергичными действиями.

Бригада имени Суворова прорвалась на запад в Воробьевский лес. Задуманная немецко-фашистским командованием операция по уничтожению партизанских отрядов и бригад на территории четырех районов Белоруссии, как и предыдущие операции, провалилась.

Дзюкеца паводле кн.: Ваушасов С.А. Партизанская хроника. 2 изд. Мн., 1971. С. 365—382.

Браты-партизаны

Калі пачалася калектывізацыя, Іван Жук з першых дзён арганізацыі ў Паўстыні калгаса старанна працаваў на калектывнай гаспадарцы. Былы батрак стаў актывістам. Яго паважалі аднавяскоўцы.

Але вось надышоў 1941 год. Чорная хмара фашысцкай навалы навісла над нашым мірным домам.

...Са Слуцка Іван і яго брат Фёдар вярнуліся дадому: у васнкамаце ўжо ніко-

га не было. Вечарам сталі раіцца, што рабіць.

— Склаўшы рукі сядзець не будзем, — сказаў Іван. — Будзем змагацца!

У хуткім часе Івану і Фёдару ўдалося ўстанавіць сувязь з партызанамі. Яны збіраюць зброю, дапамагаюць партызанам харчамі, вопраткай. Затым пераходзяць да больш актыўнай барацьбы з ворагам. Ад іх рук узляцела ў паветра не адна варожая машына. Дзесяткі акупантаў знайшлі сабе магілу.

У в. Заградзе стаяў атрад фашыстаў. Па чыгунцы ім дастаўлялі на ваганеццы прадукты, боепрыпасы. У сакавіку 1943 г., даведаўшыся, што ў Заграддзе павінна быць дастаўлена вялікая колькасць такога грузу, Іван і Фёдар вырашылі ўзарваць ваганетку. Заклалі добрую порцыю толу, і ён зрабіў сваю справу.

Злавіць падрыўнікоў паліцэйскім і немцам у гэты дзень не ўдалося. Аднак паліцаі цвёрда заяўлялі, што выбух на чыгунцы — справа рук толькі Івана і Фёдара, і пачалі пільна сачыць за іх хатай.

На наступны дзень, у нядзелю, жонка Івана — Варвара на золку разам з іншымі

жанчынамі пайшла ва Урэчча на базар. А праз некаторы час паліцаі схавілі Івана і Фёдара. Іх завялі ў памяшканне былой школы і пачалі збіваць, патрабуючы выдаць партызан. Аднак браты трымаліся цвёрда. Ніводнага слова не пачулі ад іх ворагі.

Вяртаўшыся з Урэчча паўстынцы, у тым ліку і цяжарная жонка Івана, убачылі, як па вясковай вуліцы вялі збітых, са звязанымі рукамі, Івана і Фёдара. За імі неслі крэслы. Для чаго яны былі патрэбны, людзі здагадаліся. Варвара страціла прытомнасць...

Фёдару ўдалося развязаць рукі, і ён кінуўся ўцякаць. Сем немцаў пусціліся наўздагон, пачалі страляць. Але злавіць Фёдара ім не ўдалося. Лёгка паранены фашысцкай куляй, ён дабег да лесу і зарыўся ў мох. Ворагі вырашылі, што забілі партызана, і не адважыліся ісці далей.

Яшчэ больш за год помсціў Фёдар фашыстам і загінуў летам 1944 г. у адным з цяжкіх баёў.

Івана гітлераўцы павесілі.

А.Дубіцкі.

За сацыялістычную Радзіму. 1958. 5 мая.

Лёс Марыі Елавец

...1942 год. Ужо які дзень Маша з братам і маці знаходзілася на Капыльскай вуліцы ў мястэчку Леніна пад наглядом гітлераўцаў. З гэта дазвалялася выходзіць толькі на работу. Адлучыцца куды, напаткаюць карнікі — расстраляюць. Адчувалася нядобрае, трывожнае, але што і як рабіць, куды кінуцца — не ведалі.

7 чэрвеня 1942 г., калі над мястэчкам Леніна неба на ўсходзе ледзь-ледзь зачырванелася, да Капыльскай вуліцы набліжаліся карнікі. Яны акружылі хаты і сталі выганяць жыхароў — старых, дзяцей, жанчын. Брэх гітлераўскіх сабак ранішняя цішыня разнесла па населенаму пункту, рассяяла па навакольных палях. Трывожна забіліся сэрцы ў тых, хто па волі лёсу стаў сведкам страшэннай трагедыі. Васемнаццацігадовая дзяўчына Маша паспела ўцячы.

Далёка засталіся ўжо могілкі, не бачна і лапчыны — месца страшэнных падзей, дзе назаўсёды засталіся ляжаць яе маці і брат ды яшчэ каля 200 расстраляных. Ёй адной удалося выратавацца, каб адпомсціць фа-

шысцкім вылюдкам за смерць родных і блізкіх.

Укрыццём для дзяўчыны стаў стог мінулагодняй саломы. Калі летняя ноч спаўзла на зямлю, Маша дабралася да адной з хат у пас. Крошня, што ля Рачкавіч. Лёгка стук у дзверы. Выйшаўшы насустрач мужчына сярэдніх гадоў гасцінна запрасіў:

— Зайдзі, дачка, адпачні...

Гэта быў Аляксей Раманавіч Мартыньчык. Душаўны, сапраўды наш, савецкі чалавек. Мартыньчык, рызыкуючы сваім жыццём і жыццём усіх членаў сям'і, схавав у «уцякачку». Інакш не мог ён паступіць, ведаючы, што чалавеку пагражае смерць ад фашысцкіх катаў. Калі Аляксею Раманавічу ўдалося высветліць, як дабрацца да партызан, якія дзейнічалі на Капыльшчыне, ён пераправіў яе ў лес.

Вёска Какорычы на Капыльшчыне — месца, дзе Марыя Елавец уступіла ў партызанскі атрад, які потым вырас у брыгаду імя Суворова. Неўзабаве ёй давялося прыняць баявое хрышчэнне. Карнікі прыехалі



ў в. Раёўка, каб «супакоіць» жыхароў. Партызаны завязалі бой у Савіцкім лесе. Санітарка Елавец захапіла першы графэй — вінтоўку з патронамі, з якой не разлучалася да самага дня сустрэчы партызан з рэгулярнымі часцямі Чырвонай Арміі.

...Бой у Лаўскім лесе. Партызаны, сярод якіх была і Марыя Елавец, вялі цяжкія баі з гітлераўскімі акупантамі. У Лавах знаходзіліся рацыя і шпіталь. Фашысты прарвалі абарону і сталі набліжацца да вёскі. Ахова рацыі (у нарадзе была і М.Елавец) разам з двума сувязістамі павінны былі эвакуіраваць рацыю. Гразнучы па калена ў снезе, партызаны выканалі загад камандавання: рацыя была выратавана.

Дванаццаць разоў удзельнічала Марыя Міронаўна Елавец у баях. На чыгунцы яна асабіста знішчыла каля двух кіламетраў ліній сувязі, удзельнічала ў засадах па знішчэнні варожых аўтамашын. З групай партызан з-пад носа гітлераўцаў вывезла ў атрад вінтоўкі, снарады і іншыя боепрыпасы.

Летам 1944 г. пад магутнымі ўдарамі Чырвонай Арміі нямецка-фашысцкія акупанты паспешна адступалі на Захад. Разам

з савецкімі войскамі гераічна змагаліся і народныя мсціўцы ў тыле ворага.

Настаў радасны дзень 28 чэрвеня 1944 г. Партызанская брыгада імя Суворова непадалёку ад в. Палікараўка сустрэлася з часцямі Чырвонай Арміі. Побач з танкістамі, пехацінцамі, артылерыстамі крочаць байцы ў цывільным. Сярод іх дзяўчына ў белай блузцы з вінтоўкай у руках. Кінааператары знялі гэту сустрэчу на плёнку, і яна ўвайшла ў гістарычны паўнаметражны фільм «Вызваленне Савецкай Беларусі». Дзяўчына — гэта былая партызанка Марыя Міронаўна Елавец. За трыццаць гадоў, якія мінулі пасля вызвалення Беларусі ад гітлераўцаў, у яе адбылося многа радасных змен. Пасля заканчэння ў 1959 г. кааператыўнага тэхнікума Елавец-Шуццэрман стала працаваць у гандлі...

Яе баявыя гераічныя подзвігі ў гады Вялікай Айчыннай вайны адзначаны шасцю ўрадавымі ўзнагародамі. Ордэн салдацкай Славы III ступені знайшоў Марыю Міронаўну праз дваццаць гадоў пасля заканчэння Вялікай Айчыннай вайны.

С.Дубярштэйн.

Шлях Ільіча. 1974. 5 вер.

Аўтамат «ГЦД»

Аўтамат «ГЦД» добра служыў партызанам атрада імя Громава, які дзейнічаў у гады вайны на Случчыне.

ГЦД — гэта імя, прозвішча канструктара Георгія Ціханавіча Дзмітрыенкі, былога партызана.

— Што тычыцца аўтамата, то, сапраўды, я зрабіў яго разам з таварышамі ў

вясковай кузні на Любаншчыне, — расказвае Георгій Ціханавіч.

Не хапала зброі.

— А што, калі самім зрабіць, напрыклад, аўтамат такі, як у вас, — сказаў аднойчы Георгій Ціханавіч камандзіру атрада імя Громава.

— Справу гаворыш, — адказаў той.



Зброевая майстэрня партызанскай брыгады імя Чкалава.



У свой час Дзмітрыенка вучыўся ў тэхнікуме, пазнаёміўся з апрацоўкай металу, а будучы ў арміі — яшчэ перад вайной, займаўся рацыяналізацыяй. Усё гэта згадзілася. За металам справа не стала — яго хапала навокал. А інструмент знайшоўся ў мясцовых жыхароў.

Падоўгу разбіраў і збіраў партызан камандзірскі аўтамат. А потым — за справу. Кожух зрабіў са звычайнай аўтамабільнай помпы, вась трактарнага плуга пайшла на выраб затвора.

Вядома, не лёгка было зрабіць аўтамат. Але жаданне даць зброю таварышам дапамагала пераадольваць цяжкасці. І вась аўтамат ужо зроблены. Ён вытрымаў выпрабаванне, і з ім пайшоў у бой Г. Дзмітрыенка. А потым такі аўтамат з'явіўся і ў іншых партызан.

Аднойчы ў атрадзе пабываў В.І.Казлоў, камандзір партызанскага злучэння. Ён з цікавасцю агледзеў партызана, падзякаваў яму, параіў наладзіць масавы выпуск. А першы ўзор забраў для адпраўкі ў Маск-

ву, на «Вялікую Зямлю», як казалі тады.

Камандзір узвода Г. Дзмітрыенка часта выходзіў на аперацыі, а ў вольны ад баявых заданняў час майстраваў зброю. Ён, акрамя аўтаматаў, рабіў ружэйныя гранатамёты.

Адважна ваяваў партызан. На яго рэхунку, як гаворыцца ў характарыстыцы, выданай камандаваннем, 34 падбітыя і ўзарваныя аўтамашыны, 116 забітых і раненых гітлераўцаў і іх прыслужнікаў-паліцэйскіх. Ордэнам Чырвонай Зоркі адначаны баявыя справы Г. Дзмітрыенкі.

Пасля вайны — служба ў арміі. А потым — мірная праца.

І такім чынам, быў такі аўтамат «ГЦД», як называлі яго партызаны. Калі вы хочаце ўпэўніцца ў гэтым, наведайце Слуцкі краязнаўчы музей. На адным са стэндаў — аўтамат партызана, а на прыкладзе выпалены надпіс «Г. Ц. Дзмітрыенка».

Г. Яўсеєў.

Шлях Ільіча. 1974. 17 вер.

Юныя партызаны

...Юныя героі змагаліся з ворагам і ў нас на Случчыне. У падпольных антыфашысцкіх арганізацыях у асноўным была моладзь, большасць яшчэ падлеткі.

У патрыятычную групу Мікалая Радзюка, якая была створана ў верасні 1941 г. у в. Навадворцы, увайшлі два малодшыя браты Мікалая — 16-гадовы Яўген і 14-гадовы Лёня, а таксама 14-гадовая Людміла Ласевіч. Яны выконвалі складаныя заданні: расклеівалі ў зонах варожых гарнізонаў лістоўкі, агітацыйныя плакаты, даставалі для партызанскага атрада тол, медыкаменты, узрыўчатку, зброю. Людміла была яшчэ і сувязной партызанскага атрада Губіна. Па заданню партызан звязалася з галоўным урачом Слуцка Труханам, які даваў ёй патрэбныя лекі, перавязачны матэрыял. Хутка Людміла вымушана была застацца ў партызанскім атрадзе, бо фашысты пачалі яе шукаць.

У час блакады партызанскага злучэння ў раёне Чорнага балота Людміла абмарозіла ногі. У пасляваенны час яна закончыла Беларускаю сельскагаспадарчую акадэмію, працавала ў Мінску.

З верасня 1941 г. на тэрыторыі Случчыны ў раёне в. Гутніца дзейнічала развед-

група Заходняга фронту, кіраўніком якой быў М. К. Коган. У склад гэтай групы ўваходзілі 14-гадовы Толя Гужаў (Орлік) і Валодзя Фралюў (Снігір). Толя Гужаў быў разведчыкам-сувязным. Кожны дзень па бездарожжы ён адмяраў дзесяткі кіламетраў. ...Аднак Орлік марыў сустрэцца з ворагам у адкрытай бітве. Каля в. Жылін Брод разам з партызанамі ён удзельнічаў у баявой аперацыі.

Удзельнік бою А. А. Айлараву успамінае, што ў рукапашнай сутычцы Толя Гужаў знішчыў фашыста, які цэліўся ў камандзіра атрада. За храбрасць і рашучасць камандзір падарыў Орліку «вальтэр» (мініяцюрны пісталет), з якім ён не разлучаўся ніколі. Гэта была яго ракавая памылка. У пачатку лістапада 1942 г. Толя наткнуўся ў в. Амговічы на паліцэйскі патруль. Яго абшукалі і знайшлі «вальтэр». ...Толю Гужава адправілі ў гестапа. Прайшоўшы страшэнны катаванні і крывадушныя абяцанкі следчага, Толя Гужаў быў расстраляны.

А колькі юных патрыётаў было ў партызанскіх атрадах, дыслацыраваных непасрэдна на Случчыне. Іван Матусевіч — ён у 10 гадоў ужо быў партызанам бригады

Медыкі — актыўныя ўдзельнікі партызанскай барацьбы ў грэскіх лясах



Л. Ласевіч.



У. Фралоў.



Р. В. Родчанка.



І. М. Матусевіч.



В. І. Ткачоў.



М. А. Шыmanoўскі.



С. В. Ляшчэня.



І. А. Гельфанд.

імя Суворова. Рыгор Родчанка, Мікалай Шыmanoўскі партызанілі ў атрадзе імя Ракасоўскага брыгады імя Фрунзе. У сваёй аўтабіяграфіі Рыгор Родчанка пісаў аб тым, што ў 12 гадоў быў у партызанскім атрадзе, удзельнічаў у баях пад Старобінам у пачатку 1943 г., пад в. Калінаўка Любанскага раёна ў лютым 1943 г., а ў маі 1943 г. пад в. Шчыткавічы.

У пасляваенны час Р. Родчанка працягваў вучобу, стаў настаўнікам і крэйзнаў-

цам... І гэта не ўсе імёны юных патрыётаў, якія нароўні з дарослымі змагаліся з фашыстамі. Віктар Ткачоў — партызан атрада імя Кірава брыгады імя Фрунзе, Сяргей Ляшчэня — разведчык, падрыўнік атрада імя Заслонава, Іосіф Гельфанд — партызан атрада імя Кутузава брыгады імя Кірава — усе яны мусілі змагаліся з захопнікамі.

Н. Барысавец.

Слуцкі край. 1994. 6 ліп.

Медыкі — актыўныя ўдзельнікі партызанскай барацьбы ў грэскіх лясах

В годы Великой Отечественной войны в гресских лесах дислоцировались десятки партизанских отрядов и бригад. В результате их активных боевых действий была очищена от гитлеровцев большая зона, простиравшаяся на десятки километров южнее Минска. В ней находили себе укрытие от фашистов тысячи жителей Гресского, Слуцкого, Стародорожского, Узденского, Пуховичского и др. районов. С

юга зону надежно прикрывали бригады им. Суворова и им. Фрунзе. В партизанских соединениях находилось немало медицинских работников, которые, кроме участия в боевых операциях, выполняли свой профессиональный долг — боролись за жизнь и здоровье советских людей. О некоторых из них хочется рассказать.

Морозной декабрьской ночью 1942 г. группа партизан в количестве 28 чел. из

отряда им. Фрунзе направлялась к шоссе Слуцк — Бобруйск. Возглавлял группу командир роты Георгий Авдюкевич. Вместе с бойцами на задание шла и медицинская сестра Ирина Кудрицкая. ...На рассвете между деревнями Рабак и Круглое показалось шоссе. Выбрали место для засады, замаскировались и стали ждать. Около полудня показались машины с офицерами и солдатами. Завязался бой. В этом бою фашисты потеряли 20 человек убитыми, были захвачены большие трофеи, оружие, боеприпасы. Медицинская сестра И. Кудрицкая вынесла из-под обстрела и оказала медицинскую помощь раненым партизанам Дубову, Юрьеву, Ермакову, Цвирко, командиру роты Авдюкевичу. Не одну бессонную ночь провела она в партизанских землянках-госпиталях, выхаживая раненых и больных, помогла возвратить в строй десятки народных мстителей.

В бригаде им. Фрунзе медицинскую помощь раненым оказывали врачи Любовь Михайловна Арестович и Елизавета Альбертовна Рогатинская. Бригаду обслуживал партизанский госпиталь, который располагался вблизи д. Шантаровщина Гресского р-на. Начальником медицинской службы была Л. М. Арестович. Вместе с ней медицинское обслуживание партизан осуществляли врачи М. В. Арестович, фельдшер М. Сачишина, медсестры И. Кудрицкая и А. Бочарова.

Ближайшим соседом бригады им. Фрунзе была бригада им. Суворова. В ней медицинскую помощь бойцам и населению оказывала группа медиков — бывших подпольщиков г. Слуцка. С сентября 1943 г. медицинскую службу бригады возглавлял врач Виталий Никифорович Полещук. В первые месяцы войны он работал хирургом военного госпиталя, участвовал в первых неравных боях с фашистами. С небольшой группой бойцов вырвался из окружения и сумел установить связь с партизанами. В 1942 г. по их заданию устроился врачом в Слуцкой больнице. Вместе с ним начал работать его однополчанин врач И. Г. Варченя. В Слуцкую подпольную группу медиков входили также врачи Нина Котловская, Александр Чиркин, Ольга Макаревич, Янина Энчик, Надежда Михневич. Используя свое положение, они спасали людей от угона в Германию.

Вспоминается такой случай. В 1943 г. оккупанты согнали в Слуцкую тюрьму более 750 местных жителей для отправки в Германию на каторжные работы. Нужно было любой ценой помешать немцам сделать это. Для обсуждения предстоящей операции собрались на квартире у врача А. Чиркина. Немцы страшно боялись заноса тифа в Германию, и кто-то предложил распространить версию о появлении случаев тифа среди заключенных. Для этого было выявлено несколько человек с повышенной температурой. Врач Н. Михневич взялась подтвердить «тиф» лабораторно. Вскоре врачам Полещуку, Котловской, Макаревич, Энчик и Варчене удалось попасть в состав специальной комиссии, созданной городской управой для осмотра лиц, намеченных к отправке в Германию. В первый день осмотра ими было отобрано 10 человек с подозрением на «тиф». Лаборатория подтвердила «диагноз». Тотчас же все 750 человек были освобождены, а немцы в страхе стали проводить дезинфекцию тюрем, административных зданий, казарм. Однако в правильности выводов комиссии вскоре усомнился главврач больницы. Вызвало подозрение, что ни у одного из «пострадавших» не развилась картина тифа. В лечебные учреждения Слуцка зачастили гитлеровцы. Оставаться в городе дольше было нельзя. Врачи Полещук, Варченя, братья Иван и Николай Жогло ушли в партизаны. Не успевших скрыться врачей Котловскую, Макаревич, Энчик немцы арестовали. Патриоты на допросах вели себя мужественно, а у фашистов не было веских доказательств их вины. Вскоре оставшиеся на свободе друзья помогли им вырваться на свободу и уйти к партизанам.

Хирургический инструментарий, медикаменты и перевязочный материал, добытый подпольщиками у немцев, впоследствии оченьгодились в партизанском отряде.

Врачом В. Полещуком в партизанском отряде «26 лет Октября» был разработан и представлен на рассмотрение командования план по медицинскому обслуживанию партизан всей бригады им. Суворова. План был одобрен. Отряду им. Фрунзе предстояло построить лесной госпиталь, обеспечить транспортом и продовольствием раненых бойцов.

Через несколько дней в отряде развернулось строительство лесного госпиталя. Невдалеке от штаба бригады на возвышенном месте под вековыми соснами были сооружены три добротные землянки. Одна из них, с большими окнами, обращенными на юг, предназначалась для операционной. Удалось даже провести электрическое освещение, используя для этого трофейные аккумуляторы. Каждая землянка для лечения раненых и больных строилась добротно.

Боевыми помощниками Полещука были врач Вера Пятницкая и медсестра Зоя Полещук.

В отрядах бойцов обучали оказывать первую медицинскую помощь, накладывать повязки на различные участки тела, останавливать кровообращения и т.д. В ротах готовились санструкторы, изготовлялись средства для переноса раненых. Действовала четкая система медицинского обслуживания партизан. В каждом отряде работали врачи. Так, в отряде Суворова работала врач Любовь Корзенко, в отряде Островского — Степан Броневец, в отряде им. «26 лет Октября» — Мария Коледа.

Партизанские госпитали бригад им. Суворова и им. Фрунзе вернули в строй более 500 раненых партизан, оказывали медицинскую помощь семьям и всем жителям партизанской зоны. В них осуществ-

лялся амбулаторный прием, оказывалась экстренная хирургическая помощь, через аптечную службу население снабжалось медикаментами.

В снабжении партизан медикаментами и перевязочным материалом помогали партизанские связные — Лида Кондратенко и Софья Пашкевич.

Большую помощь местному населению оказывала врач Л.М.Арестович. Вместе со своими помощниками А.Бочаровой, П.Горбачевич, Ю.Аранович и другими вела она амбулаторный прием жителей деревень Шантаровщина, Жилин Брод, Новинки, Нива, Гольчицы и др...

...После изгнания немецко-фашистских захватчиков врачи, бывшие партизаны, активно включились в работу по восстановлению медицинской сети республики. В.Н.Полещук до 1947 г. работал главврачом Гресской районной больницы, а затем заведовал хирургическим отделением 1-й Минской городской клинической больницы. Его боевой друг С.И.Броневец возглавил райздравотдел сразу же после освобождения Греска. Л.М.Арестович возглавила Смолевичскую районную больницу, а потом была педиатром республиканской больницы. В Минске работала И.Кудрицкая.

В.Ф.Терещенко.

Здравоохранение Белоруссии. 1979. № 7. С. 9 — 12.

Партызанскі стаматолаг

У многіх населеных пунктах Слуцкыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны актыўна дзейнічалі падпольныя камсамольска-маладзёжныя партызанскія групы. Актыўны ўдзел прымалі юнакі і дзяўчаты і з в. Вялікая Сліва. Яны паведамлялі партызанскаму камандаванню не толькі цэнныя звесткі аб планах і задумах ворага, але і перадавалі народным месціцам зброю, медыкаменты, перавязачны матэрыял. Актыўным пастаўшчыком медыкаментаў быў камсамалец-медык Леанід Васільевіч Самусевіч. У Слуцку яго многія ведалі, і хаця горад было наведваць небяспечна, ён часта сустракаўся з партызамі, дабываў неабходныя прэпараты і перапраўляў іх у лес. Збіраў ён і неабходныя інструменты для абсталявання зубнога кабінета. Іншы раз прыходзілася купляць іх за прадукты харчавання.

Разам са сваім баявым таварышам Канстанцінам Станкевічам, аднавяскоўцамі Сяргеем Ярашэвічам, Іванам Самусевічам, Ціханам Ярашэвічам, Мітрафанам Русаком Леанід Самусевіч распаўсюджаў лістоўкі, зрываў задумы нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Стала вядома, што гітлераўскі стаўленік стараста воласці падрыхтаваў дакументы на моладзь в. Вялікая Сліва для адпраўкі яе ў Германію. У тую ж ноч маладзья патрыёты разграмілі будынак воласці, знішчылі дакументы. А раніцай пусцілі чутку, што гэта зрабілі партызаны.

На гэты раз усё абышлося, але акупацыйныя ўлады пачалі глядзець на Вялікую Сліву як на ненадзейную вёску. Яны ўстанавілі строгі кантроль за падазронымі людзьмі, і хаця патрыёты дзейнічалі асапарожна, гітлераўцам удалося даведацца, што ў вёсцы дзейнічае падпольная арганізацыя,

якая мае сувязь з партызанамі. Першай ахвярай стала сям'я Ціхана Ярашэвіча. Сам ён здолеў выратавацца, але яго бацьку, маці, сястру расстралялі. Такі ж удзел чакаў і сям'ю Самусевічаў. Сястра Марыя, якая жыла далёка ад вёскі на торфапрадпрыемстве «Радзічава», даведалася ад сувязных аб небяспецы і папярэдзіла іх. Калі на вёску напалі гітлераўскія бандыты, многія жыхары здолелі схавацца. Захопленых 47 чалавек мужчын і жанчын, старых і дзяцей фашысты расстралялі. Гэтай жа ноччу 13 юнакоў пайшлі ў партызаны. Яны пакляліся адпомсціць ворагу за кроў і слёзы родных і блізкіх і са зброяй у руках уліліся ў дружную баявую сям'ю мсціўцаў партызанскага атрада «Жалязняк».

У партызанскай зоне ў в. Заельнае з'явілася новая лячэбная партызанская ўстанова — зубаўрачэбны кабінет. У прасторнай палове хаты была ўстаноўлена сапраўдная бормашына, на чыстых падстаўках, пакрытыя марляй, ляжалі неабходныя інструменты.

Я і зараз помню, як зайшоў у гэту хату, асцярожна пастукаў у дзверы, якія ўпрыгожвала таблічка «Зубаўрачэбны кабінет». Мяне прыветліва сустрэў малады высокі ў белым халаце чалавек. Гэта быў Леанід Васільевіч Самусевіч. Мне як рэдактару Слуцкай падпольнай газеты неабходна было пагутарыць з тымі, хто застаўся жывым пасля распраў гітлераўцаў.

Мы пазнаёміліся. Я раскажаў яму, што выпускаю газету і лістоўкі. Прыемна было чуць словы падзякі за газеты, якіх, як адзначыў Леанід Васільевіч, чакалі днём і ноччу, якія дапамагалі дыхаць, улівалі жыццё ў нашы сэрцы.

Леанід Васільевіч аказваў медыцынскую дапамогу не толькі партызанам свайго атрада, але і партызанам суседняга атрада імя 14 Слуцкіх партызан, створанага з падпольнай групы студэнтам Мінскага медыцынскага інстытута Мікалаем Данілавічам Бялько. Яго атрад ужо правёў рад аперацый, у якіх не раз удзельнічаў і Ле-

анід Самусевіч. Партызаны былі ўдзячны свайму ўрачу і папаўнялі яго кабінет новымі інструментамі. Медыкі-патрыёты асабліва клапаціліся аб тым, каб у лясной паліклініцы не толькі аказвалі медыцынскую дапамогу, але можна было абсталяваць зубапрадэзную лабараторыю. Тут былі ўсе неабходныя інструменты і матэрыял для пратэзавання.

Леанід Васільевіч прымаў актыўны ўдзел у баявых аперацыях брыгады. Удзельнічаў пад Слуцкам у рэйкавай вайне. Адночы разам з групай Ціхана Ярашэвіча падарвалі фашысцкую аўтамашыну і знішчылі 7 фашыстаў.

Суровае выпрабаванне на долю партызан выпала вясной 1944 г. Фашысты кінулі супраць партызан вялікія наземныя і паветраныя сілы. Пачалася блакада. Партызаны вымушаны былі адступіць у Загальскія балоты. Леанід Васільевіч разам з вінтоўкай нёс зубаўрачэбны інструмент.

У няроўным баі паў смерцю храбрых яго сябар Мікалай Данілавіч Бялько. Там жа яго і пахавалі. І толькі пасля вызвалення Слуцка цела слаўнага сына Слуцкіны было перанесена ў пахавана ў брацкай магіле 14 Слуцкіх партызан.

У час варожага блакады Леанід Васільевіч захаваў зубаўрачэбны інструмент і працягваў дапамагаць партызанам. Пасля вызвалення Беларусі Л.В.Самусевіч загадваў у Слуцку зубаўрачэбным аддзяленнем паліклінікі, а потым узначаліў Мінскую стаматалагічную паліклініку. Да партызанскіх узнагарод прыбавіліся і працоўныя. За поспехі ў развіцці аховы здароўя ён узнагароджаны медалём «За доблесную працу. У азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна», Граматай Вярхоўнага Савета БССР. Партызанскага стаматолага і зараз добра памятаюць на Слуцкіне.

*М.Е.Дастанка, былы рэдактар
случкай падпольнай газеты
«Народны мсцівец».*

Здравоохранение Белоруссии. 1979. № 7. С. 12—13.

Дакументы сведчаць

З ГІСТОРЫІ ПАРТЫЗАНСКАЙ БРЫГАДЫ ІМЯ А.В.СУВОРАВА МІНСКАЙ ВОБЛ. АБ БАЯВОЙ АПЕРАЦЫІ ПАРТЫЗАН АТРАДА ІМЯ М.В.ФРУНЗЕ, ПРАВЕДЗЕНАЙ 15 СНЕЖНЯ 1942 г.

Проведенной разведкой отряда им. Фрунзе было установлено, что по вторникам из гор. Слуцка в мест. Уречье направляются 2 грузовые и 1 легковая автомашины с оружием и

боеприпасами в сопровождении 2 мотоциклов для вооружения новомобилизованной полки в гарнизонах. Командир отряда Арестович отдал приказ командиру 1-й роты лейтенанту Авдюкевичу ротой организовать засаду, уничтожить немецкую охрану, захватить оружие, боеприпасы и уничтожить автомашины. 14 декабря 1942 г. лейтенант Авдюкевич с ротой выступил на выполнение приказа командира отряда в количестве 28 чел., имея на вооружении 2 ручных пулемета, 2 автомата и 24 винтовки. По прибытии на дорогу Кучино – Уречье тов. Авдюкевич избрал место для расположения засады: основное ядро расположив на высоте севернее отметки 169,9, 800 м в опушке леса, 1-е отделение во главе с командиром отделения Тарасевичем (5 чел. с ручным пулеметом) оставил для прикрытия со стороны Слуцка на дороге Уречье – Кучино, на опушке леса, что восточнее дер. Круглое 800 м, 2-е отделение, состоявшее из 6 чел. с ручным пулеметом, расположил на южной опушке леса, 1 км южнее отметки 169,9 с задачей прикрывать засаду от возможного подкрепления немцев со стороны мест. Уречье во время боя. Двух партизан расположил против ядра с задачей, в случае если немцы залягут в кювете, выбить их гранатами и огнем из винтовок. 15 декабря в 16.00 появились движущиеся со стороны гор. Слуцка 2 автомашины, 1 из них легковая, другая 5-тонная грузовая. Подпустив их на 30 м, командир роты Авдюкевич приказал засаде (основному ядру) открыть огонь по машинам противника из всех видов оружия. В момент обстрела немцы забаррикадировались мешками муки, которую везли на автомашине и открыли огонь по засаде, в результате чего бой затянулся и продолжался в течение часа. Результат боя: убито немцев 18, убежали 2, но (они) были убиты отделением прикрытия, что прикрывали со стороны Слуцка. Всего убито 20 немцев, из них 5 офицеров, сожжены легковая и грузовая автомашины, сгорело продовольствие, мука и военное имущество. Взяты трофеи: 2 автомата, 8 винтовок, 5 пистолетов, 1 тыс. патронов, 15 пар обуви, 2 ящика мыла и прочее имущество. В этом бою было ранено 5 партизан, 1 из них, партизан Дубов, был тяжело ранен и по дороге умер.

Всем участникам засады командованием отряда была объявлена благодарность, награждение ценными подарками и личным оружием.

Командир бригады им. Суворова Коледа

Комиссар бригады им. Суворова Заяц

Нач. штаба бригады им. Суворова Тимошенко

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 3500. Воп. 4. Спр. 183. Л. 14, 38, 41.

Падрыхтавала В.С.Відлога.

ПРАТАКОЛ ПАСЯДЖЭННЯ МІЖРАЁННАГА КАМІТЭТА КП(б)Б СЛУЦКАЙ ЗОНЫ

21 снежня 1942 г.

Присутствовали: тт. Варвашеня, Шестопапов, Степанова, Жижик, Кагуста.

I. СЛУШАЛИ: О выпуске многотиражной газеты (Вносит т. Варвашеня).

ПОСТАНОВИЛИ: 1. В связи с наличием полиграфической базы и запаса бумаги приступить к изданию с 1 января 1943 г. многотиражной газеты — органа межрайонного комитета.

2. Наименовать газету «Патриот Родины».

3. Установить ориентировочный тираж газеты в 800–1000 экземпляров формата районной газеты на две стороны.

4. Просить ЦК КП(б)Б утвердить данное решение.

II. СЛУШАЛИ: О редакторе многотиражной газеты «Патриот Родины» (т. Варвашеня).

ПОСТАНОВИЛИ: Утвердить редактором многотиражной газеты «Патриот Родины» т. Ключко Константина Николаевича, члена ВКП(б) с 1926 г., до войны работавшего вторым секретарем Брестского райкома КП(б)Б.

Секретарь межрайонного комитета КП(б)Б Варвашеня

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4. Воп. 33а. Спр. 274. Л. 88а.

СА СПРАВАЗДАЧЫ ПАРТЫЗАНСКАГА ЗЛУЧЭННЯ СЛУЦКАЙ ЗОНЫ АБ БАЯВОЙ ДЗЕЙНАСЦІ ЗА СНЕЖАНЬ 1942 г.

Диверсионная группа соединения 6.12.42 г. в г. Слуцке взорвала центральную и вспомогательную электростанции. Разрушены силовые трансформаторы и дизеля вспомогательной

электростанции. Взорвана цистерна с 30 т нефти. Работа предприятий города приостановлена.

6.12.42 г. в г. Слуцке взорван радиоузел и почтово-телеграфная станция. Уничтожены все приборы и оборудование.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 3500. Воп. 3. Спр. 48. Л. 279.

3 ТЭЛЕГРАМЫ ПАРТЫЗАН СЛУЦКАЙ ЗОНЫ ВЯРХОЎНАМУ ГАЛОЎНАКАМАНДУЮЧАМУ І.В.СТАЛІНУ

6 студзеня 1943 г.

Мы, народные мстители, действуя в Слуцкой зоне Минской области, следуя патриотическому почину колхозников Советского Союза, собрали на постройку боевых самолетов для Красной Армии: золотом царской чеканки — 1252 руб. 50 коп., золотых вещей весом 800 грамм, американских долларов — 255 и 60 тыс. рублей советскими денежными знаками.

Пересылая эту сумму государственному банку СССР, мы просим построить боевые самолеты «Белорусский партизан».

Сбор средств продолжается.

Штаб партизанского соединения Варвашеня, Капуста, Игнащенко, Шестопапов, Еременко, Стефанок.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 3500. Воп. 4. Спр. 158. Л. 33.

3 ВЫСТУПЛЕННЯ КАМІСАРА СЛУЦКАЙ АКРУГІ КАРЛА НА НАРАДЗЕ АКРУГОВЫХ КАМІСАРАЎ, НАЧАЛЬНІКАЎ ГАЛОЎНЫХ АДДЗЕЛАЎ ГЕНЕРАЛЬНАГА КАМІСАРЫЯТА БЕЛАРУСІ Ў МІНСКУ 8—10 КРАСАВІКА 1943 г.

9 красавіка 1943 г.

Я хотел бы вкратце остановиться на основных задачах, поскольку они актуальны. Еще в октябре месяце я указывал на трудности. К сожалению, с октября ничего не изменилось, а положение еще больше ухудшилось. Партизаны совершают нападения даже на районные центры, один районный центр полностью исчез с лица земли. Во время таких нападений партизаны убивают служащих районных управлений.

В январе—феврале была проведена крупная полицейская акция против партизан, которая, несмотря на весьма активные действия полиции, не принесла больших успехов. Было уничтожено, возможно, несколько тысяч партизан, однако это не играет никакой роли. Положение этим не улучшилось. Партизаны вышли из своих убежищ, так что сейчас мы не можем появляться в районах. Они рассеялись по всему округу, их встречаешь только группами по 10, 20 и до 50 человек. Работать становится все труднее, особенно в сельскохозяйственном секторе.

В свое время мы выполнили поставки на 80 процентов. На сегодня мы добились выполнения лишь на 70 процентов, что в большей части было достигнуто с помощью операций. При этом было захвачено только 8000 голов крупного рогатого скота, забрано у населения буквально все, некоторые деревни исчезли с лица земли. Эти операции так подействовали на крестьян, что они не только добровольно сдали все, что должны были сдать, но даже и сверх налога, даже отчасти сдали и семенное зерно, так что нам придется еще кое-что возратить им. Пожалуй мы выполним поставки на 80 процентов, на что мы далеко не могли надеяться.

Я еще хотел бы указать на то, чтобы сложилось правильное впечатление, что из земли должно быть выжато все возможное. Партизаны отняли у нас 66 000 тонн зерна, древесины, картофеля, в таких же огромных количествах — ровно 25 000 голов скота, лошадей и овец. Если бы не было партизан, то мы, пожалуй, смогли бы выполнить еще столько же, сколько предусмотрено нам планом, и сверх того смогли бы лучше обеспечить население.

Несколько слов о весеннем севе. Весенний сев — это сегодняшняя наша главная забота, так как от весеннего сева зависит, сможем ли мы или нет собрать позже урожай. Подготовка к весеннему севу проходит хуже, чем в прошлом году. Партизанская обстановка иная. Главный недостаток заключается в том, что у нас нет лошадей. В этом отношении особенно плохо обстоит дело в Слуцке. Во время последней полицейской акции полиция забрала у меня еще 350 лошадей. На четыре хозяйства приходится одна лошадедка. Это недопустимо. В моем ок-

руге имелось 20 государственных имений, из которых 19 уничтожены партизанами. Осталось только одно имение, расположенное на окраине Слуцка. Нет зданий, скота, собственно, там ничего больше нет. Но землю надо обрабатывать, мелкие крестьяне должны обрабатывать и землю имений! Отдельные крестьяне имеют по 5 га земли, но многих крестьян нет, так что даже небольшие земельные наделы должны обрабатываться другими крестьянами.

Партизанская опасность во всем округе очень велика! Надо бороться с распространяемыми слухами, под влиянием которых крестьяне уходят в партизаны. Партизаны приходят в деревни и запрещают крестьянам работать. Крестьяне вообще не осмеливаются обрабатывать землю. Местные полицейские — это величайшие грабители. Они воруют все, что попадает под руку, и делают все, что хотят.

Вкратце о промышленных предприятиях.

В отдельных районах вообще больше нет промышленных предприятий, за исключением города Слуцка. Промышленные предприятия в большинстве разрушены партизанами или находятся под сильной угрозой партизан. В Слуцке предприятия еще работают. В связи с ликвидацией евреев я сразу потерял 1400 рабочих, всех специалистов, ремесленников и т.д. Но я собрал ремесленников со всего округа. Несмотря на все потери из-за евреев, промышленное производство в Слуцке налажено. Промышленная продукция прежняя. Евреи были отличными ремесленниками. Мои теперешние ремесленники слишком примитивны, их надо еще обучать. Трудности в промышленном производстве в основном заключаются в недостаточном количестве инструментов, машин, оборудования и т.д. Мы не можем доставлять сюда лес, не можем выехать в лес, нет лошадей.

Сейчас я получил заказ от вермахта на изготовление 30 000 шт. ж/д шпал. Для этого мне необходимо ровно 6000 погонных метров леса, на вывозку которого необходимо 10 000 телег.

В моем округе имеются некоторые крупные предприятия и несколько кустарных предприятий. Мы окружены партизанами, и смогу ли я ввести в действие эти предприятия, это вопрос времени. На одном крупном предприятии партизаны взорвали машины. Партизаны препятствуют вводу в строй предприятий. Для моих трех крупных предприятий необходима постоянная полицейская охрана.

В прошлом году мы добыли 74 000 тонн торфа. Мы сможем обеспечить промышленность торфом, если для трех крупных предприятий будут выделены полицейские силы. Торф представляет такую же ценность, как и зерно, без него промышленность не может работать.

К вопросу о подготовке молодых специалистов. Я открыл у себя учебную столярную мастерскую по немецкому образцу, молодежь занимается спортом и т.д., как в «Гитлерюгенде». Этим я добился хороших успехов. Столярная мастерская работает хорошо. Затем имеется учебная мастерская для 40 юношей, которые обучаются ремеслу бондарей. Планируется открыть учебную мастерскую металлических изделий. Таким путем может быть разрешен вопрос подготовки специалистов, являющийся острым вопросом для Слуцкого окружного комиссариата.

Об упорядоченном управлении больше не может быть и речи. Едва ли еще где есть старосты деревень и старосты волостей, а поэтому вынуждены были объединить многие волости. Почти не осталось больше постоянных старост волостей, они тот час же расстреливаются партизанами, а поэтому их необходимо постоянно менять. Из имеющихся в округе школ работает только 20 процентов, так как учителя или похищены или же убиты.

Переклад з нямецкай мовы.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4683. Воп. 3. Спр. 978. Л. 213—217.

З ПРАТАКОЛА № 1 ПАСЯДЖЭННЯ СЛУЦКАГА ПАДПЛЬНАГА РАЙКОМА КП(б)Б

14 красавіка 1943 г.

Присутствовали: Кононович, Розов, Львов, Ковалев.

СЛУШАЛИ: Об утверждении состава редколлегии газеты «Народны мсцівец».

ПОСТАНОВИЛИ: Утвердить членами редакционной коллегии газеты «Народны мсцівец» тт. Достанко Николая Евковича, Локтева Петра Демьяновича, Кулешова Ивана Васильевича.

Редактором газеты «Народны мсцівец» утвердить Достанко Николая Евковича.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4. Воп. 33а. Спр. 274. Л. 2.